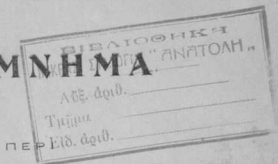

ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΑΘΗΝΗΣΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ,
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ «ΑΝΑΤΟΛΗΣ»
ΤΟΥ «ΚΥΖΙΚΟΥ» ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΥΖΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ
«ΚΟΙΝΗΣ ΤΩΝ ΑΛΥΤΡΩΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ»

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΤΩΝ ΕΣΤΙΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1918

ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΚΛΗΡΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΑΘΗΝΗΣΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ,
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ «ΑΝΑΤΟΛΗΣ»
ΤΟΥ «ΚΥΖΙΚΟΥ» ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΥΖΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ
«ΚΟΙΝΗΣ ΤΩΝ ΑΛΥΤΩΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ»

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΤΩΝ ΕΣΤΙΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1918

STATEMENT OF FACTS

THE STATE OF NEW YORK
IN SENATE
JANUARY 1, 1911
REPORT OF THE COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE
IN RESPONSE TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE
MAY 1, 1909

APPENDIX

THE STATE OF NEW YORK

IN SENATE

JANUARY 1, 1911

FOR A COMMITTEE

1911

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΨΥΧΑΣ

ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ

ΉΘΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩ ΠΟΛΕΜΩ

ΤΟΥ 1914 — 1918

ADDITIONAL

THE AGENTS OF THE

TO THE THE BROTHERS OF THE

TO THE THE BROTHERS OF THE

TO THE THE BROTHERS OF THE

TO THE THE BROTHERS OF THE

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀφιέρωσις.....	Σελ.	3
Πίναξ τῶν περιεχομένων	»	5
Πρόλογος	»	9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. Ἡ Μικρά Ἀσία κατὰ τοῦ πολιτισμοῦ.....	»	11
Β'. Ἡ Μικρά Ἀσία μακροαίαντας διεξήγαγεν ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ἀγῶνας κατὰ λαῶν βαρβάρων.....	»	15
Γ'. Ἀρχὴ καὶ ἐξάπλωσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους	»	18
Δ'. Ἐγκαθίδρυσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀρχηγοῦ	»	19
α'. Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.		
β'. Ὁμοσπονδιακὸν τῆς Ἐκκλησίας πολίτευμα. Ὁργάνωσις τῶν συντεχνιῶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἀπαραίτητος παράγων εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους.		
γ'. Φαναριῶται. Μεγάλοι διερμηνεῖς.		
δ'. Ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας.....	»	19—22
Ε'. Μαρτυρικὸς ὁ ὑπὸ τοὺς Τούρκους βίος τῶν Χριστιανῶν. Ἐξισλαμίσεις - παιδομάζωμα - Γενίτσαροι	»	23

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ζ'. Ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (1453—1821).....	»	27—42
α'. Ἰδρυσις Ἀκαδημιῶν, Ἑλληνομουσείων, Φροντιστηρίων, Μουσείων, Λυκείων, Ἱερατικῶν Σχολῶν, Γυμνασίων, Σχολῶν καὶ ἄλλων Ἐκπαιδευτηρίων..	»	37
β'. Δημοσιογραφία καὶ τυπογραφία. Δραστηριὰ ἐνέργεια Πατριάρχων, ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων.	»	37
γ'. Ἑλληνες καθηγηταὶ ἐν Πανεπιστημίαις τῆς Δύσεως.....	»	38
δ'. Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν ταῖς παρὰ τὸν Ἰστρον Ἡγεμονίαις	»	41

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ζ'. Ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τοῦ 1821—1914	»	42
α'. Καταστροφὰι τῆς Χίου, τῶν Ψαρῶν, τῆς Κάσσου, τῶν Κυθωνίων καὶ πανταχοῦ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος	»	42—43
β'. Ἐπιδρασίς τοῦ ἰδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐπὶ τοὺς ἀλυτρώτους Ἑλληνας. Ἐνθουσιασμός τῶν Ἀλυτρώτων πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτῶν....	»	43
γ'. Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια θέας καὶ φήμης ἀξία	»	44

H'. Χαρακτήρ τοῦ Ἑλλήνος. εὐσέβεια καὶ φιλομουσία.....	Σελ.	48
α'. Γυμνάσια.		
β'. Θεολογικαὶ Σχολαί.		
γ'. Ἱερατικαὶ Σχολαί.		
δ'. Διδασκαλεία.		
ε'. Ἱεροδιδασκαλεία.		
ς'. Ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα.		
ζ'. Ἡμιγυμνάσια.		
η'. Ἀστικά Σχολαί.		
Θ'. Σύλλογοι, Ἀδελφότητες καὶ μουσικοὶ ὄμιλοι	»	52
Ι'. Ἐφημερίδες καὶ περιοδικά.....	»	55
ΙΑ'. Οἱ Ἀλυστρωτοὶ διακοσμηταὶ τοῦ ἐλευθερωθέντος τμήματος τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος	»	58
ΙΒ'. Προστάται καὶ ἐνεργεῖται τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ ὑποδοῦλῳ Ἑλλάδι	»	61
ΙΓ'. Καθηγηταὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων ἐπιστημονικῶν καὶ πρακτικῶν κλάδων λειτουργοὶ ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος	»	64
ΙΔ'. Λόγιοι Ἀλυστρωτοὶ ἐνεργητικῶς δράσαντες ἐν τῇ δούλῃ πατρίδι	»	66
ΙΕ'. Ἐκ τοῦ κλήρου προεβιάσθη τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς....	»	71
Ις'. Ἀλυστρωτοὶ Ἕλληνες ὑψηλὰ τῆς Τουρκίας ἀξιώματα περι- εληθέντες μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821	»	73

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙΖ'. Ἡ μεθοδικὴ ἐπίσπευσις τῆς ἐξολοθρεύσεως τῶν ἐν Τουρ- κίᾳ Ἑλλήνων	»	77
α'.		
Τὸ ψευδοσύνταγμα ὄργανον τοῦ ὀλέθρου τῶν Ἑλ- λῶν καὶ Ἀρμενίων.....	»	77
β'.		
Πῶς ἐφαρμόζουσιν οἱ Τούρκοι τὴν συνταγματικὴν ισότητα καὶ δικαιοσύνην.....	»	78
γ'.		
Αἱ πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν Ἑλλήνων Τουρκικαὶ μέθοδοι	»	80
δ'.		
Αἱ πρὸς ἐξαπάτησιν τῆς διεθνούς γνώμης περιοδεῖαι τοῦ Ταλαὰτ	»	81
ε'.		
Τὰ προνόμια τῆς Κυζίκου	»	82
ς'.		
Οἱ διωγμοὶ προσεχιδιάσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν	»	84
ζ'.		
Αἱ ἐκτοπίσεις τῆς Κυζίκου, Προκοννήσου, Βεσβίκου καὶ τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος	»	86
η'.		
Ἡ ἐξολόθρευσις τῶν Μηχανιωτῶν	»	86
θ'.		
Ἡ καταστροφὴ τῆς Βεσβίκου (Καλολίμνου).....	»	89
ι'.		
Ἡ τραγωδία τῆς περιφερείας Σωκίων	»	89
ια'.		
Πανταχοῦ λεηλασίαι, ἐμπρησμοί, καταστροφαί, σφαγαὶ καὶ ἐξανδραποδισμοὶ	»	91
ιβ'.		
Δραματικά παθήματα τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου.....	»	92

ΙΗ'. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κολχίδος, Γεωργίας καὶ Ἰβηρίας	Σελ.	93
ΙΘ'. Θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ Μωαμεθανισμοῦ τὸ δίλημμα, ἡ ἐξ- ισλαμισμὸς ἢ εξαφανισμὸς τῶν Χριστιανῶν.....	»	94
α'. Αἱ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀποφάσεις τοῦ Πορθητοῦ καὶ τοῦ ἐγγονοῦ αὐτοῦ Σελίμ τοῦ Α'.....	»	95
β'. Αἱ μέθοδοι τῶν Νεοτούρκων	»	95
γ'. Ἐρήμωσις Θράκης καὶ Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ ἰθαγενοῦς Χριστιανικοῦ στοιχείου.....	»	95
δ'. Ἀμάθεια καὶ ἀεελτερία τῶν Τούρκων	»	95
ε'. Τούρκων καὶ Χριστιανῶν συμβίωσις ἀδύνατος.....	»	95
ς'. Σύμβολον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἢ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἡθικὴ ἀνύψωσις.	»	95

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

Κ'. Σφάλματα τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως.....	»	100
ΚΑ'. Τρισχιλιετίς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀγῶνες πρὸς ἀνέ- ψωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.....	»	103
ΚΒ'. Ἀναγνώρισις τῶν ἀγώνων τούτων ὑπὸ τῶν ἀριστέων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ διαβεβαιώσεις περὶ τῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων ..	»	105
ΚΓ'. Ἐπίλογος	»	106

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἡ ποιητικὴ φύσις ἡσθητοποίησεν ἐν τῷ πρόπῳ τοῦ γενάρχου αὐτῆς Προμηθέως τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πολυάθλους αὐτῆς ἀγῶνας καὶ τὰ ἀτλήτα καὶ ἀτελεύτητα αὐτῆς παθήματα.

Ὁ φιλόανθρωπος ἐκεῖνος Τитάν οἰκτίρας τὴν ἐλεεινὴν τοῦ ἀνθρώπου βίον κατὰσταν ἐτόλμησε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ τοῦ τυράννου Διὸς ἀνάκτορα καὶ ἀρπάσας ἐκεῖθεν τὸ πάντεχνον πῦρ ἐδωρήσατο αὐτὸ τοῖς ταλαπύροις θνητοῖς, ἀμοιβὴν δὲ τῆς φιланθρωπίας αὐτοῦ ἔσχε τὴν κελεύσει τοῦ Διὸς ἐπὶ τοῦ Καυκάσου προσπασσάλευσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν τυφλῶν τοῦ Διὸς ὀργάνων τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βίας, ἵνα ἐπὶ μυριετῇ αἰῶνα σαρκοβόρος μὲν ἀετὸς κατεσθίῃ τὸ καθ' ἑκάστην νύκτα ἀναγεννώμενον πάλιν ἦπαρ αὐτοῦ, καταβασανίζῃ δ' αὐτὸν τὸ ψῦχος τῆς νυκτὸς καὶ ὁ καύσων τῆς ἡμέρας. Ὡςπερ δ' ὁ Προμηθεὺς τηλικαύτην ὑπέστη τιμωρίαν διὰ φιλανθρωπίαν, οὕτω καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἀτελευτήτους αὐτῆς ἄθλους πικρότατον ἔσχε κληρὸν ἀτελεύτητα δεινοπαθήματα. Ἀλλ' ὥς ὁ Προμηθεὺς βαρυτάτην ἔχων τὴν συναίσθησιν τῆς ὑπερόχου ἡθικότητος τῆς πράξεως αὐτοῦ ἀνέμενε μετ' ἀκραδάντου πίστεως τὸν λυτρωτὴν Ἡρακλέα καὶ τὴν δικαίαν βράβειυσιν τῆς ἀνιδιοτελοῦς αὐτοῦ εὐεργετικωτάτης πράξεως δι' ἀνυψώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ μετὰ τῶν Θεῶν συμπαρεδρίαν, οὕτω καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἐν τοῖς ἀτλήτοις αὐτῆς παθήμασι καὶ ταῖς ἀνυπολογίστοις φθοραῖς οὐδέποτε ἀπέβαλε τὴν γλυκεῖαν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐπιφανῇ καὶ εἰς αὐτὴν σωτὴρ Ἡρακλῆς καὶ ὅτι θὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς αὐτὴν δικαιοσύνη.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἐπεφάνη ὁ προσδοκώμενος ἀνιδιοτελὴς σωτὴρ Ἡρακλῆς, αἱ τὸ θεῖον καὶ ἀνθρώπινον δίκαιον ἐπὶ τῆς Γῆς ἐκπροσωποῦσαι Σύμμαχοι Δυνάμεις, αἵτινες ἀνέλαβον μοναδικὸν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ ἀγῶνα, ὅπως καταλύσωσι τὴν δύναμιν τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βίας καὶ ἀνυψώσωσιν εἰς τὸν θρόνον αὐτῶν τὰς ὑψηλὰς καὶ θείας τῆς ἡθικῆς ἀρχάς, ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται ἡ ἐπιζητούμενὴ ἐπίγειος εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ.

Ἐν τῷ δημιουργουμένῳ νέῳ τούτῳ κόσμῳ θὰ εὕρῃ καὶ ἡ πολύτλας Ἑλληνικὴ φυλὴ παύλαν κακῶν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν δικαίων αὐτῆς, εἰς ἣν δικαιοὶ αὐτὴν τρισημιετῆς τοῦλάχιστον ἱστορία εὐεργετικῆς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου δράσεως καὶ ἀμυθῆτων χάριν αὐτῆς σκληρῶν παθημάτων τῆς ἀλυστρώτου Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. Ἡ Μικρὰ Ἀσία κοιτὶς τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ πανθομολογουμένως ὑπῆρξεν ἡ γενέτειρα τοῦ ἀγλαομόρφου ἑλληνισμοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἡ κοιτὶς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ συμπαῆς τῆς ἀνθρωπότητος καθόλου.

Τὸ ἀρχαιότατον τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ἔγγραφον μνημεῖον περὶ τῆς προϊστορικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης εἶνε τὰ θαυμαστὰ καὶ πολυῦμνητα ἔπη τοῦ Ὁμήρου, ἅτινα ἐδωρήσατο τῷ κόσμῳ ἡ πρωταθλήσασα ἐν τῷ ἐνδόξῳ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀγωνί. ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ. Ὁ Μικρασιάτης Ὅμηρος παρίστην ἐκπαγλὸν εἰκόνα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς κατὰ τε τὸν θρησκευτικόν, τὸν πολιτικόν, τὸν κοινωνικόν καὶ τὸν οἰκογενειακὸν βίον αὐτῆς πολλοὺς ἤδη αἰῶνας πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἱστορικοῦ βίου. Ὁ Μικρασιάτης Ὅμηρος ἐγένετο διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ δι' αὐτῆς συμπαῆτος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· διότι οὗτος κατέβαλε τὰ γενναῖα καὶ γόνιμα σπέρματα θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ βίου, ἅπερ καλλιεργήθεντα μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας καὶ εἰς μυροδόχα ἄνθη ἀναπτυχθέντα παρήγαγον τὸν εὐχυμότατον καὶ ἡδιστον καρπὸν, τὸν καλούμενον Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ἐφ' ᾧ δικαίως καυχᾶται σήμερον ἡ ἀνθρωπότης.

Ἡ χώρα ἡ γεννήσασα τὸν θεῖον Ὅμηρον ἀνέδειξε καὶ πλῆθος ἄλλο ποιητῶν, ἐπικῶν τε καὶ λυρικῶν καὶ γνωμικῶν, τὸ φιλόανθρωπον ἔργον τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου μετ' ἀπαραιμίλλου φιλοτιμίας καὶ ἐνθουσιασμοῦ προαγαγόντων, ὥστε δικαίως προσαγορεύεται ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

Ἄλλ' ἡ χώρα αὕτη τῆς ποιήσεως ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ ἐγένετο καὶ ἡ ΜΗΤΗΡ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Αὐτῆς ἐνδοξότατον τέκνον εἶνε ὁ ΠΡΩΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΘΑΛΗΣ ὁ ΜΙΑΗΣΙΟΣ (624—547 π. Χ.), ὁ ἀποδοκιμάσας τὴν ἐν χρήσει μέθεσιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ κόσμου διὰ θεογονικῶν, κοσμογονικῶν καὶ ἄλλων φανταστικῶν ἐπινοημάτων καὶ ὑποδείξας τὴν ἀληθῆ ὁδὸν τῆς φυσικῆς τῶν ὄντων ἐρμηνείας. Αὐτοῦ συμπολεῖται ἦσαν οἱ τὸ ἔργον αὐτοῦ προαγαγόντες ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ καὶ ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ. Μικρασιᾶται ἦσαν ὁ ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ καὶ ὁ ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ, οἵτινες, ὡς ἄλλοι ΠΡΟΜΗΘΕΙΣ, τὸ ἱερὸν τῆς φιλοσοφίας πῦρ ἐκ τῆς ἐστίας αὐτοῦ Μικρᾶς Ἀσίας ἀρπάσαντες μεταλαμβάνουσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν καὶ ἀπετέλεσαν τὰς περιουσίμους ἐκεῖνας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως μεγάλας φιλοσοφίας σχολάς, τὴν Πυθαγόρειον καὶ τὴν Ἑλεατικὴν, αἵτινες κατέβαλον βαθεὰ καὶ στερεὰ τὰ θεμέλια τῆς θεολογίας, τῆς περὶ τὴν φύσιν φιλοσοφίας, τῶν μαθηματικῶν, τῆς μουσικῆς, τῆς ἀστρονομίας, τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς.

Τὰ φιλοσοφήματα ταῦτα ἐξ αἰῶνας π. Χ. ἐκθύρουν τολμηρότατα καὶ μεγαλοφρονότατα φιλοσοφικὴν μονοθεΐαν καὶ τὴν περὶ τὸν Ἥλιον στροφὴν τῆς Γῆς καὶ ἐγένοντο πρόδρομοι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἡλιοκεντρικῆς θεωρίας.

Μικρασιάτης ἦτο ὁ βαθυνούστατος τῆς Ἐφέσου φιλόσοφος ΗΡΑ-

ΚΛΕΙΤΟΣ, ὁ ἰδρυτὴς φιλοσοφήματος τὰ μέγιστα συντελέσαντος εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου καὶ ἰσχυρότατος ἐπιδράσαντος ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην διανόησιν.

Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας εἰλκον τὴν καταγωγὴν οἱ δύο μεγάλοι Ἀδελφεοὶ φιλόσοφοι (Τὰ Ἀδελφὰ ἦσαν «καλὴ Τηρίων ἀποικίη»), ὁ Λεύκιππος καὶ ὁ Δημόκριτος, οἵτινες ἱδρυσαν τὴν σπουδαιότητα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀτομικὴν θεωρίαν.

Μικρασιάτης ἦτο ὁ φίλος καὶ διδάσκαλος καὶ σύμβουλος τοῦ μεγάλου τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας ἡγέτου ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ, Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, ὅστις περὶ τῆς σκοπιμότητος τοῦ κόσμου ἀδιάσειστον σχηματίζας πεποιθήσιν ἐκήρυξε τὸ τὸν θαυμασμὸν τοῦ τότε σοφοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου διεγείρειν κήρυγμα, ὅτι τοὺς εἰσιν ὁ διακοσμήσας τὸ σύμπαν, καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς μεθόδου τῆς σκοπιμότητος πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κόσμου, τῆς καλουμένης τελολογίας.

Καὶ ἐξ ὅτου μετὰ τὰ Μηδικὰ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ Ἑλλάς Ἑλλάδος ἀπέβησαν αἱ Ἀθῆναι καὶ ἔστησαν ἐν αὐταῖς τὸν θρόνον αὐτῶν ἡ φιλοσοφία καὶ πᾶσα τέχνη καὶ ἐπιστήμη, καὶ πάλιν οἱ Μικρασιᾶται διετέλεσαν οἱ πρῶτοι καὶ ἄριστοι θεραπευτὰς αὐτῶν.

Μικρασιάτης εἶνε τῆς σοβαρᾶς Στωϊκῆς φιλοσοφίας ὁ ἰδρυτής, ΖΗΝΩΝ ὁ ΚΙΤΙΕΥΣ. Μικρασιᾶται ὡσαύτως ἦσαν οἱ πρῶτιστοι καὶ ἐνθουσιωδέστατοι πρωτοστάται τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης σχολῆς, καθ' ἅπαντα τὸν μακρὸν καὶ γονιμώτατον αὐτῆς βίον, ὡς ΚΛΕΑΝΘΗΣ ὁ ΑΣΣΙΟΣ (335—251), ΧΡΥΣΙΠΠΟΣ ὁ ΣΟΛΕΥΣ (267/76—208/4), ΖΗΝΩΝ ὁ ΤΑΡΣΕΥΣ, ΔΙΟΓΕΝΗΣ ὁ ἐκ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑΣ, ΠΑΝΑΙΤΙΟΣ ὁ ΡΟΔΙΟΣ καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἐνεπνεύσθη τὴν πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν ὁρμὴν ὁ ἰδρυτής τοῦ Κήπου ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ καὶ Μικρασιᾶται ἦσαν οἱ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ ἐνθουσιώδεις κήρυκες : ὁ διάδοχος αὐτοῦ ΕΡΜΑΧΟΣ καὶ ὁ τοῦτο ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΣ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν σχολάρχαι ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, ΠΡΩΤΑΡΧΟΣ, ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ, ΖΗΝΩΝ ὁ Σιδώνιος, ΦΑΙΔΡΟΣ ὁ διδάσκαλος τοῦ Βεργιλίου, ὁ Σ(κ)ΙΡΩΝ, ὁ ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ.

Μικρασιᾶται ὑπῆρξαν οἱ πλείστοι καὶ ἄριστοι προηγούμενοι τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας : ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ ὁ Χαλκηδόνιος, ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ ὁ Ποντικός, ΕΥΔΟΞΟΣ ὁ ΚΝΙΔΙΟΣ, ΚΡΑΝΤΩΡ ὁ Σολεύς, καὶ πλείστοι ἄλλοι, φιλόσοφοι τε καὶ πολιτικοί, ὡς ὁ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς τὴν κατάλυσιν μελετήσας τύραννος τοῦ Ἀταρνέως ΕΡΜΕΙΑΣ, ὁ φίλος καὶ συμμαθητὴς τοῦ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ὁ δολίως ὑπὸ τῶν Περσῶν φονευθείς.

Μικρασιᾶται ἦσαν ὡσαύτως οἱ πλείστοι καὶ ἄριστοι θεραπευταὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας : ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ ὁ Λέσβιος, ΕΥΔΗΜΟΣ ὁ ΡΟΔΙΟΣ, ΛΕΩΝ ὁ Βυζάντιος, ΣΤΡΑΤΩΝ ὁ Λαμψακηνός, ΛΥΚΩΝ ὁ ἐκ Τρωάδος (ἔγεν. περὶ τὰ 300, ἀπέθ. 74 ἐτῶν τῷ 226/4 π. Χ. μετὰ σχολarchείαν 44 ἐτῶν), ΚΡΙΤΟΛΑΟΣ ὁ ἐκ Φασήλιδος, ΔΙΟΔΩΡΟΣ ὁ ΤΥΡΡΙΟΣ, ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ὁ Ρόδιος, ΚΡΑΤΙΣΤΗΣ ὁ Περγαμηνός, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ὁ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ὁ Ρόδιος (σχολάρχης ἐν Ἀθήναις τῷ ἔτει 50 π. Χ.), ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ὁ Ἀφροδισιεύς, ὁ περιώνυμος ἐξηγητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀκμάσας περὶ τὸ 200 μ. Χ. καὶ ἄλλοι, ἵνα εἰς τοὺς σπουδαιωτάτους μόνον περιορισθῶμεν.

Καὶ ἡ Ἑκλεκτικὴ Σχολὴ θερμοὺς ὑπερμάχους τῆς αἵρέσεως ἔσχε

Μικρασιάτας : ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΝ τὸν ΑΠΑΜΕΑ (θανόντα τῷ 50/46 π. Χ. 84 ἐτῶν), ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΝ τὸν Βιθυνόν (100—50 π. Χ.), ΕΚΑΤΩΝΑ τὸν Ῥόδιον, ΑΠΟΛΛΩΝΙΔΗΝ τὸν Σμυρναῖον, ΙΑΣΩΝΑ τὸν ἐγγονόν καὶ διάδοχον τοῦ ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΥ, ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΝ τὸν Σάνδωνος, διδάσκαλον τοῦ Αὐγούστου, τὸν ἐκ Ταρσοῦ ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΝ τὸν Κορδυλιῶνα, διδάσκαλον ΚΑΤΩΝΟΣ τοῦ Ἰτυκαίου, ΓΕΜΙΝΟΝ τὸν ἀστρονόμον, ΣΤΡΑΒΩΝΑ τὸν γεωγράφον, τὸν ΑΡΕΙΟΝ ΔΙΑΓΥΜΟΝ, φίλον καὶ ἔμπιστον τοῦ ΜΑΙΚΗΝΑ καὶ διδάσκαλον τοῦ Αὐγούστου.

Καὶ ἡ Σκεπτικὴ δὲ αἵρεσις εὗρε-θιασώτας Μικρασιάτας, τὸν ἐκ Πιτάνης τῆς Αἰολίδος ΑΡΚΕΣΙΛΑΟΝ (315—241/0), τὸν ΑΝΤΙΟΧΟΝ καὶ τὸν ΘΕΟΔΑΝ τοὺς Λαοδικεῖς, ΜΙΝΟΔΟΤΟΝ τὸν Νικομηδεά, τὸν ἐκ Ταρσοῦ ΗΡΟΔΟΤΟΝ τὸν ΑΡΙΕΩΣ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν φιλανθρωποτάτων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες, ὅπως δραστηκώτερον διδάξωσι τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι διὰ τῆς ὑπερβάσεως τῶν ὅριων τῆς φυσικῆς ζωῆς παρασκευάζουσι τὴν καθοδικαμονίαν αὐτῶν καὶ ὅτι.

Σφίσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μέρον ἄλγεα ἔχουσιν, ὑπέβαλλον ἑαυτοὺς εἰς παντοῖου εἶδους στερήσεις καὶ κακουχίας καὶ ἐγένοντο δημιουργοὶ τῆς καλουμένης «Κυρικῆς Σχολῆς», καὶ τούτων οἱ σπουδαιότατοι πατρίδα εἶχον τὴν ἀριστοτόκον Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀρκεὶ νὰ ὑπομνήσωμεν τὰ μεγάλα ὀνόματα ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ τοῦ ΣΙΝΩΠΕΩΣ, ὅστις εἰς τηλικούτον ἐξήρθη κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν ὕψος, ὥστε διεκήρυττεν ἑαυτὸν τοῦ κόσμου πολίτην καὶ ἔρριπτεν εἰς τὸ μέσον τὴν ἀρχὴν τῆς κοσμοπολίτειας.

Ἐτι δὲ τοῦ ΣΙΝΩΠΕΩΣ ΜΕΝΙΠΠΟΥ, ΔΗΜΩΝΑΚΤΟΣ τοῦ Κυπρίου (ἀποθανόντος 160 μ. Χ.) καὶ ἄλλων.

Οἱ κράτιστοι τῆς Νέας Πλατωνικῆς φιλοσοφίας διδάσκαλοι, ὁ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ (232/3—301), ὁ ΙΑΜΒΛΙΧΟΣ (ἀποθανὼν τῷ 330), ΑΙΔΕΣΙΟΣ ὁ Καππαδόκης, ΣΩΠΑΤΡΟΣ ὁ Ἀπαμεῦς, ΕΥΣΕΒΙΟΣ ὁ Μίνδιος, ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ὁ Σαρδιανός, ΕΥΝΑΠΙΟΣ ὁ Σαρδιανός, ΛΙΒΑΝΙΟΣ ὁ Ἀντιοχεύς, κλπ., τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ἐνδοξα τέκνα.

Τῆς δὲ Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν ΘΕΜΙΣΤΙΟΣ ὁ Παφλαγών, (317—380 ἢ 90), ΠΡΟΚΛΟΣ ὁ Λύκιος (410—485), ΔΑΜΑΣΚΙΟΣ ὁ Λαμασκηνός, ΣΥΜΠΛΙΚΙΟΣ ὁ Κίλιξ καὶ ἄλλοι τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως προβιβασταὶ εἶνε εὐγενῆ μέλη τῆς ἀείποτε πρωτοστατούσης ἐν τῷ θεσπεσίῳ ἀγῶνι τῆς τοῦ ἀνθρώπου τελειώσεως Μικρασιάτιδος μοίρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

Τὴν αὐτὴν πρωτεύουσαν τιμητικὴν θέσιν κατέχουσιν οἱ Μικρασιάται Ἕλληνες καὶ ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν καθ' ἑκάστα ἐπιστημῶν. Καὶ ἵνα μὴ μακρυγοῶμεν πρὸς εἰδότας, ἀρκούμεθα νὰ ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν τοὺς κορυφαίους τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιστημῶν : ἐπὶ μὲν τῆς Ἰατρικῆς τὸν πατέρα τῆς Ἰατρικῆς ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ τὸν Κῶν καὶ τὸν τούτου ἐφάμιλλον ΓΑΛΗΝΟΝ τὸν Περγαμηνόν, ἐπὶ δὲ τῆς Ἱστορίας τὸν πατέρα τῆς Ἱστορίας ΗΡΟΔΟΤΟΝ τὸν Ἀλικαρνατέα, ἐπὶ δὲ τῆς γεωγραφίας ΣΤΡΑΒΩΝΑ τὸν Ἀμασέα, ἐπὶ δὲ τῆς λυρικῆς ποιήσεως τοὺς Λεσβίους ἀοιδοὺς ΤΕΡΠΙΑΝΔΡΟΝ, ΣΑΠΦΩ καὶ ΑΛΚΑΙΟΝ, ἐπὶ δὲ τῆς ζωγραφικῆς τὸν Κολοφώνιον ΑΠΕΛΛΗΝ, ἐπὶ δὲ τῆς ἀστρονομίας ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΝ τὸν Σάμιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς πλὴν πολλῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχαίων ΑΝΘΕΜΙΟΝ τὸν Τραλλιανόν καὶ ΙΣΙΔΩΡΟΝ τὸν

Μιλήσιον, τοὺς οἰκοδομήσαντας ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Καὶ συνελόντι εἰπεῖν, οἱ Μικρασιᾶται καὶ Θράκες "Ελληνας προσήνεγκον τοὺς τιμιωτάτους ἐράνους πρὸς αὐξήσιν τοῦ θησαυροῦ τῆς τε θεωρίας καὶ πράξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Καὶ αὐτὸ πρὸς τούτοις τὸ ὁμοσπονδιακὸν τῆς πολιτείας σχῆμα, ὅπερ μέχρι ταῦδε μὲν ἐφημέροσθη πρὸς πολιτικὴν σύνδεσιν ὁμογενῶν ὁμάδων ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ εὐτυχίᾳ τῶν συνδεθέντων, ἐν τῷ μέλλοντι δὲ θὰ συνδέσῃ καὶ τὰ διαφορὰ ἔθνη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Μικρασιᾶτων φιλοσόφων ὀνειρευθεῖσαν μίαν τοῦ κόσμου πολιτείαν, ἣτις ὑπὸ μιᾶς θὰ διέπῃται ἀρχῆς, τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἥς εἰς καὶ μόνος πανυπέρτατος θὰ ἄρχῃ νόμος, ὁ λόγος, καὶ αὐτῆς, λέγομεν, τῆς μεγάλης καὶ κοσμοσωτηρίου ἀρχῆς εἰσπηγῇ καὶ ἐφαρμοσθῇ ἐγένοντο οἱ Μικρασιᾶται. ΘΑΛΗΣ ὁ Μιλήσιος συνεβούλευσε τοὺς Ἴωνας, ἵνα ἰδρῶσιν ἐν κοινὸν βουλευτήριον, βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν ἀπασῶν τῶν ἐν Ἰωνίᾳ πόλεων συμφερόντων, ἀριμενῆς ἐκάστης πόλεως ἐλευθερίας νὰ κυβερνᾶται κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους.

Τὸ σοφὸν τοῦτο πολιτικὸν διανόημα ἐφῆρμοσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις σχηματίσασαι κοινὸν συνέδριον ἐν Τέῳ, τὸ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς παριώνιον βουλευτήριον γνωστὸν.

Τὴν πραγματοποίησιν τοῦ βαθυτάτου ἀνθρωπολογικοῦ διανοήματος τοῦ Μιλήσιου φιλοσόφου ἐπεχείρησεν ἤδη ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος υἱὸς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ἀξιῶσας, ἵνα οἱ τὸ κράτος αὐτοῦ ἀποτελοῦντες μὴ διακρίνωνται μήτε ἐκ τοῦ ἐνδύματος, μήτε ἐκ τοῦ ὀπλισμοῦ, μήτε ἐκ τῆς γλώσσης, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν, καὶ ἐκέλευσεν Ἑλληνας μὲν νὰ καλῶνται οἱ ἐνάρετοι, εἰς οἷονδήποτε ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ ἀν ἀνήκωσι, βάρβαροι δὲ οἱ κακοί, καὶ Ἑλληνας τὸ γένος ἐὰν ὦσιν.

Ὁ Μικρασιατικὸς λοιπὸν Ἑλληνισμὸς ἐγένετο ὁ θεοπέσιος γεννητὼρ ἅμα καὶ προβιβαστὴς τῶν θείων καὶ ὑψηλῶν ἀρχῶν, εἰς ἃς ἡ ἀνθρωπότης οφείλει τὸν νῦν ἐξευγενισμόν καὶ ἐξ ὧν προσδοκᾷ τὴν μέλλουσαν ἡθικὴν αὐτῆς τελείωσιν καὶ θέωσιν.

Οἱ Μικρασιᾶται πρῶτοι ἐδίδαξαν θεοπρεπεῖς περὶ τῆς θεότητος ἐννοίας. Οἱ Μικρασιᾶται πρῶτοι ἀνέωξαν τὴν ὁδὸν τῆς λογικῆς τῶν ὄντων καὶ γινομένων ἐρεύνης καὶ ἐγένοντο δημιουργοὶ τῆς μητρὸς καὶ βασιλείας τῶν ἐπιστημῶν, τῆς φιλοσοφίας.

Οἱ Μικρασιᾶται πρῶτοι κατέδειξαν τὰς δυνατὰς μεθόδους πρὸς ἐξέτασιν τῆς φύσεως. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἰδρυταὶ καὶ τῆς ὀλοζωκῆς τοῦ κόσμου ἐρμηνείας, ἐν ἣ ἐμμένει καὶ σήμερον ἔτι μετὰ 2500 ἐτῶν φιλοσοφικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ζωηρὰν δρᾶσιν μερὶς τις ἐπιστημόνων ἀνδρῶν, καὶ τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς τεχνολογικῆς.

Οἱ Μικρασιᾶται συνδέσαντες τὸν ἐπίγειον βίον τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ ἐπέκεινα τοῦ παρόντος αἰσθητοῦ κόσμου διεκόσμησαν τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξεργάσαντο θαυμαστότατον καὶ ὀξύτατον κέντρον πρὸς τὴν ἡθικὴν αὐτῶν βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν.

Οἱ Μικρασιᾶται πρῶτοι ἐγένοντο διαπρύσιοι κήρυκες τοῦ ἰδεώδους πολιτεύματος, τῆς τοῦ κόσμου πολιτείας, τῆς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ πάντες οἱ ἄνθρωποι θ' ἀποτελῶσιν, ὡς ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ διατυπῶνται τὸ θεῖον διανόημα τῶν Μικρασιατῶν φιλοσόφων, μίαν ποιήσῃ ὑπὸ ἑνα ποιμένα καὶ ἐν ἣ διακριτὰς ἐθνῶν καὶ φυλῶν δὲν θὰ ὑπάρχῃ, ἀλλ' ἐναρέτων καὶ κακῶν, δικαίων καὶ ἀδίκων.

Μικρασιάτης φιλόσοφος ἐνέπνευσεν εἰς τὸν προϊστάμενον τῆς τῶν Ἀθηναίων δημοκρατίας ΠΕΡΙΚΛΕΑ τὴν πολιτικὴν συνένωσιν πάντων τῶν Ἑλλήνων εἰς μίαν ἀρχήν, ἣτις ὤφειλε νὰ εἶνε ἐν τῇ πολιτικῇ ὅ,τι ἐν τῇ φυσικῇ ἦτο ὁ διακοσμησας τὸ σύμπαν νοῦς. Αἱ Ἀθηναὶ ὤφειλον νὰ καταστῶσιν ὁ διακοσμῶν σύμπαν τὸ Ἑλληνικὸν νοῦς.

Μικρασιᾶται καὶ Θράκες ἐδίδαξαν τὴν ἰσοτιμίαν, τὴν ἰσηγορίαν καὶ τὴν ἀλληλεγγύην πάντων τῶν ἀνθρώπων, τὴν εὐσέβειαν, τὸ κάλλος τῆς φύλας, τὴν δύναμιν τῆς ἀρετῆς καθόλου.

Τοιούτων διδαγμάτων ἐμπλησθέντες οἱ Λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἐπεκτάσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχῆς ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ παρεσκευάσθησαν εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ θρησκείας.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς νέας θρησκείας, τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ Μικρασιᾶται οὐ μόνον προθύμως συνεισέφερον τοὺς θεωρητικούς καὶ ἠθικούς αὐτῶν θησαυρούς, ἀλλὰ καὶ τὸ τίμιον αὐτῶν αἷμα θαφιλέστατα ἔσπενδον εἰς τὸν ἱερὸν βωμὸν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Οἱ πρῶτοι καὶ μέγιστοι μάρτυρες αὐτῆς ὑπῆρξαν Μικρασιᾶται, οἱ πρῶτοι κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ἦσαν Μικρασιᾶται. Οἱ γενναϊότατοι ἀγωνισταὶ κατὰ τὰ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν πολέμων, οἵτινες ἠπέλυνον ἢ νὰ ἐξαφανίσωσι τὴν θρησκείαν τῆς ἀγάπης, ἢ νὰ ἀλλοιώσωσι τὰ διδάγματα αὐτῆς οὕτως, ὥστε νὰ κατασθῇ καὶ τοῦ Χριστοῦ ἡ θρησκεία μεταξὺ τῶν παροδικῶν καὶ θνησιμαίων αἰρέσεων, ἐγένοντο οἱ Μικρασιᾶται.

Μικρασιᾶται ἐθεμελίωσαν φιλοσοφικῶς τὰ δόγματα τῆς νέας θρησκείας καὶ διέταξαν τὸν ἐσωτερικὸν τῆς Ἐκκλησίας διάκοσμον, τὴν ἱεραρχίαν, τὰ μυστήρια, τὰς ἱεράς τελετάς.

Β'. Ἡ Μικρὰ Ἀσία μακροῖωνας διεξήγαγεν ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ἀγῶνας κατὰ λαῶν βαρβάρων.

Ἡ Μικρασιατικὴ μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους δὲν ἐφάνη μόνον κατὰ τὴν διανοητικὴν δύναμιν ἰσχυρὰ καὶ σεμνὴ γενέτειρα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ μακροῖωνας σκληροτάτους ἀγῶνας διεξήγαγε κατὰ λαῶν βαρβάρων πρὸς σωτηρίαν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου.

Ἐπὶ δέκα αἰῶνας ἐπάλειεν ἀπειγασμένην πάλιν ἢ κληρονόμος τῶν θεωρητικῶν θησαυρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία κατὰ βαρβάρων ἐπιδρομῶν ἐκ παντὸς σημείου τοῦ ὀρίζοντος ἐπερχομένων. Εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατὰ τῆς ἐσχάτης βαρβαρότητος μακρὰν ταύτην πάλιν ἐπρωταγωνίστη πάντοτε ἡ Μικρὰ Ἀσία, αὕτη παρέχουσα τοὺς γενναϊοτάτους Βασιλεῖς καὶ στρατηγοὺς, αὕτη τὰς πολυπληθεστάτας καὶ πολεμικωτέρας στρατιάς, αὕτη τοὺς ἀφθόνους οἰκονομικοὺς πόρους. Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἦτο τότε ἡ Μεγὰλη Ἑλλάς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Περιελάμβανε πολυαριθμούς ἀμκαίας πόλεις, φρούρια ἰσχυρὰ καὶ πληθυσμὸν πυκνὸν καὶ μάχιμον καὶ γνησιώτερον ἢ ἄλλου Ἑλληνικόν. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπῆρξεν ἡ κορυφή, εἰς ἣν ἐμβαπτιζόμενοι ἀπειράριθμοι Ἀρμένιοι, Καππαδόκαι, Γαλάται, Λυκάωνες, Ἰσάυροι, ἐξήρχοντο γενναῖοι αὐτοῦ πρόμαχοι ἀρειδῶς χύνοντες τὸ

αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ.

Τὴν Ἑλληνικὴν δύναμιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς σώματα καὶ πόρους ἐμαρτύρησε περιτράνωσ ἡ Ἱστορία, διότι, ὅτε ἡ Τουρκικὴ κατὰκτησις ἐστέρησε τὴν Βυζαντιακὴν αὐτοκρατορίαν τῶν ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν ἐπικουρημάτων, τότε ἔπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἡ Μικρὰ Ἀσία ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ καὶ τροφὸς τῶν δημωδῶν ἀσμάτων, δι' ὧν ἐξυμνήθησαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὰ κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν τρόπαια τῶν Διγενῶν, τῶν Φιλοπάππων, τῶν Θεοφυλάκτων, τῶν Λεάνδρων, τῶν Ἰωαννικίων, τῶν Κιννάμων, τῶν Παρχαρίων καὶ μυρίων ἄλλων Ἑθνικῶν ἡρώων.

Τὴν Μεγάλῃν ὑπεροχὴν τῆς χερσονήσου ταύτης ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ἀφορμηθεῖσα κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα μ. Χ. θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις.

Καὶ ἐν τῇ διοικητικῇ ἱεραρχίᾳ τὰ ἀνατολικά θέματα τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας ἐθεωροῦντο ἀνώτερα τῶν Δυτικῶν. Οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν ἐμισθοδοτοῦντο βασιλέσπερον λαμβάνοντες ἕκαστος ἐτησίως 60 περίπου χιλιάδας δραχμῶν, ἰσοδυναμοῦσιν νῦν πρὸς 250 χιλιάδας.

Ἵνα λάβῃ τις ἔννοιαν τοῦ φυσικοῦ πλούτου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης χώρας, ἀρκεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπῆρξαν βασιλεία πλούσια καὶ ἰσχυρά, τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, τὸ βασίλειον τῆς Προύσης, τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας, τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου, τὸ βασίλειον τῆς Τραπεζοῦντος, τὸ βασίλειον τῆς Παλμύρας, τὸ βασίλειον τῶν Σελευκιδῶν. Ἡ εὐνομος τῶν Σμυρναίων πολιτεία, ἡ ἰσχυρὰ τῶν Κυζικηνῶν, ὅφ' ὧν πολιτειῶν οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες καὶ νεωκόροι ἐφιλοδέξουν νὰ ἀνακηρύττωνται.

Καὶ τὸ Τουρκικὸν δὲ κράτος κατὰ τοὺς ἐπὶ 6 ἡδὴ αἰῶνας ἀδιαλείπτους αὐτοῦ εἴτε ἐπιθετικοὺς εἴτε ἀμυντικοὺς πολέμους τὰς μεγίστας καὶ ἰσχυροτάτας πρὸς τοῦτο δυνάμεις ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀντλεῖ. Κατ' ἀρχὴν δὲ ὁ Μουσουλμᾶνος καταφρονήτης ὢν τῆς γνώσεως, τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης, καὶ παντὸς καλοῦ καὶ χρησίου ἐπιτηδεύματος, μόνον δὲ ἰδιάζον αὐτῷ ἔργον θεωρῶν τὸ ἀρπάζειν, τὸ λεηλατεῖν, τὸ καίειν καὶ φθεῖρειν πᾶσαν παραγωγικὴν δύναμιν, τὸ ἐξισλαμίζειν βίᾳ παῖδας, νέους, νέας καὶ γυναῖκας καὶ τὸ ἀποκόπτειν τὰς κεφαλὰς τῶν μὴ ὑποχωρούντων εἰς τὰς φρικαλέας ἀπαιτήσεις αὐτοῦ Χριστιανῶν κατέστησε οἰεῖσθαι τὴν ρέουσιν μέλι καὶ γάλα γῆν καὶ ἡρήμωσε ζωῆς τὴν ἄλλοτε εἰς σώματα καὶ πόρους σπριγῶσαν χώραν.

Καὶ ὅτε δ' αἱ ἄγριαι ὁρδαὶ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μωάμεθ πεπληρωμέναι πυρὸς θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ καὶ μισαλλοδοξίας καὶ ὠπλισμέναι διὰ δύο ἀκαταγωνίστων δυνάμεων, τοῦ πεπρωμένου (Ἰτζέλ) καὶ τοῦ δόγματος, ὅτι ὁ ἐν μάχῃ πίπτων πιστὸς Μουσουλμᾶνος ἀμείβεται ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ διὰ σαρκικῶν ἡδονῶν πάσης φύσεως, ἐξώρμησαν ἀπὸ τῆς Ἀραβίας εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατελάμβανον αὐτὰς σφάζοντες, λεηλατοῦντες καὶ ἐρημοῦντες τὰς χώρας καὶ υποβάλλοντες τοὺς πεπολιτισμένους κατοίκους αὐτῶν εἰς τὸν βάρβαρον ζυγὸν τῆς Μουσουλμανικῆς δεσποτείας, καὶ τότε ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία, αἱ Ἑλληνικαὶ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ

φιλοσοφία ἐξημέρωσαν καὶ ἐξηθνώρισαν τὸν ἄγριον καὶ βάρβαρον τοῦτον λαὸν οὕτως, ὥστε νὰ θεωρῇται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὡς παράγων πολιτισμοῦ.

Ὁ λαὸς, περὶ οὗ Γρηγόριος ὁ Ἀβουλκαραάγιος (1226—1286) λέγει ὅτι τὸν Ἀραβικὸν λαὸν ὁ Θεὸς οὔτε φιλοσοφίαν ἐδίδαξεν οὔτε ἐπλάσεν αὐτὸν ἐπιτήδειον εἰς αὐτήν, ἡξιώθη τοῦ τιμητικωτάτου ἐπαίνου, ὅτι ἐδημιούργησεν Ἀραβικὸν πολιτισμὸν καὶ Ἀραβικὴν φιλοσοφίαν. Ἀλλ' ὁ λεγόμενος Ἀραβικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ Ἀραβικὴ φιλοσοφία οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐν Ἀραβικῇ γλῶσσῃ γεγραμμένη καὶ οὐχὶ ὑπὸ Ἀράβων, ἀλλ' ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνικῆς παιδείας ἐμπεφορημένων Σύρων καὶ ἄλλων, μὴ Ἑλλήνων μὲν τὴν καταγωγὴν, ἀνακηρυζάντων δὲ ἰδίαν διανοητικὴν πατριδα τὸν Ἑλληνισμὸν.

Ὅτε ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐξώρμησεν ἀπὸ τῆς ταπεινῆς καὶ ἀγροίκου κοιτίδος αὐτοῦ πρὸς κατακτητικὰς ἐπιχειρήσεις, εὗρισκεν ἐν τῇ προελάσει αὐτοῦ πανταχοῦ χώρας ὑπὸ τῶν ναμάτων τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κατηρδευμένας.

Αἱ ἐν Συρίᾳ, Μεσοποταμίᾳ, Παλαιστίνῃ καὶ ἄλλαχοῦ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ τῆς Ἐδέσσης, τῆς Νισίβου, τῆς Γανδισαπόρης, τῆς Γάζης, τῆς Βαγδάτης, τῆς Βηρυτοῦ, τῆς Βίβλου, τῆς Τύρου, τῆς Ἀλεξανδρείας κλπ. εἶχον τοσοῦτον προαγάγει τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ὥστε οἱ τρόφιμοι αὐτῶν μεθερμηνεύοντες τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κατακτητῶν Ἀράβων περιποίησαν εἰς τοὺς ἄκοντας καὶ μὴ βουλομένους τὴν ἀμαχθὴν δόξαν λαοῦ σοφοῦ καὶ πολιτισμένου.

Διὰ δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ καὶ τῇ Δυτικῇ Κράτει τῶν Ἀράβων φιλοσοφικῶν καὶ ἱατρικῶν σχολῶν ἐκἀλλιεργήθη ἡ ἐπιστήμη καὶ διὰ τῆς Ἰσπανίας διεδόθη καὶ εἰς τὴν τότε πάσης διανοητικῆς ζωῆς ἐρημωθείσαν ἑσπερίαν Εὐρώπην. Ὡστε καὶ ἐκ τῆς δουλοσύνης καὶ τοῦ πολιτικοῦ θανάτου τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνέθαλε ζωηρὸν τὸ ἀγλαόκαρπον δένδρον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διὰ τῶν εὐχυστοτάτων αὐτοῦ καρπῶν διέθρεψε καὶ ἀνέπτυξεν ἐπιστημονικὸν ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ πνεῦμα.

Ἐνῷ δὲ χρόνῳ οἱ θρησκομανεῖς οὗτοι Μουσουλμᾶνοι ἐπέεζον, κατεδυνάστευον, κατεδίωκον, ἔσφαζον, τοὺς ἐν τῷ κράτει αὐτῶν τολμώντας νὰ διανοηθῶσιν ἐλευθέρως, τοὺς Φιλζούφ, ὡς ἐκάλουσιν αὐτούς, οἱ Ἕλληνες μὴ δυνάμενοι νὰ ἀπαρνηθῶσι τὴν φιλομαθὴ φύσιν αὐτῶν ἐξηκολούθουν τὸν θεωρικὴν ἀγῶνα τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς βελτιώσεως ἑαυτῶν καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ἄλλογενῶν.

Ἰωάννης ὁ Δαμασκοῦνός (ἀποθανὼν τῷ 787), ὁ Φώτιος (810—891), Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς (γεν. 1020), Ἰωάννης ὁ Ἰταλός, Μιχαὴλ ὁ Ἐφέσιος, Εὐδοκίμης ὁ Νικαίας, Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, Γεώργιος ὁ Ἀνεπώνυμος, Γεώργιος ὁ Παχυμέρης, Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης, Γρηγόριος ὁ Παλαμῆς, Γεώργιος ὁ Σχολάριος, καὶ μυρίοι ἄλλοι ὑπάδοι καὶ συναγωνισταὶ τούτων παρεσκύαζον τὸ μέγα ἐν τῇ τοῦ κόσμου ἱστορίᾳ γεγονός τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ Δόξει.

Αἱ ὑπὸ τῆς Ἀραβικῆς ἐπιδρομῆς ἐπενεχθεῖσαι εἰς τὰς Ἀνατολικὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινικῆς Αὐτοκρατορίας φθοραὶ ἀνθρωπίνων ψυχῶν καὶ ἐρημώσεις παραγωγικωτάτων χωρῶν συνεπληρώθησαν ὑπὸ τῶν σλα-

ροφοριῶν, αἵτινες σκοπὸν μὲν προσβάλλοντο τὴν ἀπὸ τῶν πολεμίων τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας Μουσουλμάνων ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων τόπων, ἡ ἱστορικὴ δ' ὁμῶς ἀνέλιξις αὐτῶν ἀπέδειξεν ὅτι βαθύτερος αὐτῶν σκοπὸς ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντιτικοῦ Κράτους καὶ ἡ ὑπὸ τοῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Πάπα Ῥώμης.

Τὰ δὲ ὄργανα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης καταλαβόντα τῷ 1204 τὸ Ἑλληνικὸν Βυζαντιτικὸν Κράτος, ἀκμαῖον εἰς σώματα, πλούσιον εἰς πόρους, θάλλον ἐν τέχναις καὶ ἐπιστήμασι, ἐντὸς 57 μόνον ἐτῶν κατέρριψαν αὐτὸ εἰς τοιαύτην πτωχείαν καὶ ἐλεεινότητά, ὥστε, ἵνα συντηρηθῶσι μεταχειρίζοντο καὶ αὐτὸν τὸν μόλυβδον τῶν στεγῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἀνακτόρων, ἐπώλουν λείψανα Ἀγίων, ἐζήτουν τὴν χρηματικὴν βοήθειαν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἐδανείζοντο παρ' ἐμπόρων ἐπὶ καὶ ἰδιωτῶν. ΒΑΛΔΟΥΙΝΟΣ δὲ ὁ Β' ἐνεχειρίασε καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Φίλιππον εἰς τοὺς ἐμπόρους Ἀγγέλων καὶ Ἰωάννην Φερρά, ἵνα πορισθῇ ὀλίγα χρήματα καὶ ταῦτα ἐνῶ ἦτο κύριος πόλεως, ἧτις ἐν τῇ προηγουμένη ἐκκτονταετηρίδι μόνη αὐτῇ εἰσέφερεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 120 ἑκατομύρια τοῦ τότε νομίσματος, ἧτοι 600 ἑκατομύρια φράγκα.

Ὅπως εἰς τοὺς ὑπὸ παντοίων κακουχιῶν τεταλαιπωρημένους ὀργανισμούς τὸ θανάσιμον πλήγμα καταφέρει ἐπελθούσα ἐπιδημία, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐξηντηγμένον καὶ ἐξηθρωμένον Ἑλληνικὸν Βυζαντιτικὸν Κράτος ὡς ἐξολοθρευτικὸς δαίμων ἐπῆλθε νέος ἀγριώτατος, ἀρπαγῆν καὶ φόνον πνέων ἐπιδρομεύς, ὁ Τούρκος.

Γ'. Ἀρχὴ καὶ ἐξάπλωσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Περὶ τὸ 1225 ἐξορμήσας ἐκ Χορσασάν ὁ Σουλταὶμάν ἄγων 50,000 νομάδας Τούρκους, ἐπορεύθη πρὸς τὴν Ἀρμενίαν. ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἐρτογρούλ (1231—1238) εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σελσούκου τοῦ Ἰκονίου Σουλτάνου Ἀλαεδδίν καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ μοῖραν τινα γῆς ἐν Φρυγίᾳ παρὰ τὸ Δορύλαιον πρὸς ἐνοίκησιν. Τούτου ὁ υἱὸς Ὁσμάν (1288—1326) μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλαεδδίν ἐκήρυξεν ἑαυτὸν τῷ 1299 Σουλτάνον.

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ὁρχάν (1326—1359) ἐκυρίευσεν τῷ 1326 τὴν Προῦσαν καὶ ἐξέτεινε τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ ἐν τῇ ἄλλῃ Μικρᾷ Ἀσίᾳ μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου, ἔλαβε τὸν τὸν τίτλον *Πατισάχ*, ἔβρυσεν τὸ φοδερὸν στρατιωτικὸν τάγμα τῶν *Γιαννισαράων* καὶ ὠνόμασε τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ τὴν θύραν *Υψηλὴν Πύλιν*. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλταϊμάν διέβη τὸν Ἑλλησπόντον καὶ κατέλαβε τῷ 1356 τὴν Καλλίπολιν. Ὁ δὲ Μουράτ ὁ Α' (1359—1389) ἐκυρίευσεν τὴν *Θράκην* καὶ μετέθηκε τὴν ἑδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τῷ 1362.

Κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς τὴν Σερβίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ὑπέταξε πᾶσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ δὲ Βαγιαζίτ ὁ Α' (1389—1403) κατέστησε φόρου ὑποτελεῖ τὴν Βλαχίαν, ἐνίκησε τὸν Χριστιανικὸν ἐξ Εὐρώπης στρατὸν παρὰ τὴν Νικόπολιν τῷ 1396, ἐνίκηθη δ' ὁμῶς ὑπὸ τοῦ *Τιμοῦρ* τῷ 1402 παρὰ τὴν Ἀγκωραν καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος. Ἐνεκα τῆς ἡττῆς ταύτης καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐρίδων τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζίτ τὸ κράτος διελύθη, ἀλλ' ἀποκατέστησε πάλιν τὴν ἐνότητά αὐτοῦ μετὰ αἰματηροῦς

πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ ἀγῶνας Μωάμεθ ὁ Α' (1403—1421). Μουράτ δὲ ὁ Β' (1421—1451) ἐκυρίευσεν τὴν Θεσσαλονικὴν (1430) καὶ νικήσας τοὺς μὲν Πολωνοὺς παρὰ τὴν Βάρναν (1444), τοὺς δὲ Οὐγγρούς παρὰ τὸ Κόσσοβον (1448) ἠπέλκει καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ καὶ νῦν, ὅποτε ὁ ἐκ Χορασσάν καταπτάς εἰς τὰς χώρας ἡμῶν γαμψόνου ἱέραξ ἐνεπήγγυε τὸ αἰμοδιψὲς αὐτοῦ ράμος εἰς τὰ τρυφερά σώματα τῶν ἱερῶν πτηνῶν τῶν Μουσῶν, οἱ Πλήθωνες καὶ οἱ Βησσαρίωνες καὶ οἱ Χρυσολωραῖ καὶ οἱ Τραπεζούντιοι καὶ οἱ Γαζαῖοι καὶ οἱ Ἀργυρόπουλοι καὶ οἱ Λαοκάρεις καὶ οἱ Χαλκοκονδύλοι καὶ οἱ Ἀποσιόγιοι καὶ οἱ Μουσοῦραι καὶ εἰ ἄλλοι τῶν Μουσῶν θεράποντες ὡς ἀσθενῇ πτηνὰ τοὺς ὀξεῖς ὄνυχας τοῦ θανατηφόρου ἱερακος φεύγοντες ἐξήτησαν κρησφύγετον ἐν Ἰταλίᾳ κομίζοντες εὐλαβῶς, ὡς ὁ Αἰνείας τοὺς ἀρεστίους αὐτοῦ θεούς, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην. Ἐκεῖ δὲ ἐντείνοντες τὰς χορδὰς τῆς λιγυρολόγου αὐτῶν λύρας ἔμελπον τὰ θελξικάρδια τῆς Ἑλληνικῆς Μούσης ἄσματα καὶ διήγειρον ἐν ταῖς εὐαισθητοῖς τῶν Ἑσπερίων ψυχαῖς τὸν ἱερὸν ἐκείνον ἐνθουσιασμόν, ὅστις ἐδημιούργησε τὸν νέον Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν.

Δ'. Ἐγκαθιδρύσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς θρησκευτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ τῶν Χριστιανῶν ἀρχηγοῦ.

(α'. Ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.

β'. Ὁμοιοποδισμὸς τῆς Ἐκκλησίας πολιτεύμα. Ὁργάνωσις τῶν συντεχνιῶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἀπαραίτητος παράγων εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

γ'. Φαναριῶται. Μεγάλοι διερμηνεῖς.

δ'. Ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας.)

α'.

Μωάμεθ ὁ Β' (1451—1481) ἐκπορθήσας τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ 29ῃ Μαΐου 1453 κατέλυσε μὲν τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀνεγνώρισε δ' ὅμως αὐτοῖς δι' ἐπισημοτάτης πράξεως κοινωνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐγκαθιδρύσας ἐθνάρχην αὐτῶν τὸν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἐνθρονισθέντα Γερνάδιον τὸν Σχολάριον καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὰ προνόμια νὰ ἀρχῇ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, οὓς περιελάμβανεν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ρουμιμαίει, νὰ ἔχῃ τὸ σύμβολον τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, τὸν δικέφαλον ἀετὸν, νὰ φέρῃ τὴν βασιλικὴν τῶν Αὐτοκρατόρων στολὴν, νὰ συγκρατῇ θρησκευτικῶς καὶ κοινωνικῶς τοὺς ὑποδουλωθέντας Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς Ἑλλήνας, Σέρβους, Ῥωμάνους, Βουλγάρους, Ἀράβας, Συρίους καὶ νὰ εἶνε ὑπεύθυνος πρὸς τὴν Ἰψήλην Πύλιν διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπακοὴν τῶν ὑποδούλων εἰς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν. Τὴν εὐθύνην δὲ ταύτην πολλοὶ Πατριάρχαι ἐπλήρωσαν διὰ τῆς ζωῆς αὐτῶν εἰς τοὺς αὐθαιρέτους Σουλτάνους, οἵτινες μισοῦντες καὶ φοβούμενοι τοὺς γνησίους κληρονόμους τοῦ Κράτους αὐτῶν Ἑλλήνας πᾶσαν ἐπεζήτησαν ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρότατον ἔτεινον τὸ οὗς εἰς πᾶσαν συκοφαντίαν, παρέχουσιν αὐτοῖς πρόσχημα πρὸς ἀξολόθρευσιν τοῦ ἐπικινδύνου Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Τὰ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ὠνόμασθη τὸ κέντρον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ τούτου πολιτεύματος, διατελοῦντα αὐτόνομα Μοναστικά ἱδρύματα, πλὴν τῆς μέχρι τοῦδε καθαρῶς θρησκευτικῆς αὐτῶν ἀποστολῆς ἀναλαμβάνουσι νῦν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας καὶ τὸ ἔργον τῆς διαφυλάξεως τῶν θησαυρῶν τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας. Ἐνῖα δὲ τούτων χρησιμεύουσιν ὡς φυτώρια τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Ἐθνικῆς παιδείσεως.

Τὸ μέγα καὶ κυριώτατον κέντρον πάσης ταύτης τῆς νέας καὶ ἐξωτερικῶς μὲν ἀθρόου, ἐσωτερικῶς δὲ γονίμου ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἐνεργείας, διατελεῖ οὕσα ἡ βασιλεύουσα πόλις, ἡ Κωνσταντινούπολις. Αὕτη εἶνε τὸ μέγα ἐντευκτήριον πάντων τῶν ἐπὶ παιδεῖα διαπρεπόντων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν λογόδεον τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

β'.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀποκαταστήσαν κατὰ τὰ πατροπαράδοτα τὸν Ἑλληνικὸν διάκονον ἐκυθέρνα τὰ διάφορα τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας δι' Ἀρχιερέων, Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, συγκροτήσαν ὁμοσπονδιακὸν Ἐκκλησιαστικὸν πολιτεῦμα, οὐ πρωτοκάθεδρος ἦτο ὁ ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθήμενος. Οἱ Τούρκοι περιβαλόντες τὸν ὑπατὸν τῆς Ἐκκλησίας λειτουργόν, τὸν Πατριάρχην, τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπερτάτου ἀρχόντος τῶν Χριστιανῶν, τοῦ ἐθνάρχου, ἐπὶ τοσούτον ἐπέτειναν τὸν θρησκευτικόν, ἐθνικὸν καὶ διοικητικὸν χωρισμὸν αὐτῶν, ὥστε οὐδέποτε ἐθεώρησαν τοὺς Χριστιανοὺς ὡς μέλη τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἀλλὰ μόνον ὡς παράρτημα ὑπήκουον καὶ ὑπόφορον. Οὐδεμίαν δ' ἔχοντες ἔννοιαν τῶν καθηκόντων τοῦ Κυβερνήτου οὔτε δικαιοσύνην, οὔτε ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας παρέχον τοῖς Χριστιανοῖς.

Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν ἡ περὶ θεραπείας τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἐπιτηδευμάτων, οἷον τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐμπορίας, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἔλαβον πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐχθρικῶς πρὸς ταῦτα διέκειντο.

Ἀφῆκαν τοὺς Χριστιανοὺς εἰς τὴν τύχην αὐτῶν καὶ μόνον φόρους καταθλιπτικοὺς εἰσέπραττον, εἰσφοράς χρηματικὰς ἀπῆλθον καὶ τὸ φοβερὸν παιδομάζωμα ἐξήσκουν.

Ἄλλ' ὑπὸ τὴν Πατριαρχικὴν αἰγίδα ὀργανώθησαν τὰ διάφορα συστήματα τῶν ἐπαγγελματιῶν (συντεχνίαι νῦν καὶ τουρκιστὶ ἐσνάφια καλούμενα), ἀπερ ἀποκλειστικῶς ἐκαλλιέργουν τὰς βιοποριστικὰς τέχνας, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν. Διότι οἱ Τούρκοι, ἔθνος πρὸς πόλεμον κυρίως ὀργανωμένον, παρὰ τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα οὐδὲν ἄλλο ἔργον οὔτε ἠπίσταντο οὔτε ἔκρινον ἄξιον τῆς δεσποτείας αὐτῶν, ἐπηγγέλλοντο δὲ μόνον τὴν ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀνείσει ἀπόλαυσιν τῶν διὰ τοῦ πολέμου προσκτηθέντων ἀγαθῶν. Εἶχεν ἄρα τὸ Τουρκικὸν Κράτος ἀναπόδραστον ἀνάγκην ὑπηρετῶν ἐργαζομένων καὶ φορολογουμένων.

Διὰ τοῦτο καὶ ὅτε ὁ ἔγγονος τοῦ Παρθένου Σουλτάνος ΣΕΛΙΜ ὁ Α' συνέλαβε τὸ ἀποτρόπειον σχέδιον ἢ νὰ ἐξισλαμίσῃ βίᾳ τοὺς Χριστιανοὺς ἢ νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτοὺς τέλεον, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὴν τῶν χωρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντικῆς Αὐτοκρατορίας κυριαρχίαν τῶν Μουσουλμάνων, τὸ ἰσχυρὸν ἐπιχειρήμα, εἰς ὃ ὑποχωρήσας ὁ Σουλτάνος δὲν ἐξέτέλεσε τὴν πρὸς ἐξολόθρευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους ἀπόφασιν, δὲν ἤτο, ὅτι ἐκώλυε.

τοῦτο ὁ ἱερός νόμος, ἀλλὰ κυρίως ὅτι, ἐξαφανιζομένων τῶν Χριστιανῶν, ὡς συνεξέλειπον καὶ οἱ φόροι, δι' ὧν ἡ αὐτοκρατορία συνετηρεῖτο.

Οὐ μόνον δὲ ἡ ὕλική συντήρησις τοῦ Τουργικοῦ Κράτους ἀπήτηι τὴν ὑπαρξίν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πᾶσα σοβαρὰ διοικητικὴ καὶ διπλωματικὴ ἐνέργεια διὰ τῶν Ἑλλήνων ἐξετελεῖτο, τῶν Τούρκων ὄντων ἀνεπιτηδεύ-
τάτων πρὸς ἔργα μὴ πολεμικά. Καὶ τὰς γαίας δέ, ὡς ἕκαστος δικαίωματι κατακτήσεως κατέλαβε, διὰ τῶν Χριστιανῶν διηύθυνον καὶ ἐκαλλιέργουν. Καὶ περὶ τὴν διοίκησιν ἀκατάλληλοι ὄντες εἰς διοικητικὰς ἀρχὰς τοὺς Ἑλληνας ἐχρησιμοποίησαν. Παρίγνωστον ὑπάρχει, ὅτι αἱ παραδουνάβιοι χωῖραι, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαβία, διωκοῦντο ὑπὸ ἡγεμόνων Ἑλλήνων καὶ διάφορα τμήματα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐκυδέρνων οἱ Τούρκοι στρατιω-
τικῶς διὰ τῶν λεγομένων ἀρματολῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία ἰδρυθεῖσα εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν (τῷ 1454) εἶνε τὸ ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν τοῦ Ἑθνους φωτῶριον. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἡ Ἐκκλησία καθίσταται Ἀγία καὶ ἱερὰ κλῆτος τῶν ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων.

γ'.

Ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατ. ἐσχηματίσθη λαϊκὴ τις Ἑλληνικὴ Ἀριστοκρατία, ἥτις, ὡς συγκεντρουμένη περὶ τὴν ἐν Φαναρίῳ ἔδραν τοῦ Πατριαρχίου, ὠνομάσθη ἀριστοκρατία Φαναριωτῶν.

Οἱ Φαναριῶται σπουδαίαν καταλαβόντες θέσιν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ πολιτείᾳ ἐπέδρασαν τὰ μέγιστα ἐπὶ τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους. Τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτο ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ.

Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Τουργικὴ Κυβέρνησις εὐρέθη ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ χρησιμοποιεῖ Χριστιανοὺς πρὸς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους, ἀπαιτούσας μάθησιν καὶ πείραν, ὧν παντελῶς ἐστεροῦντο οἱ Τούρκοι. Ἀπὸ τοῦ μέσου μάλιστα τῆς ΙΖ' ἑκατ., ὅτε αἱ σχέσεις τοῦ Τουργικοῦ Κράτους πρὸς τὰς ὁμόρους Χριστιανικὰς πολιτείας ἐγένοντο συχνό-
τεραι καὶ ποικιλωτέραι, ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην μυστικῶν συμβούλων τοῦ Κράτους, ἱκανῶν διὰ τῆς παιδείας καὶ γλωσσομαθείας αὐτῶν νὰ ἐπιτελῶσιν ἔργα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τούτους ἐλάμβανεν ἡ Τουργικὴ Κυβέρνησις ἐκ τῶν Ἑλλήνων, διότι οὗτοι τὰς τε Ἀσιατικὰς καὶ Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἀριστα ἐγίνωσκον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας γνώσεις ὑπερεῖχον πάντων τῶν υποδούλων. Οὗτοι ἐκλήθησαν μεγάλοι διερμηνεῖς καὶ σύμβουλοι τοῦ Κράτους.

Πρῶτος τούτων καὶ ἀρχαιότατος (1666) ὑπῆρξεν ὁ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΥΣΗΣ, ὁ λαβὼν καὶ τὴν προσωνομίαν τοῦ ἐξ ἀπορογῶν, περιφημώτατος δὲ ἐγένετο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ὁ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ, ὅστις διετέλει κατ' ἀρχὰς μὲν πληρεξούσιος ὑπουργὸς παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Βιέννης, εἰτα δὲ καὶ κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς σύνασιν τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς (τῷ 1688) πρὸς τὴν Γερμανικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῆς Ἑνετούς, Πολωνοὺς καὶ Ρώσους. Ἐκτοτε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἐδίδοτο εἰς τοὺς Ἑλληνας, οὓς ἀνεδείκνυσεν ὅτι καὶ πληρεξούσιους ὑπουργούς, ὡς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ Ι. Μαυροκορδάτον, τὸν Κωνσταντῖνον Μουρζούκην καὶ ἄλλους.

Ἐδόθη προσέτι τοῖς Ἑλλήσι καὶ ἡ τοῦ στόλου μεγάλη διερμηνεία.

Οἱ νέοι οὗτοι Ἀριστοκρατικοὶ Ἑλληνες ἀπετέλουν δεσπὸν πολιτικῆς ἐμπιστοσύνης, συνδέοντα τὸ ὑπόβουλون Ἑλληνικὸν Ἔθνος μετὰ τὸν κρατούντων, υπερήρπτιζον πολλαχῶς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπροσάτευσον τὸ γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Κυβερνήσει. Εὐεργετικωτάτῃ καὶ γονιμωτάτῃ κυρίως ὑπῆρξεν ἡ προστασία αὐτῶν πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα.

δ'.

Τοὺς ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ ὑπηρεσίᾳ διαπρέψαντας διώριζεν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἡγεμόνας τῶν παραδουναβίων χωρῶν τῆς *Μολδαβίας* καὶ τῆς *Βιαχίας*, ἃς οὗτοι κατέστησαν *Κράτη Ἑλληνικά*. Επίσημος γλῶσσα τῶν ἡγεμονικῶν Αὐλῶν ἦτο ἡ Ἑλληνική, καὶ αὕτῃ δὲ ἡ ἐγγύρσις ἀριστοκρατίας τῶν *Βογιάρων* ἡλλήνιζε κατὰ τε τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν δίκαιαν. Οἱ εὐσεβεῖς οὗτοι Ἑλληνες ἡγεμόνες ἀφιέρουν μεγάλα κτήματα εἰς θρησκευτικὰ ἰδρύματα τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, εἰς τὰς μεγάλας Μονὰς τοῦ Ἀγιωνύμου ὄρους, εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν τοῦ Θεοβαδίστου ὄρους Σινὰ καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας προσκυνήματα.

Μέγα δὲ πλῆθος Ἑλλήνων συνέρρεον πανταχόθεν τῆς τυραννουμένης Πατρίδος εἰς τὰς Ἡγεμονίας ταύτας, ἄλλοι μὲν παιδεύσεως χάριν, ἄλλοι πρὸς ἐμπορίαν καὶ ἄλλοι πρὸς ἀσφαλὴ καὶ ἀνετον διαμονήν. οἵτινες ἀπετέλουν καὶ τὴν μάλιστα ἀνεπτυγμένην τάξιν τῆς κοινωνίας ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις. Αἱ μεγάλαὶ πόλεις αὐτῶν, μάλιστα δὲ τὸ Βουκουρέστιον καὶ τὸ Ἰάσιον, διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἡγεμονικῶν Αὐλῶν, διὰ τῆς λαϊκῆς καὶ κληρικῆς Ἀριστοκρατίας, διὰ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, διὰ τῶν ἀριστα κατηρτισμένων Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τῆς ἀλλῆς ισχυρᾶς Ἑλληνικῆς φιλολογικῆς καὶ καθόλου ἐκπολιτιστικῆς ἐργασίας κατέστησαν ἀληθὴ κέντρα Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἑλληνικῆς ἡμερώσεως καὶ φρονιματισμοῦ.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπεδείχθησαν ὁρμητήρια τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικοῦ ἀγώνος. Οἱ Φαναριῶται προήγον τὸν ἐθνικὸν βίον καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους δύναμιν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἧτις ἦτο καὶ κέντρον πολιτικὸν ἅμα καὶ Ἐκκλησιαστικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Οἱ εὐπατρίδαι οὗτοι Ἑλληνες ἀπετέλουν ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις τὸ μάλιστα πεπολιτισμένον πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν στοιχεῖον οὐ μόνον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς Ἀνατολῆς.

Τῇ Ἑλληνικῇ αὐτῶν φύσει ἐπόμενοι ἀνεκαίνιζον τὰς εὐγενεῖς παραδόσεις τῶν πολυμνήτων βασιλείων καὶ τυράννων τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαϊότητος. Ὡς ἐκεῖνοι τὰ ἀνάκτορα αὐτῶν παρείχον κοινὰ ἐντευκτήρια ποιητῶν καὶ φιλοσόφων καὶ μουσικῶν καὶ πάντων τῶν τὰς μούσας καὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα θεραπεύοντων, οὕτω καὶ ἡ νέα αὕτη Ἑλληνικὴ ἀριστοκρατία τὰ παρὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Κεράτιον καὶ τὰ ἐν ταῖς πρωτεύουσαις τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν μέγαρον αὐτῆς κατέστησε κέντρα ὑψηλῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς μορφώσεως. Ἐκεῖ συνηγνῶντο καὶ ἐκείθεν ἐνεπνέοντο τὰ περὶ ἀπολυτρώσεως τοῦ Γένους φρονήματα πολλοὶ τῶν ἡγετῶν τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως.

**Ε'. Μαρτυρικὸς ὁ ὑπὸ τοὺς Τούρκους βίος τῶν Χριστιανῶν.
 *Εξισλαμισμοὶ - παιδομάζωμα - Γιανίτσαροι.**

Ἄλλ' ὅμως παρὰ τὴν οὕτως ἐπιστήμως ἀναγνωρίζομένην χρησιμότητα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν οἰκονομικὴν, διοικητικὴν καὶ διπλωματικὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους ἄρχοντες καὶ λαὸς ἡμιλλῶντο πῶς νὰ καταστήσωσιν εἰς τοὺς ἡττημένους τὸν βίον ἀβίωτον καὶ τοῦτ' αὐτὸ μαρτυρικόν. Ἀτελεύτητα καὶ μοναδικὰ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὰ δεινοπαθήματα καὶ πάντων μὲν τῶν ὑποδουλωθέντων, μάλιστα δὲ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης,

Αἱ ὡς παράδεισοι κεκαλλιεργημένα γαῖαι αὐτῶν ἐρρημύνονται καὶ τὸ λόγιον : ὥσπου πατήσῃ Τούρκου ποὺς, ἢ γῇ χοιριάρι δὲν φυτρώσῃ, εἶνε τὸ πραγματικὸν πόρισμα ὀδυνηρᾶς πείρας τῶν ἐπὶ ἐξ ἑκατονταετηρίδας τυραννουμένων Ἑλλήνων.

Τὰ δάστη καίονται ἢ θενδροκοποῦνται, αἱ γεωργικαί, ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις φθονερῶς πολεμοῦνται καὶ ἐξαφανίζονται, αἱ τέχαι καταφρονοῦνται, ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα θεωρεῖται ἀσεβὴς κατὰ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεια καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀπιστία.

Κατάπνιξις τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, βίαιος ἐξισλαμισμὸς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀρπαγαὶ παίδων ἀρρένων καὶ θηλέων, εἶνε τὸ καθημερινὸν πρόγραμμα τοῦ Τούρκου. Ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ ὁ Β', ἵνα ἐνισχύσῃ τὸν ἐξισλαμισμὸν τῶν ὑπὸ αὐτοῦ, ἔθεσε τὴν ἀρχήν, ὅτι πάντα τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα θὰ δίδονται κατὰ προτίμησιν εἰς ἀσθητοὺς Χριστιανούς.

Διὸ οἱ ὑπατοὶ λειτουργοὶ τοῦ Κράτους, οἱ μεγάλοι Βεζύροι, οἱ ἀρχιστράτηγοι, οἱ στρατηγοί, οἱ ναύαρχοι, κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐξελέγοντο. Εἰς τοῦτο δ' ὀφείλεται ἡ ἐπίδοσις καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους. ἐπῆλθε δ' αὐτοῦ ἡ κατάπτωσης καὶ ἡ παρακμὴ, ὅτε ἤρξατο ἀμεινομένη ἡ ἀρχὴ ἐκείνη. Ἡ μέθοδος αὕτη πρὸς αὐξήσιν τῶν ὀλιγαριθμῶν Τούρκων δὲν εἶνε νέα. Ταύτης χρῆσιν ἐποίησαντο τὴν ἐβδόμην ἤδη ἑκατονταετηρίδα οἱ Ἀραβες.

Οὗτοι ἐξαφανίσαντες τὸν ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνισμὸν ἐπὶ ἐπταετίαν ἠγωνίσθησαν, ἵνα δαμάσωσι τὴν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν. Ἐν τῇ ἐξῆ μῆνῳ πολιορκία τῆς Δαμασκού κατεστράφη τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων καὶ τῆς φρουρᾶς. Ἐν δὲ τῇ παρὰ τὸν Ἱερομόακκα ποταμὸν μάχῃ ἔπεσαν πολλὰ χιλιάδες Ἑλλήνων, ἐκ δὲ τῶν ὑπολειφθέντων πολλοὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη, ἱκανὸν δ' ἀριθμὸν προσείλκυσαν οἱ Τούρκοι εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν δελεάσαντες αὐτοὺς δι' ὑποσχέσεων καὶ ἐπαγγελιῶν ἐξαίρετικῶν πλεονεκτημάτων.

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ τάγματος τῶν Γιανιτσαρῶν ὑπὸ τοῦ Ὁρχάν (1326—1349) μέχρι τῆς καταλύσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β' τῇ 16ῃ Ἰουνίου 1826, ἤτοι ἐπὶ 500 ἔτη ἠρπάζοντο οἱ παῖδες ἀπὸ τῶν ἀγκάλων τῆς μητρὸς αὐτῶν, ἀντρέφοντο ἐν τῷ Ἰσλαμῳ, παρεδίδοντο εἰς τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἐσχηματίζοντο ἐξ αὐτῶν τὰ φοβερά στρατιωτικὰ συντάγματα, ὧν τὰς πλεονεκτικότητας κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπιθέσεις καὶ τὰς ἀκολάστους ὀρέξεις οὐδεὶς νόμος ἐκώλυεν, οὐδεμία δυσωπία, οὐδὲν συναίσθημα εὐλογενεακῆς τιμῆς καὶ ἀνθρωπίνης συμπαθείας περιέστελλεν.

Καὶ τὸ μὲν ἀπάνθρωπον καὶ ἀνόσιον παιδομάζωμα ἐξησκήετο κατὰ τυ-

ραννικὸν νόμον, ἀντικείμενον πρὸς τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον, τὰ δὲ θῆλα ἡρπάζοντο καὶ ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῶν κόλπων τῶν ἐαυτῶν γονέων κατὰ τὰς ἀκολάστους ὁρέξεις τοῦ τυχόντος ὑδριστοῦ Τούρκου. Πόσον μεγάλη καὶ ὀδυνηραὶ ἦσαν αἱ οἰκογενειακαὶ αὐταὶ συμφοραὶ τῶν Ἑλλήνων ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι διαμερίσματα μεγάλα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐδήλουν ὅτι ἀποτάσσονται τῷ Χριστιανισμῷ καὶ συντάσσονται τῷ Μουσουλμανισμῷ, ἢ ἀπαλλαγῶσι τῶν ἀνηκούστων συμφορῶν τῶν Τουρκικῶν καταδυναστεύσεων. Καὶ ἐν ᾧ ἐν τῷ φανερῷ συμπεριεφέροντο οἱ ὡς ἐξωμόται θεωρούμενοι οὗτοι Ἕλληνες ὡς Μουσουλμᾶνοι, ἐν τῷ κρυπτῷ ἤσκουν τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα ὡς Χριστιανοί. Τοῦτο συνέβη ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Τραπεζούντος καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τόποις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· π. χ. ἐπὶ τῶν οροπεδίων τοῦ Λάτμου (Τσομὰκ Δάγ) οἱ Τσομακλήδες ἢ Τσομακταγλήδες περὶ τὰ 50 χωρία, ἐν οἷς καὶ τὸ *Γιοννᾶρ-κιοῖ* (=χωρίον τῶν Ἑλλήνων). Οἱ πολυπληθεῖς οὗτοι συνοικισμοὶ ἐξωτερικῶς μὲν συμπεριφέρονται ὡς Τούρκοι, ἀλλ' ὁ οἰκογενειακὸς αὐτῶν βίος εἶνε ἐντελὲς Χριστιανικὸς καὶ Ἑλληνικὸς. Ἑλληνικὰ δὲ καὶ Χριστιανικὰ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα· δὲν συνάπτουσι μετὰ Τούρκων κηδεστίας, ἀλλὰ μετ' ἀλλήλων, καὶ μετ' ἐγκαυχήσεως διαλέγονται περὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν σφριζμένων ἐρείπιων ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Χριστιανικῶν ναῶν καὶ γλυπτικῶν καλλιτεχνημάτων ὡς ἔργων τῶν *ιδίων προγόνων*.

Ἐτερον δὲ τμήμα τῆς Καρίας, *Τάδαζος* καλούμενον, κατοικεῖται ὑπὲρ 80,000 κατοίκων *Ταδαζλήδων* καλουμένων, ἐξισλαμισθέντων Ἑλλήνων κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὅτε ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀγρίους Τούρκους νὰ διαρπάξωσι τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, νὰ πληρῶσι τὰ πάντα φόνων καὶ μισαρτηρίων, νὰ ἐξανδραποδίσκωνται τοὺς κατοίκους καὶ νὰ υποβάλλωσιν αὐτοὺς βίβ' εἰς τὸν ἐξισλαμισμόν.

Ὁ πορθητὴς παρέβη τὴν δοθεῖαν τῷ τελευταίῳ βασιλεῖ τῆς Τραπεζούντος Δαδὶδ ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ φεισθῇ τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὴν λεηλασίαν τῶν οἰκῶν καὶ τὴν διαρπάγην τῶν ἄλλων κτημάτων.

Οἱ κάτοικοι ὑπὸ τρόμου καταληφθέντες διεσκορπίσθησαν μακράν, ὑπελήφθη δὲ μόλις τὸ ἐν τρίτον, εἰς τὴν ἐπαράπτῃ νὰ κατοικήσῃ ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ὅπου ἔζων ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου. Μετὰ μικρὰν τῶν βαιοπραγιῶν παύσαν ἀπὸ τοῦ 1668—1709 ἐπεκράτησε πάλιν τρομοκρατία ἐνεκα τῆς μεγάλης ἰσχύος τῶν Δερεμπέδων, διὰ τοῦτο δευτέρᾳ ἐπῆλθε φυγὴ καὶ διασκορπισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ δυσπρόσιτα μέρη τῶν πολλῶν ἐκεῖ φαράγγων καὶ αὐλώνων, ὅπου ἔζων βίον πλήρη στερήσεων καὶ θλίψεων. Πολλοὶ εὗρισκον ἀνακούφισιν ἐν τοῖς Μοναστηρίοις, ἅπερ ἀπεδείχθησαν καὶ ἐστίαὶ γραμμάτων.

Τὴν θέσιν τῶν Χριστιανῶν καθόλου ἐβεβλίσωσάν πως οἱ ἐκ Πόντου κατὰγόμενοι *Υψηλάνται, Μουρούζαι, Κατακουζηνοὶ* κτλ., ὅτε οὗτοι ἀνῆλθον εἰς ὑψηλὰ Κυβερνητικὰ ἀξιώματα.

Ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν Ἑλλήνων ἐγένετο βιασμέτερος. Οἱ δὲ ἐξισλαμισθέντες κατ' ἀρχὰς μὲν προσεφέροντο πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν εὐγενεῖς καὶ φιλανθρώπως, ὅτε δὲ μετὰ δύο καὶ τρεῖς γενεάς ὁ χρόνος ἐπήνεγκε τὴν λήθην τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς, ἐδεικνύοντο σκληροὶ καὶ τυραννικώτατοι.

Καί οι μὲν πρώτοι ἐξομώσαντες, ὡς οἱ Λαῖοί, ἀπόλεσαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διετήρησαν ὅμως τὴν Ἑλληνικὴν φυσιογνωμίαν καθαρὰν καὶ τὰ Ἑλληνικά ἤθη καὶ ἔθιμα. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ 1660 ἀποστατήσαντες ἀπὸ τῆς θρησκείας, τῶν πατέρων αὐτῶν, ὡς οἱ Ὀφλῆδες, οἱ περὶ τὸν Ὀφιν ποταμὸν οἰκοῦντες, οἱ Τοριαλῆδες, ἤτοι οἱ κάτοικοι τῆς Θωαρίας, οἱ Μανζουινῶται, οἱ Κρωμαῖοι καὶ οἱ Σταυριῶται διετήρησαν τὰ Ἑλληνικά ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ Ὀφλῆδες ἔχουσιν ἐτι συνείδησιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς.

Διατρουοῖσιν ἐτι ἱερὰ ἄμφια καὶ ἐκκλησιαστικά βιβλία ὡς πατροπαράδοτον κληρονομίαν. Ἐξισλαμίσθησαν τῷ 1685. Μετεχειρίσθησαν δὲ πρὸς τοῦτο οἱ Τούρκοι τοιαῦτα βίαια μέτρα, ὥστε πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐρονεύθησαν, ἄλλοι ριφθέντες εἰς τὴν θάλασσαν ἐπνίγησαν καὶ ἄλλοι διέφυγον τὸν θάνατον καταφυγόντες μετὰ τῶν γυναικοπαίδων εἰς ἀπρόσιτα ὄρη καὶ ῥάστη.

Οἱ Σταυριῶται ἔλαβον τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἐν Χαλδίῃ πατρὶ τὴν Κρῶμην χωρίου Σταυροῦ καλουμένου, ὅθεν κατήγοντο.

Οἱ Μανζουινῶται, οἱ Κρωμαῖοι καὶ οἱ Σταυριῶται διέμειναν ἐν τῷ κρυπτῷ Χριστιανῷ καὶ ἀπεκαλύφθησαν ὡς Χριστιανοί, ὅτε διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Χατὶ Χουμαγιούν (1856) ὑπεχερώθη ἡ Τουρκία νὰ παρέχῃ θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν. Δὲν ἀπηλλάσσοντο ὅμως οὗτοι τῆς στρατιωτικῆς θητείας. Πλὴν τῶν Κρωμανίων, κατορθωσάντων τὴν ἑαυτῶν ἀπάλαγην, οἱ Μανζουινῶται καὶ οἱ Σταυριῶται ἐστρατολογουῦντο πάντοτε· διότι τὰ Τουρκικὰ ὀνόματα αὐτῶν ἔμειναν ἀναγεγραμμένα ἐν τοῖς Τουρκικοῖς Ἀρχείοις καὶ μετὰ τὴν ὁποκάλυψιν αὐτῶν ὡς Χριστιανῶν.

Οἱ Τοριαλῆδες ἐξισλαμίσθησαν κατὰ τὴν β' περίοδον τῶν καταδιώξεων μετὰ τὴν τῷ 1685 ἀρπαγὴν τῆς Μητροπόλεως Τραπεζοῦντος ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, ὅτε πάλιν πολλοὶ Χριστιανοὶ κατέφυγον εἰς τὸ ἐσωτερικόν, πλείστοι δὲ βίᾳ ἐξισλαμίσθησαν. 8000 χριστιανικαὶ οἰκογένειαι ἐκδιωχθεῖσαι ἐκ τῶν περὶ τὴν Τραπεζοῦντα Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ Πλατάνου κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη τῆς Τόνας καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξισλαμίσθησαν, διέσωσαν δὲ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἐκ τῶν ἐξισλαμισθέντων ἄρα οἱ μὲν ἀπορροφηθέντες ἔμειναν Μουσουλμᾶνοι ἀπολέσαντες καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς οἱ νῦν Τουρκο-λαῖοι καὶ ἄλλοι τινές, οἱ δὲ παραμείναντες πιστοὶ μέχρι σήμερον εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν διετήρησαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς οἱ Ὀφλῆδες καὶ οἱ Τοριαλῆδες, οἱ δὲ κατὰ χιλιάδας ἀριθμούμενοι ἐν μὲν τῷ φανερῷ ὡς Τούρκοι, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ Χριστιανοὶ ὄντες διετήρησαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων αὐτῶν. Τοιοῦτοι δὲ εἶνε οἱ Μανζουινῶται, οἱ Κρωμαῖοι, καὶ οἱ Σταυριῶται. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν τρίτην ταύτην κατηγορίαν καλοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν Τούρκων Γεμιτσόρηδες, ἤτοι ἀρνησι-θρησκοί, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων Κλωστοὶ (ἀπὸ τοῦ κλώσκειναι-ἐπιστρέφω) ἢ καὶ γυριστοὶ κατὰ τὸ Ὄριτικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα.

Ἀπὸ τοῦ 1660—1840 ἐπικράτει μεγάλη ἐν τῇ χώρᾳ τῶ Ἰόντου ἀναστάσις, ἣν προεκάλουν οἱ Ντερέ-Μπένδες καὶ οἱ Λαῖοι διὰ συγῶν ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν. Ἐκάστη περιφέρεια καὶ ἐκάστη σχεδὸν συνοικία εἶχε καὶ ἴδιον Ντερέ-Μπέτην, οὗτοι δὲ διεπληκτιζόντο πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐξημιούργουν ἀναρχίαν καὶ ἀλληλοσπαραγμὸν.

Ἐντεῦθεν ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες νὰ ἐκπατρίζωνται εἰς ἀπομακ-

κρυμμένους τόπους, άποσίτους και μείζονα παρέχοντας ασφάλειαν, ἢ νά μεταναστεύσιν εἰς Ῥωσίαν ἄθροοι, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὅτε φόβῳ ἐκδικήσεων τῶν Τούρκων ἠναγκάσθησαν νὰ παρακαλοῦνται περὶ τὰς 8000 Ἑλλήν. οἰκογένειαι τὸν Ῥωσσικὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Πάσκειτς, ἀποσυρθέντα ἀπὸ τῆς Θεοδοσιουπόλεως καὶ τῆς Ἀργυρουπόλεως. Οἱ δὲ ὑπολειφθέντες πάντες σχεδὸν ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν διηρπάγησαν καὶ ἐδημεύθησαν.

Εἰς Ῥωσίαν καὶ ἄλλαχού μετηγάστεισαν τῷ 1806 καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν τὰ παράλια οἰκούντων Ἑλλήνων, ὅτε οἱ Λαζοὶ λεηλατοῦντες καὶ καταστρέφοντες πᾶν τὸ πρὸς τυχὸν ἐφθασαν διὰ τῆς Κερασούντος καὶ τῆς Οἰνῆς μέχρι Θεμισκύρας. Τότε δὲ καὶ πολλοὶ ἐξ Οἰνῆς μετὰ τοῦ Ἁγίου Νεοκαισαρείας κατέφυγον εἰς Ῥωσίαν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ ἐπὶ τινα ἔτη μέχρι τῆς ὁπωσδήποτε ἀποκαταστάσεως τάξεώς τινος. Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λαζῶν καλεῖται ἐν τῷ γλωσσικῷ ἰδιώματι τῶν Οἰνῶν *Πορδή*. (Ἰδὲ Ἰωαννίδου ἱστορ. Τραπεζούντος σελ. 118—142).

Αἱ ἄθροαι εἰς Ῥωσίαν μεταναστεύσεις ἀπὸ τοῦ 1829 ἀδιακόπως γινόμεναι ὠρμῶντο οὐ μόνον ἐκ Χαλδίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ Θεοδοσιουπόλεως, Τριπόλεως, Οἰνῆς καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Πόντου. Ἐπειδὴ τὸ Χάτι-Χουμαγίου (1856) παρείχε θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἐτόλμησαν οἱ ἐν τῷ κρυπτῷ Χριστιανοὶ ν' ἀποκαλυφθῶσιν ἐν Ματσούκῃ, Χαλδίᾳ καὶ ἄλλαις ἐπαρχίαις. Οἱ πλείονες τούτων ἦσαν Κρωμαναῖοι καὶ Σταυριώται ἐκ Χαλδίας.

Τοιοῦτοι ἦσαν πολλαὶ χιλιάδες. Ἐν μόνῳ τῷ νομῷ Τραπεζούντος ἀνέρχονται εἰς 40.000, κατέρωθον δὲ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ μεγαλοφυΐας αὐτῶν ν' ἀντέχονταί ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ τῆς πατρίου αὐτῶν θρησκείας, καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα ζωηρότατον καὶ ἀκμαϊότατον νὰ διατηρήσωσι καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν νὰ διασώσωσι, ν' ἀποκοιμίζωσι δ' ἐπιτηδείως τοὺς δῆθεν ὁμοθρήσκους αὐτῶν Μουσουλμάνους, πρὸς δὲ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοδόξους αὐτῶν Χριστιανούς ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ δύο ὀνόματα, Ἑλληνικὸν καὶ Τουρκικόν.

Ὅσακις οὗτοι ἤθελον νὰ βαπτίσωσι παιδίον ἢ νὰ κοινωνήσωσι τῶν ὁγράντων μυστηρίων ἐκάλουν ἱερέα μετημρτισμένον, ἵνα ἐκτελέσῃ τὰ μυστήρια τῆς βαπτίσεως ἢ τῆς μεταλήψεως, ἐφαίνοντο δὲ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν Χριστιανούς βοηθητικοὶ ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῶν, προστάται καὶ ὑπερασπισταὶ τῶν δικαίων αὐτῶν, ἐὰν ἦσαν ἀξιώμα τι κυβερνητικὸν περιεβλημένοι.

Πρὸ 50 ἐτῶν ἀνεκαλύφθη ὅτι καὶ ὁ Μουλᾶς Μουτῆ ἦτο ἐν τῷ κρυπτῷ Χριστιανός, διότι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εὗρέθη ἐν τῷ δωματίῳ αὐτοῦ εἰκὼν μετὰ κανδύλας.

Ὅσακις ἀπέθνησκέ τις παρτίθετο γεῦμα εἰς τὸν Τούρκον Χότζα, ἔξω τοῦ χωρίου καὶ εἰς μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν. Οἱ δὲ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος προσκαλοῦντες ἐκ τῶν πλησιοχώρων ἱερέα ἐτέλουν τὴν κηδείαν.

Ἐπιγυμνίας δὲν ἐπιούντο μετ' ἄλληθως Μουσουλμάνων, ἀλλὰ περιώριζον αὐτὰς ἐντὸς τοῦ ἰδίου αὐτῶν στενοῦ κύκλου.

Πρῶτος μετὰ τὴν κατακύρωσιν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀπεκάλυψεν ἑαυτὸν Χριστιανὸν ἐπὶ γενικοῦ διοικητοῦ Χαϊρεδὶν πασᾶ ὁ Κρωμαναῖος *Πέτρος Σάββα Σιδηράπουλος*, κλητὴρ τοῦ προξενείου τῶν Ἰταλικῶν κρατῶν, γνωστὸς ὑπὸ τὸ Τουρκικὸν ὄνομα *Πεχχέλ*.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται κατάδηλον, πῶς αἱ ὀλίγαι χιλιάδες Τούρκοι νομάδες, μεθ' ὧν ἐκινήθη πρὸς τὰς χώρας τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας ἐκ Χορασάν ὁ Σουλεϊμάν (σελ. 18), πῶς ἐκινήθησαν εἰς ἑκατομμύρια παρὰ τὰς διαρκεῖς ἐν συχνωτάτοις πολέμοις ἀπωλείας καὶ παρὰ τὸν πολεμικώτατον πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ θεσμόν τῆς πολυγαμίας. Ὅτι δὲ οἱ νῦν Τούρκοι φέρουσι τοῦλάχιστον 80 ο/ο Ἑλληνικὸν αἷμα, δεικνύει πλὴν τούτων ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν ὄψις, ἣτις εἶνε παντελῶς ἀντίθετος πρὸς τὴν ὄψιν τοῦ γνησίου Τούρκου. Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι διηγούνται ὅτι οἱ εἰσελθόντες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς Τούρκοι ἦσαν τόσοι φρικαῖοι τὴν ὄψιν, ὥστε αἱ ἔγκυοι γυναῖκες εἰς τὴν φρικτὴν αὐτῶν θέαν περιέπιπτον εἰς ἐξαμβλώσιν.

Εἰ καὶ ὑπὸ τοιαύτας δεινὰς καὶ ἀφορήτους συνθήκας ἔζη τὸ δύσμοιρον Ἑλληνικὸν γένος καὶ ἀέποτε αἵματι καὶ λυθρῷ περιρραγόμενον ἐπάλσιε πρὸς τοὺς τὴν περιουσίαν, τὴν τιμὴν, αὐτὴν τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐπιβουλευόντας δεσπότας αὐτοῦ, ὅμως οὐδέποτε ἐπαύσατο ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς, τῆς θρησκευτικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ βελτιώσεως.

Τοὺς εὐγενεῖς αὐτοῦ ἀγῶνας θὰ ἐκτιμήσωμεν κάλλιον, ἐὰν παρακολουθήσωμεν τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτοῦ δράσιν. Πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς ὑστερίας τῆς ὑποδουλώσεως αὐτοῦ (1454) μέχρι τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐξεγέρσεως πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ αἵματοῦντος τὸν τράχηλον βδελυροῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ (1821), εἶτα δὲ ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως γωνίας τινὸς τῆς Ἑλληνικῆς γῆς μέχρι τῶν ἐξολοθρευτικῶν συμφορῶν τοῦ 1914 καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, καθ' ἣν χαράσσομεν τὰς γραμμὰς ταύτας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Γ'. Ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν ἀνύψωσιν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) μέχρι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως (1821).

Ἐνεκα τοῦ ἀπηνόου διωγμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ παιδείας, θημευθέντων τῶν περικαλλῶν ναῶν καὶ τῶν ἐκπαιδευτηρίων, οἱ Ἑλληνόπαιδες εὐθὺς τῶν κρατούντων νύκτωρ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Σελήνης ἐκείνων εἰς τοὺς νάρθηκας τῶν ἐκκλησιῶν, ἵνα μεταλάβωσι στοιχειωδὲς στάτης παιδείας, ὑπὸ τῶν ἱερέων παρεχομένης. Σὺν τῷ χρόνῳ δέ, καὶ μάλιστα ἀφότου πρὸς σπουδαίας ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους προσελαχθέντο Ἑλληνας, ὡς μεγάλοι διεγερθεῖς, ὡς ἡγεμόνες τῶν παραδουναβίων ἡγεμονικῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ὡς ἀρματοῦλοι κτλ. ἐθάρρουν καὶ ἤρξαντο διατηροῦντες πολλοῦ Σχολεῖα, ὧν ἀρχαιότατα καὶ ἐπισημότατα, διὰ τοῦ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εὐεργετικώτατα ἀποδᾶσαι εἰς τὸ δυστυχῆσαν Ἑλληνικὸν γένος, ἦσαν ἡ εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐθνάρχου Γερραδίου τῷ 1454 ἱδρυθεῖσα *Πατριαρχικὴ Σχολή* καὶ ἡ μέχρι τοῦδε ἐξακολουθοῦσα νὰ ποιεῖ τὴν διδῶσαν Ἑλληνικὴν νεότητα τὰ ζωογόνα νάματα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας περιώνυμος *Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή*. Εἰ καὶ ἡ δυσμέ-

νεια τῶν κρατούντων πρὸς τὴν μόρφωσιν καθίστα δυσχερεστάτην τὴν ἰδρυσιν Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ὅπως ἡ φλογερὰ τοῦ Ἑλληνος φιλομάθεια καὶ ἡ ζωηρὰ ἀνάμνησις τοῦ κλέους καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων εὗρισκε τρόπους νὰ δυσωπῇ τοὺς καταφρονητὰς τῆς παιδείας Τούρκους καὶ νὰ κατορθοῖ τὴν ἐν μεγαλοπόλει καὶ κωμοπόλει ἰδρυσιν Ἀκαδημιῶν Ἑλληνομουσείων, Φροντιστηρίων, Μουσείων, Λυκείων, Γυμνασίων, Σχολῶν καὶ ἄλλως ὀνομαζομένων ἐκπαιδευτηρίων. Φιλογενέστατοι καὶ φιλομαθέστατοι Πατριάρχαι καὶ Ἐθνάρχαι, ὡς ὁ τῷ 1550 πατριαρχεύσας Ἰωάννης, ὁ τῷ 1572 Ἱερεμίας ὁ Β', ὁ περίπυστος Πατριάρχης Κόσμιλος ὁ Λούκαρις (1572—1636) καὶ ἄλλοι οὐ μόνον αὐτοὶ μετὰ ζήλου ἐφρόντιζον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς καὶ ἐπισκόπους παρήγγελλον νὰ μὴ παύονται ἐπαγρυπνοῦντες ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ποιμνίου αὐτῶν καὶ πᾶσαν πρὸς τοῦτο νὰ καταβάλλωσι δαπάνην. Σφόδρα δὲ ἐδυσχέρουν οἱ λόγιοι Ἑλληνας ἐπὶ τῇ καταπτώσει τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Τὴν δυσφορίαν ταύτην ἐξέφρασαν ὁ πρωτονοτάριος τῆς ἐκκλησίας καὶ διευθυντὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολῆς Ζυγομαλάς, γράψας τῷ 1550 πρὸς τὸν Μαρτίνον Κρούσιον μετὰ πόνου ψυχῆς τάδε : «ὥρῳ δὲ νῦν μειοκίσησιν πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν τόπων καὶ οἰκήματα ἐν ἡμῖν (τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ) ἢ τε σοφία καὶ αἱ τῶν μαθημάτων ἐπιστήμαι, αἱ τέχναι αἱ ἀριστοὶ, ἡ εὐγένεια, ὁ πλοῦτος, ἡ παιδεύσις καὶ ὁ λοιπὸς τῶν χαρίτων χορὸς. Ἑλληνικῶν δὲ χαρίτων τὸ κλέος βαρὺς ὤλεσεν αἰῶνα».

Ἀληθῆ ἀνείπωτον ἔλαβον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα τῷ 1665 διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (1636—1705), τοῦ ἐξ Ἀποσρήτων καλουμένου. Εἰς τοῦ ἀνδρὸς τούτου τὰς μεγάλας καὶ σπουδαίας πρὸς τὸ Κράτος ὑπηρεσίας χαριζομένη ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπέτρεψε νὰ ἰδρυθῶσι δημόσια Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἐν πολλαῖς πόλεσι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Αὐτὸς δὲ ὁ Α. Μαυροκορδάτος διαφλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου πρὸς τὴν τῶν πνευματικῶν φώτων διάδοσιν ἰδίαις δαπάναις ἀγοράσας ἐξωρήσατο τοῖς σχολείοις τούτοις τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος ὑπῆρχον 40 σχολαὶ ἐν ταῖς δεδουλωμέναις Ἑλληνικαῖς χώραις, τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τῇ Θράκῃ, Μακεδονίᾳ, Ἠπείρῳ κλπ., ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἐκ Ναούσης Ἀναστάσιος ἐν τῇ αὐτοῦ «περιηγήσει τῆς Εὐρώπης». Ὁ δὲ Ἑλλάδιος προστίθησιν ὅτι τῷ 1711 τὰ Ἑλληνικὰ γυμνάσια ἦσαν ἐν πολλῇ ἀκμῇ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σουλτάνου Σελῖμ τοῦ Γ' (1750—1807) ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐπισήμως αἱ Ἑλληνικαὶ Σχολαὶ καὶ τὰ γυμνάσια ὑπὸ τῆς Τ. Κυβερνήσεως. Δι' αὐτογράφου δὲ διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου διωρίσθη γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων ὁ ἐνθους προστάτης τῶν γραμμάτων Δημήτριος Μουρούζης. Ἐκτοτε τὰ σχολεῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἡ δημοσία διδασκαλία ἐπισήμως πλέον ἀνεγνωρίσμενη ἔλαβε παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἀξιόθαύμαστον ἐπίδοσιν.

Πλὴν τῶν κινῶν λεγομένων σχολείων ἰδρύθησαν πολλαχοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἀνώτεροι σχολαὶ, ἃς διθύθυον καὶ ἐν αἷς ἐδίδασκον μετὰ θείου ζήλου Ἑλληνας σοφοὶ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς ἄλλης ἐσπερίας Εὐρώπης ἐπιστημονικῶς μορφωθέντες.

Ὁ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ἀναγράφει τῷ 1757 ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ λεξικοῦ αὐτοῦ δύο δημοσίας σχολὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει, τρεῖς

ἐν Ἰωαννίνοις, δύο ἐν Θεσσαλονίκῃ, δύο ἐν Βουκουρεστίῳ, μίαν ἐν Ἰατίῳ, μίαν ἐν Ἀδριανουπόλει, μίαν ἐν Φιλιππουπόλει, μίαν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, μίαν ἐν Βερροίᾳ, μίαν ἐν Καστορίᾳ, μίαν ἐν Σιατίστῃ, μίαν ἐν Μοσχόπολει μετὰ τυπογραφείου, μίαν ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας, μίαν ἐν Τρικκάλαις, μίαν ἐν Τριπόλει τῆς Πελοποννήσου, μίαν ἐν Πάτραις, μίαν ἐν Ἀμρίστῃ, μίαν ἐν Ἄρτῃ, μίαν ἐν Μυτιλήνῃ, μίαν ἐν Σάμῳ, μίαν ἐν Ρόδῳ, μίαν ἐν Κρήτῃ, μίαν ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου, μίαν ἐν Ἱερουσαλὴμ, μίαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Πᾶσαι αἱ σχολαὶ αὐταὶ διετήρουν κατάλογον τῶν ἐν αὐτοῖς διδασκάντων. Πληθὺς δὲ Πατριαρχικῶν συγγιλιῶν ἐξεδόθησαν κατὰ διαφόρους χρόνους πρὸς Ἱδρυσιν νέων καὶ ὑποστήριξιν ὑφισταμένων σχολῶν.

Μαρτύριον τρανὸν τοῦ ἐνθέρμου ζήλου, οὗ ἐνεφοροῦντο οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς πατρώας θρησκείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὑπάρχει τὸ τολμηρὸν σχέδιον, ὅπερ συνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν ὁ μαθητὴς τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς Κοσμᾶς. Ὁ θεόπνευστος οὗτος ἀνὴρ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Πρωτεύουσας τοῦ Κράτους διέδραμε τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν εἰσδύων μέχρι καὶ τῶν μάλιστα ἀπομακρυσμένων μερῶν, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ προτρέπων τοὺς χριστιανούς νὰ μὴ ἀρνηθῶσι τὴν θρησκείαν καὶ τὰς παραδόσεις τῶν προγόνων. Τὸ ἀποστολικὸν αὐτοῦ κήρυγμα, οὐ καὶ τραγικὸν θῦμα ἐγένετο, διήρκεσαν ἀπὸ τοῦ 1760—1779. Διήλθε τριάνοντα ἐπαρχίας, συνετέλεσεν εἰς τὴν Ἱδρυσιν 30 Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ 200 κοινῶν.

Τῷ 1710 ἱδρύθη τὸ πολυωφελέστατον ἀποθάν ἐν ταῖς χώραις τοῦ Εὐξείνου Πόντου *Φροντιστήριον* τῆς Τραπεζοῦντος.

Τῷ 1792 ἱδρυσεν ὁ ἱερομόναχος Γερμανὸς τὸ ἐν Καππαδοκίᾳ *Γυμνάσιον*.

Ὁ αὐτὸς Ἱδρυσεν καὶ *ἱερατικὴν σχολὴν* ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Προδρόμου παρὰ τοῖς Φλαβιανοῖς τῆς Καππαδοκίας.

Τῷ 1723 ἱδρύθη ἐν Σμύρνῃ ἡ *Εὐαγγελικὴ Σχολή*, ἥτις τῷ 1747 ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Τῷ δὲ 1809 ἱδρύθη ἐν τῇ αὐτῇ πόλει «*Τὸ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον*».

Ἀπὸ τοῦ 1780 ἐμφανίζεται ἡ *Σχολὴ τῶν Κυθωνίων*, ἥτις ἀπέθῃ τὸ ἄριστον ἐν Ἀνατολῇ Γυμνάσιον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γαλάτου Α. Firmin Didot, ὅστις καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ. Ἐν αὐτῇ, ἔγει, σπουδάζουσι μέγας ἀριθμὸς ἑλληνοπαίδων ἐκ πάσης Ἑλληνικῆς γῆς. Ἐξ αὐτοῦ ἐξήλθον πλείστοι καθηγηταί, οἵτινες ἱδρυσαν σχολὰς ἐν ταῖς νήσοις καὶ ταῖς χώραις, αἵτινες ἑσπεροῦντο ἐκπαιδευτηρίων. Ἐδίδασκον δ' ἐν τῷ Γυμνασίῳ τούτῳ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἐνθουσιῶδεις Ἑλληνικά, Θρησκευτικά, Φυσικὴν, Χημείαν, Μαθηματικά, Ἱστορίαν, Ἠθικὴν, Ῥητορικὴν. Διὰ τὴν μεγάλην εἰσροὴν μαθητῶν τὸ παλαιὸν κτίριον κατέστη ἀνεπαρκές καὶ τῷ 1803 ἀνηγέρθη τὸ νέον, εὐρυχωρότατον, ἔχον κήπον ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἄριστον ὄν κατὰ τὸν σχολικὸν διάκωμον.

Τῷ δὲ 1819 προσιδρύθη καὶ *τυπογραφεῖον*. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων καταστροφὴν τῶν Κυθωνίων συγκατεστράφησαν καὶ τὰ λαμπρά ταῦτα ἐκπολιτιστικά ἱδρύματα.

Ἐν δὲ τῇ νηιοικτικῇ *Μικρᾷ Ἀσίᾳ* ἱδρύθησαν ἐν *Χίῳ*, *Πάμῳ*, καὶ *Κύπρῳ* ἀξιολογώτατα ἐκπαιδευτήρια. Ἐν Χίῳ κατὰ μὲν τὸν 16ον αἰῶνα ἐδιδάσκετο ἡ φιλοσοφία, ἡ ἱατρικὴ καὶ ἄλλαι ἐπιστῆμαι, τῷ δὲ 1660 ἱδρύθη σχολή, τῇ ἐπικουρίᾳ *Λέοντος* τοῦ *Ἀλλατίου* (1586—1669) διατηρηθεῖσα μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1822 ἐξολοθρευσεως τῆς Χίου.

Πλήν τῆς Σχολῆς ταύτης ὑπῆρχον ἐν Χίῳ βιβλιοθήκη, τυπογραφεῖον καὶ ἄλλα ἐπιστημονικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα.

Ἀπὸ τοῦ 1580—1600 ἐδίδασκεν ἐν Πάτμῳ πλὴν ἄλλων μαθημάτων καὶ φιλοσοφίας *Νικηφόρος ὁ Χαριοφύλαξ*, ὁ ὕστερον Μητροπολίτης Λαοδικείας γενόμενος.

Τῷ δὲ 1713 ἱδρυσεν ἐν Πάτμῳ τὴν περίπυστον «*Παιμιάδα Σχολήν*» *Μακάριος ὁ Καλλογεράς*, ἧτις καὶ Ἑλληνομουσεῖον τῆς Πάτμου καλεῖται. Εἶχε δὲ πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ μαθητὰς διακοσίους (200).

Ἐν δὲ τῇ *Κύπρῳ*, ἧτις ὑπέστη διαδοχικῶς τὸν ζυγὸν τῶν *Lusignan* (1192—1489), τῶν Βενετῶν, τῶν Τούρκων, ἐδίδασαν ἀπὸ τοῦ 1792 πλείστοι λόγιοι ἄνδρες τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἐν *Κωνσταντινουπόλει* τῷ 1654 ἰδρύθη ἡ *Πατριαρχικὴ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή*, τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ἧτις καὶ *Ἀκαδημία* ἐκαλεῖτο. Ἐν αὐτῇ ἐδίδασκον οἱ φιλοσοφικώτατοι καὶ θεολογικώτατοι τῶν Ἑλλήνων φιλοσοφίαν, θεολογίαν, μαθηματικά, ἀστρονομίαν, φυσικὰς ἐπιστήμας, ρητορικὴν, βοτανικὴν.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Πατριάρχου *Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου* τοῦ *Λουκάρεως* εἰσέχθη ὑπὸ *Νικοδήμου* τοῦ *Μεταξᾶ* τῷ 1627 ἡ *τυπογραφία*. Προστέθη δὲ τῇ Σχολῇ καὶ βιβλιοθήκη σπουδαία.

Τῷ δὲ 1661 ἰδρύθη ἐτέρα σχολὴ ὑπὸ τοῦ ἐκ *Καστορίας* φιλογενεστάτου ἀνδρὸς *Μαριωλάκη* ἐν τῷ Ἀγιοταφίτικῳ Μεταχίῳ, ἧς προέστη μετὰ ἄλλων σοφῶν Ἑλλήνων ὁ περιώνυμος *Ἀλέξανδρος ὁ Μανροκοῦδάτος*.

Ἐδίδασκοντο δὲ ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ πάντες οἱ κλάδοι τῆς φιλοσοφίας καὶ ἄλλαι ἐπιστήμαι. Τῷ δὲ 1752 ἡ Σχολὴ ὠνομάσθη *Ἀκαδημία*.

Ἀπὸ τοῦ 1764 συνέστησαν σχολαὶ ἐν ταῖς συνοικίαις *Κωνσταντινουπόλεως*, *Κεντοκαλίῳ*, *Βλάτκᾳ*, *Ἀραμπατζῇ*, *Ἀγίῳ Κωνσταντίνῳ*, *Ἰψωμαθείῳ*, *Ἐδερνέ-Καπού*, *Ἐγκρί-Καπού*, *Χαντζερλῇ*, *Μεϊντάνῃ*, *Ἀγίῳ Γεωργίῳ*, *Σαρματικίῳ*, *Σαλμά-Τομπρουκίῳ*, *Διπλοκονίῳ* (*Μπισίκασι*), *Νεοχωρίῳ* τοῦ *Βοσπόρου*, *Θεραπείῳ*. Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς 18^{ης} ἑκατ. Σχολαὶ ὑπῆρχον καὶ ἐν *Παγκαλοχωρίῳ*, ἐν *Γαλατᾷ*, *Ἱζουμπαλίῳ*, ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς *Μουγουλιαώτισσης*, ἐν *Μεγάλῳ Ρεύματι* (*Ἀρναούτ-κισί*).

Καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Θράκῃ ἀπαντῶσιν ἡμῖν σχολαί.

Ἐν *Σηλυμβρίᾳ* κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 18^{ης} ἑκατονταετηρίδος.

Ἐν *Γάνῳ* καὶ *Χώρᾳ* τῷ 1780.

Ἐν *Καλλιπύλῃ* τῷ 1599.

Ἐν *Διδυμοταίῳ* παλαιόθεν ὑπῆρχεν Ἑλληνικὴ σχολή.

Ἐν *Φιλιππουπόλει* ἀπὸ τοῦ 1650 μετὰ ζήλου ἐκαλλιεργεῖντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Τῷ δὲ 1819 ὕφίστατο Γυμνάσιον ἀπὸ πολλοῦ χρόνου συνεστώς.

Ἐν Ἀγχιάλῳ συνέστη σχολὴ τῷ 1800.

Ἐν *Τουρνόβῳ* τῆς *Βουλγαρίας* συνέστηρε σχολὴν πρὸς φωτισμὸν τῶν *Βουλγάρων* *Παρίων* ὁ *Τουρνάβου*.

Ἐν δὲ τῇ *Σόφίᾳ* τῆς *Βουλγαρίας* φαίνεται ὕφισταμένη σχολὴ ἀπὸ τοῦ 1590.

Ἐν Ἀδριανουπόλει κατὰ τὴν τῷ *Marcellus* (*Souvenirs de l'Orient*) θεθείσαν ὑπὸ τοῦ *Πρωτοῦ* πληροφορίαν ὕφίστατο ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων Ἑλληνικὴ σχολή, ἀνυψῶθη δὲ εἰς Γυμνάσιον τῷ 1819.

Ἐν *Μακεδονίᾳ* εὕρισκωμεν ἐνωρίτατα Ἑλληνικὰς Σχολὰς.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐλειτούργει Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἀπὸ τοῦ 1490. Περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς 17ης ἑκατ. ἤκμαζον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει δύο Σχολαί. Τῷ δὲ 1787 ὑπῆρχεν Ἑλληνομουσεῖον.

Τῷ 1753 συνέστη ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθῶνος ἡ περίπτωτος Ἀθωνιὰς Ἀκαδημία ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου ἐνιδρυθεῖσα. Ἐδιδάσκοντο δὲ ἐν αὐτῇ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, φιλοσοφία, θεολογία, μαθηματικά, φυσικά.

Σχολαί ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς 11' ἑκατ. καὶ ἐν Πολυγύρῳ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἐν Βοδοεῖσις.

Ἐν Βεροσίᾳ δὲ ἀπὸ τοῦ 1650 καὶ

Ἐν Ναούρῳ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 11' ἑκατ. (1750).

Ἐν Μελενίκῳ περὶ τὰ τέλη τῆς 11' ἑκατ.

Ἐν Σέρραϊς ἀπὸ τοῦ 1740.

Ἐν Καστορίᾳ κατὰ τὰ μέσα τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος.

Ἐν Σιατίστῃ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους.

Ἐν Σελίτῃ ὁμοίως.

Ἐν Ἀρδαντοχωρίῳ ἀπὸ τοῦ 1760.

Ἐν Γρεβενοῖς ὡσαύτως μετ' ἀξιολόγου βιβλιοθήκης.

Ἐν Κοζάνῃ ἀναφαίνονται διαπρεπεῖς λόγιοι κατὰ τὴν 15' ἑκατ.

Τῷ δὲ 1666 ἰδρύθη ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Ἑλληνικὴ Σχολή, ἧς προέστησαν πολλοὶ καὶ σπουδαῖοι ἄνδρες. Ἡ σχολὴ αὕτη τῷ 1746 ἔλαθε τὴν πρὶστηγορίαν «Στοά» καὶ ἔσχε σχολάρχην τὸν κλεινὸν Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν, πρὸς ὃν πολλοὶ συνέρρεον ἐκ Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας μαθηταί.

Παρὰ τὴν Στοάν συνέστησαν οἱ φιλόμουσοι Κοζανίται καὶ ἐτέραν Ἑλληνικὴν Σχολήν, τὴν τῆς Κομπανίας. Ἀλλὰ, πολλὰ ὑποστάσης τῆς Κοζάνης ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἡ Στοά ἐκλείσθη τῷ 1774 καὶ νέα συνέστη σχολὴ τῷ 1775 μετὰ βιβλιοθήκης ἀξιολόγου.

Ἡ Κοζάνη πλείστους ἀνεδείξεν ἐπιστήμονας ἄνδρας Κοζανίτας, Μακεδόνας καὶ Θετταλοὺς, τιμήσαντας τὴν Σχολήν καὶ τὴν Πατρίδα καθόλου.

Τὰ Ἑλληνικά γράμματα ἐδιδάσκοντο μετὰ ζήλου καὶ ἐν τῇ παρακειμένῃ τῇ Κοζάνῃ κομποπόλει Βελβεντῷ ἀπὸ τοῦ 1780, ἀνεδείχθησαν δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς πολλοὶ ἀξιόλογοι μαθηταί.

Καὶ ἐν Κλεισοσούρᾳ τὰ γράμματα ἐπιμελῶς ἐθεραπεύοντο διὸ ἀνεδείχθησαν Ἑλληνισταὶ ἀξιολογώτατοι καὶ συγγραφεῖς καὶ ἐκδόται βιβλίων φιλογενέστατοι.

Ἐν Θεσσαλίᾳ πολλὰ τοῦ εὐρίσκωμεν ἐναμίλλως πρὸς τὴν φιλομουσικὴν γαίονα Ἡπείρου καλλιεργούμενα τὰ Ἑλληνικά γράμματα.

Ἐν Λαρίσῃ ὑπῆρχε τῷ 1708 Ἑλληνομουσεῖον, τῷ δὲ 1798 ἀξιόλογος Ἑλληνικὴ Σχολή.

Ἐν Τυρνάβῳ ἰδρύθη τῷ 1708 Ἑλληνικὴ Σχολή, ἣτις διετετήρηθη ἐν ἀκμῇ καὶ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας.

Ἐν Τρίκινῃ ἐλειτούργει Ἑλληνικὴ Σχολή ἀπὸ τοῦ 1721.

Ἐν Κασσιανέᾳ δὲ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 10' ἑκατονταετηρίδος.

Ἐν Μοσχολουριῷ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 11' ἑκατ.

Ἐν Τοαριτοσίῃ ἀπὸ τοῦ 1690.

Ἐν Λιβαδίῳ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 11' ἑκατ.

Ἐν Παγάνῃ ὡσαύτως.

Ἐν Ζαγοράῃ ἀπὸ τοῦ 1813.

Ἐν Ἀμπελακίοις ὑφίστατο τῷ 1750 Ἑλληνομουσεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδασκον σοφοὶ διδάσκαλοι πολλοὺς μαθητάς· μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχούσαν ἀπόπειραν πρὸς Ἱδρυσιν Ἀκαδημείας ἐν Θεσσαλίᾳ, τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως μὴ ἐπιτρεφάσης τοῦτο, εἰς τῶν ἀποπειραθέντων τὴν Ἱδρυσιν, ὁ σοφὸς Γρηγόριος Κωνσταντῆς, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν Σχολῆς ἐν Μημεαῖς συνεργάτας ἔχων τὸν Δανιὴλ Φιλίππιδην καὶ τὸν λεξικογράφον Ἀνθίμου τὸν Γαζῆν, ἀμφοτέρους σοφοὺς ἄνδρας.

Ἐν Ἀγραίοις καὶ ταῖς περὶ αὐτὰ χώραις ἐθεραπεύοντο ἐνθουσιωδῶς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, τῇ ἐπιλεγομένῃ τῆς Γούθης, συνέστη κατὰ τὴν β' πεντηκονταετίαν τῆς 17ης ἑκατ. ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἰτωλίας Εὐγενίου Γιαννοῦλη σπουδαιότητα γραμμάτων ἐστία, τὸ Μουσεῖον μετὰ βιβλιοθήκης ἀξιολόγου. Ἐκ τοῦ Μουσείου τούτου ἐξηλθον πλῆθος λογίων, οἵτινες τὰ μέγιστα συνεβάλοντο εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἀγρῶν καὶ τῶν πέριξ, ἤτοι τῆς Θεσσαλίας, τῆς Παραχωρίτιδος (Ἀσπροποτάμου), τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Λοκρίδος.

Ἐν Καρπενησίῳ ὑφίστατο Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἀπὸ τῆς 17ης ἑκατ.

Ἐν Ρεντίνῃ συνέστη Σχολὴ κατὰ τὴν 11' ἑκατ.

Ἐν Κερασόβῳ ὡσαύτως καὶ

Ἐν Χυοῷ τῆς Φθιώτιδος.

Ἐν Ὑπάτῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς 11' ἑκατ.

Ἐν Αἰτωλικῷ τῇ Β' πεντηκονταετίᾳ τῆς 17ης ἑκατ.

Ἐν Λοκροῖς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς 11' ἑκατ.

Ἐν Σαλῶναις (Ἀμφίσσῃ) ὑφίστατο Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἀπὸ τοῦ 1757.

Ἐν Μεσολογγίῳ Ἱδρυσε τῷ 1760 ὁ καθηγητὴς Πατριώτης Παλαμᾶς (1722—1800) τὴν καλουμένην Παλαμαίαν Σχολήν, ἣτις μετ' οὐ πολὺ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀκαδημία Μεσολογγίου.

Ἐν Πελοποννήσῳ ἔχομεν σαφεῖς ἐνδείξεις ὅτι ἐκαλλιεργοῦντο ζωηρῶς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα· διότι πολλοὶ Πελοποννήσιοι μετέβαινον εἰς τὰ Ἰταλικά Πανεπιστήμια καὶ διότι ἄλλοι σπουδαῖα περιεβλήθησαν ἀξιώματα ἐκκλησιαστικὰ καὶ ὡς σοφοὶ διδάσκαλοι διέπρεψαν.

Ἐκ Ναυπλίου ὁ λόγιος Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς (1560) καὶ οἱ Μαλαξοὶ Μανουὴλ, Νικόλαος, Ἰωάννης καὶ Γρηγόριος (1560). ἐκ Κορίνθου ὁ μέγας ρήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Μανουὴλ συγγραφεὺς θεολογικῶν συγγραμμάτων καὶ σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς (1590). Δοσίθεος ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων (1650) συγγραφεὺς πολλοῦ λόγου ἀξίος καὶ ἄλλοι λόγοι καὶ πολυμαθεῖς ἄνδρες. Ἐκ Λακεδαιμόνος Ἰωάννης Μόσχου (1460) διδάξας ἐν Ἰταλίᾳ τὴν Ἑλληνικὴν καὶ πολλοὺς ἀναδείξας ἐπιστήμους ἄνδρας.

Δημήτριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ διδάξας ἐν Βενετίᾳ καὶ Φερράρᾳ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Γεώργιος Ἐρμούμιος, Σπαρτιάτης, ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας, διδάξας ἐν Παριτίοις, ὅπου ἀρρατὰς εἶχε τὸν Ρεϋχλῆνον καὶ τὸν Βουδαῖον. ἐκ Κορώνης Ἀντώνιος ὁ Πορτάπουλος (1480) περιώνυμος ἰατρός, ἐκ Πατρῶν Ἀνδρέας Κουνάδος (1530) λόγιος ἀνὴρ, ἐκ Μονεμβασίας Γαβριὴλ ὁ Σεβήρος, Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἐν Βενετίᾳ, συγγραφεὺς σπουδαῖος, καὶ ὁ λόγιος Δημήτριος ὁ Μονεμβασίας. Περὶ τὰ τέλη δὲ τῆς 17ης ἑκατ. Πελοποννήσιοι λόγοι ἤχησαν ὁ Χρι-

σιόφορος Ἀγγελος (1610), καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Ὁξωνίᾳ ἀπὸ τοῦ 1615 καὶ συγγραφεὺς τοῦ Δοκιμίου περὶ τῆς καταστάσεως τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων (1619), ὁ δεινὸς θεολόγος Μάξιμος ὁ ἱερομόναχος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἱκανοὶ νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι τὰ γράμματα ἐν Πελοποννήσῳ οὐδέποτε ἐπαύσαντο καλλιεργούμενα.

Ὅτε δὲ τὴν Πελοπόννησον κατέλαβον οἱ Βενετοὶ (1685—1715), μοναχοὶ Λατίνοι ἱδρυσαν καὶ διηύθυναν ἐκπαιδευτήρια, ἐξ ὧν οὐ μόνον διανοητικὴ, ἀλλὰ καὶ ὕλικὴ εὐημερία προέκυψε. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν ἐκ τῆς Πελοποννήσου τῶν Βενετῶν ὑπῆρχον φυτώρια πῶν γραμμάτων μεγάλως συντελέσαντα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Πελοποννησίων.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Τριπόλει ἐδίδασκον καρποφόρως ὁ ἐξ Ἀραχόθης τῶν Καλαβρύτων ἱεροδιάκονος Παρθένιος, ἐν Πάτραις δὲ φαίνεται ὑφισταμένη τῷ 1757 σχολὴ διατηρηθεῖσα καὶ μέχρι τοῦ 1821.

Τὰ γράμματα ζωηρῶς ἐκαλλιεργοῦντο καὶ ἐν τῇ παρὰ τῇ Δημητσάνῃ Μονῇ τοῦ φιλοσόφου, ἐξ ἧς πολλοὶ διέπρεψαν καὶ ὡς ἀρχιερεῖς.

Δύο δὲ τρόφιμοι τῆς ἐν Σμύρνῃ Σχολῆς, Γεράσιμος Γούνας καὶ Ἀγάσιος Λεονάρδος, ἱδρυσαν ἐν Δημητσάνῃ τὴν περίφημον Σχολὴν τῆς Δημητσάνης, ἥτις καρποφόρως ἐλειτούργει μέχρι τῆς ἀνάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τρόφιμοι τῆς Σχολῆς ταύτης ἐγένοντο ὁ πρωτομάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνεγερσίας τοῦ 1821 Γρηγόριος ὁ Ε΄ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ἀναπετάσας τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γεωργιανός.

Πολλοὶ δὲ ἄλλοι τῆς Σχολῆς τῆς Δημητσάνης μαθηταὶ ἐγένοντο ἱδρυταὶ πολλῶν σχολῶν ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Πελοποννήσου καὶ παρεσκευάσαντο μετὰ ταῦτα διακριθέντας ἐν τῷ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνι.

Οἱ ἀδελφοὶ Γαδραῖοι, Παρθένιος καὶ Δανιήλ, ἱδρυσαν τῷ 1773 σχολὴν ἐν Βυτίνῃ, διατηρηθεῖσαν καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Καὶ ἐν Ἀδριταίνῃ καὶ ἐν Τριπόλει καὶ ἐν Λαγκαδίῳ καὶ ἐν Μιστράῳ καὶ ἐν Ἀργεὶ καὶ ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐν Καλάμαις καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις πόλεσι καὶ κωμοπόλεσι τῆς Πελοποννήσου ἐδιδάσκοντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα οὕτω τελεσφόρως, ὥστε ἐπήνεγκον τὴν ἀναγέννησιν τῆς χώρας.

Αἱ Ἀθῆναι, ἡ καλαίεστος ἐδρὰ τῆς σοφίας, οὐδὲ κατὰ τὸν ζοφερόν μέσον αἰῶνα ἐπαύσαντο οὕσα φωτοδόλος φάρος μορφώσεως προστελκούσα τοὺς φιλομαθεῖς ἐκ τε τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Γινώσκωμεν ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῆς Γεωργίας Δαβὶδ ὁ Β΄ ὁ Παγκρατίδης, ἐπεμπεν εἰς Ἀθήνας κατ' ἔτος εἴκοσι (20) νέους Γεωργιανούς, ἵνα διδάσκωνται τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ῥωμαϊκὴν σοφίαν.

Εἰς μάλιστα τούτων ἐκτίσματο καὶ μέγα ὄνομα ὡς ἐπικὸς ποιητῆς καὶ Βασιλικὸς Βιβλιοφύλαξ.

Καὶ ἐκ τῆς Δύσεως ἐπισκέπτοντο τὰς Ἀθήνας πρὸς ἀνωτέρας ἐπιστημονικὰς σπουδὰς. Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα τὸν τε Μάγιστρον Αἰγίδιον ἱατρὸν καὶ συγγραφεὰ περὶ τὰ τέλη τῆς 12ης ἐκατονταετηρίδος ἐν Παρίσις ἀμψάσαντα καὶ τὸν Μάγιστρον Ἰωάννην Βαζιγγεσιόκη, ἀρχιδιάκονον τοῦ ἐπισκόπου Λάϊσσεστερ Ροβέρτου, διηγηθέντα εἰς τὸν ἐπίσκοπον ὅτι ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις καὶ ὅτι ἔμαθεν παρ' ἐγκρίτων Ἑλλήνων πολλὰ τοῖς Λατίνοις ἀγνωστα.

Τῷ δὲ 1645 Θεόφιλος ὁ Κρηθαλεὺς ἱδρυσεν ἐν Ἀθήναις φιλοσοφικὴν

Σχολήν, ἐν ἣ ἐδίδασκε τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίως τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Τῷ δὲ 1667 ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Ἐπιφάνιος ἱδρύσεν ἐν Ἀθήναις Σχολήν, ἐν ἣ ἐδιδάσκατο γραμματικὴν, φιλοσοφίαν καὶ ἐπιστήμην.

Τῷ 1715 ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Ἀθηνᾶς πόλει ἱδρύει Φροντιστήριον Ἑλληνικῶν μαθημάτων μετὰ βιβλιοθήκης Γρηγόριος ὁ Σωτήρης.

Τῷ δὲ 1750 Ἰωάννης ὁ Ντέκας ἱδρύει τὴν φερώνυμον αὐτοῦ Σχολὴν τοῦ Ντέκα μετὰ πλουσίας βιβλιοθήκης. Εἰς ὑποστήριξιν δὲ τῆς σχολῆς ταύτης προήλθε τῷ 1814 ἕτερον ἱερεῖον «*Ἡ εἰσιεὶς τῶν φιλομουσίων*», ἧς πρόεδρος ὁ λόρδος Γουίλφορδ. Σκοπὸν δὲ ἡ Ἐταιρεία εἶχε τὴν ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διάδοσιν τῶν φώτων.

Ἐν Ἡπείρῳ καὶ πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχον ἐν ἱεραῖς Μοναῖς τῆς Ἡπείρου Σχολαὶ ἀρχαιόταται.

α') Ἡ ἐν Γερομερίῳ μετὰ βιβλιοθήκης ἀξιολόγου.

β') ἡ Μοναστηριακὴ Σχολὴ τῆς Καμινιάνης.

γ') Ἡ τῆς Μονῆς τοῦ Σωζίνου.

δ') Ἡ τῆς Μονῆς Μολυβδοσκαπέστου ἐν Πωγωνιανῇ.

ε') Ἡ ἐν τῇ Μονῇ Βελλᾶς.

ς') Ἡ κατὰ τὴν Διπαλίτσαν τῆς Πωγωνιανῆς ἀρχαιοτάτη Μοναστηριακὴ σχολή.

Παλαιόθεν Σχολαὶ ὑπῆρχον καὶ ἐν Ἰωαννίνοις, ὡς καὶ ἐν τοῖς πέριξ. Τὸ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων *Φιλανθρωπινὸν Φροντιστήριον*, διατηρήθη δὲ ὑπὸ τοῦ οἴκου τῶν Φιλανθρωπινῶν ἀπὸ τοῦ 1282—1756.

Τὰ Ἰωάννινα ἐκέκτηντο καὶ ἑτέραν σχολήν, τὴν ἐν τῷ Φρουρίῳ τῶν Ἰωαννίνων *Ἑλληνικὴν Σχολήν*, οὗ ἦτον τοῦ φιλανθρωπικοῦ φροντιστηρίου σπουδαῖαν καὶ ἀρχαιοτέραν τῆς τῷ 1431 καταλήψεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταργηθεῖσαν δὲ τῷ 1612 δι' ἐξέγερσιν τινὰ κατὰ τῶν Τούρκων.

Τῷ 1645 ἱδρύθη ἐν Ἰωαννίνοις ἡ σχολὴ τοῦ Ἐπιφανίου, ἧτις εἶχε πολυαριθμούς μαθητάς.

Τῷ 1675 ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Γκουῖμα ἡ Μεγάλῃ Σχολῇ, εἰς ἣν ὁ Λάμπρος Μαρούτσου προσέθηκεν ἰδίᾳ δαπάνῃ μίαν θεολογικὴν ἔδραν τῷ 1784.

Τῷ 1742 οἱ ἀδελφοὶ Σίμων καὶ Λάμπρος Μαρούτσι ἱδρύσαν τὴν *Μαρουσιαίαν Σχολήν*, ἵνα διδάσκηται ἐν αὐτῇ ἡ νεωτέρα φιλοσοφία καὶ τὰ Λατινικά. Τῷ 1805 ὁ Ζώης Καπλάνης ἱδρύει τὴν *Καπλάνειον σχολήν*, ἧτις διὰ Πατριαρχικοῦ συγγιλοῦ ἀνεγνωρίσθη ὡς δημοσία Πατριαρχικὴ Σχολὴ ἐν Ἰωαννίνοις.

Εἶχε δὲ ἡ Σχολὴ αὕτη βιβλιοθήκην ἐκ δέκα καὶ πάντε (15) χιλιάδων τόμων συγγραμμένων, περιλαμβάνουσιν ἰδίως βιβλία τῶν τριῶν γλωσσῶν, αἵτινες ἐδιδάσκοντο ἐν τῇ Σχολῇ, ἥτοι τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης.

Διὰ τῶν Σχολῶν τούτων, ἐν αἷς ἐδίδαξαν οἱ περιφανέστατοι τῶν τότε σοφῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐξ ὧν διεχύθησαν ἀπανταχοῦ διδάσκαλοι ἐνθουσιώδεις καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν δεξιότατοι θεράποντες, ἐξεπαίδευσαν τὰ Ἰωάννινα τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκβαρβαρωθεῖσαν μοῖραν τῆς Εὐρώπης.

Δικαίως δὲ περὶ τῶν Ἰωαννίνων ὁ μὲν Pouqueville λέγει: ὅτι τὰ Ἰωάννινα δοξάζονται, διότι ἐν τῇ καταστάσει τῆς βαρβαρότητος, ἧτις κατέ-

ἔλκε τὴν Ἑλλάδα, σιωπηρῶς ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ ἐθεράπευσαν τὰς ἀπὸ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν κοιτίδος ἀπελαθείσας Μούσας.

Ὁ δὲ ἡμέτερος *Νεόφυτος Δούκας* διαπιστοῖ ὅτι ἐκ τῶν σχολείων τῶν Ἰωαννίνων ἐξερρύνθησαν ρύακες ἱκανοὶ νὰ ποτίσωσι τὴν διψῶσαν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα ἐν τῷ μεγίστῳ ἐκείνῳ αὐγμῷ.

Ἐν Μετσόβῳ περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατοντ. συνέστη Σχολή, ἐν ἣ ἐδίδαξαν πολυμαθεῖς καὶ ἐνθουσιώδεις ἄνδρες.

Καὶ τὸ φιλόμουσον *Ζαγόριον* κατ' οὐδὲν ὑπελείπετο εἰς λόγον φιλομαθείας καὶ παιδείας. Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατ. εἶχε διδασκάλους σοφοὺς καὶ συγγραφεῖς ἀξιολογωτάτους. Ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν κώμην τοῦ *Ζαγορίου* ἐλειτούργουν Σχολαί, ἐν αἷς μάλιστα διεκρίνοντο ἡ τοῦ *Μονοδενδρίου*, ἡ τοῦ *Κουκλίου*, ἡ τῶν *Νεγάδων*, ἡ τῶν *Φραγγάδων*, ἡ τοῦ *Καπετόβου*, ἡ τῆς Ἀρτίσης.

Ἐν Κόνιτῃ ὑρίσταντο Ἑλληνικὴ Σχολή ἀπὸ τῆς ΙΗ' ἑκατ., ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν *Καλλαρύταις*, ὧν ἡ Σχολή συγκατεστράφη κατὰ τὴν τῷ 1826 λεηλασίαν καὶ παντελῇ ἐρήμωσιν τῆς πόλεως.

Καὶ ἐν *Συράκῃ* συνετηρεῖτο Ἑλληνικὴ Σχολή μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἐν Ἀρτῇ διὰ τὴν φιλομουσίαν τῶν λογίων αὐτῆς ἀρχιεπισκόπων ἐκαλλιιεργεῖτο ἐπιμελέστατα τὸ δένδρον τῆς παιδείας.

Ἦδη τῷ 1500 εὐρίσκομεν ἐν Ἀρτῇ διδάσκοντα τὸν ἐν Ἰταλικῷς Πανεπιστημίῳς ἐκπαιδευθέντα περιώνυμον *Μάξιμον*, ὅστις ἀπεκαλεῖτο Ἑλλήν.

Τὴν δὲ Σχολὴν Ἀρτῆς ἀνεκαίνισε καὶ ἐπρὸικοδότησε τῷ 1662 ὁ ἐκ *Καστορίας* εὐεργετικώτατος ἀνὴρ *Μανωλάκης*.

Καὶ ἐν *Πρεβέζῃ* καὶ ἐν *Παραμυθίᾳ* καὶ ἐν *Πάργᾳ* καὶ ἐν Ἀργυροκάστρῳ καὶ ἐν *Δελβίνῳ* καὶ ἐν τῇ παρὰ τὸ *Δέλβινον Δροβιάνῃ* καὶ ἐν *Δελτινικῷ* καὶ ἐν τῇ Ἀφῷ Ἰπείρῳ καὶ ἐν *Βελλιγράδοις* (*Μπερατίῳ*) καὶ ἐν *Κορυνοῖ* καὶ ἐν Ἀχρίδι καὶ ἐν *Σιπύκῃ* (*Ἰπσιχίᾳ*) ἐλειτούργουν πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀξιόλογα Ἑλληνικά σχολεῖα θαυμασίως προαγαγόντα ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἐκείναις χώραις τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν βίον.

Ἡ Ἐπιάνησος σχοῦσα τὴν εὐτυχίαν νὰ μὴ δοκιμάσῃ τὴν πανωλέτειραν τῶν Τούρκων δεσποτείαν προῆγε τὸν Ἑθνικὸν βίον ἀδιέσπετον.

Ἐν *Κερκυρᾷ* τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων διάβηλον ποιοῦσι διάσημοι σοφοὶ Ἕλληνες καὶ συγγραφεῖς ἀκμάσαντες κατὰ τὴν ΙΕ' καὶ ΙΣ' ἑκατ. ὡς *Ἰουστίνος ὁ Δεκάδικος* (1495), *Γεώργιος ὁ Μόσχος* (1540), *Πέτρος ὁ Σόνιος* (1532), *Ἀντώνιος καὶ Μιχαὴλ οἱ Ἐπαρχοὶ* (1545), *Ἀλέξανδρος ὁ Φόριος* (1550), ὁ σύγχρονος τούτου *Νικανδρὸς ὁ Νούκιος*, *Νικόλαος Σοφιανὸς* (1550), *Ἀλέξιος ὁ Ραρτοῦρος* (1560), ὁ ποιητὴς *Ἰάκωβος ὁ Τριβόλης* (1577), *Ἰωαννίκιος Καριᾶνος* (1546) καὶ ἄλλοι.

Κατὰ δὲ τῷ 1620 εὐσεδῆς τις καὶ φιλόμουσος *Κερκυραῖος* συνέστησεν εἰδικὰς δαπάναις Σχολήν.

Τῷ δὲ 1656 συνέστη καὶ Ἀκαδήμεια τῶν ἐξηγοαλισμένων μεγάλως ἐπιδράσασα ἐπὶ τὰς τύχας τοῦ ἔθνους.

Διακοπείσης τῆς λειτουργίας τῆς Ἀκαδημείας παύτης, τῷ 1716 ἐδρῆθη νέα Ἀκαδήμεια φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν «*Quos Phoebus vocat*

errantes», δι' ἧς ἐσημαίνετο ὅτι ὁ Φοῖβος ἐκάλει τοὺς διασπαρμένους πρῶτους Ἀκαδημεικοὺς εἰς τὰς ἐστίαις αὐτῶν.

Τῷ δὲ 1762 ὑπῆρχεν ἐν Κερκύρᾳ λαμπρὸν Δημόσιον Φροντιστήριον, οὗ τροφίμοι ἦσαν, πλὴν ἄλλων σπουδαίων ἀνδρῶν, καὶ ὁ πολὺς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις καὶ ὁ ἰσάκιος αὐτῷ Νικηφόρος ὁ Θεοδόκης καὶ ὁ Κυβερνήτης τῆς ἐλευθερωθείσης γωνίας τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης ὁ Καποδίστριας.

Τῷ 1804 ἱδρύσεν ἡ πολιτεία τῆς Ἑπτανήσου δημόσια σχολεῖα ἐν ταῖς πόλεσιν.

Τῷ 1808 συνέστη ἡ Ἴονική Ἀκαδήμεια, τρία τμήματα ἔχουσα, τὸ τῶν φυσικομαθηματικῶν, τὸ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ τῆς γραμματολογίας καὶ καλλιτεχνίας.

Τῷ δὲ 1824 συνέστη δαπάναις τοῦ αὐοιδέμου Ἀγγλοῦ Κόμητος Γουίλφορδ τοῦ πρώτου Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἴονιος Ἀκαδήμεια.

Τῷ 1670 ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐμφανίζονται οἱ ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι, Σωφρόνιος καὶ Ἰωαννίκιος, θερμοὶ προστάται τῆς παιδείας, ὁ μὲν δρῶν εὐεργετικῶς ὡς ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἀργυροπολὶ καὶ Ληξουρίῳ, ὁ δὲ ὡς διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Ἀγίου Γεωργίου.

Καὶ ἐν Ζακύνθῳ, Λευκάδι, Ἰθάκῃ καὶ Κυθήροις ἐδίδασκον ἄνδρες πεπαιδευμένοι καὶ ζηλωταὶ τῆς κοινωνικῆς μορφώσεως.

Ἐν ταῖς Παραδουνάβιοις Ἡγεμονίαις ἱδρύθησαν Ἑλληνικά Γυμνάσια μετὰ βιβλιοθηκῶν καὶ τυπογραφείων. Τῷ μὲν 1690 ἱδρύθη ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδήμεια, τῷ δὲ 1698 ἐν Ἰασίῳ σπουδαιοτάτη σχολή, ἐν ἣ ἐδίδασκον ἄνδρες τὰ πρῶτα φέροντες ἐπὶ παιδείᾳ.

Τῷ δὲ 1810 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἰγνατίος ἱδρύσεν ἐν Βουκουρεστίῳ Φιλολογικὴν Ἐταιρείαν, ἔργον ἔχουσαν νὰ ἐπιβλέπῃ τὰ σχολεῖα, ἀποβάσῃ δὲ κέντρον ἀναπτύξεως τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Καὶ οἱ ἐκπατρισθέντες δὲ Ἕλληνες ἀποτελέσαντες ἀποικίας ἐν διαφόροις τόποις τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης ἐκαλλιέργησαν κατὰ τὸ αὐτοῖς δυνατόν τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἐγένοντο ὠφελιμώτατοι εἰς τὸ βδελυρὰν δουλείαν δουλεῖν Ἕθνος.

Πρὸ τοῦ 1537 ὑπῆρχεν ἐν Βενετίᾳ σχολή, ἐν ἣ ἐδίδασκεν ὁ Φρ. Πόριος, καὶ ἦτις διετηρήθη μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος.

Τῷ 1664 ἱδρύθη ἐν Παδούῃ τὸ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον ὑπὸ τοῦ ἐκ Κερκύρας Θωμᾶ Φλαγγίνῃ διὰ κληροδοτήματος 167,755 δουκάτων. Τοὺς τροφίμους τούτους ᾤξησε κατόπιν κατὰ δύο ὁ ἐκ Κύπρου Βερνάρδος Ἀκρης.

Τῷ 1796 ἠνώθη τὸ Φροντιστήριον μετὰ τῆς Σχολῆς τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Ἐν Βενετίᾳ ἐδιδάσκετο ἡ Ἑλληνικὴ φιλολογία καὶ δημοσίᾳ.

Τῷ 1650 ἱδρύσεν ὁ Ἄλδος τὴν τὸ ὄνομα αὐτοῦ φέρουσαν Ἀκαδήμειαν.

Κατὰ δὲ τὰ ἐτῆ 1499, 1545, 1547, 1671, 1792 ἱδρύθησαν ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικά τυπογραφεῖα, τὰ μέγιστα συντελέσαντα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τῷ 1560 ἱδρύθη ἐν Παδούῃ τὸ Κύπριον Γυμνάσιον ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Πέτρου Γαφράνου, ἀναδιωργάνωσε δ' αὐτὸ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ᾤξησε τῷ 1633 ὁ Παλαιοκάπας Γεράσιμος.

Τῷ 1651 ὁ ἐκ Βερροίας Ἰωάννης Κωτούνιος ἱδρύσεν ἰδίαις δαπάναις

τὸ Κοινοβουλίου τῶν Ἑλληνομουσίων, ὡς προσάρτημα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς· ἐτρέφοντο δὲ καὶ ἐξεπαιδεύοντο ἐν αὐτῷ νέοι Ἕλληνες σπουδασταί.

Διεσώθησαν τὰ ὀνόματα 154 σπουδαστῶν, ἐγγεγραμμένων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ τμήματι τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦς.

Ἀπὸ τοῦ 1807—1816 ἐλειτούργει καὶ ἐν Λιβόρνῳ Ἑλλην. Σχολή. Ἐν Ῥώμῃ δὲ τῇ πρωτοβουλίᾳ Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως ἰδρύθη κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Κυριναλίου λόφου Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, ἐν ᾧ διατρέφοντο 12 Ἕλληνες σπουδασταί, ἐφοίτουν ὅμως εἰς αὐτὸ καὶ μὴ Ἕλληνες μαθηταί.

Τὸ Γυμνάσιον τοῦτο ἐδημοσίευσε τῷ 1517 ἀρχαῖα σχόλια εἰς τὴν Ἱλιάδα τοῦ Ὀμήρου καὶ εἰς τὰς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους. Διαλυθὲν δὲ τῷ 1521 ἐπανήγαγεν εἰς τὴν ζωὴν τῷ 1581 ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ' πρὸς σκοποὺς προσηλυτιστικoὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀγίος Ἀθανάσιος. Καὶ τοῦ μὲν σκοποῦ τούτου ἀπέτυχε, παρήγαγεν δ' ὅμως πολλοὺς μαθητάς καὶ καθηγητάς ἐξόχους. Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἱδρυσαν καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐν Amsterdam καὶ Ὁξφόρδῃ.

Καὶ ἐν Τεργέστῃ καὶ ἐν Βιέννῃ καὶ ἐν Πέστη ὑπῆρχον Ἑλληνικὰ σχολεῖα μετὰ βιβλιοθηκῶν, ἐν οἷς ἐδίδασκον τοὺς Ἑλληνοπαῖδας ἔξοχοι καθηγηταί, ὡς Κοκκοιαντῖνος ὁ Ἀσώπιος, Νεόφυτος ὁ Δούκας καὶ ἄλλοι.

Καὶ δι' ἐφημεριδογραφίας ἠθέλησαν οἱ ἐν δουλείᾳ Ἕλληνες νὰ προαγάγῃσι τὴν μόρφωσιν τοῦ Ἑθνoῦς. Μὴ ἐπιτρεπομένου δ' αὐτοῖς τοῦτο ἐν Τουρκίᾳ, ἐπεχείρουν τὴν ἐκδοσιν ἐφημερίδων ἐν τοῖς Χριστιανικοῖς τῆς Εὐρώπης κράτεσι.

Πρώτη Ἑλληνικὴ Ἐφημερίς ἐξεδόθη τῷ 1793 ἐν Βιέννῃ καὶ τῷ 1811—1812 ὁ Ἑλληνικὸς Τηλέγραφος, τῷ 1816—1821 ὁ Λόγιος Ἑρμῆς, οὗ πρῶτοι συντάκται ἦσαν οἱ ὀνομαστοὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἀνθιμος ὁ Γαζῆς καὶ Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης.

Ἐν Βιέννῃ ἐξεδίδοντο προσέτι καὶ διδακτικὰ βιβλία ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Λαοδάρεων ἀπὸ τοῦ 1785—1828.

Ἐν τῇ ὁμοδόξῳ Ῥωσσίᾳ εἶχον οἱ Ἕλληνες πολλὰ σχολεῖα. Μάξιμος ὁ Ἀγιορείτης ἐξ Ἀρτης, ὅστις ἐκαλεῖτο Ἕλλην, μετέφρασεν Ἑκκλησιαστικὰ βιβλία εἰς τὴν Σλαβωνικὴν καὶ πολλοὶ ἄλλοι σοφοὶ κληρικοὶ Ἕλληνες μετώκησαν εἰς τὰς κυριωτάτας πόλεις τῆς Ῥωσσίας.

Τῷ 1662 εὕρισκον ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικὴν Σχολὴν καὶ τυπογραφεῖον. Οἱ μαθηταί τῆς σχολῆς ἀνῆρχοντο εἰς 30. Ὁ Τσάρος Θεόδωρος καὶ ὁ Πατριάρχης Νίκων ἐπισκέπτοντο συχνάκις τὴν Σχολήν, ἥτις μετ' ὀλίγα ἔτη μετεβλήθη εἰς Ἀκαδημίαν. Τῷ 1685 ἦλθον εἰς Μόσχαν ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κοινσταντινουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων ἀποσταλέντες οἱ ἐκ Κεφαλληνίας Ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι. Εἰς τούτους ἔδωκεν ὁ Τσάρος τὴν προσηγορίαν Ἀ' Ἡγεμόνες τῆς Βουλγαρίας. Οἱ Λειχοῦδαι ἐδίδασαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς μαθητάς περὶ τοὺς 40.

Μετὰ τινὰ ἔτη Μελέτιος ὁ Δομβουίχος ἔδωκεν ἱκανὸν χρημάτων ποσὸν πρὸς ἱδρυσιν Ἀκαδημίας, ἥς τὰ ἐγκαίνια ἐπανηγυρίσθησαν τῷ 1688 μετ' ἐξαιρετικῆς λαμπρότητος.

Ἐν αὐτῇ ἐδιδάσκοντο ἡ Ἑλληνικὴ ὀρθόδοξος θεολογία, ἡ Λατινική, ἡ φιλοσοφία καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, ἐτι δὲ καὶ ἡ Σλαβικὴ καὶ ἡ Ἰταλικὴ γλῶσσα. Ἐν τῷ 3 ἔτων οἱ μαθηταί ἠδύνατο νὰ διαλέγωνται ἑλληνιστί καὶ λατινιστί.

Τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐθεραπεύοντο καὶ ἐν Κιέβω καὶ ἐν Θεοδοσίᾳ τῆς Κριμαίας καὶ ἐν Ὁδησσῷ, ὅπου κατώκουν πολλοὶ Ἑλληνικαὶ οἰκογένηται. Ἐν Ὁδησσῷ ἰδρύθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος Ἑλληνικὸν Λύκειον.

Καὶ ἐν ἄλλαις Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις ἐν Ῥωσίᾳ ἐδιδάσκετο ὡσαύτως ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Εἰς τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ πανταχοῦ διεσπαρμένῳ Ἑλληνικῷ ἔθνεϊ συνετέλουν τελεσφορώτατα καὶ τὰ πολλαχοῦ ἰδρυθέντα Ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα. Ἰδρύθησαν δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1627 ὑπὸ Νικολήμου τοῦ Μεταξᾶ ἐπὶ Λουκάρεως Πατριάρχου. Δεύτερον ἐπὶ Πατριάρχου Σαμουὴλ 1747, τρίτον ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ε' τῷ 1796 καὶ τέταρτον τῷ 1817.

Ἐν Μόσχᾳ τῷ 1669 ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ καθηγητοῦ Μανουὴλ ἰδρύθη Τυπογραφεῖον.

Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1690—1821 ὑπὸ τοῦ Πρίγκηπος Σαρβάνου Κατακουζηνῶ.

Ἐν Ἰασίῳ 1634—1820.

Ἐν Ἱερουσαλὴμ 1728.

Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τῷ Ἀθωῶνι τῷ 1758 ἡ Ἀθωνιάς τυπογραφία.

Ἐν Σμύρνῃ τῷ 1764.

Ἐν Κυδωνίαις τῷ 1819.

Ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1809.

Ἐν Χίῳ τῷ 1820. Ἐπεσκέψατο δὲ τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ὁ Κόμης Μάρκελλος, ἀρχαῖος ἐν Κωνσταντινουπόλει πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας.

Ἐν δὲ τῇ Βενετίᾳ, ἐν ἣ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εὐρίσκοντο ἐν τηλικαύτῃ ἀκμῇ, ὥστε ἡ πόλις ἐπωνομάσθη Νέαι Ἀθῆναι, ἰδρύθησαν, ὡς εἵπομεν ἤδη, πολλὰ Ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα. Πλὴν τοῦ τυπογραφείου τοῦ Ἑλληνιστοῦ Ἀἰδου Μανουκίου ἰδρύθησαν τῷ 1499 ὑπὸ Νικολάου Βλαστοῦ καὶ Ζαχαρίου Καλλιέργη, τῷ 1545 ὑπὸ Νικολάου Σοφτιανοῦ, τῷ 1547 ὑπὸ τοῦ Μαργωνίου ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου, τῷ 1792 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Βενδότην.

Ἀπὸ τοῦ 1671—1832 ἐξετύπων ἐν Βενετίᾳ βιβλία Ἑλληνικὰ Ἀνδρέας ὁ Ἰουλιανὸς καὶ Νικόλαος ὁ Γλυκὺς. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τοῦ Νικολάου Σάβρου καὶ τοῦ Δημητρίου καὶ Πάνου Θεοδοσίου ἀπὸ τοῦ 1762 μέχρι τοῦ 1821.

Τῷ 1752 συνέστησε τυπογραφεῖον ἐν Βιέννῃ ὁ ἐκ Ζακύνθου Γεώργιος Βενδότης, ἑταρον δὲ οἱ ἀδελφοὶ Μαρκίδαι Πούλιοι.

Ἐν τοῖς ζοφερωτάτοις λοιπὸν τῆς δουλείας χρόνοις, καθ' οὓς τὰ ἄλλα Ἀνατολικά ἔθνη ἔζων ἐν ἀρρανεῖᾳ καὶ ἐν δεινῇ ἀμαθείᾳ, τὸ Ἑλληνικὸν ἀνέδειξε πολλὰς ἑκατοντάδας ἐνθουσιωδῶν διδασκάλων τῆς κοινωνίας, σοφοὺς θεολόγους, φιλολόγους, μαθηματικούς, φυσικοὺς μεγάλους, Πατριάρχας καὶ Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους προθύμως παρέχοντας τὴν ψυχὴν αὐτῶν λύτρον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους, ἐξόχους πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς καὶ ἐμπόρους καὶ παντὸς ἄλλου ἀγαθοῦ ἐπιτηδεύματος ἐμπείρους ἄνδρας, οἵτινες οὐ μόνον τὸ κλέος καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς διετήρησαν, ἀλλὰ διετέλεσαν οἱ μόνοι ἐν τῇ ἐκβαρβαρωθείσῃ Ἀνατολῇ προδιδασταὶ τῆς ἐξημερώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰτι δὲ καὶ

πανεπιστημιακὰς ἐδρας τῶν ἐλευθέρων καὶ πεπολιτισμένων τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης ἐθνῶν ἐκόσμησαν, ὡς π. χ. Ἰωάννης ὁ Κοιτούριος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παταβίου καὶ τῆς Βονωνίας.

Φραγκίσκος ὁ Πόριος, καθηγητὴς ἐν Μοδένῃ, Φερράρᾳ καὶ Γενεύῃ. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αἰμίλιος Πόριος, καθηγητὴς τῆς ἐν Ἐιδελτέρρῃ Ἀκαδημείας, ὅστις ἐξυμνήθη ὡς «καλλίστου δένδρου κάλλιστος κλάδος».

Ὁ rector medicinae benemeritus Ἰωάννης Κλάδιος, ὁ rector meritissimus Ἀντώνιος Βλασιός.

Γεώργιος ὁ Κορβόσιος καθηγητὴς ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας, ὃν διεδέξατο ὁ Κρῆς Μοσχέτης.

Μάρκος ὁ Μουσοῦρος, περιώνυμος καθηγητὴς ἐν Παταβίῳ καὶ Βενετίᾳ (ἀποθανὼν σφ 1517).

Λέων ὁ Ἀλλάιος, Μιχαὴλ ὁ Σοφιανός.

Κωνσταντῖνος ὁ Λάοκαρις (+1493) ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Ἰταλίας διδάξας.

Ἀνδρέας Ἰάνος Λάοκαρις, ὁ ὑπὸ τῶν συγχρόνων σοφῶν Ἑσπερίων ἐξυμνούμενος.

Δημήτριος ὁ Χαλκοκοινδύλης Ἀθηναῖος, ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν μετὰ μεγάλης εὐχμέης διδάξας τὰ Ἑλληνικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ εἰκοσαετίᾳ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀπέθανε τῷ 1510 ἐν Μεδιολάνοις διδάσκων.

Ἐμμανουὴλ ὁ Μοσχόπουλος.

Μιχαὴλ ὁ Ἀποστόλιος καὶ ὁ πρῶτος υἱὸς Ἀρσένιος.

Ἰωάννης Ἀνδρόνικος, ἐκ Θεσσαλονίκης, διδάξας ἐν Βονωνίᾳ, Ῥώμῃ, Φλωρεντίᾳ καὶ Παρισίοις (+1476).

Θωμᾶς ὁ Διπλοβαταίτζης, Βυζάντιος, νομοδιδάσκαλος, συγγραφεὺς ἱστορίας τῆς Νομικῆς.

Γεώργιος Ἀλεξάνδρου, Κρῆς, διδάξας ἐν Ῥώμῃ.

Δημήτριος ὁ Σπαργιάτης.

Ἰωάννης ὁ Μόσχος, Λάκων (1480), καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Γεώργιος καὶ Δημήτριος, διδάξαντες ἐν Βενετίᾳ καὶ Φερράρᾳ.

Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβ, οἱ Σωζόμενοι, ἐκ Κύπρου, διδάξαντες ἐν Ῥώμῃ τῷ 1570.

Αἰδῖος ὁ Ζάκρης, Χίος, ἐν Φερράρᾳ τῷ 1610.

Θεόδωρος ὁ Ρέντης, Χίος, διδάξας ἐν Τουρίνῳ καὶ Ῥώμῃ ἀπὸ τοῦ 1620.

Φραγκίσκος ὁ Τρίμης, Ἀθηναῖος, διδάξας ἐν Πίζῃ ἀπὸ τοῦ 1620.

Ἰωάννης Κιγάλλας, διδάξας φιλοσοφίαν ἀπὸ τοῦ 1680.

Νικόλαος Καλλιάνης, Κρῆς, διδάξας ρητορικὴν ἀπὸ τοῦ 1677.

Θωμᾶς ὁ Καιάνης, διδάξας φιλοσοφίαν ἀπὸ τοῦ 1670.

Ἀγγελος ὁ Συγκληρικὸς, Κρῆς, καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου κατὰ τὴν 17ην ἐκατονταετηρίδα.

Σπυρίδων ὁ Γόνιμος, Κύπριος, καθηγητὴς τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἀπὸ τοῦ 1670.

Κωνσταντῖνος ὁ Στρατηγός, Κρῆς, καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦ 1740.

Γεώργιος ὁ Καλαφάτης, Κρῆς, καθηγητὴς τῆς θεωρητικῆς ἱατρικῆς κατὰ τὴν 17ην ἐκατονταετηρίδα.

Μάρκος ὁ Χαρβούρης, Κεφαλλην, καθηγητῆς χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου ἀπὸ τοῦ 1768.

Ἄγγελος ὁ Δαλλαδέτσιμος, Κεφαλλην, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου.

Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος, καθηγητῆς ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ τοῦ 1700.

Ἰωάννης ὁ Χαρβούρης, Κεφαλλην, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς ἐν Τουρίνῳ ἀπὸ τοῦ 1750.

Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ῥωσίᾳ ἐδίδαξαν καρποφόρως οἱ Ἕλληνες τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Ἐν μὲν τῇ Ἑλβετίᾳ ἤδη τῷ 1734 ἐξήγειρε τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν Ἑλβετῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας διδάσκων ἐν Βασιλείᾳ Ἀντώνιος ὁ Κοριοβλάκος, οὗ ἀκροατῆς ἐγένετο καὶ ὁ περιώνυμος Γερμανὸς Ἰωάννης Ῥεϋχλίνος ἢ Καπρίων, ἐν δὲ Γενεύῃ Φραγκίσκος ὁ Πόριος, ἐν βὲ Λωζάνῃ καὶ ὕστερον ἐν Εἰδελδέργῃ τῆς Γερμανίας ὁ Αἰμίλιος Πόριος, ὅστις ἐνέπνευσε τοῖς Γερμανοῖς τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπιστήμην.

Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ, ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων, Γεώργιος ὁ Ἐρμιόνημος ἐκ Σπάρτης, τῷ 1470, ἔχων μαθητὰς τὸν Βουδαῖον καὶ τὸν Ῥεϋχλίνον, τῷ δὲ 1542 Ἄγγελος ὁ Λάοκαρις, υἱὸς τοῦ Ἰάνου. Ὑπὸ τῶν λογίων τῆς τότε Μητροπόλεως τῶν γραμμάτων ἐξόχως ἐτιμῶντο οἱ κατεπιδημοῦντες πεποικισμένοι Ἕλληνες, ὡς ὁ Ἀθηναῖος Λεονάρδος ὁ Φιλαρᾶς (1674), ὁ ἱεροδιάκονος Κύριλλος ὁ Χίος (1643), Ἀντώνιος ὁ Κοραῆς, Χίος (1662) καὶ ἄλλοι. Κατὰ δὲ τὰς ἀρχὰς τῆς 18^{ης} ἐκατ. ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ Π. Κοδορικᾶς, ὁ Θεοχαρόπουλος, ὁ Κ. Νικολόπουλος, ὁ Σόγνωμος, ὁ Γ. Μάνος, ὁ Γ. Ζαλίκογιους, ὁ Π. Ἰωαννίδης, ὁ Μ. Σχινᾶς, τὴν Ἑλληνικὴν ἰδίαν καὶ δημοσίαν διδάσκοντες.

Ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ τῷ 1668 Ἄγγελος ὁ Χριστόφορος ἐκ Πελοποννήσου ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν μὲν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Κανταβριγίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1608—1618, ἐν δὲ τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξωνίας ἀπὸ τοῦ 1610—1612.

Ἐν Αὐστρίᾳ ὁ περιώνυμος Ἀθανάσιος ὁ Σιαγεϊρίτης ἐδίδασκε τῷ 1816 ὡς καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ τῆς Βιέννης Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν καὶ ἔγραψε προσέτι πολλὰ καὶ ὠφέλιμα.

Ἐν Βιέννῃ ἐδίδασκε τῷ 1807 καὶ ὁ ἐκ Κωνσταντίνου καταγόμενος Βασίλειος ὁ Παπαὶ Εὐθυμίου, ὅστις συνέταξεν ὠφελιμοτάτην Ἑλληνικὴν Χρηστομάθειαν καὶ ἄλλας ἀξιολόγους συγγραφάς.

Ἐν δὲ τῇ Ἰσπανίᾳ ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Βασιλείας Ἐλισάβετ Καρδινάλιος Ζιμένθς ἐκάλεσεν εἰς Μαδρίτην τῷ 1828 τὸν Κρήτα Δημήτριον τὸν Δούκαν καὶ ἄλλους λογίους Ἕλληνας, οἵτινες ἐπεμελήθησαν τῆς ἐκδόσεως τῆς πολυγλώττου παλαιᾶς Διαθήκης, ἥτις εἶνε γνωστὴ ὡς Βιβλία Complutensis.

Ἐν Πορτογαλίᾳ ἤξιοτο τιμῶν ὁ Κεφαλλην Μιχαὴλ ὁ Φραντζῆς, ἱατρὸς καὶ φυσικομαθηματικός, ὅστις ἐδίδασκεν ἐν Λισσαβῶνι τῷ 1750 μετὰ μεγάλης φήμης καὶ ἐπαγωγῇ συγχρόνως τὸν βασιλόπαιδα διάδοχον τοῦ Πορτογαλλικοῦ θρόνου.

Ἐν Ῥωσίᾳ δὲ ἀπὸ τῷ 1595 ἐκαλλιεργοῦντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὑπὸ Ἑλλήνων διδασκάλων. Τῷ δὲ 1629 ὁ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱε-

ροσολύμων ἐγκαταστάς Πατριάρχης Ῥωσίας Φιλάρειος ἱδρυσεν ἐν Μόσχᾳ, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Τσουδὼρ, Ἑλληνολατινικὴν Σχολήν, ἣτις σὺν τῷ χρόνῳ προέκοπτε, τῷ δὲ 1679 ὁ Πατριάρχης Ῥωσίας Ἰωακείμ ἱδρυσεν παρὰ τῷ τυπογραφείῳ Ἑλληνικὴν Σχολήν, ἣν ὁ Βασιλεὺς Θεόδωρος ἀνύψωσε τῷ 1681 εἰς Ἀκαδημειαν, ἐδωρήσατο δ' αὐτῇ καὶ τὴν Βασιλικὴν Βιβλιοθήκην. Ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ταύτῃ ἐδίδασκον ἀπὸ τοῦ 1685 οἱ μεταπεμψθέντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀδελφοὶ Λειχουδά, Σωφρόνιος καὶ Ἰωαννίκιος, ὧν ἡ διδασκαλία θαυμασίως ἐκαρποφόρησε. Τῷ δὲ 1750 ἐδίδασκεν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαδημίᾳ ὁ πολλοῦ λόγου ἄξιος λόγιος Κεφαλὴν Ἀθανάσιος Σκιαδᾶς καὶ μετὰ τούτων ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀθανάσιος ὁ Κοντοειδὴς καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλοι σοφοὶ Ἕλληνες. Τῷ δὲ 1806 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας ἐδίδασκεν ὁ Ἕλλην Μιχαὴλ Δημητρίου.

Τῷ 1666, προτροπῇ τοῦ Πατριάρχου Ἀντισχείας Ἰωακείμ ἱδρύθη ἐν Ἀθήνῃ τῆς Ῥωσίας νέα σχολὴ καὶ τυπογραφεῖον, ἐν ᾗ προσκληθεὶς ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν ὁ ἐπίσκοπος Ἐλασσῶνος Ἀρσένιος.

Τῷ δὲ 1620 συνέστησεν ἐν Κιέβῳ Ἑλληνικὴν Σχολήν ὁ Πατριάρχης Ῥωσίας Φιλάρειος.

Οἱ ἐν Καρφεᾷ (Θεοδοσίᾳ) τῆς Κριμαίας ἀπωκισμένοι Ἕλληνες ἐθεράπευσαν τὰς Ἑλληνίδας Μούσας μεταλαμπαδεύοντες τὰ φῶτα τῆς παιδείας ἐκ Τραπεζοῦντος ἰδίως.

Τῷ 1770 ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον ὁ διδάσκαλος Λαβίδ, ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τοῦ Καρφεᾶ, καὶ ὁ διδάσκαλος Νικηφόρος ἱερομόναχος.

Τῷ δὲ 1814 οἱ ἐν Ὁδησσῷ ἔμποροι Ἕλληνες ἱδρυσαν Ἑλληνικὴν Σχολήν, ἣτις ὑφίσταται μέχρι σήμερον καὶ ἐν ᾗ ἐδίδαξαν διαπρεπέστατοι ἐπὶ σοφίᾳ Ἕλληνες, ὡς Γεώργιος ὁ Γεννάδιος (1617—1820), Γεώργιος ὁ Λαοοάνης ἐκ Κοζάνης (1818—1820), Κωνσταντῖνος ὁ Βαυδαλάχος, ἀπὸ τοῦ 1817 καὶ ἐξῆς, ὁ Ἰωάννης Μακρῆς (1817), Γεώργιος ὁ Κλεόδουλος ἐκ Φιλιππουπόλεως καὶ πολλοὶ ἄλλοι μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἡ Σχολὴ διατηρεῖται ἔτι καὶ ἀκμάζει· μάλιστα. Οἱ δὲ ἐν Νίκῃ παροικούντες Ἕλληνες διετήρουν τῷ 1820 Ἑλληνικὴν Σχολήν.

Ἐν δὲ ταῖς παρὰ τὸν Ἴστρον Ἡγεμονίαις αἰετοῦ μὲν διετήρουν οἱ εὐποροῦντες ἰθαγενεῖς σχολάς, ἐν αἷς ἐκαλλιεργοῦντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, ἐξ ὧν δ' ὅμως τοὺς ἡγεμονικὺς θρόνους καταλάμβανον Ἕλληνες, τὰς ἡγεμονίας κατέστησαν οὗτοι λαμπρὰς ἐστίας παιδείας.

Ἰδρυσαν Ἑλληνικὰ Γυμνάσια, Βιβλιοθήκας καὶ τυπογραφεῖα ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν Ἰασίῳ. Τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ Γυμνάσιον ἀνυψώθη τῷ 1698 εἰς Ἀκαδημειαν.

Πλὴν τῶν αὐθεντικῶν τούτων ἐκπαιδευτηρίων συνέστησαν καὶ ἐν ταῖς μικροτέραις πόλεσι δευτερεύουσαι σχολαὶ ἀξιολογώταται. Ἐδίδαξαν δὲ ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τούτοις Ἕλληνες τὰ πρῶτα φέροντες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Γραμματολογίᾳ ὡς φιλόσοφοι, θεολόγοι, φιλόλογοι, μαθηματικοί, ἱστορικοὶ, συγγραφεῖς καὶ ἐκδότες.

Αἱ αὐλαὶ τῶν Ἑλλήνων Ἡγεμόνων ἦσαν τὸ καταφύγιον τῶν λογίων ἀνδρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

Ἡγεμονικαῖς χορηγίαις ἐξεδίδοντο ἐν Βενετίᾳ, Παρίσις, Βιέννῃ, Λειψία, Μόσχᾳ, Ἰασίῳ, Βουκουρεστίῳ, Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ πολλὰ ἐξιλόγια συγγράμματα, ὧν ὁ ἀριθμὸς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης

ἐκατονταετηρίδος ἀνῆλθεν εἰς πλεόν των τριῶν χιλιάδων (3.000). Πλήθος δὲ νέων ἐξεπαιδεύοντο ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Ἑσπερίας δαπάνης των Ἠγεμόνων.

Δι' ἡγεμονικῶν δὲ κληροδοτημάτων ἐξησφαλίζετο ἡ λειτουργία των ἐν Τουρκίᾳ ἀνωτάτων Ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ζ. Ἀγῶνες των Ἑλλήνων πρὸς ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1914.

Καὶ τοιοῦτοι μὲν ὑπῆρξαν μέχρι τοῦ 1821 οἱ ἄθλοι τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ὑπὲρ τε τῆς ἰδίας ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀνυψώσεως καὶ ὑπὲρ τῆς ἐξημερώσεως των περὶ αὐτὴν λαῶν ἀγωνιζομένης κατὰ δεσποτῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων, τὸ φάσγανον πάντοτε ἀκονιζόντων κατὰ πάσης προόδου. Ἰδωμεν δὲ νῦν ὅποια τις ἀπεδείχθη μετὰ τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως αὐτῆς τραγικώτατον ἐννεαετηρὶ ἀγῶνα (1821—1829), καθ' ὃν πόλεις ἀνθοῦσαι καὶ εὐδαίμονες παντελῶς ἐξωλοθρεύθησαν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καὶ ἐξανδραποδισμοῦ, Πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν δύναμιν ἐξέχοντες Ἕλληνες ἀπὸ ἡττητοῦ ἢ ἀνηλεῶς ἐσφάζοντο, γυναῖκες καὶ παρθέναι καὶ παῖδες ἡτιμάζοντο καὶ ἐφρονεύοντο ἢ ἐξισλαμίζοντο βίᾳ καὶ καθόλου αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι ἡρημοῦντο καὶ ἐδάπτοντο τῷ αἵματι τῆς εὐγενεστέρας καὶ προδευτικωτέρας ἐν τῷ Τουρκικῷ Κράτει φυλῆς.

Ἡ εὐδαίμων Χίος εἶχε τῷ 1821 ἑκατὸν χιλιάδας (100.000) κατοίκους, ἐξ ὧν αἱ ἐβδομήκοντα χιλιάδες (70.000) ἐξέλιπον, τεσσαράκοντα (40) μὲν χιλιάδες σφαγέντες ἢ πωληθέντες ὡς ἀνδράποδα, αἱ δὲ λοιπαὶ τριάκοντα χιλιάδες (30.000) ἐξισλαμισθέντες.

Τὰ Ψαρὰ εἶχον τῷ 1824 τριάκοντα χιλιάδας (30.000) κατοίκους, ἐπὶ χιλιάδας Ψαριανοὺς καὶ εἴκοσι τρεῖς (23) χιλιάδας πρόσφυγας ἐκ Χίου, Κυθωνιῶν καὶ Σμύρνης. Ἐκ των Ψαριανῶν 3 μόνον χιλιάδες διέφυγον τὴν σφαγὴν, ἐκ δὲ των προσφύγων δέκα ἐπτά (17) χιλιάδες ἐφρονεύθησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Ἡ Κόσος εἶχε περὶ τὰς ἐπτά χιλιάδας κατοίκους, ἐξ ὧν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας ἀπέκτειναν οἱ Τούρκοι, τοὺς δὲ νέους καὶ παῖδας, 2000 τὸν ἀριθμὸν, ἐπεμψαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα.

Αἱ Κυθωνίαι, πόλις πεφνημισμένη διὰ τὸν πολιτισμὸν αὐτῆς, κεκτημένη περιώνυμον Ἀκαδήμειαν, εἰς ἣν ἐφοίτων 600 μαθηταί, ἔχουσα δὲ 40 ἑλαιοτριβεῖα, 30 σαπωνοποιεῖα, δύο νοσοκομεῖα, ἐν οἷς καὶ φρενοκομεῖον, πολλὰ βυρσοδεφεῖα καὶ ἄλλα διαφόρων βιομηχανιῶν ἐργοστάσια, κατοικουμένη δὲ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γαλάτου Μ. Δ. Ραφενέλου ὑπὸ τεσσαράκοντα χιλιάδων Ἑλλήνων, τριάκοντα δύο μὲν χιλιάδων (32.000) ἰθαγενῶν, ὀκτώ δὲ (8) χιλιάδων ἀλλοδαπῶν Ἑλλήνων, τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1821 παρεδόθη ὑπὸ των Τούρκων εἰς τὸ πῦρ καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ἀπετεφρώθη, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς τε πόλεως, ὅσοι δὲν προέλαβον νὰ φύγωσι, καὶ οἱ των πλουσίων

περιχώρων ἀσπλάχνως ἐσφάγησαν οἱ πλείστοι· γυναῖκες δὲ καὶ παιδία ἐπωλήθησαν ἐν εὐτελεστάτῃ τιμῇ ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Σμύρνης, ἑκατοντάδας ἕ' ἐξ αὐτῶν εἶδεν ἐν Σμύρῃ ὁ Μ. Δ. Ραφινέλος πωλουμένας ἐν τῇ δούλων ἀγορᾷ (Γεσίρ Παζάρ), ὡς αὐτὸς ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως περιγράφει.

Τοιαύτας σφαγὰς καὶ λεηλασίας καὶ ἐμπρησμοὺς καὶ ἀτιμώσεις καὶ ἀρπαγὰς γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ βιαιὰς ἐξισλαμίσεις ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες πανταχοῦ τοῦ Τουρκοῦ Κράτους. Δούλων δ' ἀγοραὶ (Γεσίρ Παζάρ) κατέστησαν καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Τουρκίας μεγάλαις πόλεσιν.

Ἀλλ' εὐθὺς ὡς μετὰ πέντε αἰώνων Προμηθέως παθήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐδόθη ἐλευθερία εἰς μίαν μικρὰν μόνον γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ ἰδρῦθη τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον (1829), αἱ Μοῦσαι ἤρξαντο νὰ ἐπανακάμπτωσιν εἰς τὰς ἡττημένους ἀρχαίας αὐτῶν ἑδρας. Τὸ δημιουργηθὲν μικρὸν Ἑλληνικὸν Κράτος πρωτίστην φροντίδα ἔσχε νὰ ἀνορθώσῃ τὰ ἡρειπωμένα ἱερὰ τῶν Μουσῶν τεμένη καὶ νὰ ἀρσιωθῇ μετὰ θείου ζήλου εἰς τὴν λατρείαν τῶν θυγατέρων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης.

Διωγάνωσθε τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ ἰδρῶσαν δημοτικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια καὶ διδασκαλεῖα πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, σχολὰς ἱερατικὰς, γεωργικὰς, ἐμπορικὰς, στρατιωτικὰς, ναυτικὰς, βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, Πολυτεχνεῖον καὶ Πανεπιστήμιον.

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα προσέτρεχον, ὡς αἱ διψῶσαι ἔλαροι ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, τὰ φιλομαθῆ τέκνα τῶν καταδικασμένων νὰ φέρωσιν ἐπὶ τὰς πέδας τῆς δουλείας Ἑλλήνων τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ νησιωτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Κρήτης καὶ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ. Κατεδικάσθησαν δὲ αἱ Ἑλληνικαὶ αὗται χῶραι εἰς τὴν ἐπονείδιστον καὶ ἐξολοθρευτικὴν δουλείαν, εἰ καὶ οὗτοι κατ' οὐδὲν ὑπέρβησαν ἐν τῷ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως δεινῷ ἀγῶνι οὔτε κατὰ τὴν θυσίαν αἵματος, οὔτε κατὰ τὰ δεινὰ παθήματα, οὔτε κατὰ τὰς ἀνηκούστους συμφοράς. Τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐκπαιδευτήρια ἀπέβησαν ἱερὰ προσκυνητήρια σύμπαντος τοῦ δούλου Ἑλληνικοῦ Γένους καὶ ἱερὰ ἀναβιώσεως κολυμβήθραι.

Ἀλλὰ καὶ αἱ καταδικασθεῖσαι εἰς δουλείαν Ἑλληνικαὶ χῶραι δὲν ὀνέκοσαν τὸν πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν ἀνύψωσιν εὐγενῆ ἀγῶνα, τοῦναντίον αἱ πρόδοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας, μεθ' ἧς νῦν πικνότερον καὶ ἀδεέστερον ἢ πρότερον οἱ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες ἐπεκονίω-νουν, καὶ αἱ φιλότιμοι πρὸς ἀνόρθωσιν προσπάθειαι τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐκέντριζον αὐτοὺς εἰς ἀμίλλαν. Ἐντεῦθεν ἱερὸς ἐνθουσιασμός κατέλαβε τοὺς Ἀλυτρώτους πρὸς βελτίωσιν τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ κατὰ συνακολουθίαν καὶ τῆς τύχης αὐτῶν.

Οἱ εὐποροῦντες τῶν Ἀλυτρώτων ἔπειπον τὰ ἑαυτῶν τέκνα πρὸς σπουδὰς θεωρητικὰς ἢ πρακτικὰς εἰς τε τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον καὶ εἰς τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην.

Οἱ φιλοπρόδοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ θάπνωσιν πρὸς μόρφωσιν ἐπιμελῶν καὶ χρηστῶν, ἀλλ' ἀπόρων νέων.

Αἱ Ἑλληνικαὶ Κοινότητες ἐσπευδον τὰ μὲν ὑπάρχοντα σχολεῖα νὰ ὀρ-

γανῶσι καὶ ἀναπτύσωσιν ἔτι μᾶλλον, ἄλλα δὲ πρὸς τούτοις νὰ ἰδρῶσιν.

Μηδεμίαν δὲ ἐπικουρίαν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους μῆτε ἔχοντες μῆτε ἐλπίζοντες, τανάπαλιν δὲ πρὸς κωλύματα ἀνυπερβλητά καὶ ἀπαγορεύσεις καὶ διωγμούς τῶν γραμμάτων διηγεκῶς παλαιόντες ἐδημιούργησαν πόρους ἐξ ἀπόρων πρὸς συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων αὐτῶν.

Ἐσχημάτιζον φιλεκπαιδευτικούς συλλόγους καὶ ἀδελφότητας πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἔρχωνται ἐπικουροὶ πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν σχολείων.

Ὁργάνουν ἐκθέσεις καὶ ἀγοράς, πανηγύρεις, θεατρικὰς παραστάσεις, ἄλλας κοινὰς συνεντεύξεις, καθ' ἃς οἱ μὲν εὐποροὶ κατέβαλλον τὰ ἑαυτῶν τάλαντα, ἡ δὲ ἄπορος χήρα τὸν ὀβολὸν αὐτῆς. Ἐφορολόγουν τοὺς γάμους, τὰς βαπτίσεις, τὰς κηδείας, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἀγοραπωλησίας.

Κατὰ τὰς συντασσόμενας διαθήκας παρεκαλοῦντο οἱ κληροδόται τὸ πρῶτον ποσὸν νὰ κληροδοτῶσιν ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ τῶν ἱερῶν ναῶν.

Αἱ ἐφορεῖαι τῶν σχολείων πᾶσαν γινομένην ἀγοραπωλησίαν τῶν πολιτῶν ἐφορολόγουν ὑπὲρ τῶν σχολείων.

Οἱ δ' ἀποθνήσκοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ Σμύρνῃ ἢ Ἀλεξανδρείᾳ ἢ ἄλλοις Μικρασιαῖταις κατελίμπανον μὲν ποσὸν τι ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἀπέθνησκον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας πατρίδος οὐδέποτε ἐπελανθάνοντο.

Μέγιστον δ' εὐτύχημα τοῦ βίου ἐθεώρει καὶ θεωρεῖ πᾶς Ἕλληγ, ἂν διὰ συντόνου ἐργασίας καὶ μέχρι στερήσεων προβαίνουσης διαίτης κατορθώσῃ νὰ εὐεργετήσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος ἢ τοῦ Γένους ὅλου.

Διὰ τοῦτο πᾶσα Ἑλληνικὴ Κοινότης θεμέλιον τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς θεωρεῖ τὴν ἰδρυσιν σχολείου καὶ ἱεροῦ ναοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς κοινότητι θαυμασμοῦ ἄξιον φαινόμενον, ὅτι ὀλιγοπληθέστατα χωρία καὶ ἐπαύλεις ἔτι δὲν στεροῦνται καλῶς κατηρτισμένων σχολείων, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ εὐρεθῇ κοινότης Ἑλληνικὴ καὶ ἐν 15—20 οἰκογενειῶν μόνον ἀπαρτιζομένη ἄνευ σχολείου, αἱ δὲ πολυπληθέστεραί πως κέκτηνται ἀριώτερα σχολεῖα καὶ αἱ πόλεις τέλεια τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἐκπαιδευτήρια, ὧν πολλὰ καὶ ὡς κτίρια εἶνε *θέας* καὶ *φήμης* ἄξια.

Ἐπιτραπήτω δ' ἡμῖν νὰ καταριθμήσωμεν ὀλίγα τινὰ τῶν ὀντως *θέας* καὶ *φήμης* ἄξιων εὐαγῶν κτιρίων τῆς δούλης Ἑλλάδος.

Κτίρια δὲ θέας καὶ φήμης ἄξια εἶνε :

Τὸ Φροντιστήριον τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τὸ Ἀκριταῖον νοσοκομεῖον τῆς αὐτῆς πόλεως.

Τὸ Γυμνάσιον καὶ τὸ Τσινέκειον νηπιαγωγεῖον ἐν Ἀμσῳ.

Τὸ ἐν Πουλαντζάκῃ κεντρικὸν σχολεῖον.

Ἡ Ψωμιάδεις σχολὴ ἐν Κοτυώροις (Ὀρδοῦ).

Τὰ ἐν Θεοδοιουπόλει (Σαφραμπόλει) ἐκπαιδευτήρια ἀρρένων καὶ θηλείων.

Ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ ἐν Σινώπῃ, δαπάναις τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «*Ἀνατολῆς*» ἀνεγερθεῖσα.

Τὰ ἐν Φλαβιαναῖς ἐκπαιδευτήρια, γυμνάσιον καὶ παρθενγωγεῖον μεγάλῃς ἐπιβολῇς κτίρια.

Τὸ Σιδερίδειον παρθενγωγεῖον ἐν Χαλκηδόνι.

Τὰ Εὐγενίδεια ἐκπαιδευτήρια ἐν Προύση.

Ἡ ἐν Πανόρμῳ τῆς Κυζίκου ἀστική σχολή.

Ἡ ἐν Ἀδραμυττίῳ ἀστική σχολή.

Τὸ ἐν Δαρδανελλίοις ἡμιγυμνάσιον.

Τὰ ἐν Λαμψάκῳ σχολεῖα.

Τὰ ἐν Περγάμῳ ἐκπαιδευτήρια: ἡμιγυμνάσιον, παρθεναγωγεῖον, νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ νοσοκομεῖον.

Ἡ ἐν Ἀγκύρᾳ ἀστική σχολή.

Ἡ ἐν Ναζλίων σχολή.

Τὸ ἐν Θείροις ἀρρεναγωγεῖον.

Τὸ ἐν Ἀσταλείᾳ παρθεναγωγεῖον, ἐπικουρίᾳ τοῦ Μικρασιατικοῦ Συλλόγου «Ἀνατολῆς» ἀνεγερθέν.

Τὰ δύο ἐν Μάκρῃ Λουϊζίδειᾳ ἐκπαιδευτήρια, ἡ ἀστική σχολή καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Λεβισίῳ Λουϊζίδειᾳ, τὸ παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ ἀρρεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Σμύρνῃ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιланθρωπικὰ ἰδρύματα.

Τὸ Ὀμήρειον παρθεναγωγεῖον, τὸ Κεντρικὸν παρθεναγωγεῖον, ἡ Εὐαγγελική σχολή, τὸ Λύκειον Ἀρώνη, τὸ Λύκειον Γιαννίκη, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον, τὸ ἄσυλον τῶν ἀστέγων, τὸ βρεφοκομεῖον, τὸ νοσοκομεῖον, ἡ Ἑλληνικὴ Λέσχη τῶν Κυνηγῶν, ἡ θρησκευτικὴ ἀδελφότης Εὐσέβεια καὶ ἄλλα.

Τὰ ἐν Κλαζμεναῖς (Βρυούλοις) Ἀναξαγόρεια, σχολή ἀρρένων καὶ παρθεναγωγεῖον, τὸ Μητροπολιτικὸν μέγαρον.

Τὸ ἐν Σεβδίκοις παρθεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Κυθωνίαις γυμνάσιον καὶ τὸ χημεῖον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Λέσβῳ ἐκπαιδευτήρια.

Τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον Μυτιλήνης.

Τὸ ἡμιγυμνάσιον ἐν Πλωμαρίῳ.

Τὸ ἡμιγυμνάσιον ἐν Ἀγιάσῳ.

Τὰ σχολεῖα Μανδαμάδου, Μολύβου, Πέτρας, Ἀγίας Παρασκευῆς, Ἀχρώνης, Ἐρέσου, Βατούσης, Τελωνίων, Παπάδος, Πολυγνίτου.

Ἐν δὲ τῇ Χίῳ τὰ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκπαιδευτήρια, γυμνάσιον, κεντρικὸν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων, ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, βιβλιοθήκη, Βούρειος σχολή (Λιβαδίων), σχολή Ἀγίου Γεωργίου Α', δαπάναις Γ. Μηχαλίου ἰδρυθεῖσα, σχολή Παναγίας Ἐρυθιανῆς, νοσοκομεῖον, περιέχον καὶ ὀρφανοτροφεῖον καὶ βρεφοκομεῖον, τὸ λεπροκομεῖον καὶ ἄλλα πολλὰ.

Ναοὶ πολλοὶ ὑπάρχουσι, μεγαλοπρεπεῖς μὲν ὡς κτίρια, πλοῦστοι δὲ κατὰ τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον.

Τὰ ἐν Σάμῳ ἐκπαιδευτήρια :

Ἡ Μαυρογένειος ἐπαγγελματικὴ σχολή ἐν Μαλαγαρίῳ.

Καὶ ἡ Πορφυρίᾳς ἐμπορικὴ σχολή ἐν Καρλοβάσιῳ.

Τὰ ἐν Κατελλορίῳ Σαντράπεια ἰδρύματα.

Ἐν Ῥόδῳ τὸ Βενετόκλειον γυμνάσιον, τὸ παρθεναγωγεῖον, αἱ ἀστικαὶ σχολαὶ τῆς Κρεμαστῆς, τῆς Πλανοθᾶς, τῆς Μανόλας.

Αἱ δ' ἐκκλησίαι τῆς νήσου Ῥόδου εἶνε λαμπραὶ ὡς κτίρια. π. χ. Ἡ Μητρόπολις, ἡ ἐν Κρεμαστῇ ἱερὰ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας, ἡ ἐν Σορονᾷ ναὸς τοῦ Ἀγίου Λουκά.

Τὸ ἐν Σύμῃ Ἰωαννίδιον παρθεναγωγεῖον καὶ ἡ Πετρίδεις ἀστική σχολή.

Τὸ ἐν Πάτρῳ ἱεροδιδασκαλεῖον.

Τὰ ἐν Καλύμῳ : ἡ Νικηφόρειος σχολή καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Κύπρῳ : τὸ ἐν Λάρνακι Εὐρυδιάδειον ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, ἡ ἐν Λευκωσίᾳ ἀστική σχολή. Τὸ ἐν Λεμεσῶ γυμνάσιον καὶ ἡ ἀστική σχολή.

Τὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱδρύματα : Ἀδερώφειον γυμνάσιον, Μπενάκειον ὀρφανοτροφεῖον, Ζερβουδάκειος ἀστική σχολή, Σαλδᾶγειος ἐπαγγελματική σχολή.

Ἐν Καίρῳ ἡ Ἀμπέτειος σχολή, τὸ παρθεναγωγεῖον, τὸ Ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον (Ἀχιλλεῖον).

Τὸ ἐν Ἀρτάκῃ τῆς Κυζίκου ἡμιγυμνάσιον.

Τὸ ἐν Περάμῳ τῆς Κυζίκου Παπαδοπούλειον παρθεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Λαμψάκῳ ἐκπαιδευτήρια.

Τὰ ἐν Προκοννήσῳ Κυριακίδεια ἐκπαιδευτήρια.

Τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα.

Ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή ἐν Φαναρίῳ. Τὸ Ζωγράφειον καὶ τὸ Ζάππειον ἐν Σταυροδρομίῳ, τὸ συστήτιον τοῦ Εὐγενίδου. Ὁ Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος.

Τὸ κεντρικὸν παρθεναγωγεῖον τοῦ Πέραν.

Τὸ Ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον Νικολάου καὶ Ἑλλήντης Ζαρίφης.

Ἡ ἐν Φαναρίῳ Μαράσλειος σχολή.

Τὰ ἐν Σαλμαντομβρουκίῳ Χαϊζοπούλεια.

Τὰ ἐν Ἑπταπυργίῳ ἔθνικα νοσοκομεῖα.

Ἡ ἐν Χάλκῃ θεολογικὴ σχολή.

Ἡ ἐν Χάλκῃ Ἑλληνοεμπορικὴ σχολή.

Τὸ ἐν Πριγκήπῳ ὀρφανοτροφεῖον ἀρρένων.

Τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ ὀρφανοτροφεῖον θηλέων Σινιόσογλου.

Ἡ ἐν Νικομηδείᾳ σχολή ἀρρένων.

Τὸ ἐν Ἀδᾷ Παζάρ παρθεναγωγεῖον.

Τὸ ἐν Ὀρτάκιοι κεντρικὸν νηπιαγωγεῖον.

Ἡ ἐν Κίῳ δημοτικὴ σχολή.

Τὸ ἐν Σάρ-Διδᾷ νηπιοπαρθεναγωγεῖον.

Τὸ ἐν Πεπένιοι Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τὰ ἐν Ἐπιβάταις Ἀρχιγένεια Διδασκαλεῖα.

Τὰ ἐν Ἀδριανουπόλει ἐκπαιδευτήρια, ἅμα δὲ καὶ γυμνάσια, ἐν ἀρρένων καὶ ἐν θηλέων.

Τὰ ἐν Φιλιππουπόλει Ζαρίφεια διδασκαλεῖα, τὸ οἰκοτροφεῖον ἀρρένων τοῦ Ζαριφείου διδασκαλείου. Τὸ οἰκοτροφεῖον θηλέων τοῦ Ζαριφείου διδασκαλείου.

Τὸ παρθεναγωγεῖον Σαρρῇ Σταύρου, τὸ Μαράσλειον γυμνάσιον.

Τὰ ἐν 40 Ἐκκλησίαις ἡμιγυμνάσια, ἀρρένων καὶ θηλέων.

Τὰ ἐν Στενιμάχῳ γυμνάσια, τὸ τῶν ἀρρένων καὶ τὸ τῶν θηλέων.

Τὰ ἐν Εἰσῶθῃ ἐκπαιδευτήρια : τὸ ἡμιγυμνάσιον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον.

Τὸ ἐν Μαρωνείᾳ δαπάναις τοῦ Χατσέα ἀνεγερθὲν μεγαλοπρεπέστατον ἀρρεναγωγεῖον.

Τὸ ἐν Δεδὲ-Ἀγάτς ἡμιγυμνάσιον καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Τὰ ἐν Ῥαϊδεσῶ μεγαλοπρεπῇ κτίρια, τὰ Γεωργιάδεια, ἀρρεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον, καὶ τὸ Θεοδωρίδειον παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ ἀναγνωστήριον.

Τὰ ἐν Καλλιπόλει.

Τὰ ἐν Αἴνῳ.

Τὸ ἐν Δαρδανελλίαις ἡμιγυμνάσιον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον.

Τὰ ἐν Σέρραις ἐκπαιδευτήρια.

Τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα· τὰ δύο γυμνάσια, τὸ Παπαφάειον παρθεναγωγεῖον, ἡ Μαράσλειος ἐμπορικὴ σχολή, ἡ ἐμπορικὴ σχολὴ Κωνσταντινίδου, τὸ κοινοτικὸν νοσοκομεῖον.

Ἡ ἐν Ἀλιστράτῃ κεντρικὴ σχολή.

Ἡ ἐν Νιαούσῃ ἀστικὴ σχολή.

Τὸ ἐν Τσοτυλίῳ γυμνάσιον.

Τὸ ἐν Καταφυγίῳ σχολεῖον.

Τὸ ἐν Σιατίστῃ γυμνάσιον καὶ αἱ δύο ἀστικαὶ σχολαί.

Τὸ ἐν Βελθενδῷ παρθεναγωγεῖον.

Τὸ ἐν Βερροίᾳ γυμνάσιον καὶ αἱ ἀστικαὶ σχολαὶ ἀρρένων καὶ θηλέων.

Τὸ ἐν Κατερίνῃ ἡμιγυμνάσιον.

Τὸ ἐν Κοζάνῃ γυμνάσιον, τὸ παρθεναγωγεῖον καὶ ἡ Β' ἀστικὴ σχολή.

Ἡ ἐν Ἐδέσσῃ ἀστικὴ σχολὴ ἀρρένων καὶ θηλέων.

Τὸ ἐν Μοναστηρίῳ γυμνάσιον.

Ἡ ἐν Φλωρίνῃ ἀστικὴ σχολὴ ἀρρένων.

Τὸ ἐν Καστορίᾳ γυμνάσιον.

Ἡ ἐν Σόροβιτς ἀστικὴ σχολή.

Τὰ ἐν Μετσόβῳ ἐκπαιδευτήρια.

Τὰ ἐν Κορυτσᾷ ἱδρύματα : ἤτοι, τὸ γυμνάσιον, τὸ παρθεναγωγεῖον, αἱ δύο ἀστικαὶ σχολαί, τὰ δύο νηπιαγωγεῖα καὶ πολλὰ ἐκ τῶν 120 σχολείων τῆς περιφερείας τῆς Κορυτσᾶς εἶνε ἀξιολογώτατα ὡς κτίρια.

Τὰ ἐν Καστοριάῳ Ζωγράφεια διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων.

Τὰ ἐν Ἰωαννίνοις ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα.

Πλὴν τῶν εἰρημένων ἀξιολόγων, ὡς κτιρίων, καί, ὡς εἵπομεν, θέας καὶ φήμης ἀξίων Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἔχει τὸ ἀλύτρωτον Ἑλληνικὸν Γένος νὰ ἐπιδείξῃ πολλὰς χιλιᾶδας σχολείων δημοτικῶν, ἀστικῶν, γυμνασίων, νηπιαγωγείων καὶ Φρεβελιανῶν νηπιαγωγείων, παρθεναγωγείων, ἅπερ δὲν δύνανται μὲν νὰ ὀνομασθῶσι θέας καὶ φήμης ἀξια, οὐδενὸς ὅμως στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὴν τελεσφόρον μόρφωσιν τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τῆς φοιτήσεως εἰς αὐτὰ νέας γενεάς.

Η. Χαρακτὴρ τοῦ Ἑλλήνος εὐσέβεια καὶ φιλομουσία.

Τὸν Ἕλληνα χαρακτηρίζει πάντοτε ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ φιλομάθεια. Διὰ τοῦτο, ὅπου ἂν συμπηχθῶσιν ὀλίγαι Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι, ὡς ἀρραγὲς θεμέλιον τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν καταβάλλουσιν οἶκον θείας λατρείας καὶ σχολεῖον. Οὐ μόνον ἐν μεγαλοπόλεσι κέκτηνται οἱ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες πολλοὺς καὶ ἀξιοπρεπεῖς μὲν ἐξωτερικῶς, πλουσίους δ' ἐσωτερικῶς διακοσμημένους ἱερὰς ναοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐν κωμοπόλεσι καὶ ἐν χωρίοις ἡ αὐτὴ εὐσέβεια καὶ φιλοτιμία ἀριθμολόγεται δεικνύεται. Καὶ τὰ ὀλιγανθρωπότατα χωρία καὶ αὐτὰ αἱ ὀλιγομελεῖς Ἑλληνικαὶ κοινότητες δὲν ἀνέχονται τὴν ἑλληφιν ἱεροῦ ναοῦ, ὃν ἱδρύουσι κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνάλογον τῶν ἰδίων πόρων, βαθμυδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον εὐτρεπίζουσι καὶ διακοσμοῦσιν αὐτὸν φθίως τῆς πρὸς τὸ θεῖον βαθυτάτης αὐτῶν εὐλαθείας. Ἐξ ὁμοίας ἰσχυρὰς

ἑσωτερικῆς ὁρμῆς φέρονται καὶ πρὸς ἰδρυσιν μορφωτηρίων τῶν τέκνων. Τὰ Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος πρὸ τοῦ Βαλκανικοῦ πολέμου (1912) ἀνέρχοντο εἰς πολλάς χιλιάδας.

α') Γυμνάσια 43 :

Ἐκ τῶν σχολείων τούτων γυμνάσια ὑπάρχουσιν :

Ἐν ἐν Τραπεζοῦντι,	Τὸ Ζωγράφειον,
Ἐν ἐν Ἀμισῷ,	Τὸ Ἑλληνογαλλικὸν Λύκειον,
Ἐν ἐν Φλαβιανοῖς (Ζινζίδερς),	Ἡ Σχολὴ Γλωσσῶν καὶ Ἐμπορίου,
Τρία ἐν Σμύρνῃ:	Ἡ Ἑλληνοεμπορικὴ Σχολὴ Χάλκκης,
Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολή,	Τὸ ἐν Βοσπόρῳ Ροβύρτειον, ἐν ᾧ
Τὸ Λύκειον Ἀρόνῃ,	δικαιτῶνται καὶ ἐκπαιδεύονται πάμ-
Τὸ Λύκειον Γιαννίκη καὶ	πολλοὶ Ἑλληνόπαιδες.
Μία Ἐμπορικὴ σχολή,	Ἐν ἐν Ἀδριανουπόλει,
Ἐν ἐν Κυδωνίαις,	Δύο ἐν Φίλιππουπόλει, ἀρρένων
Ἐν ἐν Μυτιλήνῃ,	καὶ θηλέων,
Ἐν ἐν Χίῳ,	Ἐν ἐν Σέρραϊς,
Ἐν ἐν Ρόδῳ,	Ἐν ἐν Θεσσαλονίκῃ,
Ἐν ἐν Σάμῳ,	Ἐν ἐν Σιατίστῃ,
Ἐν ἐν Καλύμνῳ,	Ἐν ἐν Βερροῖς,
Δύο ἐν Κυπρῷ (ἐν Λευκωσίᾳ καὶ	Ἐν ἐν Τσοτυλίῳ,
Λεμεσῷ),	Ἐν ἐν Μοναστηρίῳ,
Ἐν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ,	Ἐν ἐν Κορυτσᾷ,
Ἐν ἐν Κεῖρῳ,	Ἐν ἐν Ἰωαννίνοις,
Τέσσαρα ἐν Κρήτῃ (ἐν Ἡρακλείῳ,	Ἐν ἐν Γαλαζίῳ, (Ἑλληνικὸν Λύ-
Χανίοις, Ῥεθύμνῳ καὶ Νεαπόλει) καὶ	κειον Δ. Πυλαρινουῶα ἢ Ἀθηνᾶ),
Ἐν Λύκειον ἐν Ἡρακλείῳ αὐτοῦ Κοραΐς»,	Ἐν ἐν Βαῖλᾳ (Λύκειον Ἑλλη-
Ἐν ἐν Ἰεροσολύμοις	νικόν),
Ἐξ ἐν Κωνσταντινουπόλει:	Μία Ἐμπορικὴ Σχολὴ ἐν Λάρνακι
Ἡ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολή,	Κύπρου.

β') Θεολογικαὶ σχολαὶ 2 :

Ἡ ἐν Χάλκῃ τῆς Προποντίδος καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

γ') Ἱερατικαὶ σχολαὶ 5 :

Τὸ ἱδρυμα τῶν Ἑπειρωτῶν Μάνθου καὶ Γεωργίου τῶν Ῥιζαρίων πρὸς μόρφωσιν τοῦ ἱεροῦ Κλήρου, τὸ φέρον τὴν ἐπίκλησιν Ῥιζάρειος Σχολή.

Ἡ ἐν Φλαβιανοῖς Ῥοδοκανόκειος ἱερατικὴ σχολή, ἡ ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως ἱερατικὴ σχολή, ἡ ἐν Ἰωαννίνοις, ἡ ἐν Κάβζα τῆς Ἀμασείας.

δ') Διδασκαλεῖα 15 :

Ἐν Σμύρνῃ τρία, τὸ τῶν ἀρρένων συνημμένον μετὰ τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, τὸ Ὁμήρειον καὶ τὸ τοῦ κεντρικοῦ παρθεναγωγείου τῶν θηλέων.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τρία, τὸ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς, τὸ Ζάππειον καὶ τὸ τῆς Παλλάδος.

Ἐν Μέτραις τὰ δύο Ἀρχιγένεια.

Ἐν Φιλίππουπόλει τὰ δύο Ζαρίφεια.

Ἐν Ἡπείρῳ τὰ δύο Ζωγράφεια.

Ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου ἐν τῶν ἀρρένων καὶ ἐν τῶν θηλέων.

Τὸ ἐν Φλαβιανοῖς Διδασκαλεῖον τῶν Φρεβελιανῶν νηπιαγωγῶν τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν Ἀνατολῆς.

ε') Ἱεροδιδασκαλεῖα 4 :

Τὸ ἐν Πάτμῳ κατ' ἀρχάς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1906 ἐν Σάμῳ λειτουργήσαν Ἱεροδιδασκαλεῖον τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν Ἀνατολῆς.

Τὸ ἐν Ἀγίᾳ Τριάδι Κρήτης.

Τὸ ἐν Χαλδίᾳ.

Τὸ ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου.

ς') Ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα 19 :

Ἐν Τραπεζοῦντι,

Ἐν Καισαρείᾳ Καππαδοκίας,

Ἐν Σμύρνῃ,

Ἐν Κυδωνίαις,

Ἐν Μυτιλήνῃ,

Ἐν Χίῳ,

Ἐν Σάμῳ,

Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου,

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ,

Ἐν Καίρῳ,

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ Ἰωακείμειον ἐν Φαναρίῳ.

Τὸ τῆς Ἑλλήν. Κοιότητος τοῦ Σταυροδρομίου,

Τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει,

Τὸ ἐν Σέρραις,

Τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ,

Τὸ ἐν Μοναστηρίῳ,

Τὸ ἐν Κορυτσᾷ,

Τὸ ἐν Ἰωαννίνοις,

Τὸ Σιδερίδειον Παρθεναγωγεῖον ἐν Χαλκηδόνι.

ζ') Ἡμυγμνάσια 40 :

Ἐν Σουρμενίοις,

Κερασοῦντι,

Πουλαντζάκῃ,

Κοτυώροις,

Σινώπῃ,

Προύσῃ,

Κίῳ,

Μουνδανίοις,

Δεδε-Ἀγάτς,

Σουφλίῳ,

Σύμῃ,

Ἀιδινίῳ,

Κρήνῃ (Τσεσμέ),

Ἀλατσάτοις,

Ἀτταλεΐᾳ,

Σπάρτῃ Πισιδίας,

Βουρδουρίῳ Πισιδίας,

Νεαπόλει,

Προκοπίῳ,

Μουταλάσκη,

Σύλλῃ,

Ἰκονίῳ,

Ἀνδρονικίῳ,

Φλαβιανοῖς (Ζινζίδερς),

Μεγίστῃ,

Μαγνησίᾳ,

Περγάμῳ,

Βρυούλοις,

Κρήνῃ,

Πανόρμῳ,

Ἀργυροπόλει,

Τενέκμαδεν,

Ἀκ-δαγ-μαδέν,

Σιμ-Μαδενί,

Δράμᾳ,

Ἀλιστράτῃ,

Πραβίῳ,

Πάφῳ,

Ἀμμοχώστῳ, καὶ

Λάρνακι Κύπρου.

η') Ἀστικάι σχολαὶ περὶ τὰς 280 :

Ἐχουσαι 5—6—7—8 καὶ 9 τάξεις. Αἱ δ' ἔχουσαι ὀγδόην καὶ ἐνάτην τάξιν ἀντιστοιχοῦσι πρὸς Γυμνάσια διτάξεις, ἧτοι ἔχοντα πρώτην καὶ δευτέραν μόνον γυμνασιακὴν τάξιν, καὶ καλοῦνται ἡμιγυμνάσια, ὧν τινα ἀνεγράψαμεν ἤδη ἀνωτέρω.

Ἀστικάι Σχολαὶ ἐλειτουργοῦν μέχρι τῶν διωγμῶν τοῦ 1914 ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι :

Ἐν Κερατοῦντι,
Ἐν τῇ ἐνορίᾳ Πιστοφάντων,
Ἐν τῇ ἐνορίᾳ Τερζάντων,
Ἐν τῇ ἐνορίᾳ Πινατάντων,
Ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἰσχανάντων,
Ἐν Σάντᾳ,
Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολωνίας ἀστικάι
σχολαὶ εἰκοσι (20),

Ἐν Ἄτρᾳ,
Νιβαίνῃ,
Τεμερτζίκιοῦ,
Σταυροῖς,
Ἰμερᾳ,
Βαρυνοῦ,
Τσαγκαρακίῳ,
Κοῦς-Γκαγιᾶ,
Γιόλ-Ἀγῆς,
Τιβάνῃ,
Ἀπδάλῃ,
Καραπίρ,
Πουλγάρῃ,
Καισαρεῖᾳ,
Θεοδωρουπόλει (Σαφραμπόλει),
Ἐν Ἀνῷ Ἀμισῷ,
Πάρρᾳ,
Τσαρσαμπᾶ,
Ἀσαρίῳ,
Χαλκηδόνι,
Νικαίᾳ,
Σιγῇ,
Τριγλίᾳ,
Δεμυρδεσίῳ,
Ἀπολλωνιάδι,
Μηχαλιτσίῳ,
Σαρδογανίῳ,
Κοτιαεῖῳ,
Νικομηδεῖᾳ,
Κιοπλοῖς,
Δικελίῳ,
Ἀγκύρᾳ,
Ἐν Δορυλεῖῳ δύο ἀστικ. σχολαί,

μία ἀρρένων καὶ μία θηλέων,
Κερμαστῇ,
Συλάτοις,
Ταυλουσουνίῳ,
Κερμύρα,
Κέλβερι,
Ἰντσέσου,
Συνασῷ,
Ἀραβισῷ,
Μαλακοπῇ,
Ἀνακοῦ,
Ἀνδρονικίῳ,
Νιγδῇ,
Πόρῳ,
Καγιαμπασίῳ,
Κοῦρδονος,
Ἀραβανίῳ,
Φερτεκίῳ,
Ποταμίοις,
Τυάνοις,
Ἰλυσόν.
Δελμησόν,
Φράσσοις,
Ἐρεγλείῳ,
Ἰκονίῳ,
Σύλλῃ,
Μουταλάσκη,
Ἰαγινίῳ,
Περμάτοις,
Ἐν Σπάρτῃ Πισιδίας καὶ ἀστικῇ
σχολῇ θηλέων,
Βουρδουρίῳ Πισιδίας καὶ ἀστικῇ
σχολῇ θηλέων,
Ἀτταλεῖᾳ,
Μερσίνῃ,
Ἀδάνοις,
Ταρσῷ,
Μυλάσσοις,
Μεταλλεῖῳ,
Βουλγάρ,
Καραπερτσέν,

Τοῦρτζιοῦ,
 Σελευκεία,
 Κιλίνδρα,
 Μάκρη,
 Λεβισίω,
 Χορόσκιεῖ,
 Παπαζλή,
 Χαμιδιέ,
 Ἀιδινίω,
 Ἐν Ναζλίου δύο (2), ἀρρένων καὶ
 (θγλέων,
 Κενικίω,
 Φιλαδελφεΐα,
 Δενιζλίω,
 Κούλοισ,
 Σαλιχλίω,
 Γανιτσαρωχώριω,
 Φρενελίω,
 Δικελίω,
 Κορδελίω,
 Ἐνόπη,
 Νέα Ἐφέσω,
 Νυμφαίω,
 Ἐν Βρυούλαις δύο, ἀρρένων καὶ
 θηλέων,
 Ἐν Κυδωνίαις τρεῖς ἄστικ. σχολ.,
 Ἀδραμυττίω,
 Ὀφρυνείω,
 Δαρδανελλείοις,
 Ἀλατσαίοις δύο, ἀρρένων καὶ θη-
 λέων,
 Ὠσακώτως ἐν Κρήνῃ δύο, ἀρρέ-
 νων καὶ θηλέων,
 Κάτω Παναγιᾶ δύο,
 Ἀγία Παρασκευῇ δύο,
 Ρεῖσδερε δύο,
 Μχινεμένῃ,
 Ἀρτάκη Κυζίκου,
 Γωνία »
 Περάμω »
 Μηχανιώνα »
 Μπάλις,
 Μπαλί κισέρ,
 Προκονήσω,
 Λήμνω,
 Τενέδω,
 Ἐν Ἰκαρίαις,
 Ἀγίω Κήρυκι,

Πλατανίω καὶ Εὐδύλῳ,
 ἐν Σάμου Λιμένι βαθέος,
 Βαθεῖ,
 Βουρλιώταις,
 Χώρα,
 Παγώνδα,
 Πύργω,
 Μαραθοκάμπω,
 Καρλοβασίω, (ἔπου λειτουργοῦσι
 ἄστικὴ σχολὴ καὶ ἐμπορικὴ
 σχολὴ) καὶ Μυτιληνοῖς,
 Ἐν Κῶ,
 Χάλκη,
 Λέρω,
 Ἀστυπαλαίᾳ,
 Πάτρω,
 Ῥόδω, (ἔπου ἐν μὲν τῇ πρωτευούσῃ
 ὑπῆρχε σχολαρχεῖον καὶ δύο
 ἄστικαὶ σχολαί, ἐν δὲ ταῖς
 κωμοπόλεσι δέκα ὑκτὼ (18)
 ἄστικαὶ σχολαὶ καὶ δημοτικαί,
 Ἐν Ἐλμαλῇ,
 Ἐν Σύμῃ πέντε ἄστικαὶ σχολαὶ
 ἀρρένων καὶ τρεῖς θηλέων,
 Ἐν Καρπάθῳ δύο,
 Ἐν Κάσσω μία,
 πολλαὶ δέ,
 Ἐν Χίῳ,
 Μυτιλήνῃ,
 Αἰγύπτῳ,
 Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ.
 Ἐν Κοζάνῃ τρεῖς (3),
 Ἐν Σιατίστη δύο (2)
 Ἐν Βελβενδῷ,
 Ἐν Σελίτση,
 Ἐν Γρεβενοῖς,
 Ἐν Βλάτση,
 Ἐν Κλεισούρᾳ,
 Ἐν Βογαντσικῷ,
 Ἐν Κάστορίᾳ,
 Ἐν Ζουπάνῃ,
 Ἐν Βερροίᾳ δύο (2), ἀρρένων καὶ
 θηλέων,
 Ἐν Νισούσῃ,
 Ἐν Ἐδέσση,
 Ἐν Σόροβιτις,
 Ἐν Φλωραίνῃ δύο (2), ἀρρένων
 καὶ θηλέων,

Ἐν Σουφλίῳ Θράκης μία (1) μετὰ 2 παρατηρημάτων,	νων καὶ ὀηλέων,
Ἐν Δαδιάδι, ἄρρην καὶ ὀηλέων,	Ἐν Μανδρίτσα,
Ἐν Καβατζηκίῳ δύο (2), ἄρρηνων καὶ ὀηλέων,	Ἐν Διδυμοτεΐχῳ,
Ἐν Φέροις δύο (2), ἄρρηνων καὶ ὀηλέων,	Ἐν Στράτζα,
Ἐν Κορνοφωλέα δύο (2), ἄρρηνων καὶ ὀηλέων,	Ἐν Ἀγ. θουπόλει,
Πλείσται δ' ἄστικαὶ σχολαὶ ἐλειτούργουν ἐν ταῖς ὑποδιοικήσεσι Μυριο- φύτου, Μαλγάρων, Χαριουπόλεως, Τυρολόης, Μηδείας, Αἴνου κλπ.	Ἐν Κουπλίῳ,
Ἀστικὰς Σχολὰς διετήρουν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐκτὸς τῆς Τουρκίας :	Ἐν Ξάνθῃ δύο (2), ἄρρηνων καὶ ὀηλέων,
Ἐν Τεργέστῃ,	Ἐν Ἰασιῳ,
Ἐν Βιέννῃ,	Ἐν Κουκάσῳ πολλὰς.
Ἐν Βουκουρεστίῳ,	

Δημοτικὰ δὲ σχολεῖα λειτουργοῦσι πανταχοῦ, ὅπου καὶ 15 μόνον Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι κατοικοῦσιν.

Δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ ἐνταῦθα, ὅτι ἀπανταχοῦ, καὶ ἐν τοῖς ὀλίγων-
θροποτάτοις ἐτι χωρίοις, λειτουργοῦσιν ἀδελφότητες καὶ σύλλογοι ἀνδρῶν
καὶ γυναικῶν, σκοπὸν ἔχοντες νὰ ὑποστηρίξωσιν οἰκονομικῶς τὰ ἐκπαιδευ-
τήρια ἢ καὶ νὰ προσέρχωνται ἄρργοι εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἀπόρων συμ-
πολιτῶν.

Πρὸς πίστωσιν τῶν εἰρημένων ἀναγράφωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ ἐκ
τῶν συμπατειῶν τούτων.

Θ'. Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες καὶ μουσικοὶ ὅμιλοι.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει :

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ὁ ἔργα Πανεπιστημίου καὶ
Ἰ. Π. Π. ἐκπαιδευτικῶς ἐκτελῶν.

Ὁ Ἡπειρωτικὸς, ὁ Θρακικὸς, ὁ Θεσσαλικὸς, ὁ τῆς Κυζίκου.

Ἡ Μακεδονικὴ φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης.

Ἡ Μικρασιατικὴ φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης.

Ἡ Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης τῶν Μηχανικῶν, ἢ τῶν Περσικῶν.

Ὁ Ἑκκλησιαστικὸς Σύλλογος.

Ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «Παλλὰς».

Ὁ " " " Ἑλικῶν ἐν Ὑψωμαθείσις.

Ὁ " " " Ὀμόνοια ἐν Διπλοκονίῳ.

Ὁ " " " Ἀθηνᾶ ἐν Χαλκηδόνι.

Ὁ " " " ἐν Χρυσόπολει.

Ἡ Ἀδελφότης Ξηροκρήνη.

Ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Μηημοσύνη ἐν Φαναρίῳ.

Ὁ Σύλλογος τῶν Κυριῶν ἐν Σταυροδρομίῳ.

Ὁ Μεσσιανικὸς Σύλλογος ἐν Φαναρίῳ.

Ὁ Μουσικὸς Σύλλογος.

Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἐν πάσῃ σχεδὸν συνοικίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
καὶ ἐν τοῖς προαστείοις ἐλειτούργουν πρὸ τοῦ 1914 φιλεκπαιδευτικοί, φι-
λανθρωπικοί, φιλαρμονικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ Σύλλογοι, Ἀδελφότητες καὶ
Λέσχαι.

Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς προκτενούσης ὑπῆρχον καὶ ἔδρων ἐπ' εὐλογίας Θεοῦ πλείστα τοιαῦτα σωματεῖα.

Πρὸς πίστωσιν τῶν εἰρημένων ἀναγράφομέν τινα ἐνταῦθα ἐκ τοῦ προχείρου :

Ἀγκύρας Σύλλογος «Ἀνόρθωσις».

Ἀλάτσαμ. «Ἀδελφότης ὁ Εὐαγγελισμός».

Ἀμισοῦ «Πανευξείνιος Ἑλληνικός Σύλλογος».

Ἀμισοῦ «Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος».

Ἀξαρίου Λέσχη.

Ἀργυρουπόλεως Σύλλογος «Κυριακίδης».

Ἀρτάκης Κοινοτικός Σύνδεσμος «Κύζικος».

Ἀτταλείας Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος «Μιχαὴλ ὁ Ἀτταλειάτης».

Ἀχμεταλῇ Ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης «Ὁμόνοια».

Βαϊνδερίου Ἀδελφότης «Ὁμόνοια».

Βαϊνδερίου Ἀδελφότης «Ἀγάπη».

Βρυούλων Πατριωτικός Σύνδεσμος.

Κλαζομενῶν Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος.

Βρυούλων Ὁρησκαυτική Ἀδελφότης «Ἀλήθεια».

Βρυούλων Ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης Κυριῶν.

Γεωργική Ἀδελφότης καὶ

Μουσικὸς Ὅμιλος, ἔχων 60 ὄργανα.

Βουτζᾶ Ὁρησκαυτική Ἀδελφότης «Οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι».

Βηρυτοῦ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος «ὁ Ὅμηρος».

Δικελίου «Σύλλογος τῶν Μυροφόρων».

Ἐλαιούντος «Σύλλογος Φοῖνιξ».

Θεοδορουπόλεως «Ἀδελφότης Κυριῶν».

Θεοδοσιουπόλεως) Σύλλογος «Ὁμόνοια».

Ἰκονίου Ἀδελφότης «Ἅγιος Ἀμφιλόχιος».

Καραθάλης Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης «Ναξιανζήνος».

Καρκοντζῆς Σουρμένων Ἀδελφότης «Προστασία».

Κασαμπᾶ Ἀδελφότης «Πρόδοξ».

Κερασούντος Ἑλληνικὸς Λαϊκὸς Σύνδεσμος.

Κερασούντος Σύλλογος «Ἀργοναῦται».

Κορκοταίων Ἀδελφότης.

Κοτυαίου Σύλλογος «Παλιγγενεσία».

Κυθωνίων Γυμναστικὸς Σύλλογος «Αἰολικός».

Κυθωνίων Ἑλληνικὸς Πολιτικὸς Σύνδεσμος.

Λερίου Ἀδελφότης «Πρόνοια».

Μαρμαρᾶ Ἀδελφότης «Τριῶν Ἱεραρχῶν».

Μηχανιωτῶν Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης «Πρόδοξ».

Μυλάσων Φιλανθρωπικὸς Σύλλογος «Ἁγία Ξένη», μετὰ βιβλιοθήκης καὶ ἀναγνώστηριου.

Σύλλογος Φιλανθρωπικὸς Κυριῶν «Ὅσιν Ξένη».

Ἐκπαιδευτικὸς Σύλλογος.

Φιλόπτωχος Ἀδελφότης «Ἅγιος Ἰωάννης, ὁ Ἐλεήμων».

Ναζλίου «Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος», Φιλόπτωχος Ἀδελφότης πρὸς ἱδρυσιν νοσοκομείου, «Σύλλογος νέων» πρὸς ἀνάγεσιν κωδωνοστασίου,

«Σύλλογος Κυριῶν» πρὸς ἰδρυσιν ταπητουργεῖου, «Ἀδελφότης Φιλόπτωχος» ὑπὸ νέων ἐμπορευσμένων κλπ., ἰδὲ Ξενοφάνην τόμ. 3 σελ. 172.

Νοθοροσίστης ἐκπαιδευτικὸς Σύλλογος καὶ «Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν».

Νίγδης Φιλεκπαιδευτικὴ καὶ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης «Ἑλπίς».

Ὁμορλοῦ Λέσχη «Ὁμόνοια».

Παλαιᾶς Φωκαίας «Φωκαϊκὸς Σύνδεσμος».

Πανόρμου Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης.

Πανόρμου Σωματεῖον «Τριῶν Ἱεράρχων».

Πανόρμου Ἑλληνικὴ Λέσχη.

Πανόρμου Γυμναστικὸς Σύλλογος «ὁ Κυζικηνός».

Πάφρας Ἐπιμελητήριον «Παλλάς».

Πάφρας Ἀδελφότης «Ἀκτίς».

Περαίας Ἀδελφότης «Ἀγαθὰγγελος».

Περγάμου Σύλλογοι : 2) «Ἅγιος Ἀντίπας», 2) «Ἀτταλος», 3) «Ὁμόνοια», 4) «Ἱερὸς ζήλος», 5) «Ἁγία Καστριανή», 6) «Ἰδρυαγωγεῖον», 7) «Σύλλογος Παντοπωλῶν», 8) Γυναικεῖος Σύλλογος «Παλλάς».

Σμύρνης : α') Πανιώνιος Γυμναστικὸς Σύλλογος, κεκτημένος Γυμναστήριον τέλειον, σχολὴν Κολυμβητικὴν καὶ Λεμβοδορομικὴν, τελῶν κατὰ διετίαν μὲν Πανωνίους ἀγῶνας, κατὰ τετραετίαν δὲ Μεγάλους Πανωνίους ἀγῶνας, ὧν μετέχον πάντες οἱ Γυμναστικοὶ Σύλλογοι Αἰγύπτου, Ἑλλάδος, Τουρκίας. Ἐτέλει ποιητικοὺς καὶ φιλολογικὸς διαγωνισμοὺς καὶ διενήργει καὶ ἐπιστημονικὰς διαλέξεις. Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος Φωτιάδης. Γενικὸς δὲ γραμματεὺς ὁ Δημ. Δάλλας.

β') Ἀπόλλων, κατ' ἀρχὰς μὲν μουσικὸς καὶ γυμναστικὸς, ἔπειτα δὲ γυμναστικὸς μόνον. Πρόεδρος Μιχαὴλ Ἀργυροπούλος καὶ κατόπιν Σάββας Παπαρηγοριάδης.

γ') Ὁρφεὺς, Μουσικὸς Σύλλογος, διευθυντὴς Σάββας Μουράτης.

δ') Αἰκὼν κέντρον, ἰδρυτὰς Σάββας Παπαρηγοριάδης, Στέλλιος Κολάρος καὶ Β. Βασιλειάδης. Κατ' ἔτος ἀπένευε «βραβεῖον ἀρετῆς». Εἶχε τμήματα ξένων γλωσσῶν, ἐμπορικῶν μαθημάτων, ὥραϊων τεχνῶν, διδασκαλίας τῶν παρηλίκων ἀγραμμάτων καὶ τῶν δι' ὀρφανίαν μὴ συμπληρωσάντων τὰς ἐαυτῶν σπουδὰς παίδων. Εἶχε τμήμα πρακτικῆς μηχανικῆς καὶ τμήμα λαϊκῶν διαλέξεων.

ε') Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Κυριῶν.

ς') Θρησκευτικὴ Ἀδελφότης «Εὐσεβεία», ἥς ἰδρυτὴς ὁ Μιχαὴλ Χατζηλούης, πρῶτοι δὲ πρόεδροι Ἀλέξ. Βαφειάδης, Περιοκλὴς Λοιμᾶς καὶ ἄλλοι. Εἶχεν Ἀναγνωστήριον καὶ βιβλιοθήκην διὰ τοὺς ἀπόρους ἐκ τῶν μαθητῶν. Θρησκευτικὸν κήρυγμα, Κατηχητικὰς σχολὰς τέσσαρας (4), ἐν αἷς ἐπεδιδάκτετο καὶ ἡ ἀπολογητικὴ κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ὅστις ἠπέπλει τὴν ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπόστασιν. Οἱ ἱεροκήρυκες ἐκήρυττον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ νομοῦ κατὰ τῶν ἐπιβουλῶν τῶν ἀλλογενῶν καὶ ἀλλοθρήσκων. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξετίμων προσηκόντως οἱ Ἄγγλοι καὶ παρῆχον εἰς τοὺς περιδεύοντας ἱεροκήρυκας εἰσιτήρια ἀντὶ τοῦ τρίτου μόνον τῆς ὥρισημένης αὐτῶν τιμῆς.

Ἡ Εὐσεβεία ἐξέδιδε καὶ Εὐαγγελικὰ καὶ κοινωνικὰ ἀναγνώσματα, ὅπερ διενέμετο δωρεὰν εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Συρμμένων Φιλεκπαιδευτικῇ Ἀδελφότητι «Φῶς» ἐν Βατούμ ἐργαζομένην ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων Συρμμένων.

Τσανταρλή Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «Ὁ Ἀρκεσίλαος».

Τραπεζούντος Φιλόπτωχος Ἀδελφότης.

Τραπεζούντος Σύλλογος «Προμηθεύς».

Τραπεζούντος Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «Ξενοφών».

Τραπεζούντος Φιλαρμονικὴ Ἑταιρεία.

Τραπεζούντος Ἀδελφότης Κυριῶν («Μέριμνα»).

Τραπεζούντος Ἀδελφότης Κρωμαίων.

Τριπόλεως (Πόντου) Ἑλληνικὸς Φιλεκπ. Σύλλογος «Ὀδύσσεια».

Χάλκης (παρὰ τὴν Ῥόδον) Ἀναγνωστήριον «Πρόδοξος».

Χάτζης Φιλεκπαιδευτικῇ Ἀδελφότητι «Ἀγάπη».

Πάμπολλοι δὲ Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες εἰργάζοντο πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐν Θράκῃ.

Πρὸς δὲ τοῦτοις πολλοὶ Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες ὑπάρχουσιν ἱδρυμένοι ὑπὸ τῶν Ἀλυτρώτων Μικρασιατῶν, Θρακῶν, Ἡπειρωτῶν καὶ νησιωτῶν ἐκτὸς τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἐν Ρουμανίᾳ, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὧν τὰς προσόδους χρησιμοποιοῦσι πρὸς ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι σχολείων ἄρρένων καὶ θηλέων, πρὸς ἱδρυσιν καὶ διακόσμησιν ἱερῶν ναῶν καὶ πρὸς ἐκπαιδεύσιν χρηστῶν καὶ ἐπιμελῶν ἀτόρων νέων καὶ νεανίδων. (ἴδε καὶ Ξενοφ. Τόμ. 7 σελ. 450, 465—6 καὶ πολλαχρὺ ἀλλαχρὺ ἐν τῷ ἑπτὰ τόμῳ Ξενοφάνει, ὡς τόμ. Δ' 546, Γ' 458).

Ἐν πολυπληθεστέροις δὲ Ἑλληνικαῖς κοινότητιν ὑπάρχουσιν συγκροτημένοι καὶ Μουσικοὶ ὄμιλοι πρὸς καλλιέργειαν τοῦ μουσικοῦ συναίσθηματος τῶν κατοίκων. Ἐπὶ δὲ καὶ ἀδελφότητες πρὸς εὐτρεπισμὸν τῶν νεκροταφείων ἢ πρὸς διατήρησιν νοσοκομείων καὶ παροχὴν ἱατρικῆς περιθάλψεως καὶ φαρμάκων δωρεάν.

Ἐν Γεωργικαῖς δὲ χώραις ὑφίστανται καὶ Γεωργικὰ ἀδελφῆτα.

Γ. Ἐφημεριδογραφία τῶν Ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

Καὶ ἡ δημοσιογραφία τῶν Ἀλυτρώτων, ἥ τε καθημερινὴ καὶ ἡ περιεχτική, τὴν πρώτην κατέχει θέσιν ἐν Τουρίᾳ προσπαθοῦσα νὰ προβιάσῃ τὸν κοινωνικὸν βίον.

Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἐξεδίδοντο καὶ ἐκυκλοφόρουσιν οὐ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σμύρνῃ, Τραπεζούντῃ, Θεσσαλονίκῃ, Ἀλεξανδρείᾳ, Καίρῳ καὶ ἄλλαις μεγάλαις πόλεσιν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐν δευτερευούσαις πόλεσιν, ὅπου δὲν ἀπηγγόρευε τὴν ἐκδοσὴν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, ὡς ἐν Φιλιππουπόλει, Κλαζομεναῖς, Ἱερουσαλὴμ κτλ.

Π. χ. ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξεδίδοντο :

Ἡ Βυζαντίς, ὑπὸ Δ. Ξένη.

Ἡ Κωνσταντινουπόλις, ὑπὸ τῶν Ἀδελφῶν Νικολαΐδων (Δ. καὶ Α.).

Ἡ Νεολόγος, οὗ ἱδρυταὶ Σ. Βουτυράς, Γ. Βαφειάδης καὶ Ἰωάννης

Βρεττός.

Ἡ Θράκη, ὑπὸ Δ. Νικολαΐδου τῇ συνεργασίᾳ Ὀδυσσεῶς Ἰαλιέμου, Βλασίου Γαβριηλίδου καὶ Γ. Καταελίδου.

Ἡ Ἀνατολή, ὑπὸ Εὐαγγελينوῦ Μισαηλίδου, γραφομένη δι' Ἑλληνι-

κῶν χαρακτήρων ἐν Τουρκικῇ γλώσσῃ διὰ τοὺς Τουρκοφώνους Μικρασιάτας Ἑλλήνας.

Ἡ Μεταρρυθμίσις, ὑπὸ Βλασίου Γαβριηλίδου, ὅστις καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, ἐνθα ἔδρυσεν τὸ «Μὴ χάνεσαι» μετέτρεψε δ' αὐτὸ ἔπειτα εἰς Ἀκρόπολιν. Τὰ γραφεῖα τῆς Ἀκροπόλεως ἐγένοντο τὸ φυτώριον τῶν νέων ἐν Ἑλλάδι δημοσιογράφων.

Ὁ Ταχυδρόμος καὶ ὁ Μονιτὸρ Ὀρεινιάδ' ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Βέλλη.

Ὁ Ἀνατολικὸς Ἀσιήρ, ὑπὸ Βασιλείου Καλλίφρονος.

Ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένη «Μεταρρυθμίσει» συνειργάζοντο καὶ οἱ δημοσιογράφοι Ἰάλεμος, Τριαντάφυλλος καὶ Δ. Κουμαριανός.

Ὁ Ἀνατολικὸς Ταχυδρόμος, ὑπὸ Χρυσογέλου Βέλλη.

Ἡ Ἐπιθεώρησις ὑπὸ Σπυρ. Καραγιαννίδου.

Ἡ Παιγίς ὑπὸ Παναγῶ Κερίσογλου.

Ἡ Πρόδοσις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντίνου καὶ Ἰωάννου Σπανοῦδη.

Ὁ Ταχυδρόμος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Πληθωνιδῶν.

Ὁ Χρόνος ὑπὸ Νικολάου Μαργαρίτου.

Ὁ Φάρος τοῦ Βοσπόρου γαλλιστὶ ἐκδιδόμενος ὑπὸ Ἐτεσκλέους Κυριακοπούλου.

Ἡ Ἑκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων.

Τὸ Θάρος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Οἰκονομίδου.

Ἡ Ἰστικὴ βάλ (=Μέλλον) ὑπὸ Θεοδώρου Κατάπη.

Ἡ Νέα Ζωὴ ὑπὸ Πλάτωνος Κερίσογλου.

Ἡ Πρωΐα ὑπὸ Ἀριστοδήμου Καλωταίου.

Ὁ Χρόνος ὑπὸ Νικολ. Μαργαρίτου.

Ὁ Ταχυδρόμος ὑπὸ Κ. Καρώδου.

Ὁ Φάρος ὑπὸ Στεργίου Πολυχρίτου.

Τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βάσκογλου καὶ Ἀναγνωστίδου.

Σατιρικαὶ ἐφημερίδες :

Ὁ Ἀσμοδαῖος ὑπὸ Θεοδώρου Κατάπη.

Ὁ Μῶμος ὑπὸ Ἰωάννου Πελυζέτη.

Ἡ Σάλλιγξ ὑπὸ Παναγιωτίδου καὶ Τριανταφύλλου.

Τὸ Ἐμπρός ὑπὸ Κ. Μακρίδου.

Τὸ Κεντρί ὑπὸ Πλάτωνος Κερίσογλου.

Τὰ Ἀνω-Κάτω ὑπὸ Χρίστου Δελῆ.

Ὁ Βούρδουλας ὑπὸ Τερπάνδρου Ἀναστασιάδου.

Περιοδικά :

Κόσμος ὑπὸ Δ. Δαμασκηνοῦ.

Ἀπ' ὅλα ὑπὸ Καέλ. Μαρκουζίου.

Λόγος ὑπὸ Ὁμήρου Μπεκέ.

Νέα ἐπιθεώρησις ὑπὸ Ν. Τριανταφύλλου.

Μέλισσα ὑπὸ Δαμασκηνοῦ καὶ

Νέα Γενεά.

Πολλοὶ δὲ ἀλύτρωτοι Ἑλλήνες διέπρεψαν ἐν τε τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὡς δημοσιογράφοι, π. χ. ἐν Λονδίνῳ ὁ Στέφανος Ξένος, ἐκ Πάτμου, ἐκδιδοὺς τὸν Βορειανικὸν Ἀσιέρα, ὁ Σμυρναῖος Ἰωάννης Σκυλίτσης ἐν Παρίσις ἐκδιδοὺς τὰ Μυρία ὄσα, οἱ Βυζάντιοι Ἀναστάσιος καὶ Ἀλέξανδρος ἐκδιδόντες ἐν Τεργέστη τὴν Ἡμέραν, οἱ δὲ Ἑπτα-

νήσιοι Δ. Θερσιανός, Θ. Λιθαδάς καὶ ἄλλοι τὴν τρέφουσιν τὸν Ἑλληνικὸν νόμον καὶ ἰδίως τοὺς ἀλυτρώτους Ἕλληνας, Κλειώ.

Ἐν Βουκουρεστίῳ ἡ Πατρις τοῦ Βουκουρεστίου, ὑπὸ Σπ. Σίμου.

Εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀθήνας δράσαντας διακεκριμένους ἀλυτρώτους δημοσιογράφους καταλεκτέα καὶ οἱ Τραπεζοῦντιοι Ἀδελφοὶ Ἱεροκλείς Κωνσταντίνος καὶ Ἀριστείδης, ὅστις ἐξεδίδεν ἐν Βερολίνῳ κατ' ὀρχὰς εἴτα ἐν Ἀθήναις τὴν Νέαν Ἑλλάδα, ὁ Γρ. Καρύδης, ὁ Ν. Σουλίδης, ὁ Ἐπαμεινώνδας Κυριακίδης, ὁ Μανουὴλ Γεδεών καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ πλὴν ἄλλων ἐξεδίδετο ἡ Ἀνατολικὴ ἐπιθεώρησις ἐπὶ Ἀλ. Ἀλεξανδροπούλου, ἧς ἀρχισυντάκτης ἦτο ὁ Ὁδυσσεὺς Ἰάλεμος.

Ἐν Τραπεζοῦντι δέ :

Ὁ Φάρος τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Ἱεροκλέους.

Ἡ Ἑθνικὴ Ἀγάσις ὑπὸ Φ. Φιλιππίδου καὶ Γ. Ε. Μιχαηλίδου.

Ὁ Ποιτικός ὑπὸ Γ. Κ. Κουτσούρη.

Ὁ Νέος Ἀστὴρ τοῦ Πόντου, οὗ ἀρχισυντάκτης καὶ ἰδρυτὴς ἦτο ὁ Θεόδωρος Γραμματικόπουλος.

Ἡ Ἐποχὴ.

Ἐν Κυθωνίαις ὁ Κῆρυξ καὶ δύο περιοδικά : ἡ Αἰολὶς καὶ ὁ Αἰολικός Ἀστὴρ.

Ἐν Περγᾶμῳ ἡ Νέα Πέργαμος, ἣν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἔπαυσε καὶ τὸν ἰδρυτὴν καθείρξεν.

Ἐν Βρυούλοις τὸ Σύνταγμα ὑπὸ Κ. Δ. Φουρούλη.

Ἐν Σμύρνῃ : ἡ Ἀρμονία ὑπὸ Μ. Σεϊζάνη.

Ἡ Ἀμάλθεια ὑπὸ Σ. Σολομωνίδου καὶ Γ. Ὑπερείδου.

Νέα Σμύρνη ὑπὸ Σεκιάρη καὶ ἔπειτα ὑπὸ Ν. Σηφάκη.

Πρόδοσις ὑπὸ Ἀνδρ. Σταματιάδου.

Ἡμερησία ὑπὸ Τσουρουχτσόγλου καὶ Ἀναστασιάδου.

Κόσμος ὑπὸ Ν. Νικολαΐδου.

Τηλέγραφος ὑπὸ Θ. Ὑπερείδου.

Εργάτης ὑπὸ Δ. Κοτζιμάνου.

Βέλος, ἑφημερὶς σατυρικὴ εἰκονογραφημένη, ὑπὸ Καρύδου.

Κόπανος, ἑφημερὶς σατυρικὴ εἰκονογραφημένη, ὑπὸ Γ. Ἀναστασιάδου.

Νεότης ὑπὸ Δ. Πελεκίδου καὶ Ἐξάρχου.

Μέντωρ ὑπὸ τῶν Ἀδελφῶν Γρηγοριαδῶν.

Κλειώ ὑπὸ Σ. Τσουκαρίδου.

Περιοδικὰ ἐν Σμύρνῃ :

Ὁ ἱερός Πολύκαρπος, ὄργανον τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Ἀριστοτέλης ὑπὸ Σάββα Παπαρηγοριάδου.

Ὁ Παρθασός, Συλλογὴ ἐκλεκτῶν ποιημάτων, ὑπὸ τῆς συντάξεως τῆς Ἀμαλθείας.

Καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἡ διανοητικὴ καὶ πρακτικὴ δράσις καὶ πρόδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν Ἀνατολῇ, ἔχουσα συμβαδίζουσιν καὶ τὴν τραπεζιτικὴν, ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν καὶ γεωκτημονικὴν ἀνάπτυξιν ἐγένετο κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα τοιαύτη καὶ τηλικαύτη, ὥστε ἐξηνάγκασε τοὺς πολέμους αὐτοῦ νὰ ὑπεβάλλωσιν ἑαυτοὺς τῷ 1877 εἰς τὰς θυσίας καὶ τοὺς κινδύνους μεγάλου καὶ δεικοῦ πολέμου, ὅπως ἀνακόψωσι τὴν πρὸς τὰ πρόσω γενναίαν αὐτοῦ πορείαν.

**ΙΑ'. ΟΙ 'Αλύτρωτοι διακοσμοῦσι
τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθερωθείσης 'Ελληνικῆς γωνίας.**

Ἐπισμεν ἐν σελ. 43 ὅτι ἡ ἐλευθερωθεῖσα μικρὰ τῆς 'Ελλάδος γωνία διὰ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτῆς συγκροτήσεως συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ 'Αλυτρώτου γένους· διότι πολλοὶ ἀλύτρωτοι ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τοῦ 'Ελληνικοῦ Βασιλείου ἐκπαιδευόμενοι εἰργάζοντο μετὰ ζήλου ἐν ταῖς ὑπὸ δουλείαν πατρίσιν αὐτῶν πρὸς ἠθικὴν, θρησκευτικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ ἄλλην πολυειδῆ πρόοδον. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντίθετον συνέβαινεν. Οἱ μὲν δὴλα δὴ εὐποροὶ ἀλύτρωτοι ἐφιλοτιμοῦντο νὰ κοσμήσωσι τὴν ἐλευθέραν 'Ελληνικὴν γωνίαν καὶ νὰ παρέχωσι προθυμότατα πᾶσαν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν ἐπικουρίαν. Διὰ τοῦτο τὰ ὠραιότατα ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ τῶν 'Αθηνῶν ἱδρύματα εἶνε ἔργα τῆς φιλογενείας καὶ τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀλυτρώτων 'Ελλήνων.

Καὶ ἵνα μὴ μόνον εἰς λόγους περιορισθῶμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν πραγμάτων κύρος παράσχωμεν, ἀναγράφομεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν ἱδρυμάτων τούτων.

Τὴν πρωτεύουσαν τοῦ 'Ελληνικοῦ Βασιλείου ἔσπευσαν οἱ ἀλύτρωτοι νὰ ἐξωραίσωσι καὶ νὰ ἀποδείξωσι πρωτεύουσταν τῆς 'Ελληνικῆς φυλῆς.

Οἱ 'Ηπειρώται Μάνθος καὶ Γεώργιος οἱ Ριζάραι, ἱδρυσαν τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν κληθεῖσαν Ριζάρειον 'Εκκλησιαστικὴν Σχολὴν ἐν 'Αθῆναις πρὸς μόρφωσιν ἱεροῦ κλήρου τῆς χριστιανικῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας.

Ὁ ἐκ Ψαρῶν Ἰωάννης Ἀνδρέου Βαρβάκης ἱδρυσεν τὸ Βαρβάκειον γυμνάσιον. Ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Βαρβάκειου κληροδοτήματος ἱδρύθη καὶ τὸ Βαρβάκειον Λύκειον, ἵνα παρασκευάζῃ μαθητὰς διὰ τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς, διὰ τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ διὰ τὰς δύο σχολὰς τοῦ Πανεπιστημίου : τὴν φυσικὴν καὶ τὴν μαθηματικὴν.

Ὁ ἐξ 'Ηπείρου Ἀπόστολος Ἀροάκης ἔκτισεν τὸ περιώνυμον διὰ τὴν γυναικείαν ἐν τε τῇ δουλίᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ 'Ελλάδι πρόοδον τοῦ γυναικείου φύλου Ἀροάκειον καὶ ἡ Ἐλένη Τσοῖτοια τὸ παρακείμενον τῷ Ἀρσακείῳ Τσοῖτοσιον Παρθεναγωγεῖον. Τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ἐπισκεφθέντες ἐθαύμασαν καὶ ἐξύμνησαν ὁ κ. Duruy ὡς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Barthélemy St-Hilaire.

Οἱ ἐκ Μετσόβου φιλογενέστατοι Γεώργιος Ἀδέρωφ, Σιουριάρας καὶ Τσοῖτοιας ἱδρυσαν τὸ ἐν 'Αθῆναις περικαλλέστατον Πολυτεχνεῖον.

Οἱ ἐξ 'Ηπείρου ἀδελφοὶ Εὐάγγελος καὶ Κωνσταντῖνος οἱ Ζάππαι ἐλάμπρυναν τὰς 'Αθῆνας διὰ τοῦ Ζαππεῖου Μεγάρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸ ὠραίων δενδροστοιχιῶν καὶ τῶν εὐθαλῶν κήπων, ὅπερ χρησιμεύει ὡς βιομηχανικῇ καὶ καλλιτεχνικῇ ἔκθεσις καὶ ὡς ἀναπνοὴ τῶν 'Αθηνῶν.

Ὁ ἐκ Κορυτσᾶς Βαρώνος Σίνας ἱδρυσεν τὴν παλλίπρεπестάτην Σιναίαν Ἀκαδημίαν καὶ τὸ ἐν 'Αθῆναις Ἀσπεροσκοπεῖον.

Ὁ Χιὸς Τζωριζῆς Δρομοκαίτης ἔκτισεν τὸ παρὰ τὸ Δαφνίον Δρομοκαίτειον θεραπευτήριον τῶν νευρικῶν νοσημάτων.

Ὁ 'Ηπειρώτης Χατζῆ Κώσιας ἱδρυσεν τὸ ἐν 'Αθῆναις Ὁργανοτροφεῖον Χατζηκώσια.

Ὁ Χιὸς Ἀνδρέας Συγγρός ἱδρυσεν τὸ ἐν 'Αθῆναις κτίριον τῶν γυναικῶν, τὸ ἐργοστάσιον τῶν ἀπὸρων γυναικῶν, τὸ πτωχοκομεῖον, τὸ Ἀη-

μοτικὸν θέατρον, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ *Ἰφιγένεια* τὴν ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Παλαιὸν Φάληρον *Λεωφόρον Σιγγαροῦ*.

Ὁ αὐτὸς Ἀνδρέας Συγγρὸς τὴν παρὰ τὸ Ἀμαρούσιον ὠραίαν αὐτοῦ ἐπαυλιν ἐδωρήσατο εἰς τὸ Ἀμαλίειον ὀρφανοτροφεῖον τῶν θηλέων.

Ὁ προμνημονευθεὶς Μετσοβίτης μέγας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εὐεργέτης *Γεώργιος Ἀδέρωφ* ἱδρυσε τὴν *σιρατιωικὴν τῶν Εὐελπίδων σχολήν*, τὸ καλλιμάρμαρον *Παναθηναϊκὸν Στάδιον*, τὸ Ἐφηβείον, ἤτοι τὰς Ἀδερωφείας φυλακὰς πρὸς παιδαγωγίαν τῶν εἰς ἐγκλήματα περιπτόντων ἐφήβων. Τὰ κοσμοῦντα τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου δύο ἔξοχα ἐκ Πεντελυσίου Μαρμάρου ἀγάλματα, τὸ τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας *Ῥήγα τοῦ Φερραίου* καὶ τὸ τοῦ Πατριάρχου *Γρηγορίου τοῦ Ε'*, τοῦ πρώτου ἱεροῦ θύματος τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἑλληνικοῦ ἀγώνος. Τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἑθνικοῦ στόλου κληροδότημα αὐτοῦ, ἐκ πολλῶν ἐκατομμυρίων χρυσῶν δραχμῶν συγκείμενον, ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ κυριώτατον κεφάλαιον πρὸς κατασκευὴν τοῦ θεωρητικοῦ *Γεωργίου Ἀδέρωφ*, εἰς ὃ ὀφείλονται κυρίως αἱ νίκαι τῶν Βαλκανικῶν συμμάχων κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1912—1913.

Ὁ *Θράξ Γρηγόριος Μαραοῦλης* ἐκόσμησε τὴν πρωτεύουσιν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος διὰ τοῦ δαπάναις αὐτοῦ ἀνεγερθέντος καλλιμάρμαρου *Μαροῦλειου Λιδασκαλείου*. Ἰδρυσε δὲ καὶ τὴν *Μαροῦλειον Βιβλιοθήκην*, οἱ τῆς δαπάναις αὐτοῦ μεταφράζοντο τὰ ἄριστα τῆς ξένης φιλολογίας ἐπιστημονικὰ συγγράμματα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἡμείβοντο δαψιλῶς καὶ οἱ πρωτότυπα Ἑλληνικὰ ἔργα συγγράφοντες.

Ὁ ἐκ Κορυδαῖς *Ἰωάννης Πάγκας* ἐκόσμησε τὰς Ἀθήνας δι' ὠραίων καὶ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, ὧν τὰς προσόδους ἀφιέρωσε ὑπὲρ τῆς ἐκπαίδεως τοῦ ἔθνους.

Ὁ *Βασίλειος Μελάς* ἀνήγειρεν ὡς αὐτῶς ἐν Ἀθήναις μεγαλοπρεπεστάτας οἰκοδομὰς, ὧν αἱ πρόσδοι δαπανῶνται πρὸς ἱδρυσιν καὶ διατήρησιν σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ πατρίδι.

Ὁ Κωνσταντινουπολίτης *Παῦλος Στεφάνοβιχ Σκυλίτης* κατεσκεύασεν ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐστήσεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Ζαππείου τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀγγίλου φιλέλληκος ποιητοῦ *Βύρωνος* πρὸς ἑκφρασιν τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων μοχθήσαντα καὶ θῦμα ταύτης γενόμενον Ἀγγίλον ποιητήν.

Εἰς τὴν ἱδρυσιν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐδαπανήθησαν 1.124.012 χρ. δραχμαὶ ἐκ τούτων τὰς 783.035 κατέβαλον οἱ Ἀλύτρωτοι καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν 472.511 ὃ ἐν Πετρουπόλει ὁμογενῆς Βερναρδάκης. Τὴν δὲ συγκροτούμενην ἐθνικὴν βιβλιοθήκην ἐπαικοδόμησαν οἱ ἀδελφοὶ *Ζωσιμὰ* διὰ τριῶν χιλιάδων (3000) τόμων.

Πρὸς κέντρισιν δὲ τῆς φιλομαθείας τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος πολλοὶ φιλόμουσοι καὶ φιλογενέστατοι Ἀλύτρωτοι ἱδρυσαν διαγωνίσματα ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ φιλολογικά, φιλοσοφικά, θεολογικά, ἱατρικά κτλ. Π. χ.:

Ὁ ἐν Ὁδησσῷ *Ῥοδοκανάκης* ἱδρυσε διαγώνισμα φιλολογικόν.

Ὁ *Κωσταντίνος Γρηγορίου Σοῦτιος* φιλοσοφικόν.

Οἱ *Ἀδελφοὶ Νεγροπόνται* θεολογικόν.

Ὁ *Συμβολίδης* ἱατρικόν.

Ὁ ἐν Ὁδησσῷ *Βουτινιάς* ποιητικόν.

Ὁ *Ἀμβρόσιος Ράλλης* ποιητικόν.

Ὁ Ἀρχ. Πατρὼν *Κυρίλλος Χαιρωνίδης* θεολογικόν.

Ὁ ἐκ Ψαρῶν ἀντιναύαρχος Νικόδημος χριστιανικῆς ἠθικῆς.

Ὁ ἐν Τεργέστη Οἰκονόμος φιλολογικόν.

Ὁ Λεωνίδας Σγούτας νομικόν.

Ὁ Γεώργιος Σουλίνης ιστορικόν.

Ὁ ἱατρὸς Ζαμπάκος ἱατρικόν.

Ὁ Εὐστάθιος Εὐγενίδης ιστορικόν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Σεβαστόπουλος γλωσσικόν.

Ἄλλοι πάλιν ἔδρυσαν ὑποτροφίας καὶ ἀριστεία εἰς ἐπιμελεῖς καὶ ἀριστεύσαντας φοιτητάς τοῦ Πανεπιστημίου, π. χ.:

Ὁ Παρασκευᾶς Νικολάου (Βάρναλης)

Ὁ Κωνσταντῖνος Γεροστάθης,

Ὁ Ἰωάννης Κοντιούλης.

Ἡ Τριανταφυλλιά Κριεζῆ καὶ Ἰ. Πανλίδης.

Ὁ Θ. Μανούσης.

Ὁ Α. Παπαδάκης διὰ 10 Ἑλλήνας φοιτητάς κατὰ πᾶσαν τετραετῇ περίοδον ἀνανευμένους.

Ὁ Σπυρίδων Μπαλιατζῆς ἓνα ὑπότροφον ἐκ Συράκου.

Ὁ Ἰωάννης Δομπόλης 30 ὑποτρόφους ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν, ἐξ Ἡπείρου καταγομένους.

Ὁ κ. Ράλλης παρέχει χιλιόδραχμον ἀριστεῖον εἰς ἀριστεύτους διδάκτορας τῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ περιτροπῆς εἰς ἐκάστην σχολὴν ἀπονεμόμενον.

Ὁ δὲ Ἰωάννης Δομπόλης ἔδρυσε διὰ τοῦ κληροδοτήματος αὐτοῦ τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον.

Ὁ ἐκ Λέσβου Ἀπόστολος Βαφειάδης ἔδρυσε τὸ Βαφειάδειον κληροδοτήμα, δι' οὗ ἐκπαιδεύονται ἄποροι καὶ ἐπιμελεῖς μαθηταὶ γυμνασίων καὶ πραγματικῶν σχολῶν.

Καὶ ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ ἄνδρες φιλογενέστατοι ἔδρυσαν ὑποτροφίας πρὸς θετηκεντικὴν καὶ ἔθνηκὴν μόρφωσιν, π. χ.

Ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Εὐθύμιος Χριστοδούλου διὰ τρεῖς (3) μαθητάς.

Ὁ Χῖος Καλλίνικος Κρεατούλης διὰ δύο (2).

Ὁ Φιλιπποπολίτης Ἀντώνιος Κομιζόπουλος διὰ δύο (2).

Ὁ Μυτιληναῖος Γρηγόριος Καλαγάνης διὰ δύο (2).

Ὁ Μυτιληναῖος Μιχαὴλ Καραμάνος δι' ἓνα (1).

Ὁ ἐκ Μηχανίων τῆς Κυζίκου Μητροπολίτης Σωφροναγθοπούλεως Παρθένιος διὰ δύο (2).

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατέθηκαν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς σπουδαῖα χρηματικά ποσὰ ὁ Μιχαὴλ καὶ ἡ Ἑλένη Τσοτίσα ἐξ Ἡπείρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Μ. Λαμπρινούδης ἐκ Σμύρνης.

Ὁ Χῖος Τομάζιος Ράλλης.

Ὁ Ἡπειρώτης Ἰωάννης Λαμπρίδης.

Ἡ Ἑλίζα Ἀμβροσίου Βαφειάδῃ ἐκ Χίου.

Ὁ Ἐμμανουὴλ καὶ ἡ Αἰκατερίνη Πρασακάκη, ἔδρυσαν ἀριστεῖον ἐκ 500 δραχμῶν, ἀπονεμόμενον κατ' ἔτος εἰς τὸν ἀριστεύσαντα ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς ἐκ τῶν τελειοφοίτων μαθητῶν.

IB'. Οἱ ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι ἀναφανέντες Εὐεργέται.

Ἐν δὲ τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι προστάται καὶ μεγάλοι τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας εὐεργέται ἀνεδείχθησαν οἱ ἐπόμενοι φιλομουσότατοι καὶ φιλογενεστάτοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες :

Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἑλένη, εὐεργέται πολλῶν σχολείων καὶ σπουδαστῶν, ἐν τε τῇ ἡμεδαπῇ καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ σπουδάζοντων, πρόθυμοι δὲ προστήρχοντο ὑποστηρικταὶ παντὸς εὐαγροῦς ἰδρύματος, ἐγένοντο δὲ ἰδρυταὶ καὶ τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Ζαριφείων Διδασκαλείων.

Ὁ Νικόλαος Ζαρίφης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἑλένη ἰδρυταὶ ἐν Πέτρῳ Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου.

Ὁ Χρηστάκης Ζωγράφος, προστάτης τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἰδρυτῆς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἰδρυτῆς τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἰδρυτῆς τῶν ἐν Κεστορατίῳ Ζωγραφείων Διδασκαλείων καὶ ἄλλων εὐαγρῶν ἰδρυμάτων πρόθυμος ἀρωγός.

Ὁ Σωφάντης Ἀρχιγένης ἰδρυτῆς τῶν ἐν Ἐπιβάταις Ἀρχιγενείων Διδασκαλείων.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας ἰδρυτῆς τοῦ ἐν Σταυροδρομίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ζαππείου παρθεναγωγείου.

Ὁ Παῦλος Στεφάνουδης Σκυλίτσης ἀνιδρυτῆς τῆς ὑπὸ σεισμοῦ καταπεσούσης Θεολογικῆς σχολῆς ἐν Χάλκῃ τῆς Προποντίδος.

Ὁ Συμεωνάκης Σιγισσόγιλον ἀνακαινιστῆς τῶν ἐν Φλαβιανοῖς Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, τοῦ γυμνασίου καὶ τοῦ παρθεναγωγείου, καὶ ἰδρυτῆς τοῦ ἐν τῇ νήσῳ τῆς Προποντίδος Πρώτῃ Ὀρφανοτροφείου θηλείων.

Ὁ Πατριώτης Θεοφυλάκιου Ἀκριτίας ἰδρυτῆς τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι Ἀκριταίου Νοσοκομείου καὶ προστάτης φιλομαθῶν νέων καὶ ἀπόρων ἐκπαιδευτηρίων.

Ὁ Γρηγόριος Μαρασλῆς ἰδρυτῆς ἐκπαιδευτηρίων ἐν Θράκῃ, Μακεδονίᾳ καὶ τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι καὶ τῆς Μαρασλείου βιβλιοθήκης.

Ὁ Ἀνδρέας Μανρομμάτης ἰδρυτῆς τῶν ἐν Μερσίῃ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ψωμιάδης ἰδρυτῆς τῆς ἐν Κοτύωροις Ψωμαδείου Σχολῆς.

Ὁ Νικόλαος Λουϊζίδης καὶ ἡ σύζυγος Καλλιόπη ἰδρυταὶ ἐκπαιδευτηρίων ἐν Μάρτῃ καὶ Λεβισίῳ καὶ προστάται ἐκπαιδευομένων νέων καὶ νεανίδων.

Παῦλος καὶ Νικόλαος οἱ Καζοῦλαι ἰδρυταὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ Καζουλείου Παρθεναγωγείου καὶ κληροδοτήματος πρὸς συντήρησιν Ῥοδίων σπουδαστῶν.

Ὁ Λουκάς Σαντραπῆς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἀναστασία ἰδρυταὶ τῶν ἐν Μεγίστῃ (Καστελλορίζῳ) Σαντραπείων ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ Γ. Βλουσίδης, ὅστις ἐξωρήσατο τῇ Κοινότητι τῆς Σμύρνης 25 χιλιάδας λίρας πρὸς ἀγορὰν προσοδοφόρων κτημάτων ὑπὲρ τοῦ Ὀρφανοτροφείου καὶ τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου Σμύρνης.

Ὁ δὲ Κιουπετζόγλου ἐδωρήσατο τῇ μὲν Κοινότητι Σμύρνης τὴν φερώνυμον αὐτοῦ Στοιὰν Κιουπετζόγλου, τὴν δὲ κατοικίαν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Σμύρνῃ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον.

Ὁ Εὐσιάθιος Εὐγενίδης ἰδρυτὴς τῶν ἐν Προύσῃ Εὐγενιδείων ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ ἐν Πέρῃ Κωνσταντινουπόλεως συσσιτίου, πρόθυμος δ' ἀρωγὸς πάσης θεησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀνάγκης.

Ὁ Νικόλαος Γ. Κυριακίδης ἰδρυτὴς τῶν ἐν Προκονήσῃ Κυριακιδείων ἐκπαιδευτηρίων.

Οἱ Βερετοκλεῖς, Μήνως καὶ Αἰμητήριος, ἰδρυταὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ Βερετοκλείου γυμνασίου.

Ὁ Ἀρχ. Νικηφόρος Ζερβὸς ἰδρυτὴς τῆς ἐν Καλύμνῳ Νικηφορείου Ἑλληνικῆς σχολῆς.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς ἀνακλινιστὴς τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἰδρυμάτων τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Μπενάκης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Βιργινία ἰδρυταὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μπενακείων Ὀρφανοτροφείων, τοῦ Μπενακείου συσσιτίου τοῦ Μικροῦ Συλλόγου καὶ πρόθυμοι ἀρωγοὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἔργου.

Ὁ Γεώργιος Ζερβουδάκης εὐεργέτης μέγας τοῦ Παναγίου Τάφου, ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀστικῆς σχολῆς ὡς ἐμβλημα τοῦ βίου ἔχων «τά πάντα ἐπὲρ τῆς Πατρίδος».

Εὐγένιος ὁ Ξηροπολιταῖνος, ἰδρυτὴς διαγωνίσματος περὶ Θεσσαλονίκης.

Ὁ Ζαυγὴς Στεφάνουδης Σκυλίτης προστάτης πολλῶν νέων σπουδαστῶν καὶ πρόθυμος ἀρωγὸς εὐαγῶν σκοπῶν.

Μενέλαος ὁ Νεγροπότιης προστάτης πολλῶν ἐν εὐρωπαϊκοῖς πανεπιστημίαις σπουδάζόντων νέων καὶ παντὸς ἔργου ἐθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πρωτοστάτης.

Μικὲς Συναδινὸς Χίος, πρόεδρος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἀνὴρ ἐλευθέριος καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἔργου πρόθυμος ἀρωγός.

Ἰωάννης Καζούλης Ῥόδιος, ἀνὴρ φιλογενέστατος καὶ φιλομουσώτατος.

Μιλτιάδης Βιτιάδης Χίος, θερμὸς πατριώτης καὶ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ ἀκάματος ἀντιλήπτωρ.

Ἀλέξανδρος ὁ Πασχάλης ἱερῶν ναῶν καὶ ἐκπαιδευτηρίων ἰδρυτὴς καὶ πολλῶν φιλομαθῶν νέων προστάτης.

Ἀλέξανδρος ὁ Μανρογένης ἰδρυτὴς τῆς ἐν Μαλαγαρίῳ τῆς Σάμου ἐπαγγελματικῆς σχολῆς.

Γιαννακὸς Ἐρ. Κιοιυάσογλους, ἐκ Σπάρτης τῆς Πισιδίας, πρόεδρος Τουρκικῶν δικαστηρίων, ἰδρυτὴς σχολῆς καὶ διαρρυθμιστὴς τῶν κοινωτικῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Ὁ Ν. Ἀβει ἰδρυτὴς τῆς ἐν Καίρῳ Ἀβετείου σχολῆς. Ὁ φιλόανθρωπος ἀνὴρ κατέλιπε διὰ διαθήκης ἐξ (6) χιλιάδας ἀγγλικῶν λιρῶν ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις φιланθρωπικῶν καταστημάτων καὶ πρὸς ἀνέγερσιν οἰκήματος τῶν τυφλῶν.

Ἡλίας ὁ Φωτιάδης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μάρθα μεγάλοι εὐεργεταὶ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος Πουλαντζάκης, ἰδρυταὶ ἱεροῦ ναοῦ καὶ παρθενωγωγείου.

Ὁ ἐκ Σάντας Τριαντάφυλλος Μαυρόπουλος ἀφιέρωσας πᾶσιν τὴν κίνητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Πατρίδος αὐτοῦ.

Ὁ ἐκ Λιθεράς, κωμοπόλεως παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα, καταγόμενος Ἰωάννης Καλλιφίδης, πλὴν ἄλλων ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως δωρεῶν, ἀνέλαβε καὶ τὴν ἰδίαν δαπάνην ἀνέγερσιν παρθενωγωγείου ἐν Λιθερά.

Ὁ Δημήτριος Ταινέκογλου ἀνήγειρε τὴν Τσινέκειον δημοτικὴν σχολὴν τῶν θηλέων καὶ τὸ γυμνάσιον Ἀμισοῦ.

Ἀδελφοὶ Δεϊομενιζόγλου, Ἰωάννης καὶ Ἀναστάσιος, ἀνήγειραν ἐν τῇ γενετέρᾳ αὐτῶν Κάδζα Ἑλληνικὴν σχολήν.

Ὁ Ἰωάννης Ἐμμανουήλ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν τῆς Σμύρνης σχολὴν ἅπαντα τὴν κινητὴν αὐτοῦ περιουσίαν καὶ τὰς 450 Ὀθωμανικὰς λίρας, ἃς εἶχε καταθεσθεύμενος ἐν τῷ ἐν Σμύρνῃ ὑποκαταστήματι τῆς Λυωνικῆς Πιστώσεως.

Ὁ ἐκ Δορυλαίου Κ. Τσαλίκης, δαπανῶν ἐλευθερίως, ὅπως προικισθῇ τὸ Δορύλαιον δι' ἀξιοπρεποῦς ἱεροῦ ναοῦ καὶ ἐκπαιδευτηρίων ἑλληνοπρεπῶν.

Ἡ Ποιὴ Κ. Λεβίτου κατέλιπε κληροδοσίαν πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ παρθεναγωγείου Τραπεζοῦντος καὶ πρὸς ἄλλους φιλεκπαιδευτικούς καὶ φιλανθρωπικούς σκοπούς.

Ὁ Γεώργιος Σουλῆρης ἰδρυτὴς διαγωνίσματος πρὸς συγγραφήν ιστορίας τῆς Θεσσαλίας.

Ἡ σύζυγος τοῦ μεγάλου τοῦ ἔθνους εὐεργέτου Π. Θ. Ἀκριτά Εἰρήνη κατέθηκεν ἐν τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος σοβαρὸν χρηματικὸν ποσόν, ἵνα ἐκ τῶν τόκων αὐτοῦ ἐνδύωνται αἱ ἄποροι μαθήτραι τοῦ κεντρικοῦ παρθεναγωγείου Τραπεζοῦντος.

Ὁ μέγας τῆς κοινότητος Ἀμισοῦ εὐεργέτης Κόριλλος Μπουρλόγλου ἱδρυσεν σχολεῖον κοπτικῆς καὶ ραπτικῆς ἐν Ἀμισῷ.

Ὁ Κωνσταντῖνος Χιοκίμογλου καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ ὑπῆρξε προστάτης τῶν ἐν Περμάτοις ἐκπαιδευτηρίων καὶ τῶν ἱερῶν ναῶν, δι' ὃ καὶ ἡ Πατρίς αὐτοῦ, τὰ Πέρματα, ἀνεκήμεν αὐτὸν Μέγαν εὐεργέτην.

Ὁ ἐκ Φλαβιανῶν (Ζινζίδερ) Πρόδρομος Βαχράιογλου ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἱερατικὴν σχολὴν καὶ τὰ Καπαδοκικὰ Ὁρσαντροφεῖα τῶν Φλαβιανῶν τὸ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Ὑσγάτης, ἐν Σάρχουμ, κείμενον τσιφλίκιον αὐτοῦ.

Ὁ Δημοσθένης Μιτοῆς, Κύπριος, ἱδρυσεν ἐμπορικὴν σχολὴν ἐν Λαπίθῳ ἐξασφαλίσας ὅλα καὶ τὴν συντήρησιν αὐτῆς.

Ὁ Καπετὰν Γεώργιος παῶς Κωνσταντινίδης ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ἡμέτερος διατελέσας τῆς Κερασοῦντος ἐκόσμησε καὶ ἐλάμπρυνε τὴν πόλιν καὶ προέστατο τῆς διανοητικῆς καὶ ἡθικῆς μορφώσεως τῶν πολιτῶν ἐξ ἰδίων τὰ πολλὰ δαπανῶν.

Ὁ ἐν Μασταλίᾳ Ζαφειρόπουλος ἀφειδῶς δαπανᾷ πρὸς βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις καὶ πρὸς πάντα ἐθνικὸν καὶ κοινωνικὸν σκοπόν.

Ἀναρίας ὁ Βατοπαιδινός, ὅστις μετὰ τοῦ Γεωργίου Ζαρίφη κατέβαλον τὰς δαπάνας πρὸς τὴν ἱδρυσιν τῶν ἐν Φαναρίῳ μεγαλοπρεπεστάτων κτιρίων τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους σχολῆς.

Οἱ ἐκ τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου Ἀδελφοὶ Ζωσιμᾶ ἱδρυσαν τῷ 1828 ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐπροικοδόμησαν θαυσιλῶς τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος εὐεργετικωτάτην ἀποδειχθεῖσαν Ζωσιμαίαν σχολήν.

Δαπάναις τῶν φιλομουσικῶν τούτων ἀνδρῶν ἐξεδίδετο καὶ ἡ τοῦ αἰδέμου Ἀδαμαντίου Κοραῆ Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη.

Ὁ ἐκ Κορυτσᾶς Ἀναστάσιος Ἀδρααμίδης διὰ κληροδοτήματος ἐξησφάλισε τὴν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Κορυτσᾷ λειτουργίαν δύο ἀστικῶν σχο-

λῶν καὶ τὴν παροχὴν εἰς τοὺς ἀπόρους τῶν πολιτῶν δωρεὰν φαρμάκων. Ὁκοδόμησε δὲ ἰδίαις δαπάναις τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ὁ ἐκ Κορυτσᾶς ὡσαύτως καταγόμενος Γεώργιος Ἀδάμ ἱδρυσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ ὀρφανοτροφεῖον.

Ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Δημήτριος Ταΐσιας ἱδρυσεν νοσοκομεῖον ἐν Κορυτσᾷ.

Ὁ ἐκ Λέρου Νικόλαος Τοιγαδᾶ παῖς τὴν φιλοπατρίαν καὶ φιλομουσίαν αὐτοῦ ἀπέδειξεν οὐ μόνον προθυμότητος προσερχόμενος ἀρωγὸς εἰς τὰς ἐκπαιδευτικὰς τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀνάγκας, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ὀνάντην.

II'. Ἀλύτρωτοι ἐπιστήμονες δρωῦντες ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι.

Οἱ δὲ ἐπιστήμονες Ἀλύτρωτοι, ὅσοι συνεκροτήθησαν ἐπιστημονικῶς ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Αὐστρίας ἢ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Μεγάλης Συμπολιτείας τοῦ Νέου Κόσμου, ἐσπευδον νᾶ κοσμήσωσι διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν φώτων τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀρκεῖ νᾶ ὑπομνήσωμεν ὅτι τὸ ἀνώτατον τοῦ ἐλευθέρου Κράτους διδασκτῆριον, τὸ Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον, ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ μέχρι σήμερον ἔσχε λειτουργεῖν 181, ἐξ αὐτῶν οἱ 90 κατάγονται ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος.

Ἀναγράφομεν ἐνταῦθα τοὺς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου (1837) μέχρι τοῦ 1918 διατελέσαντας καθηγητὰς αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος :

Ὄνοματεπώνυμον	Πατρίς	Ἐπιστήμη
Μιχαὴλ Ἀποστολίδης	... Κρήνη	Θεολογίας (Μητροπ. Ἀθηνῶν)
Δαμιανὸς Λιβερόπουλος	... Ἀιθριακόπολις	» (Ἀρχιεπισκοπῆς)
Διονύσιος Κλεόπας	... Κων(πολ)ις	»
Ἀλέξανδρος Λυκούργος	... Σάμιος	» (Ἀρχιεπίσκοπος Σύ- ρου καὶ Τήνου)
Νικόλαος Δαμαλάς	... Χίος	»
Ζήκος Ῥώσης	... Ἡπειρος	»
Παπαδόπουλος Χρυσόστομ. Μάδυτις	»	»
Ζολώτας Ἐμμανουήλ	... Χίος	»
Παπαγιαννόπουλος Ν.	... Ἡπειρος	»
Φίλιππος Παπαδόπουλος, ἐκ Βάρνης, θεολόγος, καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, εἶτα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησιαστικῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς καὶ τελευταῖον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου.		
Γεώργιος Α. Ῥάλλης	... Κων(πολ)ις	Νομικῆς
Σοῦτσος Ἰωάννης	»	»
Μαυροκορδάτος Γεώργιος	»	»
Ἀργυρόπουλος Περιελῆς	»	»
Στέφανος Γαλάτης	... Χίος	»
Πέτρος Στροῦμπος	... Ἡπειρος	»
Παῦλος Καλλιγᾶς	... Σμύρνης	»
Πέτρος Παπαρηγόπουλος	... Κων(πολ)ις	»
Νικόλαος Ν. Σοφίπολος	... Κύπρος	»
Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης	... Ἡπειρος	»

Ὄνοματεπώνυμον	Πατρίς	Ἐπιστήμη
Μιχαὴλ Ποτλῆς	Μακεδονία	Νομικῆς
Μάρκος Ῥενιέρης	Κρήτη	»
Ἐμμανουὴλ Κόκκινος	Χίος	»
Ν. Καζάκης	Μυτιλήνη	»
Σαρίπολος Ν.	Κύπρος	»
Ἀλ. Πάλλης	Ἡπειρος	Ἱατρικῆς
Ἰωάννης Βεῦρος	Χίος	»
Ἀν. Λευκίας	Φιλιππούπολις	»
Δ. Μαυροκορδάτος.....	Κων)πολις	»
Δαμ. Γεωργίου	Μακεδονία	»
Κ. Μαυρογιάννης	Ἡπειρος	»
Ν. Πετσάλης	»	»
Γ. Πρινάρης.....	»	»
Γ. Μακκῆς	Χίος	»
Α. Ἀναγνωστάκης	Κρήτη	»
Στ. Σταυρινάκης	Χίος	»
Κ. Βουσάκης	Ἡπειρος	»
Δ. Ὀρφανίδης	Σμύρνη	»
Σταμ. Κρίνος	Κων)πολις	»
Ἀντ. Βιτσάρης	Ψαρά	»
Σπ. Μπαλάνος	Ἡπειρος	»
Παῦλος Ἰωάννου	Καστορία	»
Γ. Καραμήτσας	Μυτιλήνη	»
Μ. Χατζημιχάλης.....	Ἡπειρος	»
Ἀχ. Γεωργαντᾶς	Κων)πολις	»
Α. Ζίνης.....	Ἡπειρος	»
Δ. Χασιώτης	Ἡπειρος	»
Μ. Κατσαρᾶς	Σύμη	»
Καλλιοντζῆς Εὐάγγελος...	Κων)πολις	»
Φωτεινὸς Γεώργιος	Σμύρνη	»
Μελισσινὸς Κ.	Σμύρνη	»
Σακόρραφς Μ.	Κρήτη	»
Χρηστομάνος Ἀντ.	Μακεδονία	»
Κ. Σχοινᾶς	Κων)πολις	Φιλοσοφίας
Νέερ. Βάμβας	Χίος	»
Γ. Γεννάδιος	Ἡπειρος	»
Φίλιππος Ἰωάννου	Θεσσαλία	»
Ν. Κοτζίᾶς.....	Ψαρά	»
Κ. Νέγρης	Κων)πολις	»
Μίνως Α. Λάππας	Ἡπειρος	»
Χρ. Παπαδόπουλος	Ἀδριανούπολις	»
Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης..	Κύζικος	»
Ἰωάν. Βενθόλος	Σμύρνη	Φιλολογίας
Κ. Ἀσιώπιος	Ἡπειρος	»
Στ. Κουμανούδης	Ἀδριανούπολις	»
Δημ. Στροῦμπος	Ἡπειρος	Φυσικῶν
Κ. Δομνάδος	Κρήτη	»

Ὄνοματεπώνυμον	Πατρίς	Ἑπιστήμη
Γ. Βούρης	Μακεδονία	Φυσικῶν
Α. Χρηστομάνος	Μακεδονία	»
Θ. Ὁρφανίδης	Σμύρνη	»
Ι. Παπαδάκης	Κρήτη	»
Χόνδρος Δ.	Σέρραι	»
Θ. Μανούσης	Σιάτιστα	Ἱστορίας
Κ. Παπαρρηγόπουλος	Σμύρνη	»
Δ. Ν. Βερ αρδάκης	Μυτιλήνη	»
Σπ. Λάμπρος	Ἡπειρος	»
Π. Καρολίδης	Καππαδοκία	»
Σωτηριάδης Γ.	Μακεδονία	»
Ἀθ. Κυζικηνός	Κύζικος	Μαθηματικῶν
Ι. Χατζιδάκης	Κρήτη	»
Χατζιδάκης Νικ.	»	»
Γ. Παπασιλιώτης	Παπαζλῆ Μ.Α.	Φιλολογίας
Δ. Μαυροφρύδης	Καππαδοκία	»
Δ. Σεμιτέλλας	Ἡπειρος	»
Χρ. Φιλιτᾶς	Ἡπειρος	»
Ι. Πανταζίδης	Μακεδονία	»
Γ. Χατζιδάκης	Κρήτη	»
Γρ. Βερναρδάκης	Μυτιλήνη	»
Μενάρδος Σίμος	Κύπρος	»
Α. Ρ. Ῥαγκαβῆς	Κων)πολις	Ἀρχαιολογίας
Ἀθ. Ῥουσσοπούλου	Μακεδονία	»
Τσοῦντες Χρήστους	Θράκη	»

Ὅτι εἵπομεν περὶ τοῦ Πανεπιστημίου πρέπει νὰ ἐκταθῇ καὶ εἰς τὸν δικαστικὸν καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ εἰς τὸν ἐμπορικὸν καὶ τραπεζικὸν καὶ τὸν βιομηχανικὸν καὶ εἰς πάντα καθόλου τοὺς κλάδους τῆς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι κοινωνικῆς δράσεως· διότι οἱ μὲν Ἀλύτρωτοι θεωροῦν ἐαυτοὺς κατ' οὐσίαν μὲν πολίτας τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, καταβεδικασμένους δὲ εἰς δουλείαν ὑπὸ τῆς δυσμενεῖας τῶν καιρῶν, τὸ δὲ ἐλεύθερον Βασίλειον θεωρεῖ ἐαυτὸ «Ἑλλήνων Βασίλειον» καὶ τὸν Βασιλέα αὐτοῦ «Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων» καὶ πάντα Ἕλληνα ὡς μέλος τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Πλὴν τῶν ἀναγραφέντων λογίων ἀνδρῶν ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος, οἵτινες ἐκόσμησαν τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ ἄλλας ἀνωτέρας σχολὰς καὶ τοὺς διαφόρους ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἀνεγάνησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐεργετικώτατα ἐν αὐτῇ τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι δράσαντες καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης γνωριμώτατοι γενόμενοι.

Καταλέγομεν ἐνταῦθα ὀλίγους ἐκ τῶν πολλῶν :

ΙΑ'. Ἐπιφανεῖς Ἕλληνες ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι
εὐεργετικῶς δράσαντες θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς.

Ἀλέξανδρος Σούτσος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπικὸς καὶ σατυρικός ποιητής.

Παναγιώτης Σούτσος, δραματικός καὶ λυρικός ποιητής.

Οἱ περιώνυμοι διδάσκαλοι τῆς Ἀκαδημείας τῶν Κυθωνίων: Γρηγόριος Σαράνης, Βενιαμὴν Λέοβιος καὶ Θεόφιλος Καίρης.

Στέφανος Καραθεοδωρῆς Ἀδριανοπολίτης, ἱατροφιλόσοφος.

Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆς Βυζάντιος, ὁ τὰ ὕψιστα ἀξιώματα τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας περιβληθεὶς.

Σέργιος ὁ Μακράιος, φιλόσοφος.

Ἡρόκλης Βασιᾶνης Ἠπειρώτης, ἱατροφιλόσοφος.

Ἀλέξανδρος Πασπάτης Χίος, ἱατρός καὶ συγγραφεύς, Βυζαντινολόγος.

Κ. Εὐθυμούλης ἐκ Χίου, φιλόσοφος.

Δημ. Ἀλεξάνδρου Χαντζερῆς, φιλόσοφος.

Ἰωάννης Ἀριστοκλῆς Βυζάντιος, φιλόσοφος καὶ παιδαγωγός.

Ξενοφῶν Ζωγράφος, ἱατρός.

Ἀνδρέας Σπαθάρης, φυσικομαθηματικός.

Νικόλαος Δ. Χορτάκης, γεννηθεὶς ἐν Σμύρνῃ, ἱατρός καὶ γυμνασιάρχης, συγγραφεύς βιβλίων πολλῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων.

Ἰωάννης Καρατούτσας, Σμυρναῖος, λυρικός ποιητής.

Γεώργιος Σουρῆς, Χίος, σατυρικός ποιητής.

Ἰορδάνης Καρολίδης Καππαδόκης, φιλόλογος καὶ πολλῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν εἰδήμων.

Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς Βυζάντιος, πολιτικός.

Γεώργιος Παράσχος, ἐκ Χίου, λυρικός ποιητής.

Ἀχιλλεὺς Παράσχος, ἐκ Χίου, λυρικός ποιητής.

Ἰωάννης Φιλαλήτης Βυζάντιος, φιλόλογος, καθ. τῆς Μ. τοῦ Γένους

Σχολῆς.

Ἀντώνιος Χαρίλαος " " "

Κωνσταντῖνος Ζαχαριάδης, Βυζάντιος, φιλόλογος "

Εὐστάθιος Κλεόθουλος ἐκ Παλλαδαρίου Προύτης, ἔξοχος θεολόγος.

Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας.

Μιχαὴλ Μουσαῖος ἐκ Μόκρης τῆς Λυκίας, φιλόλογος καὶ ἔξοχος παιδαγωγός.

Βασίλειος Ἀντωνιάδης, θεολόγος, καθηγητῆς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐκ Καππαδοκίας.

Ἀναστάσιος Λεβίδης, ἱστορικός συγγραφεύς καὶ ἀρχαιοδίφης, ἐκ Καππαδοκίας.

Βασίλειος Καλλίφρων, Βυζάντιος, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς.

Σάββας Ἰωαννίδης, συγγραφεύς, ἐκ Προύτης.

Ἐπαμεινώνδας Θεοδῶρου Κυριακίδης, ἐκ Τραπεζούντος, φυσικομαθηματικός, ἡλεκτρολόγος καὶ συγγραφεύς.

Λουῖζος Ἡλιοῦ, ἐκ Μόκρης, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς.

Ἰωάννης Βεργάδης, Ἠπειρώτης, παιδαγωγός.

Κωνσταντῖνος Ξανθόπουλος, ἐκ Τραπεζούντος, παιδαγωγός, διευθυντῆς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς καὶ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἑλληνοεμπορικῆς.

Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ἐκ Κυζίκου, καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Λονδίνῳ καὶ συγγραφεύς.

Γεώργιος Παχτικός, ἐξ Ὀρτάκιοι Βιθυνίας, φιλόλογος καὶ μουσικός.

Γεώργιος Χασιώτης, Ἠπειρώτης, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς.

Δ. Χασιώτης ἐξ Ἠπείρου, γεωπόνος καὶ Γεν. Διευθυντῆς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας.

Γ. Βυζιηνός, Θράξ, ποιητής και διηγηματογράφος.

Δημήτριος Μοστράτος, Βυζάντιος, φιλόλογος και συγγραφεύς.

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης, Θράξ, παιδαγωγικός και συγγραφεύς.

Καραπαναγιώτης, Λέσβιος, φιλόλογος και συγγραφεύς.

Γεώργιος Ζηκίδης, φιλόλογος, συγγραφεύς και γυμνασιάρχης.

Ἄλ. Καμπούρογλους, ἰατρός, και

Ἰωάννης Καμπούρογλους, δημοσιογράφος, Βυζάντιος.

Χρ. Φιλαδελφεύς, τυπογράφος, πολλά συντελέσας πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους.

Στέφανος Ξένος Πάτιμος, δημοσιογράφος και συγγραφεύς μυθιστορημάτων.

Ματθαῖος Παρανίκας Ἑπειρώτης, φιλόλογος και συγγραφεύς.

Μιλτιάδης Πανταζής, Ἑπειρώτης, φιλόλογος και συγγραφεύς.

Σεφυκλῆς Κ. Οἰκονόμος, Θεσσαλός, συγγραφεύς.

Σταυράκης Ἀριστάρχης, λογοθέτης, Βυζάντιος.

Παναγιώτης Ἀραβαντινός, Ἑπειρώτης, συγγραφεύς

Περικλῆς Τριανταφυλλίδης, Τραπεζούντιος, ἱστορικός και γεωγράφος και δραματικός ποιητής.

Α. Παπαδόπουλος Καραμεύς ἐκ Σμύρνης, φιλόλογος.

Ὀδυσσεύς Ἰάλειος ἐκ Λέσβου, δημοσιογράφος.

Ἠλίας Τανταλίδης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φιλόλογος και ποιητής.

Γεώργιος Σουρίας, ἐκ Χίου, γυμνασιάρχης Χίου, φιλόλογος.

Ζαμπάκος, ὀνομαστός ἰατρός, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Κωνσταντῖνος Μακρῆς, ἐξ Ἀρτάκης τῆς Κυζίκου, χειρουργὸς ἰατρός, διευθυντὴς τοῦ νοσοκομείου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Περσικῆς Πρεσβείας.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἱπποκράτης Κ. Μακρῆς, ὁμοίως ἰατρός χειρουργός.

Σίμων Ἀποστολίδης, ἐκ Βάρνης, ἰατρός νευρολόγος και συγγραφεύς, διευθυντὴς τοῦ ἡμετέρου ἐν Κωνσταντινουπόλει θεραπευτηρίου νευρικῶν νοσημάτων και τοῦ Γαλλικοῦ.

Κωνσταντῖνος Γ. Λαμέρας, ἐκ Μάκρης, ἰδρυτὴς και διευθυντὴς δύο θεραπευτηρίων, τοῦ «Ἱπποκράτους» και τοῦ «Ἰατρείου», ὑφηγητὴς τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου και συγγραφεύς.

Δ. Μαρούλης, Ἑπειρώτης, παιδαγωγός.

Γ. Παπαδόπουλος, Θεσσαλονικεύς, φιλόλογος και παιδαγωγός.

Ἰάκωβος Πιτσιπός, Βυζάντιος, ἀναδιοργανωτὴς τῆς Μ. και Γ. Σχολῆς.

Ἀναστάσιος Σακελλάριος ἐξ Ἑπείρου, γυμνασιάρχης Ἰωαννίνων και Σμύρνης.

Χρ. Δαίλιος, γυμνασιάρχης Σμύρνης και Μυτιλήνης.

Ἐμμανουὴλ Φωτιάδης, Μακεδών, γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης.

Α. Δημητριάδης, γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης και διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἑλληνεμπορικῆς σχολῆς.

Σ. Μανάρης ἐξ Ἰωαννίνων, μαθηματικός, διευθυντὴς τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς.

Γεώργ. Χρυσοθέτης, ἐκ Ρυτίου Βιθυνίας, γυμνασιάρχης Σμύρνης.

Ἀλέξανδρος Οἰκονομίδης, διευθυντὴς τῆς ἐν Μηλείας σχολῆς.

Κωνσταντῖνος Στεργιογλίδης, Σάμιος, φιλόλογος, γυμνασιάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνης.

Ἀριστοτέλης Νεόφυτος, ἐκ Κερασούντος, διδάκτωρ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, συγγραφεὺς.

Δημοσθένης Οἰκονομίδης, ἐκ τοῦ Πόντου, φιλόλογος καὶ συγγραφεὺς, καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ἰωάννης Τελατινίδης, Σμυρναῖος, γλωσσομαθέστατος, καθηγητὴς τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων, ὑμνογράφος, ἐμαρτύρησεν ἐν Βρυούλοις τῇ 11 Ἰουλίου 1720.

Κωνσταντῖνος Κατσαβάρης, Σάμιος, φιλόλογος, γυμνασιάρχης Σάμου. Δημήτριος Κώνστας, Σάμιος, φιλόλογος, γυμνασιάρχης Ἰωαννίνων. Γεώργιος Σωτηρίου, Σάμιος, φιλόλογος, γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης, Σμύρνης καὶ Σάμου.

Ι. Παντούρης, ἐκ Γάνου καὶ Χώρας, φιλόλογος, γυμνασιάρχης Σάμου. Οἱ ἀδελφοὶ Ἐλαμεινώνδας καὶ Νικόλαος Σταματιάδαι, Σάμιοι, συγγραφεῖς ἱστορικῶν ἔργων.

Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Χαντζερῆς, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, φιλόλογος στρατιωτικῶς.

Μιχαὴλ Κεφάλας, ἐκ Χίου, φιλόλογος, γυμνασιάρχης.

Γεώργιος Κωνσταντινίδης, Μακεδῶν, φιλόλογος, συγγραφεὺς, διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἑλληγεμπορικῆς σχολῆς.

Ἀθανάσιος Ἰωαννίδης, Μακεδῶν, φιλόλογος, γυμνασιάρχης.

Γεώργιος Σακκάρης, ἐκ Κυθωνίων, φιλόλογος, γυμνασιάρχης.

Παντελῆς Κοριογιάννης, ἐκ Χίου, φιλόλογος, γυμνασιάρχης καὶ συγγραφεὺς.

Γεώργιος Εὐαγγελίδης, ἐκ Βιθυνίας, φιλόλογος, γυμνασιάρχης.

Χρυστόφορος Δρακοντιδῆς, ἐκ Πόντου, φιλόλογος, γυμνασιάρχης.

Δ. Πανᾶς, ἐκ Σάμου, λυρικὸς ποιητὴς.

Ἀλέξανδρος Σ. Κάοδαγλης, φιλόλογος, μεταφράστης τοῦ «Ἀπολεσθέντος Παραδείσου» τοῦ Μίλτωνος, τῶν «Μεταμορφώσεων» τοῦ Ὀδίου καὶ πολλῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου.

Ἰωάννης Μανρίδης, ἐκ Τραπεζούντος, φιλόλογος.

Κλήμης Ἰατρίδης, ἐκ Βουρδουρίου Πισιδίας, παιδαγωγικὸς καὶ συγγραφεὺς.

Ἀνθίμος Παπαδόπουλος, ἐξ Ἀργυρουπόλεως, φιλόλογος, διευθυντὴς τοῦ ἐν Σάμῳ Ἱεροδιδασκαλείου τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «Ἀνατολῆς».

Ἀριστείδης Μουράτογλου, ἐκ Σύλλης Ἰκονίου, γεωπόνος, διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γεωργικῆς Σχολῆς.

Ι. Σάμιος, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, δασολόγος, Γεν. διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἑλλάδι δασολογικοῦ τμήματος.

Γεώργιος Ἀσκητόπουλος, ἐκ Κακπαδοκίας, φιλόλογος καὶ παιδαγωγικῶς.

Θεμιστοκλῆς Πασσιάδης, ἐκ Κοτυώρων (Ὁρδεῦ), φιλόλογος καὶ παιδαγωγικῶς.

Ἀχιλλεὺς Διομαντάρης, ἐκ τῆς νήσου Μεγίστης (Καστελλορίζου), φιλόλογος καὶ παιδαγωγικῶς.

Γεώργιος Ι. Κουζός, ἐκ Μηχανώσας τῆς Κυζίκου, παιδαγωγικός καὶ συγγραφεύς.

Νικόλαος Σιαμίδης, ἐκ Μηχανιώνας τῆς Κυζίκου, παιδαγωγός καὶ συγγραφεύς.

Ἰωάννης Ἰλλίδης, ἐξ Ἀρτάκης τῆς Κυζίκου, παιδαγωγικός καὶ συγγραφεύς.

Δημήτριος Βαλασιδης, Βυζάντιος, μαθηματικός καὶ καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

Χαρίσιος Παλαμπῶρος, Μκεδών, παιδαγωγικός, διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ Γεν. ἐπιθεωρητῆς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι.

Σκαρλάτος Βυζάντιος, συγγραφεύς.

Δημήτριος Ἰωαννίδης, Ὀλύμπιος, παιδαγωγικός, συγγραφεύς καὶ γυμνασιάρχης.

Ἰωάννης Ὀλύμπιος, Γυμνασιάρχης καὶ συγγραφεύς.

Εὐάγγελος Ἀμαξόπουλος, ἐκ Πανόρμου τῆς Κυζίκου, φιλόλογος, καθ. τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ δραματικός ποιητής.

Ἀριστείδης Ἱεροκλῆς, ἐκ Τραπεζούντος, φιλόλογος καὶ δημοσιόγραφος καὶ διευθυντὴς γυμνασίων διατελέσας.

Βασίλειος Μυσιακίδης, Κωνσταντινουπολίτης, φιλόλογος, καθηγητῆς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ συγγραφεύς.

Οἱ Βυζάντιοι ἀδελφοὶ Κωνσταντινίδαι, Γαρόφαλος καὶ Ἰωάννης, νομικοί.

Ὁ ἐξ Ἠπείρου Βασίλειος Δεσίρης, νομικός.

Οἱ Βυζάντιοι μηχανικοὶ Γεώργιος καὶ Ἀχιλλεὺς Ἀντ. Γεωργιάδαι.

Ὁ τραπεζιτικός Λεωνίδας Ἀντ. Γεωργιάδης.

Ἰωάννης Κουκούλης, Σάμιος, θεολόγος, μουσικός καὶ συγγραφεύς.

Κωνσταντῖνος Ψάχος, Βυζάντιος, μουσικός καὶ συγγραφεύς, διευθυντὴς τῆς ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν Σχολῆς τῆς Βυζαντιακῆς μουσικῆς.

Μιχαὴλ Βολονάκης, ἐκ Σύμης, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς, γυμνασιάρχης τοῦ Παγκυπρίου καὶ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τῆς Ἑλλάδος.

Θεολόγος Παρασκευαίδης, ἐκ Βουρδουρίου τῆς Πισιδίας, θεολόγος, διευθυντὴς τοῦ ἐν Σάμῳ Ἱεροδιδασκαλείου τοῦ Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «Ἀνατολῆς» προϊστάμενος νῦν τῆς ἐν Λειψία Ὁρθοδόξου Κοινότητος.

Μιχαὴλ Κ. Στεφανίδης, Μυτιληναῖος, καθηγ. τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ Μυτιλήνης καὶ συγγραφεύς.

Μιχαὴλ Μαλανδράκης, Πάτριος, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς.

Ἰωακείμ Παυλίδης, ἐκ Λέσβου, φιλόλογος, παιδαγωγικός καὶ συγγραφεύς.

Νικόλ. Σαλιέλης, Κυθωνιεύς, συγγραφεύς.

Θ. Σαλιέλης, Κυθωνιεύς, φιλόλογος καὶ συγγραφεύς, καθ. τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

Ἀβραὰμ Ὁμορόλης, φιλόλογος, ἀναδιοργανωτῆς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

Οἱ Σμυρναῖοι ἱατροί : Ἀριστείδης Μασσανᾶς, περιώνυμος χειρουργός. Γεώργιος Λάιρης, παθολόγος.

Ραφειόκοος

Καρακούσης, πολλοὶ δὲ καὶ ἔξωχοι ἄλλοι ἐκ τῶν νεωτέρων, οὓς διὰ συντομίαν δὲν κατονομάζομεν ἐνταῦθα.

Οἱ νομικοὶ : Πέτρος Φωτιάδης, φιλόλογος, νομικός, συγγραφεύς.

Στυλ. Σεφεριάδης.

Κέπειζης.

Ὁ ἀρχιτέκτων Ξενοφῶν Λάιτης.

Ὁ μαθηματικός Ἀν. Ἀναστασιάδης, καθ. τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς.

Οἱ Καππαδόκαι ἱατροὶ : Νικόλαος Φερμάνογλους.

Ι. Τζεράχογλους.

Κ. Ἀριεμιάδης.

Γ. Χρυσοχοΐδης.

Μιχαὴλ Γεωργιάδης.

Νικόλαος Λιθοξόος, φιλόλογος, διευθυντὴς τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι Φροντιστηρίου.

Καλλιόπη Κεχαγιᾶ, ἐκ Παλλαδαρίου Πούστης, παιδαγωγὸς καὶ συγγραφεύς.

Ἐλένη Σ. Σβορώνου, Σαμία, ποιήτρια καὶ φιλόλογος, ἐκδότρια τοῦ «Μικρασιατικοῦ Ἡμερολογίου».

Νικήτας Δ. Χαδιαράς, ἐκ Σύμης, ἀρχαιοδότης.

Σάββας Χωλόπουλος, ἐκ Σουλᾶτων τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου, ἀρχαιοδότης.

Ὁ τουρκομαθὴς καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς σχολῆς Ἀπόστολος Φωτιάδης.

Εἰς ὑπερβολὴν θὰ ἐπιμνηκυνθῇ ὁ λόγος, ἐὰν καταλέξωμεν πάντας τοὺς ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς ἐν Τουρκίᾳ κοινωνίας ποικιλοτρόπως δρᾶσαντας πολυτίμους Ἑλληνικοὺς παράγοντας.

ΙΕ'. Ὁ ἱερός κλῆρος σπουδαιότατος συντελεστής τῆς ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

Καὶ πᾶς μὲν Ἕλληὴν Ὁρθόδοξος κληρικὸς ἀποστολὴν τοῦ βίου αὐτοῦ θεωρεῖ τὴν ἐπὶ θυσίᾳ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος, ἀνεδείχθησαν δὲ κατὰ τὴν μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν μικρᾶς γωνίας τῆς Ἑλλάδος χρονικὴν περίοδον 1829—1912 πολλοὶ διαπρεπεῖς πατριάρχαι καὶ ἐθνάρχαι, ἐνθουσιῶδεις προβιβασταὶ τῆς κοινωνικῆς ἀρετῆς καὶ διδασκαλαὶ τοῦ Γένους, ὧν μνημονεύει ἐνταῦθα :

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος ὁ ἀπὸ Σιναίου, Βυζάντιος.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωαννὴς ὁ Γ', ἐκ Βαφειχωρίου τοῦ Βοσπόρου.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος ὁ Βαλιάδης, ἐκ Χίου.

Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νικόδημος, ἐκ Μηχανιώνας τῆς Κυζίκου.

Ὁ Μητροπολίτης Καισαρείας Εὐσταθῖος ὁ Κλεόδουλος, διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, μέγας πρωτοσύγκελος τῶν Πατριαρχείων καὶ ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας, ἔξωχος θεολόγος.

Ὁ Μητροπολίτης Καισαρείας Ἰωάννης Ἀναστασιάδης, ἐκ Καππαδοκίας, καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, διευθυντῆς τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας.

Ὁ Μητροπολίτης Νικομηδείας Βουένιος, Βυζάντιος, καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, διευθυντῆς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἀρχιεπίσκοπος Σερρών καὶ τέλος Μητροπολίτης Νικομηδείας, συγγραφεὺς γνωστὸς ἐν τῷ διεθνεί θεολογικῷ κόσμῳ.

Ὁ ἐκ Σάμου Ἀλέξανδρος Λυκούργος, καθ. τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐπίσκοπος Σύρου καὶ Τήνου.

Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Βασίλειος, ἐκ Καστορίας, πρότερον διευθυντῆς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς.

Ὁ ἀπὸ Κώου Μητροπολίτης Κυζίκου Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδρίδης, ἐξ Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀμασειας Γεωμανὸς Καραβαγγέλης, Λέσβιος, καθ. τῆς θεολογικῆς σχολῆς Χάλκης, ἐπίσκοπος τοῦ Σταυροδρομίου καὶ τελευταῖον Μητροπολίτης Ἀμασειας.

Νικηφόρος Γλυκάς, Ἰμβριος, διευθυντῆς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα Μητροπολίτης Ἰμβρου καὶ τελευταῖον Μυτιλήνης.

Ὁ Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος Κεφαλᾶς, ἐκ Σηλυμβρίας, διευθυντῆς τῆς Ἐκκλησίᾳ. Ῥιζαρείου Σχολῆς καὶ συγγραφεὺς.

Ὁ ἀπὸ Λήμνου Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος, ἐκ Προύσης.

Ὁ Μητροπολίτης Μογλενῶν καὶ ἔπειτα Κασσανδρείας Προκόπιος, ἐκ Μηχανώνας τῆς Κυζίκου.

Ὁ ἀπὸ Ἀρχιᾶλου Νικαίας Μητροπολίτης Βασίλειος, συγγραφεὺς.

Ὁ διευθυντῆς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ ἐπίσκοπος Σάρδεων Μιχαὴλ Κλεόβουλος, ἐξ Ἀδριανουπόλεως.

Ὁ ἐκ Μηχανώνας τῆς Κυζίκου Παρθένιος, Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας, εἶτα Μητροπολίτης Σωζοαγαθουπόλεως καὶ τέλος Μητροπολίτης Προκοννήσου, ιδρυτῆς κληροδοτήματος ἐν τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς πατρίδος αὐτοῦ Κυζίκου.

Ἀρχιμανδρ. Κύριλλος καὶ Παῖσιος ἐκ Βρυούλων, μετὰ ταῦτα Μητροπολίται Βιδίνης, φιλομουσάτατοι καὶ φιланθρωποτάτατοι ἄνδρες. Ἀπήλασσον τῆς δουλείας γυναικώπειθα ψάλλοντες ᾠδαὶς πρὸς τέρψιν τῶν Τούρκων ἀρχόντων τῆς Σμύρνης.

Γεδεὼν καὶ Γαβριήλ, ἀμρότεροι ἐκ Βρυούλων, καθηγηταὶ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς.

Ματθαῖος ἐκ Βρυούλων, Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, πρότερον Δρυνουπόλεως, Ἀργυροκάστρου καὶ Πελαγονίας, δράσας εὐεργετικώτατα ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ, ἐνθα πᾶσαν ἐκπαίδευτικὴν κίνησιν προήγεν.

Κύριλλος ἐκ Σεβδίκοι, οἰκονόμος τοῦ νοσοκομείου καὶ μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως (Καβάλλας). Πρότυπον παράδειγμα ἀνεξικακίας.

Ὁ ἐκ Τριγλίας Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος.

Ὁ Προύσης Δωρόθεος ἐκ

Ὁ ἀπὸ Κορυθαῶς Μητροπολίτης Καισαρείας Γερβάσιος, ἐκ τοῦ Πόντου.

Ὁ Ἀγκύρας Γερβάσιος, διευθυντῆς τῆς ἱερατικῆς σχολῆς Καισαρείας, ἐξ Ἀργυρουπόλεως.

Χριστόφορος Κνήτης, Σάμιος, θεολόγος, ἐπίσκοπος τοῦ Πέραν Κωνσταντινουπόλεως.

Πανάρετος Ξανθόπουλος, ἐκ Πόντου, θεολόγος, ἐπίσκοπος Δωδώνης.
Ὁ ἐκ Μαδύτου Ν. Παρίτης, θεολόγος καὶ συγγραφεὺς, ἱερεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνικῆς Πρεσβείας.

Ὁ ἐκ Περγάμου Παΐσιος, ἐπίσκοπος Λάμπης Κρήτης.

Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου ὁ ἐξ Οἰκονόμων, Θεσσαλός, θεολόγος, ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ καὶ συγγραφεὺς.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Γρηγοράς, Καππαδόκης, διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ θεολογικῆς σχολῆς.

Δωρόθεος ὁ Σχολάριος, Θεσσαλός, διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ εἰτα ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσης.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης τοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων Βενιαμὴν Ἰωαννίδης, θεολόγος καὶ συγγραφεὺς.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης τοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων Γερμανὸς Βασιλάκης, θεολόγος, καθηγητὴς τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Σταυροῦ.

Ὁ ἱεροκῆρυξ καὶ προϊστάμενος τοῦ ἐν Γαλατῇ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῶν Χίων Κύριλλος Γρηγοριάδης ἐκ Μηχανίωνας τῆς Κυζίκου.

Ὁ ἀρχιμανδρίτης Πανάρετος Τοπαλίδης, ἡγούμενος τῆς ἱερᾶς Μονῆς Βαζελώνος καὶ συγγραφεὺς.

Δανιὴλ ὁ Μάγνης, κληρικὸς λογιώτατος.

Γρηγόριος Κωνσταντιᾶς, Θεσσαλός, διευθυντὴς τῆς ἐν Μηλέαις Ἑλληνικῆς σχολῆς.

ΙΓ'. Ἀλύτρωτοι Ἕλληνες καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα κληθέντες.

Οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετ' αὐτὴν ἀπέφευγον Τουρκικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, οἱ δὲ Τούρκοι ἐθεώρουν τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀσπόνδους ἐχθρούς· παρὰ πάντα δ' ὅμως ταῦτα διετέλεσαν κυριώτατοι παράγοντες ἐν τῇ διπλωματικῇ, διοικητικῇ, ἐκπονηρικῇ καὶ λοιποῖς κλάδοις τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Διαπιστοῦμεν τοῦτο ἐνταῦθα δι' ὀλίγων παραδειγμάτων.

α'. Ἐν τῇ διπλωματικῇ π.χ. κλάδῳ διέπρεψαν οἱ Ἕλληνες:

Κωνσταντῆς Μουσοῦρος πασᾶς, πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ ἐπὶ τριακονταετίαν.

Φωτιάδης βέης, πρεσβευτὴς ἐν Ἀθήναις καὶ κατόπιν πασᾶς ἐν Ῥώμῃ.

Ἰωάννης Ἀριστοάρχης, πρεσβευτὴς ἐν Βερολίνῳ.

Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆς πασᾶς, πρεσβευτὴς ἐν Ῥώμῃ, μετὰ δὲ ταῦτα Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ πρῶτος πληρεξούσιος τῆς Τουρκίας ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου καὶ ὕστερον ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Παυλάκης Μουσοῦρος βέης, ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ἀλέξανδρος Μανρογένης βέης, πρεσβευτὴς ἐν Οὐασιγκτόνῃ καὶ ὕστερον ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Νικολάκης πασᾶς Σαρίνοκης, σύμβουλος τῆς ἐν Παρίσις Τουρκικῆς Πρεσβείας ἐπὶ πολλὰ ἔτη, εἰτα δὲ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης καὶ τέλος βοηθὸς τοῦ Νομάρχου Ἀδριανουπόλεως.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινίδης πασᾶς, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ εἰτα βοηθὸς τοῦ Νομάρχου Θεσσαλονίκης.

Στεφανάνης βέης Μουσούρος, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, εἶτα πρέσβυς ἐν Ῥώμῃ.

Ἰορδάνης Καρολίδης, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους.

Κωσιτάκης Ἀδοσίδης πασᾶς, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ εἶτα ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ἰωάννης Σάδδα πασᾶς, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὅστις ὡς διευθυντὴς τοῦ Λυκαίου τοῦ Γαλατᾶ Σερᾶν, ἔθεσε τὰς βάρεις τοῦ Τουρκικοῦ Πανεπιστημίου.

Γρηγόριος Ἀριοιόρχη βέης, πρέσβυς ἐν Οὐασιγκτῶνι καὶ ἐν Βελγίῳ, ἀδελφὸς τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου.

Κορεμένος βέης, Γενικὸς Πρόξενος ἐν Κερκύρᾳ.

Νικόλαος Σγουρίδης ἐφένδης, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν.

Δημήτριος Μανρογένης, Γενικὸς πρόξενος ἐν Μασσαλίᾳ.

Ἀξελός, Γενικὸς πρόξενος ἐν Σύρῳ.

Τηλέμαχος Τ. Καραθεοδωρῆς, πρέσβυς ἐν Βελγίῳ.

Ἰ. Ἐν δὲ τῷ **δ.οικητικῷ** κλάτῳ διέπρεψαν :

Ὁ Κωσιτάκης Φωτιάδης βέης, ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ὁ Γιάγκο βέης Βιδυνός, ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ὁ Ἰωάννης Βεγλερῆ ἐφένδης, ἐπίσης ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ὁ Ἀριοιειδης πασᾶς Γεωργαντζόγλου, Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας.

Ὁ Θ. Γεωργιάδης, Ἀρεοπαγίτης καὶ μετὰ ταῦτα Γερουσιαστὴς καὶ ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ὁ Γαβριὴλ πασᾶς Κρέσιοβιτς, ἔχων τὸν βαθμὸν Βεζύρου ἐγένετο Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο ἡ ἐνωσις αὐτῆς μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Ὁ Βέροβιτς πασᾶς ἔχων βαθμὸν Βεζύρου ἐγένετο καὶ ἡγεμὼν τῆς Σάμου καὶ κατόπιν Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης.

Ὁ Ἀλέξανδρος Βογορίδης πασᾶς ἔχων βαθμὸν Βεζύρου ἐγένετο Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, εἶτα δὲ πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἐν Βιέννῃ.

Ὁ Ἰωσήφ Οἰκιάδης ἐφένδης, μέλος τοῦ ποινικοῦ τμήματος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως αὐτοῦ (1865) μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀπεστέλλετο εἰς διαφόρους σπουδαίας ἀποστολάς.

Ν. Μανσοροδάτος ἐφένδης, γερουσιαστὴς καὶ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας.

Ὁ Κωνσταντῖνος Βαγιάννης, πρόεδρος τοῦ Ἐργατοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ τμήματος καὶ εἶτα Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, καθηγητὴς τοῦ ναυτικοῦ δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ὁ Μηνᾶς Χαμονδόπουλος, βοηθὸς τοῦ Νομάρχου Διαβερκίρης.

Ὁ Κωσιτάκης Καλλιᾶδης βέης, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους καὶ μέγας ρήτωρ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Ὁ Γιάγκο βέης Οἰκιάδης, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους.

Ὁ Κωσιτάκης βέης Καραθεοδωρῆς, ἀδελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας παρὰ τῇ διεθνείᾳ Ἐπιτροπείᾳ τοῦ Δουνάβεως. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Σάμου.

Ὁ Γεωργάκης ἐφένδης Μελαγχροινός, ἀνώτερος δικαστικός ὑπάλληλος, καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῇ Νομικῇ σχολῇ.

Ὁ Κωσιτάκης Ἀνθόπουλος πασᾶς ἐδημιούργησε καὶ διοργάνωσε τὴν θέσιν τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάτῳ, ὑπῆρξε δὲ καὶ γερουσιαστὴς τῆς Α' Γερουσίας. Πρῶτος αὐτὸς συνέταξε τὴν ἀπάντησιν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θρόνου. Διετέλεσε πρέσβυς τῆς Τουρκίας ἐν Λονδίῳ.

γ'. Ἐν τῷ δικαστικῷ δὲ κλάδῳ ὑπηρέτησε μέγα πλῆθος Ἑλλήνων, ὥς καὶ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἀλλ' ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἔμεινε νῦν μόνος ὁ Ἀλέκο βέης Κασάπης, πάντων τῶν ἄλλων ἐκδιωγθέντων.

Ὡσαύτως οἱ Ἕλληνες διεκρίθησαν καὶ ἐν ταῖς δημαρχιακαῖς ὑπηρεσίαις ὥς δήμαρχοι καὶ δημαρχιοὶ ὑπάλληλοι.

Καὶ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Δημοσίων ἔργων διέπρεψαν πλείστοι Ἕλληνες μηχανικοί, ἐν οἷς Γεώργιος Φραγκιάς διατέλεσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη μηχανικὸς τῆς ὁδοποιΐας καὶ γεφυροποιΐας.

Εἰς τοὺς διοικητικούς ὑπάλληλους καταλεκτέον καὶ πολλοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἵτινες διορίσθησαν βοηθοὶ διοικητῶν (Βαλῆ), ὑποδιοικητῶν (μουτεσαρῆ), δι' ἀποφάσεως τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, ὅστις ἤθελε δῆθεν, ἵνα καὶ οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι μετέχωσι τῆς διοικητικῆς ὑπηρεσίας. Πολλοὶ διορίσθησαν καὶ ἑπαρχοὶ (καϊμακάμ).

Λαμπρινίδης ἐφένδης, Γενικὸς ἐπόπτης τοῦ τεχνικοῦ τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Δημοσίων ἔργων.

Καὶ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ναυτικῶν εἶχε διορισθῇ ὁ Βασιλάκης Κάλφας Ἰωαννίδης μηχανικός, ὅστις κατεσκευάσατε τὰς μεγάλας μονίμους δεξαμενάς τοῦ Ναυστάθμου. Τούτον διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γιάγκος βέης, ὅστις ἐπὶ Σουλτάνου Χαμίτ ἦτο πρῶτος ἀρχιτέκτων τῶν ἀνακτόρων καὶ δήμαρχος τῶν Πριγκιπωνήτων.

δ'. Ἕλληνες Καθηγηταὶ τῆς στρατιωτικῆς ἱατρικῆς Σχολῆς προσληφθέντες ἅμα τῇ συστάσει αὐτῆς τῷ 1846.

Στέφανος Καραθεοδωρῆς, πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.

Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆς, ἀνεψιὸς τοῦ Στεφάνου, ἱατρός τοῦ Σουλτάν Μετζίτ.

Ξενοφῶν Ζωγράφος, ἰδιαιτέρος ἱατρός τοῦ Σουλτάν Μετζίτ.

Σπυρίδων Μαυρογένης πασᾶς, ἀρχίατρος τοῦ Σουλτάνου Χαμίτ, φέρων βαθμὸν Βεζύρου καὶ γερουσιαστὴς ἐκ τῶν πρώτων.

Σαράντης Ἀρχιγένης, ἀρχίατρος τῶν ἀνακτόρων.

Ἀνδρόκλῆς Ἀνδρεάδης, ἐκ 40 Ἑκκλησιῶν, καθηγητὴς τῆς παθολογίας.

Κωσιτάκης Μακρίδης πασᾶς, ὑποστράτηγος.

Μῆρκος πασᾶς Πιπιοῦς, ἀντιστράτηγος, διευθυντὴς τῆς στρατιωτικῆς ἱατρικῆς σχολῆς ἐπὶ 40ετίαν περίπου.

Νικολάκης πασᾶς Βεγκλίδης.

Σπυράκης πασᾶς, ἀντιστράτηγος.

Παῦλος Φενεργλῆς πασᾶς, ὑποστράτηγος.

Ἐλευθεράκης πασᾶς, ἐκ Τσεγκέλικοί, ὑποστράτηγος.

Ἀλέξανδρος Ζωηρὸς πασᾶς, ἀντιστράτηγος, ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ Λυσιατρείου.

Νικολάκης Κοσμᾶ πασᾶς, ἀντιναύαρχος α' τάξεως.

Γεώργιος Λαμπίρης πασᾶς, ὑποστράτηγος.

Μέγας ἀριθμὸς ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν ἀπὸ συνταγματάρχου καὶ κάτω ὑπῆρέτησαν τὸ Τουρκικὸν Κράτος καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐτι ὑπηρετοῦντες.

Τὸ σῶμα τῶν μὴ Μουσουλμάνων στρατιωτικῶν ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν ἐγένετο ἀραιότατον, ἀφ' οὗτο ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων ἤρξατο γινομένη Τουρκιστὶ καὶ οὐχὶ ὡς πρότερον Γαλλιστὶ.

Ἀγγελὴ πασᾶς, ὑποστράτηγος, μέλος τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Κοσιῶνης ἐφ' ἐνδης, γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς διεθνούς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Σταυράκης βέης Ἀριστοάρχης, μέγας λογοθέτης τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγ. Ἐκκλησίας καὶ γεροϋσιαστής ἐκ τῶν πρώτων.

Ἰωάννης Ἀριστοκλῆς ἐφ' ἐνδης, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ καὶ ἐν τῇ σχολῇ τῶν πολιτικῶν ὑπ' ἀλλήλων (Μεχτέπι Μουλκιέ), καὶ μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων κατάδηλον, νομίζομεν, γίνεται: ὅτι τὸ ἀλύτρωτον Ἑλληνικὸν γένος διὰ τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτοῦ ἀκαθέκτου ὁρμῆς οὐ μόνον ἠδυνήθη νὰ ἐπουλώσῃ πῶς τὰς βαθυτάτας πληγὰς, ἀς διήνοιξαν εἰς τὸ καταπεποντημένον αὐτοῦ σῶμα αἱ Τουρκικαὶ θηριωδία κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821-1829, ἀλλὰ γενναιοφύχως παλαίον πρὸς ἀπαγορεύσεις, πρὸς παντὸς εἶδους κωλύματα, πρὸς καταδιωγμούς, κατώρθωσε νὰ δεσπύξῃ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αυτοκρατορίᾳ ἠθικῶς, ἐπιστημονικῶς, ἐμπορικῶς καὶ βιομηχανικῶς.

Αὕτη ἀκριβῶς ἡ θαυμαστὴ ἐπίδοσις τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς διήγειρεν αἰετοτε καταπιέσεις τῶν κρατούντων, ὑποκινουμένων δυστυχῶς καὶ ὑπὸ εὐρωπαϊκῶν τιμῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὑπολαμβανουσῶν τὸ Ἑλληνικὸν γένος ὡς πρόσκομμα πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν Ἀνατολικῶν βλέψεων αὐτῶν.

Ἀλλ' ὅσον βαρεῖται καὶ ὀλέθριαι καὶ ἂν ὑπῆρξαν αἱ εἰρημέναι Τουρκικαὶ καταπιέσεις, ὅμως αἱ ἀπὸ τοῦ 1876 ἐν ὀνόματι τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐπενεχθεῖσαι φθοραὶ εἰς τὸ ὑπὸ τοὺς Τούρκους Χριστιανικὸν μὲν καθόλου, ἰδίᾳ δ' ὅμως εἰς τὸ ἀλύτρωτον Ἑλληνικὸν γένος, ὑπερβαίνουσιν οὐ μόνον τὰς μέχρι τοῦδε Τουρκικὰς κακουργίας, ἀλλὰ πάσας ἐπιδρομῶν (Γαλατῶν, Οὐνων, Ἀράβων, Βουλγάρων, Σελτσούκων, Σιχαροφόρων, Τούρκων) γενομένας.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΙΖ. Μεθοδικὴ ἐπίσπευσις τῆς ἐξολοθρεύσεως
τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων.

α'.

Τὸ ψευδοσύνταγμα ὄργανον τοῦ ὀλέθρου τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων.

Τῷ 1876 ὁ Μέγας Βαζύρης τῆς Τουρκίας Μιδάτ πασᾶς, προλαμβάνων τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ἐτοιμούς ἤδη νὰ παρέμβωσιν ὑπὲρ τοῦ ἐπὶ 500 ἔτη ἀπανθρωπότατα δυναστευομένου Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀρμενικοῦ λαοῦ τῆς Τουρκίας, ἀνεκήρυξε τὸ γελοιότατον καὶ ἀπατηλότατον ἀποδειχθέν Τουρκικὸν Σύνταγμα, ὅπερ, εἰ καὶ ἐπὶ βραχὺ μόνον καὶ ἀπλῶς κατὰ τὸ ὄνομα ἐλειτούργησεν, ἐπέτυχεν ὁμως τοῦ σκοποῦ, διότι ἀνέστειλε πᾶσαν ἐπέμβασιν τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῶν ἐν διηκτικῇ μαρτυρίᾳ ζώντων Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐπινοήματος τοῦ Μιδάτ πασᾶ ἐπεθάρρυνε τοὺς Τούρκους καὶ ἐπανάλαβον αὐτὸ τῷ 1908, ὅτε πάλιν ἐπέκειτο Εὐρωπαϊκὴ δράσις πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ Τούρκοι ἀπὸ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ὄντες καταφρονηταὶ τῆς γνώσεως, τῆς ἐπιστήμης, τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐν μόνον ὡς ἔργον τοῦ βίου ἐξήσκουν, τὸ τοῦ στρατιώτου, ὅπερ παρείχεν αὐτοῖς τὴν ἄδειαν νὰ πλεονεκτῶσιν ἀδεῶς καὶ νὰ θεωρῶσιν ἔρμαιον τὴν περιουσίαν, τὴν τιμὴν, τὰ σώματα καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν. Μέχρι τῆς β' πεντηκονταετίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος οὔτε ἰατρον, οὔτε φαρμακοποιόν, οὔτε γεωπόνον, οὔτε ἔμπορον, οὔτε ἄλλην τινὰ βιοποριστικὴν τέχνην μετερχόμενον τὸν ἐπ' ἀληθείᾳ τουρκισμῷ κομπάζοντα Τούρκον ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ, πλην ἐάν τις ἀπὸ Χριστιανῶν εἴλκε τὴν καταγωγὴν καὶ ἐκ κληρονομικότητος ἔφερε τὴν κλίσιν πρὸς τὴν μάθσιν καὶ τὴν πρὸς τὰς τέχνας τάσιν, ἢ μᾶλλον ἐάν μὴ εἶχεν ἀκόμη ἀποσβεσθῇ ἐν αὐτῷ τέλειον διὰ τῆς εἰς τὴν νέαν πίστιν μεταστάσεως ἢ ἐκ τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς αὐτοῦ πηγάζουσα κληρονομικὴ ὁρμὴ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο οἱ τὸ στρατεύεσθαι μόνον ἐπάγγελμα ἔχοντες Τούρκοι τὰς βιοτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας ἐθεράπευσαν διὰ τῶν Χριστιανῶν.

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς β' πεντηκονταετίας τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος οἱ Τούρκοι, τῇ προτροπῇ τῶν Εὐρωπαίων, πρὸς οὓς ἤγαγον εἰς στενωτέραν ἐπικοινωνίαν ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος καὶ τὰ ἐξ Εὐρώπης δάνεια, ἤρξαντο ἰδρύοντες διάφορα σχολεῖα κατώτερα καὶ ἀνώτερα ἐπιστημονικά, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰατρικὴν σχολήν, τὸ ἐν Σταμπούλ παρθENAγωγεῖον καὶ ἄλλα τινὰ στοιχειωδέστερα κινήματα πρὸς τὴν πρόδον ποιούμενον.

Καὶ τούτων ὁμως οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι καὶ διευθυνταὶ δὲν ἦσαν Τούρκοι, ὅλλ' ἰθαγενεῖς τοῖς Τούρκοις ὑπόδουλοι Χριστιανοὶ ἢ ἄλλοδαποὶ μετάκλητοι ἐκ τῶν πεπολιτισμένων τῆς Εὐρώπης Κρατῶν.

β'.

Πῶς ἐφαρμόζουσιν οἱ Τούρκοι τὴν συνταγματικὴν ἰσότητα καὶ δικαιοσύνην.

Ἐκτοτε ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις καὶ οἱ Τούρκοι μεγιστάνες ἐπεμπον εἰς Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν νέους, ἵνα μετασχόντες ἐκεί ποιᾶς τινος παιδείσεως χρησιμοποιοθῶσιν ἐν τῷ Κράτει ἀντὶ τῶν Χριστιανῶν ἰθαγενῶν ἢ τῶν ἀλλοεθνῶν Εὐρωπαίων.

Ἐκτοτε ἐφανάτισαν οἱ Νεότουρκοι τὸν Τουρκικὸν ὄχλον κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἰδίως δὲ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, ὑποδεικνύοντες αὐτῷ μετὰ φθόνου τὸν κανονικὸν βίον τῶν ἀπίστων (γκιαούρ), τὴν σχετικὴν αὐτῶν εὐμάρειαν καὶ τὴν εὐπορίαν.

Ἐκτοτε ἐγένετο τὸ κήρυγμα, ὅτι οἱ γκιαούρ πρέπει νὰ ἐκτοπισθῶσιν ἐκ πάσης κυβερνητικῆς θέσεως καὶ πάσης προσδοφόρου ἐργασίας. Οἱ Τούρκοι Νομάρχαι καὶ ἄλλοι διοικηταὶ διὰ συντόνου διδασκαλίας ὑπεδάλλισον τὸν φθόνον τῶν Τούρκων κατὰ τῶν συνοικούντων αὐτοῖς Χριστιανῶν, ἐδίδασκον αὐτοὺς πῶς ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Χριστιανῶν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἀλλ' ἐλάνθανον ἑαυτοὺς ἀπαιτοῦντες παρὰ τῶν Τούρκων πράγματα ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν Τουρκικὴν φύσιν καὶ ὁνατροπήν.

Συνεκάλουν τοὺς πρῶχοντας τῶν Τούρκων τῆς περιοχῆς αὐτῶν καὶ ἐμέμνοντο, μάλιστα δὲ ἐπέτιμων καὶ ὕβριζον αὐτοὺς, διότι δὲν ἔχουσι σχολεῖα καὶ παρθεναγωγεῖα, διότι δὲν ἰδρύουσι διὰ συνεταιρισμῶν παντοπωλεῖα καὶ ἄλλα ἐμπορικὰ καταστήματα, ἀλλ' ἀγοράζουσι τὰ πρὸς τὸν βίον χρήσιμα παρὰ τῶν ἀπίστων (γκιαούρ) καὶ πλουτίζουν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἰδίου χρήματος.

Ἐνστάσεις τοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας λυσταλέου τούτου κοινωνικοῦ πολέμου τῶν Τούρκων ὑπῆρξεν ὁ πολυβρόλητος **ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ**, τὸ κοινῶς καλούμενον *Boicottage*, ὅπερ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος, τὸ τε ἀλύτρωτον καὶ τὸ ἐλεύθερον, ἀμυθῆτος ἐπήνεγκε ζημίας καὶ δεινότατα μίσση διήγειρεν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Μουσουλμάνων κατὰ τῶν ὁρθοδόξων Ἑλλήνων. Προέβαινον μάλιστα οἱ Τούρκοι καὶ μέχρι κακουργικῶν πράξεων πρὸς περιστολὴν τῆς προόδου τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου. Ἐδολοφόνουν τοὺς πρῶχοντας ἐν ταῖς κοινότησι κατὰ τὸ ἀξίωμα Ἕλληνας καὶ τοὺς πρὸς ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἀνύψωσιν τῶν ἑαυτῶν ὁμογενῶν δρῶντας. Μνημονεύομεν ἐνταῦθα ἐν μόνον παράδειγμα, χαρακτηριστικώτατον διὰ τε τὸ πατήγνιστον ὄνομα καὶ τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ ἠθικῶς αὐτουργοῦ τοῦ κακουργήματος. Ἐν Ἰκονίῳ δὴλα δὴ, κατὰ τὴν κοινὴν πεποιθήσιν, ὁ νομαρχεύων τότε, κατόπιν δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Βεζύρου περιβληθεὶς, *Φερὶτ πασᾶς*, διὰ κακουργῶν ἐνήργησε τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἕλληνος ἱατροῦ *Σάββα Ἀδαμαντίδου*, ὅστις διὰ τε τοῦ Κυβερνητικοῦ ἀξιώματος καὶ διὰ τῆς φιλανθρώπου ἐπιστήμης αὐτοῦ, εἴ τι δὲ καὶ διὰ τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν μεγάλην ἤσκει δύναμιν ἐν μόνον παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις. Τὸ δὲ κοινωνικὸν ἀξίωμα αὐτοῦ ἐχρησιμοποίησε, ὡς εἶκος, ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην εὐεργετῶν καὶ ὑπερασπίζων τοὺς ὁμοφύλους αὐτοῦ.

Ἐκτοτε διωργανώθη ἡ μέθοδος τοῦ νὰ ἀπογυμνῶνται πάντες ὅσοι διὰ

τοῦ ἰδῶτος τοῦ προσώπου αὐτῶν ἐπαγγέλτισαν περιουσίαν τινὰ καὶ ἐπέ-
δεικνεν ἢ νὰ ἐκβάλωσιν αὐτοὺς ἐκ τοῦ μέσου ἢ νὰ ἀναγκάξωσιν αὐτοὺς
διὰ φόβου περὶ τῆς ζωῆς νὰ φεύγωσιν πτωχοὶ καὶ ἐλεεινοί, οἱ πρότερον
εὐποροὶ καὶ εὐεργετικοὶ ἄνθρωποι.

Ἡ ἐκπόσις τῶν Ἑλλήνων ἐγένετο μετὰ τοσαύτης σκοπιμότητος, ἀποφασιστικότητος καὶ εὐρύτητος, ὥστε προέβη καὶ μέχρι τῶν κατωτάτων γειρωνοχτικῶν ἐπαγγελμάτων.

χειρωνακτικῶν ἐπαγγελλμάτων.
Ἐν τῷ Καταστένῳ π.χ., τοῦ Βοσπόρου, ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ, ταῖς παραλίαις συνοικίαις ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ Μακροχωρίου, ἐν Χαλκηδόνι καὶ ταῖς Πριγκιπωνήσις: Πρώτῃ, Ἀντιγόνη, Χάλικη καὶ Πριγκήπω, τὴν συγκοινωνίαν ἐξτετέλουν δι' ἀνακίων καὶ λέμβων Ἕλληνες. Κατὰ τὸ 1901, ὅτε μετὰ 16 ἐτῶν ἀποδημίαν ἐπισκεβήθημεν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν μόνον εὑρομεν ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ σθρόν ἀνάκτιον, ὑπὸ γέροντος Ἑλλήνος διευθυνόμενον, ὅστις διηγείτό μοι, ἐκφράσαντι: ἔκπληξην ἐπὶ τῇ μεταβολῇ, τοὺς σκληροὺς καὶ ἀπανθρώπους τρόπους, δι' ὧν ἠνάγκασαν οἱ Τούρκοι τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀπαρνηθῶσιν ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου. Τὰ αὐτὰ συνέβησαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐμπορικαῖς πόλεσι τῶν παραλίων. Τὰ αὐτὰ Μ. Ἀσίᾳ, οἷον τῇ Σμύρνῃ, τῇ Τραπεζούντῃ, τῇ Ἀμισῷ κλπ. Οἱ δὲ διαδεξάμενοι αὐτοὺς λεμβοῦχοι κατάγονται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐκ τοῦ Πόντου καὶ εἶνε ἐκ τῶν βίᾳ ἐξισλαμισθέντων Ἑλλήνων, οἵτινες, αὐτοὶ μὲν ὡς ἐν τῷ τουρκισμῷ ἀνατραφέντες δὲν ἔχουσιν ἴσως εἰδῆσιν τῆς καταγωγῆς αὐτῶν, ἡ ὄψις ὁμοῦς αὐτῶν βοᾷ εἰς τὸν θεατὴν τὴν ἀληθεῆ καταγωγὴν αὐτῶν.

Οἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων διωγμοὶ ἐγένοντο πλέον κατὰ πολιτικὸν πρό-
 ρωσιμα, ἐξ ὅπου εἰς τὴν ἀρχὴν ἦλθον οἱ καλούμενοι Νεότουρκοι.

Καὶ ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Χαμίτ ἐπιέζοντο οἱ Ἕλληνες, ἐξετοπίζοντο ἀπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἀξιοματῶν, ὑπεβλήποντο καὶ παρεμβάλλοντο προσκόμματα εἰς τὴν πορείαν τῶν ἀγωνιζομένων ν' ἀνέλθωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἴτε ἐπιστημονικῶς, εἴτε ἐμπορικῶς, εἴτε ἐπαγγελματικῶς, ἐμαραίνετο καὶ τότε πᾶσα ἐπιτόπιος βιομηχανία καὶ πᾶσα ἐγγχώριος παραγωγὴ ἐπιβαρυνομένη ὑπὸ ἐπαχθεστάτων καὶ ποικίλων φόρων καὶ καταθλιβομένη ἀπηνέστατα ὑπὸ ἐσπρακτῶρων τῶν φόρων ἢ τῶν ἀγοραζόντων τούτους παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἰδιωτῶν, οἵτινες πᾶσαν ἐπίνοιαν ἐξεύρισκον, ἵνα ἀρπάσῃσι τὸ ὄφελος τῆς ἐργασίας τοῦ πολίτου. Καὶ ἐπὶ Χαμίτ βεβαίως οἱ τέχνην τινα ἐπαγγελλόμενοι, τὴν γεωργίαν ἢ τὴν κτηνοτροφίαν κληρονομικῶς καλλιερ- γοῦντες, ἠναγκάζοντο πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν νὰ ζητῶσι πόρον ζωῆς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἢ ἐν Ἀμερικῇ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Ῥωσίᾳ ἢ ἐν Ῥουμανίᾳ ἢ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Βασιλείῳ. Εἰς Ῥωσίαν π. χ. μετηγάστεισαν ἐκ τοῦ Πόντου πλεον τοῦ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου Ἑλλήνων. Ὁ Καύκασος, ὅστις πρότερον ἠλλείψει ἐργατικῶν χειρῶν ἀτελῶς ἐκαλλιεργεῖτο καὶ ἐλάχιστον παρήχε τῇ Κυβερνήσει εἰσο- δήματα, νῦν διὰ τῆς φιλοπονίας τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν κατέστη πα- ραγωγικὴ χώρα. Ἡ γεωργία, ἡ καπνοφυτεία, ἡ βιομηχανία τοῦ καπνοῦ ἐπαγωγικὴ χώρα. Ἡ γεωργία, ἡ καπνοφυτεία, ἡ βιομηχανία τοῦ καπνοῦ παρὰ τὴν οὐλητὴν πενίαν, εἰς ἣν ἔρριψεν αὐτοὺς ἡ ἀρπακτικὴ ἀπληστία τῶν τοπικῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἡ σκόπιμος ἐξώθησις αὐτῶν εἰς τὴν δυστο- χίαν, ἐξήλθον πόρον ζωῆς ἐν Καυκάσῳ. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἐστεμμένου Λατίν

ἐκείνου δολοφόνου, ὡς ὠνόμασεν αὐτὸν ὁ φιλανθρωπότατος πολιτικὸς τῆς Εὐρώπης ΓΛΑΔΣΤΩΝ, ἐγίνοντο φόνοι καὶ διαρπαγαὶ περιουσιῶν καὶ ἐξισλαμίσεις καὶ ἀρπαγαὶ γυναικῶν καὶ νεανίδων, ἀλλὰ τὰῦτα ἦσαν ἐκδηλώσεις τῆς Τουρκικῆς αὐταρχίας, δὲν ἦσαν πράξεις ἐκ σκοπίμου πολιτικοῦ προγράμματος ἀπορρέουσαι, ὡς αἱ τοῦ προγράμματος τῶν Νεοτούρκων, τῶν τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἐπιδιώκόντων.

γ'.

Αἱ πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν Ἑλλήνων Τουρκικαὶ μέθοδοι.

Τοῖς δυναστευομένοις καὶ ἀδικουμένοις ἐπὶ Χαμίτ ὑπελείπετο τοῦλάχιστον ἡ ἐλπίς, ὅτι δι' ἰκεσιῶν καὶ διὰ χρηματικῶν δωρεῶν θὰ ἠδύναντο νὰ μετρίσωσι τῶν Τούρκων δεσποτῶν τὰς κακουργίας. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς δ' ὁμοῦ τῶν Νεοτούρκων δὲν ἐπιδιώκεται μόνον ἡ ἀρπαγὴ τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐπιδιώκεται μόνον ὁ ἐξισλαμισμὸς πρὸς σαρκινὰς ἀπολαύσεις ἢ ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, δὲν διοργανοῦνται μόνον δολοφονίαι πρὸς κορεσμὸν φυλετικοῦ φθόνου ἢ θρησκευτικοῦ μίσους ἢ πρὸς θεραπείαν ἀκορέστου πλεονεξίας, ἀλλὰ πρὸς τελείαν ἐξολόθρευσιν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἐκτουρκισμόν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, κατὰ σατανικὸν πρόγραμμα μετ' ἀδυσωπότητος ἐπιμονῆς καὶ φρικωδῶν ἐπινοήσεων ἐκτελούμενον. Ἐσχημάτισαν οἱ Νεότουρκοι πανταχοῦ λείσχαζι, εἰς ἃς καλοῦντες τοὺς ἐντοπίους Τούρκους κατήχουν αὐτοὺς εἰς τὸ ἀπάνθρωπον ἔργον, ὃ ἐμελλόν ἐκ συνθήματος νὰ ἐκτελέσωσιν. Ἐξήγειρον τὰ θρησκευτικὰ μίστη, τὰ αἰσθήματα τῆς πλεονεξίας, τὰς σαρκινὰς ὀρέξεις, διεξωγράφουν τοὺς πολιτικούς καὶ προσωπικούς κινδύνους, οὓς δῆθεν ἐμελλόν νὰ ὑποστῶσιν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἐξώπλιζον αὐτοὺς, ἵνα ἐν τῇ τακτῇ ἡμέρᾳ ὧσιν ἐρωδιασμένοι διὰ φονικῶν ὁργάνων κατὰ τῶν ἀλλων συνοίκων Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων ἐγύμναζον αὐτοὺς εἰς σκοποβολήν, ἵνα μὴ ἀποτυγχάνωσιν αἱ κατὰ τὴν εἰρηνικὴν ὑπὸ τῶν Σουλτάνου ριπτόμεναι φονικαὶ βολαί. Διενεμήθησαν δὲ εἰς τοὺς Μουχτάριδαζ τῶν πόλεων καὶ χωρίων ἐκ τοῦ στρατολογικοῦ γραφείου ἐνσφράγιστοι φάκελλοι μετὰ τῆς αὐστηρᾶς εἰς αὐτοὺς συστάσεως νὰ μὴ ἀνοιγῶσιν εἰ μὴ ἐν ὁρισθησμένη ἡμέρᾳ, ὅταν διατάξωσιν αἱ ἀρχαί.

Ἐσχημάτιζον σώματα Βασιδουζούκων καὶ ὠρμιζον αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Κορανίου, ὅτι θὰ ἐκτελέσωσι πιστῶς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχῶν.

Ὅτε δ' ἐδόθη τὸ σύνθημα, διέκοψαν τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα, ἵνα ἐν παντελεὶ ἀγνοίᾳ τῶν ἀλλαχοῦ κατοικούντων Χριστιανῶν ἐκτελῶσιν ἀδεῶς τὰς διαρπαγὰς, τὰς λεηλασίας καὶ τοὺς θαρμούς καὶ τὰς ἀτιμώσεις καὶ τοὺς φόνους τῶν ἑαυτῶν θυμάτων.

Ἦνοιγον τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν δι' ἀντικλείδων, συνελάμβανον καθ' ὁδὸν τοὺς Ἕλληνας, ἐγύμνουσαν αὐτοὺς, ἐν παραμικρᾷ δ' ἀντιστάσει ἔδερν καὶ πρὸς μείζονα εὐχαρίστησιν ἐφόνευον αὐτοὺς.

Εἰσπερχόμενοι εἰς τὰ καταστήματα καὶ τὰς οἰκίας διήρπαζον τὰ ἐν αὐτοῖς καὶ ἡρῆμουν καὶ κατέστρεφον καὶ ἔθετον πῦρ εἰς αὐτάς. Τὰ διαρπαγέντα δὲ ἀπῆγον καὶ δι' ἀμαξῶν εἰς τῆς Δημαρχίας.

Εἰς τοὺς ἐκ φόβου καὶ τρόμου φεύγοντας, ἵνα σώσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἔστηγον ἐνέδρας, συνελάμβανον καὶ ἐλήπτουν αὐτοὺς καὶ ἀπῆγον τὰς γυναῖκας καὶ τὰς κόρας αὐτῶν. Ταῦτα δὲ ἐγίνοντο ἐν γνώσει τῶν στρατιω-

τικῶν ἀρχῶν. Ὅτε δὲ διαμαρτυρόμενοι διὰ τὰ κακουργήματα οἱ πάσχοντες ἐπεκαλοῦντο ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν στρατιωτικὴν ἀρχήν, ἤκουον τὸ ἀπροσδόκητον καὶ ἀπελπιστικόν : *Μήμιασιν Χαμπερὴ βάρ, ὃ ἐστὶ μὴ μαινοπονεῖτε· τὰ συμβαίνοντα γίνονται τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ Χιλιάρχου !*

Τούρκοι δὲ πρόκριτοι περιερχόμενοι τὰς ὁδοὺς προέτρεπον τοὺς Ἕλληνας νὰ μεταναστεύσωσι καὶ ὠρίζον αὐτοῖς προθεσμίαν μέχρι τῆς 8ης Τουρκιστί. Ἐμποροὶ δ' Ὀθωμανοὶ ὠδήγουν τοὺς πειθόμενους νὰ φύγωσιν εἰς τὰς παραλίας. Εἰσώρμων εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, διήρπαζον τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἱερὰ σκεύη, ἐθεβήλουν τὰς ἱερὰς εἰκόνας, κατέστρεφον τὰ ἱερὰ βιβλία, τὸν Ἐσταυρωμένον κατεκερμάτιζον καὶ ἔρριπτον βλασημούντες εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ πρὸς μείζονα ἔτι χλεύην εἰς τὰ ἀπογορητήρια. Διὰ θαρμῶν ἠνάγκαζον τοὺς δυσμοῖρους Ἕλληνας νὰ βεβαιώσιν διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν, ὅτι τοὺς ἱεροὺς ναοὺς καὶ τὰς εἰκόνας δὲν ἐμίαναν οἱ Τούρκοι, οὐδὲ τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐργαστήρια ἐλεηλάτησαν ! !

Ἦνοιγον τὰς ἀποθήκας τῶν ἐμπόρων καί, ἀφ' οὗ διήρπαζον τὰ ἐν αὐταῖς, ἔθετον πῦρ καὶ ἀπετέφρουν αὐτάς.

Οἱ βίαιοι τῶν παρθένων καὶ ἐξισλαμίσαις αὐτῶν ἦσαν τὰ προχειρότατα λάφυρα τῶν οὔτε αἰδῶ οὔτε δίκην τιμῶντων ἀνθρωπομόρφων τούτων θηρίων.

Αἱ βίαιοπραγαὶ δ' αὐταὶ κατὰ κανόνα ἐπύρχοντο μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου (Καϊμακὰμ) καὶ τῶν στρατιωτικῶν βαθμοφόρων, οἷον συνταγματάρχων καὶ τῶν ὁμοίων, ἐπίσκεψιν τῶν πόλεων καὶ κομοπόλεων.

Διαρρήδην δὲ διέτασσαν οὗτοι τοὺς Ἕλληνας κατοίκους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα λέγοντες : δὲν ἐγγνώμεθα περὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀπειλουμένης σφόδρα ὑπὸ τῆς παρουσίας Κομιτατζήδων.

Ἐντρομοὶ δὲ καὶ κλαίοντες οἱ δυστυχεῖς ὁμογενεῖς ἐγκατελίμπανον τὴν ἀγαπητὴν αὐτῶν πατρίδα, τὴν φιλότατὴν οἰκίαν, τὴν ἐκ μακρᾶς κληρονομίας καὶ δι' ἰδίων κόπων καὶ ἰδρώτων σχηματισθεῖσαν περιουσίαν, τὰ ἱερὰ αὐτῶν σεβάσματα καὶ τοὺς τάφους τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ φεύγοντες ἐνέπιπτον εἰς ἀγρίας ὁρδᾶς ἐνεδρευόντων μαιφόνων, οἵτινες ὑπέβαλλον αὐτοὺς εἰς κακώσεις, ληστεύσεις καὶ παντὸς εἶδους βασάνους καὶ ἐξευτελισμούς, συχνότατα δὲ καὶ ὑπὸ τὴν κοπὴν τῆς μαχαίρας ἢ ὡς στόχον τοῦ πυροβόλου αὐτῶν. Τῶν δὲ φευγόντων τὰς οἰκίας, τὰς μήκω ληληλαθηθείσας, οἱ ἐπίσημοι ἀρχαὶ ἦνοιγον καὶ τὰ μὲν ἔπιπλα αὐτῶν μετέφερον καὶ ἐναποθήκευσαν πρὸς πώλησιν, εἰς αὐτάς δὲ ἐνεκαθίστων Τούρκους. Ὁ σκληρὸς οὗτος διωγμὸς καὶ τὰ φρικώδη κακουργήματα ἐκίνησαν τὸν ἔλεον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβειῶν τῶν χριστιανικῶν Δυνάμεων. Τοῦτο παρεκίνησε τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Τουρκίας Ταλαὰτ, ἵνα ἀναλάβῃ περιοδεῖαι ἀνά τὴν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν πρὸς κατάπυσιν δέθνην τῶν διωγμῶν καὶ ἐπιθάρρυνσιν τῶν διωκομένων, ὅπως μὴ καταλίπωσι τὸ πάτριον ἔδαφος.

δ'.

Αἱ πρὸς ἐξαπάτησιν τῆς διεθνοῦς γνώμης περιοδεῖαι τοῦ Ταλαὰτ.

Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ Ταλαὰτ θὰ τολμήσῃ νὰ διαμαρτυρηθῇ τὸ διὰ μωρίων σαλπύγγων διασαλπισθὲν γεγονός, ὅτι τὴν περιοδεῖαν ταύτην δὲν ἐπεχείρησεν, ὡς διεκήρυττεν, ἵνα καταπαύσῃ τοὺς διωγμούς, ἀλλ' ἵνα συστηματικώτερον αὐτοὺς ὀργανώσῃ καὶ βιά πειστικῶν ἐπιχειρημάτων παρα-

βαρύνη τοὺς μακρομένους διώκτας εἰς τὸ μικρὸν αὐτῶν ἔργον. Διὰ τίνων δ' ἐμπαικτικῶν ἐπινοήσεων ἐπεχείρει ὁ Ταλαάτ νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν ἐξεγερθεῖσαν κατὰ τῶν ἀνηκούστων Τουργικῶν βίαιοπραγίῳ συνείδησιν τοῦ πολιτισμένου κόσμου δηλοῖ τὸ ἐπόμενον γεγονός.

Ὁ Ταλαάτ ἐπηλεγράφει εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτι συνέλαβε τὸν ἐν Καστελλίῳ τῆς Κυζίκου διδάσκαλον Ἀθηνοκλέα Παπᾶ Γρηγοριάδην καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς ἐν Πανόρμῳ δικαστικὰς ἀρχάς, ἵνα τιμωρηθῇ διότι δόθεν αὐτός διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπηρύκανε τὸ ρεῦμα τῆς μεταναστεύσεως! Γινώσκете ποῖος αὐτός ὁ Ἀθηνοκλῆς Γρηγοριάδης καὶ ποῖον τὸ Καστέλλιον, ἐξ οὗ αὐτός διὰ τῶν κηρυγμάτων αὐτοῦ ἐκίνει, κατὰ τὸν Ταλαάτ, εἰς μετανάστευσιν τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνας:

Ὁ Ἀθηνοκλῆς Παπαγρηγοριάδης εἶνε υἱὸς τοῦ ἐξαδέλφου μου Δημητρίου Γρηγοριάδου, εἰς ὃν, ἀσθενικῆς φύσεως ὄντα, δὲν ἠδυνήθη ὁ πατήρ νὰ δώσῃ ἀνωτέραν παιδευσιν καὶ ἀπέσυρεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐβδόμης τάξεως τῆς Ἀστικῆς σχολῆς Ἀρτάκης. Γινώσκων δέ πως ὁ Ἀθηνοκλῆς παρὰ τοῦ ἱερέως πατρὸς αὐτοῦ μαθὼν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τοῦ γραμματοσχολείου καὶ ἱεροφάντης τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ χωριδίου τῆς Κυζίκου Καστελλίου ἀντὶ μισθοῦ 1200 γροσιῶν, ἴτοι 240 δραχμῶν τὸ ἔτος.

Τὸ δὲ Καστέλλιον, καίμενον εἰς τὴν ἀκροτάτην βορειοανατολικὴν ἄκρην τῆς χερσονήσου Κυζίκου, εἶνε ἀποκεκλεισμένον καὶ ἀπὸ θαλασσίας καὶ ἀπὸ χερσαίας συγκοινωνίας· διότι οὐ μόνον ἀτμόπλοιον οὐδέποτε προσήγγισεν εἰς αὐτὸ διὰ τε τὸ ἀλίμενον καὶ διὰ τὸ ἐνεκα τῆς ὀλιγότητος καὶ πενίας τῶν κατοίκων ἀσυμφορον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἱστοφόρα ἢ προσέγγισις εἶνε κινδυνώδης· διότι τὸ θαλασσίως ἐπικινδυνότατον τῆς Κυζίκου μέρος εἶνε τοῦτο, *Καράλα* κοινῶς καλούμενον. Ἡ δὲ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἄλλων χωρίων τῆς Κυζίκου γίνεται πεζῇ ἢ δι' ὄνου ἢ ἵππου. Τοῦτον λοιπὸν τὸν ταλαίπωρον γραμματοδιδάσκαλον τοῦ Καστελλίου ἐκέρυττεν ὁ τερατολόγος Ταλαάτ ὡς αὐξάνοντα τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα χιλιάδων Ἑλλήνων καὶ ἀρπάσας αὐτὸν ἐκ τῆς πενιχρᾶς καλύβης γραμματοδιδασκαλείου σμικροῦ καὶ ἀσήμου καὶ ὅλως ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἀποκεκλεισμένου χωριδίου ἀνύψωσεν εἰς ἥρωα μοναδικῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ κινήσεως καὶ διεσάλπισεν ὡς ἔργον τῆς περιουσίας αὐτοῦ θριάμβου ἀξίον.

Ἡ χερσονήσος Κυζίκουs ἔχει 17 χωρία, ὧν τὰ ὀνόματα εἶνε:

1) Ἀριάκη, 2) Γονιά, 3) Ρόδα, 4) Χαράκι, 5) Δρακοῦς ἢ Δρακοῦντια, 6) Βαθύ, 7) Κατάτοπον, 8) Λαγκὰς ἢ Λαγκάδα, 9) Διαβατή, 10) Κασιέλλι, 11) Μηχανιώνα, 12) Πέραμος, 13) Ἀρμενοχωρί, 14) Καινούριον χωρίον ἢ Καμπὲρ Μπαζές, 15) Κάτω χωρίον, 16) Κοῦκουρον καὶ 17) Χαμαμλῇ, καὶ πληθυσμὸν περὶ τὰς 50 χιλιάδας κατοίκων, οἵτινες πλὴν 2700 Τούρκων (100 Τούρκων κατοίκων τοῦ Κοινοῦρου, 300 τοῦ Χαμαμλῇ, 300 τῆς Διαβατῆς καὶ 2 χιλιάδων Τούρκων τῆς Ἀρτάκης) καὶ 500 Ἀρμενίων τοῦ Ἀρμενοχωρίου, πάντες οἱ λοιποὶ 46800 ἦσαν πρὸ τῶν διαγμῶν Ἕλληνας.

ε'.

Τὰ προνόμια τῆς Κυζίκου.

Ἡ Κυζίκος ἦτο προνομιοῦχος. Ὅτε ὁ Ὁρχάν (1326—1359) κατήρχετο πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον κατακτώμενος τὰς Ἑλληνικὰς χώρας

καὶ λεηλατῶν αὐτάς, οἱ Κυζικηνοὶ καταπεπονθμένοι ἤδη ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀράβων καὶ τῶν ἐπανεληλυμένων ὀλεθριωτάτων σεισμῶν, φοβηθέντες μὴ ἐπιδραμῶν τὴν χερσόνησον ὁ μετὰ πολλοῦ τοῦ ραΐζου κατερχόμενος εἰς τὸν Ἑλλησπόντον στρατὸς τοῦ Ὁρχάν σφάζων καὶ λεηλατῶν ἐξαφανίσῃ πᾶν ὅ,τι ὑπελείφθῃ ἐκ τῶν προγενεστέρων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν ὀλεθριωτάτων θεομηνιῶν. ἔγνωσαν νὰ ἐξέλθωσι πρὸς προπάντησιν τοῦ φοβεροῦ κατακτητοῦ καὶ νὰ δηλώσωσιν αὐτῷ ὑποταγὴν. Ὁ Ὁρχάν εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς ἐκουσίας ταύτης δηλώσεως ὑποταγῆς τῶν Κυζικηνῶν ἐπεδαφίλειυσεν αὐτοῖς τὰ ἐξῆς πρόνομια :

α') Οἱ κάτοικοι τῆς Κυζίκου νὰ εἶνε ασύδοτοι, β') νὰ μὴ διέλθῃ διὰ τῆς Κυζίκου ὁ στρατὸς αὐτοῦ, γ') νὰ μὴ κατοικήσωσιν ἐπ' αὐτῆς Τούρκοι, δ') οἱ ἱερεῖς τῆς Κυζίκου νὰ φέρωσι περὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ταινίαν πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων ἱερέων καὶ ἄλλα δευτερευούσης σπουδαιότητος.

Τὸ φερμάνιον, δι' οὗ παρεχωροῦντο τοῖς Κυζικηνοῖς τὰ πρόνομια ταῦτα, ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1854, ὅτε ἡ τῇ 28 Ἰουνίου, παραμονῇ τῆς ἐορτῆς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, γενομένη ἐν Ἀρτάκῃ μεγάλη πυρκαϊὰ ἀπέτεφρε τὴν πόλιν καὶ τὴν Μητρόπολιν, ἐν ᾗ ἐσώζετο τὸ φερμάνιον.

Οἱ Τούρκοι ἐσεβάσθησαν κατ' ἀρχὰς τὰ πρόνομια ταῦτα οὐχὶ ἐξ εὐλαθείας πρὸς τὸ Σουλτανικὸν φερμάνιον, ἀλλὰ διότι τὸ λεπτόγειον καὶ μετρίως γονιμότητος ἔδαφος τῆς Κυζίκου δὲν ἐθεράπευε τὰς πλεονεκτικὰς αὐτῶν βλέψεις. Ἀποδείξεις τούτου εἶνε ὅτι ὕστερον εἰς τὰ παχύγαια καὶ γονιμώτερα τῆς Κυζίκου μέρη, τὴν Ἀριάκην καὶ τὴν Διαδατὴν, εἰσέδουσιν καὶ κατόικησαν Τούρκοι, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὰ λεπτόγεια καὶ ἀγονώτερα.

Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις οὐ μόνον τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὰς βίαιαις πράξεις καὶ τοὺς διωγμοὺς ἤνειχετο, ἀλλὰ συνειργάζετο μετὰ τῶν βίαιαις πράξεων. Ταῦτα διενύουσιν αἱ ὀλίγαις ἡμέραις πρὸ τῶν θιωγμῶν τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνεννοήσεις καὶ συνεντεύξεις τῶν ἐπάρχων (καϊμακάμ), ἡ ἀφίξεις τοῦ ὑποδιοικητοῦ (μουτεσαρίφ) εἰς Κεμέριον, αἱ μυστικαὶ συνεννοήσεις μετὰ διαφόρων Τούρκων προυχόντων, ἡ ἔλευσις κομιτατζήδων, ἡ συνεργασία αὐτῶν μετὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ὁ σχηματισμὸς ἀνταρτικῶν σωμάτων καὶ ὁ ὀπλισμὸς αὐτῶν ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν.

Ὁ δὲ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Τουρκίας Ταλαὰτ ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν διαμαρτυριῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν πίστεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβειῶν ἐπεχείρησε περιοδεῖαν ἀνὰ τὴν Θράκην. Ἐπιστρέψας δὲ ἐξ αὐτῆς συνεκάλεσεν εἰς συνεδρίαν τὰ μέλη τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου «ΕΝΩΣΙΣ καὶ ΠΡΟΟΔΟΣ» εἰς μυστικὴν συνεδρίαν καὶ εἶπε πρὸς αὐτὰ κατὰ τὴν αὐτόπτην καὶ αὐτήκουον μάρτυρα βουλευτὴν Ἀδραμυτινίου Φεράτ βέην, ἰσχύοντα ἐν τῷ Κομιτάτῳ, τὰ ἐξῆς : «Εἰς πάντας ἡμᾶς, ἤρξατο λέγων ὁ Ταλαὰτ, εἶνε γνωστὸν ὅτι μόλις πρὸ δύο ἡμερῶν ἐπιστρέψα ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Θράκην περιοδείας μου, τὸ τί εἶδον καὶ τί ἤκουσα ἐκεῖ εἶνε ἀνεκδιήγητα. Οἱ ὁμογενεῖς ἡμῶν κατὰ τὴν Βουλγαρικὴν κατοχὴν ὑπέστησαν τὰ πάνδενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων. Οὗτοι δὲν ἐφείσθησαν οὔτε βρέφους ὀλίγων ἡμερῶν ἡλικίας οἱ ἀλητῆριοι, οὔτε γερόντων ἑκατὸν ἐτῶν. Πανταχοῦ συναντᾷ τις ἀνθρώπινα κρανία καὶ ὅσα, ὥς μοι διηγήθησαν οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν Μουσουλμάνοι. Οἱ Ἕλληνες ἐσχίζον τὰς κοιλίας τῶν ἐγκύων γυναικῶν καὶ διεπέρων τὰ βρέφη εἰς μαχαίρας. Ἐπαρθένας ἀπὸ ὁκτὼ ἐτῶν καὶ ἄνω δὲν ὑπάρχει ἐκ τῆς κινητῆς καὶ ἀκι-

νήσου περιουσίας τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν δὲν ἀφῆκαν λίθον ἐπὶ λίθῳ. Τὰς οἰκίας αὐτῶν κατέκαυσαν, τῆς περιουσίας αὐτῶν διήρπασαν.

Οἱ δὲ Μουσουλμᾶνοι διακίτωνται ὑπὸ σκηνᾶς, ἄλλοι ρακένδυτοι καὶ ἄλλοι σχεδὸν γυμνοί.

Φρίκη καταλαμβάνει τὸν ἐπισκέπτην. "Όταν τις σπείρῃ εἰς τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ σίτον, μετὰ τοῦ σίτου φυτρώνουσι καὶ ἄκανθοι. Οἱ Ἕλληνες εἶνε ἄκανθοι ἐν τῷ Κράτει ἡμῶν, ὀφείλομεν δὲ νὰ ἐκρίζώσωμεν αὐτούς. Ἐπειτα, ὡς λάθωμεν παράδειγμα τὴν Βουλγαρίαν, ἥτις λέγει : «Ἡ Βουλγαρία διὰ τοὺς Βουλγάρους». Λοιπὸν καὶ ἡ Τσερκία διὰ τοὺς Τούρκους.

Πρέπει νὰ ἰδρύσωμεν ἑταιρείας, νὰ συγκροτήσωμεν συνεταιρισμοὺς καὶ ἐν γένει νὰ φροντίσωμεν νὰ λάθωμεν τὸ ἐμπόριον εἰς χεῖρας ἡμῶν. "Όπως ἡ βδέλλα προσκολλᾶται εἰς τὸ σῶμα καὶ τρέφεται ἐξ αὐτοῦ, οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες ὡς παράσιτοι τρέφονται καὶ πλουτοῦσιν ἐξ ἡμῶν. Ἀς προσπαθήσωμεν λοιπὸν νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν βδέλλαν ταύτην ἀπὸ τοῦ σώματος ἡμῶν».

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ τότε ἐξοχώτατος Ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Τουρκίας Ταλαὰτ πρὸς τὰ μέλη τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου.

ς'.

Οἱ διωγμοὶ προσχεδιάσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Ἐκ τούτων σαφῶς καταδεικνύεται ὅτι τοὺς διωγμοὺς προεκάλει ἡ Νεοτουρκικὴ Κυβέρνησις κατὰ σχέδιον προμελετημένον καὶ προδιαγεγραμμένον, δοθὲν αὐτῇ ὑπὸ τῆς Γερμανίας. Περὶ τούτου ἔχομεν ἐπιστήμους μαρτυρίας Τουρκικῶν ἀρχῶν π. χ.

Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς συνθήκης ὁ Γερμανὸς στρατάρχης Liman von Sanders ἐπεχείρησε περιοδεῖαν ἀνὰ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια, τὰ ἀπέναντι τῆς νήσου Λέσβου. Διεδόθη δὲ τότε μετ' ἐντάσεως μεγάλης, ὅτι ὁ Γερμανὸς στρατάρχης Liman von Sanders ἀπεφάνετο, ὅτι πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἔνεκα τῆς γεινιότησεως τῶν νήσων ἐπ'ἀναγκῆς εἶνε νὰ κατασκευασθῶσιν ὀχυρωματικὰ ἔργα, δέκα χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς παραλίας ἀπέχοντα διότι κατὰ τὴν παράλιον χώραν, τὴν ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένην, δὲν εἶνε συνετὸν εὐδὲ συμπερὸν νὰ κατασκευασθῶσιν ὀχυρώματα.

Ὁ αὐτὸς Γερμανὸς στρατάρχης ἐπεχείρησε καὶ δευτέραν περιοδεῖαν μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Μικρασιατικῆς παραλίας. Κατὰ τὴν δι' Ἀδραμυττίου διέλευσιν αὐτοῦ ὁ δήμαρχος τοῦ Ἀδραμυττίου καὶ πρόεδρος τοῦ ἐκεῖ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου Χακὴ Βέης πανηγυρικῶς ὑποδεξάμενος τὸν στρατάρχην προσεφώνησεν αὐτὸν θερμότατα. Ἐν δὲ τῇ προσφωνήσει αὐτοῦ εἶπε καὶ τὰ ἑξῆς.

«Τὸ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐδώσατε ἡμῖν, ἐξετελέσαμεν κατὰ γράμμα καὶ νῦν ζῶμεν ἐν ἡσυχίᾳ».

Τὰς χώρας, ἐξ ὧν ἐδιώχθησαν οἱ Ἕλληνες, ἐπισκέψαντο καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ Γερμανοὶ μετὰ τοῦ Τούρκου Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Ἐμβέη.

Ἡ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν γένος δυσμένεια τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν προέβαινε μέχρις ἀφιλανθρωπίας.

Ἐν Πέραν Κωνσταντινουπόλεως ἡ κυρία τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀμερικανικῆς Πρεσβείας ἔγραψε πρὸς τὸν γνωστὸν αὐτῇ ἐπὶ τῆς ἐπιτάξεως Γερμανὸν ἀξιωματικὸν παρακαλοῦσα, ὅπως μὴ ἐπιτάξῃ τοὺς ἄνθρακας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει «Φιλοπιδώχου ἀδελφότητος τῶν Ἑλληνίδων κυριῶν», οὗς τὸ φιλάνθρωπικόν τοῦτο σωματεῖον ἐναποθέηκευσε, ἵνα διανείμῃ αὐτοὺς τὸν χειμῶνα εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἀπήντησεν ὧδε :

Κυρία,

«Λυποῦμαι πολὺ διότι δὲν δύναμαι νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὸ κατὰσκημα, τὸ ὁποῖον ζητεῖτε νὰ ὑπερασπισθῇτε, τυγχάνει νὰ εἴνε Ἑλληνικόν. Οἱ δὲ Ἕλληνες εἶνε ἐχθροὶ οὐ μόνον τῶν Τούρκων, ἐν τῷ Κράτει τῶν ὁποίων ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν Γερμανῶν.»

Οἱ ἀρχιερεῖς ἐν ἀπογνώσει εὐρισκόμενοι ἐνώπιον τῶν διαρπαγῶν καὶ λεηλασιῶν τῶν χριστιανικῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστημάτων ἐξητούντο τηλεγραφικῶς παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἵνα δι' ἐνεργείας συντόμου παρὰ τῇ Τουρκικῇ Κυβερνήσει διαταχθῇ ἀναστολή τῶν διωγμῶν καὶ τῶν λεηλασιῶν. (Τηλεγράφημα Ἀγίου Ἐφῆσου τῇ 31 Μαΐου 1914).

Οἱ αὐτοὶ δυστυχεῖς ἀνεφέροντο τηλεγραφικῶς πρὸς τοὺς κατὰ τόπους διοικητάς, ὅπως λάθωσι μέτρα πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας εἰς τοὺς πιστοὺς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου (Ἀγίου Ἐφῆσου τηλεγράφημα τῇ 21 Μαΐου 1914).

Αἱ δημογεροντίαι ἐπληγράφουν πρὸς τὸν Μέγαν Βεζύρην ἱκετεύουσαι, ὅπως ἀγαθυνθεὶς διατάξῃ νὰ τερματισθῶσιν οἱ θαρμοὶ, αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ διαρπαγαὶ τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστημάτων τῶν χριστιανῶν. Προσέθετον δὲ ὅτι :

«Οἱ Μποϊκοταιζήδες δηλοῦσιν ὅτι οὐδεμίαν Κυβέρνησιν ἀναγνωρίζουσιν. Ὅ,τι δὲ αὐτοὶ πράττουσιν, τοῦτο εἶνε, λέγονοι, θέλησις τοῦ ἔθνους. (Τηλεγράφημα τῆς 23 Μαΐου 1914).

Οἱ ἀρχιερατικοὶ ἐπίτροποι καθικετεύουσι τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ σπεύσωσιν εἰς τοὺς τόπους τῆς καταστροφῆς, ἵνα ἴσως διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν κατορθώσωσι νὰ ἀναστειλῶσι τὸ κακόν.

Ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ ἀπηγόρευον τοῖς Ἀρχιερεῦσι τὴν μετάβασιν πρὸς παρεγορίαν τοῦ ποιμανίου αὐτῶν (Τηλεγράφημα τῆς 24 Μαΐου 1914 τοῦ Ἀγίου Ἐφῆσου). Αἱ δὲ Τουρκικαὶ ἀρχαί, ἵνα ἔχωσι νὰ παραστήσωσιν ἐν ἀνάγκῃ τὰς καταστροφὰς καὶ τοὺς διωγμοὺς ἐξ οἰκίας βουλήσεως τῶν διωχθέντων προσελθούσας, συνέταττον καὶ ἐπεμπον εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Ἀρχιερέων καὶ εἰς τοὺς Δημογέροντας ἑγγράφα, δι' ὧν ἐζηλοῦτο αὐτοῖς ὅτι «Διωρίσθησαν μέλη ἐπιτροπείας, ὁρισθείσης πρὸς καταρτισμὸν αὐτοῖς τῶν «βελίων διαφυλάξεως ἀπὸ πάσης ἀπωλείας τῶν ζώων, τῶν ἐμπορικῶν καὶ οἰκιακῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐγκατέλειπον οἱ Ἕλληνες κάτοικοι οἰκεία βουλήσῃ μεταναστεύσαντες, παρεκελεύοντο δ' αὐτοὺς, ὅπως καταβάλωσι προσοχὴν καὶ μέριμναν εἰς τὴν πιστὴν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν ἐκπλήρωσιν, ὥστε πρὸς ἀκριθεῖ καταγραφὴν τῶν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν πραγμάτων, ἀφοῦ διὰ καταλλήλου ἐρεύνης εὐρεθῶσι τὰ κλεῖθρα τῶν τοιοῦτων οἰκιῶν. (Ὁ κατὰ κατὰ Βουργανὴ Βεχμὴς πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Μητροπολίτου Ἐφῆσου ἑγγράφον ὑπ' ἀριθ. 56).

ζ'.

*Αί έκτοπίσεις τῆς Κυζίκου, Προκοννήσου καὶ τῶν παραλίων
τῆς Προποντίδος.*

Καὶ πρὸς μὲν τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς έκτοπίσεις τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας προέβαλλον οἱ Τούρκοι ὡς πρόσκαιρον τὸν ἀπὸ θαλάσσης κίνδυνον ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Πρὸς τὸν έκτοπισμὸν δ' ὁμοίως τῶν κατοίκων τῆς Κυζίκου, τῆς Προκοννήσου, τῆς Βεσθίκου καὶ τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος, τίνα λόγον ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἄλλον εἰμὴ τὸν ὄλεθρον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῆς νικητῆς καὶ ἀκινήτου αὐτῶν περιουσίας :

Καὶ ἀρχὴν τῆς έκτελέσεως τοῦ σχεδίου αὐτῶν ἐν Κυζίκῳ ἐποιήσαντο ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς κομποπόλεως *Περάμου*, κατοικουμένης ὑπὸ 5000 κατοίκων. Ἀλλ' οἱ Περάμιοι ἀντίστησαν σθεναρῶς καὶ ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀλλὰ τὴν νύκτα, ἐκδίκησιν πνέοντες οἱ κακοῦργοι, ἔθεσαν πυρ εἰς πολλὰ τῆς κομποπόλεως μέρη καὶ ἀπετέρωσαν αὐτὴν, διεσώθη δὲ μόνον τὸ θανάσιον τοῦ δραματικῶν θάνατον ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ διὰ τῆς ὑπὸ Γερμανικοῦ ὑποβρυχίου τορπιλλίσεως τῆς «Λουζιτανίας» εὐρόντος *Μικῆ Παπαδοπούλου* κτισθὲν παρθεναγωγεῖον, ὡς ἐκτὸς τῆς κομποπόλεως κείμενον.

Μετὰ τὴν δεινὴν ταύτην συμφορὰν οἱ κάτοικοι μέιναντες οὕτως ἄστεργοι καὶ γυμνοὶ διεσκορπίσθησαν καὶ περιῆλθον εἰς τὸν βίον ἀλήτου, ὃν καὶ φανταζόμενοι μόνον ἔτρεμον.

η'.

Ἡ ἐξολόθρευσις τῶν Μηχανιωτῶν.

Καταστρέφαντες οὕτως οἱ ὄλεθροι Τούρκοι τὴν Πέραμον ἐστράφησαν πρὸς τὴν βορειοανατολικῶς τῆς Περάμου κειμένην ἀγκυαίαν κομποπολιν *Μηχανιώναν*, ἔχουσαν περὶ τοὺς 2500 κατοίκους καὶ φιλοξενοῦσαν τότε ὑπὲρ τοὺς 500 πρόσφυγας Μαδυτινοὺς. Ἀλλὰ νῦν ἰδόντες ματαιωθέντας ἐν Περάμῳ τοὺς διαρπακτικὰς αὐτῶν σκοποὺς μετεχειρίσθησαν οἱ ἀλιτήριοι ἄλλην μέθην. Πρῶτον ἐρυγάδευσαν ἐκ Μηχανιώνας τὸν ἀνδρικὸν πληθυσμὸν ἀπὸ 18 ἐτῶν μέχρις 60, ἐπὶ τῷ πρόσχηματι τῆς γενικῆς στρατολογίας, εἴτα τῇ 14 Ἰουλίου 1915, ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ἀπεκίδόσθη εἰς Μηχανιώναν μετὰ 4 ἄλλων ὁ Κρῆς ἀστυνόμος *Μουσταφᾶ Τσαῦς* καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν ἀποτελούντων τὴν φρουρὰν ἐτέρων πέντε ἀστυνόμων διέταξε τὰ γυναικίπαιδα νὰ καταλίπωσι τὴν πατρίδα καὶ τὰς ἐστίαις αὐτῶν. Θρήνοι καὶ κλαυθμοὶ τῶν δυστυχῶν πλασματῶν ἀντήχουν εἰς τοὺς περιβάλλοντας τὴν Μηχανιώναν λόφους καὶ ἀνὰ τὴν ἀνατολικὴν θάλασσαν τῆς Προποντίδος.

«*Ἡ Κυβέρνησις διατάσσει νὰ φύγετε*», ἐπέταττον οἱ διώκται.

«*Ποῦ νὰ πάμε ; ἐθρήνουν τὰ θύματα, ἄνευ προστίου, ἄνευ χρημάτων ;*»

«*Ἐχετε χρήματα.*» Ἀπῆντων ἐκαίνοι· «*Πωλήσατε τὰ ζῶά σας, τὰ οἰκιακά σας ἑπιπλα.*»

«*Ποῦ νὰ εὗρωμεν τοὺς ἀγορασιὰς ;*»

«*Ἡμεῖς ἀγοράζομεν αὐτά.*»

Καὶ εὐθὺς ἐκήρυξαν διὰ κήρυκος νὰ συναχθῶσιν εἰς τὸν τόπον, τὸν

καλούμενον Ἀγέλη, πάντα τὰ μεγάλα ζῶα, ἵπποι, βόες, ἀγελάδες, μόσχαι, δαμάλεις, ὄνοι, ἡμίονοι, καὶ αἱ ἐκ τῆς νομῆς ἐπιστρέφουσαι ἀγέλαι προβάτων καὶ αἰγῶν. Ἠγόραζον δὲ ἵππον ἀξίας δέκα (10) λιρῶν ἀντὶ ἡμισείας μόνον, ζεύγος βοῶν ἀξίας 20—25 λιρῶν ἀντὶ μιᾶς μόνον, ἀγελάδα μετὰ τοῦ μοσχάριου αὐτῆς ἀντὶ δύο μετζίτιων, ἥτοι 8 δραχμῶν, ἐν πρόβατον ἀντὶ 5 γροσίων (=μιᾶς δραχμῆς) καὶ τὰ ἄλλα ἀναλόγως. Οἱ δυστυχεῖς Μηχανιώται ἀκούσαντες τὰς ἐξευτελιστικωτάτας ταύτας τιμὰς ἐδήλωσαν ὅτι ἰθαρροῦσιν αὐτὰ εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἄλλ' οἱ ἀστυνόμοι καὶ φρουροὶ ὑβρίζοντες καὶ ἀπειλῶντες ἔλεγον : Ὁ Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔχει ἀνάγκη τῶν ζώων σας. Πωλήσατε τὰ πράγματά σας ὅσα ὅσα, διὰ τὰ ἔχητε ἐφόδια εἰς τὸ ταξειδιόν σας, διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἡ Κυβέρνησις οὐκ ἀποσιτέλλει.»

Μετὰ λυγρῶν καὶ θακρῶν ἐνέδωκαν οἱ δύσμοιροι εἰς τὴν ἀποτρόπαιον ἀνάγκην.

Ἐν ᾧ δὲ ἐξηκολούθει ἡ πώλησις, ἐπεφάνησαν ἐν τῷ λιμένι ρυμουλκούμεναι ὑπὲρ τὰς 20 φορτηγίδες κομίζουσαι καὶ ἄλλους ἀγοραστάς. Ταύτας ἰδόντα τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας ἐγένοντο ἀπειλητικώτερα. Εἰς τὴν θίαν τῶν φορτηγίδων θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολλὸς ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς κωμοπόλεως μέχρι τοῦ ἐτέρου. Τὰ δὲ ὄργανα τῆς ἐξουσίας μὲ μάλιστα ἀνὰ χεῖρας ἐπέσπευδον τὴν ἐπίθεσιν τῶν δυστυχῶν εἰς τὰ πλοῖα. Ἠναγκάσθησαν τότε νὰ πωλῶσι τὰ πολύτιμα αὐτῶν σκευὴ καὶ ἐπιπλα εἰς ἀφαντάστως ἐξευτελιστικὰς τιμὰς π. χ. μαλλία στρωμάτων ἀντὶ ἐνὸς γροσίου (=25 λεπτῶν) τὴν ὁκάν, χάλκινα σκευὴ ἀντὶ δύο γροσίων (=50 λεπτῶν) τὴν ὁκάν, ἐρμάρια ἀξίας 3 καὶ 4 λιρῶν ἀντὶ ἐνὸς ἢ δύο μετζιτίων (= 4 ἕως 8 δραχμῶν), κιβώτια ἀντὶ 5 γροσίων (=μιᾶς δραχμῆς) καθρέπτας καὶ ἄλλα ἀντὶ μηδαμινωτάτων τιμῶν.

Ἐφρόντιζον δὲ οἱ ἐκδικασταὶ νὰ παραλαμβάνωσι παρὰ τῶν πωλητῶν ὑπογραφὰς τῆς πωλήσεως καὶ δι' ἀπειλῶν ἐξηνάγκαζον τὸν σφαριδοφύλακα τῆς Κοινότητος νὰ ἐπικυρῇ τὰς πωλήσεις διὰ τῆς κοινοτικῆς σφαρίδος.

Ἡ ἀγορὰ ἐξηκολούθησε μέχρι βαθείας νυκτός. Τὰ δ' ὄργανα τῆς ἐξουσίας, ἐβιάζον τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους δι' ἀπειλῶν καὶ ὑβρεῶν καὶ καστιγώσεων νὰ ἐπιδραστήωσιν εἰς τὰς φορτηγίδας φέροντες εἰς τὰς ὀγκάλας αὐτῶν κοιμώμενα τὰ ἑαυτῶν τέκνα.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγραφῶσιν αἱ φορικώδεις σκηναὶ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης νυκτός.

Ἐπέσπευδον οἱ ἀλιτῆριαι τὸν ἐκπατρισμὸν τῶν Μηχανιωτῶν, ἵνα μὴ ἔχωσιν οὗτοι καιρὸν νὰ παραλάβωσι τι μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὸ πένθιμον αὐτῶν ταξειδιόν καὶ ἐπομένως, ἵνα ὑπολειφθῶσιν αὐτοῖς ὡς οἶόν τε πλείεστα πρὸς ἄνετον μετὰ ταῦτα λαφυραγωγίαν.

Ἡ λυσσαλέα τῶν δικωτῶν ὁρμὴ συνεκρατήθη εὐτυχῶς ὑπὸ τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ οἴκτου τῶν Ὀθωμανῶν ναυτῶν τῶν φορτηγίδων, οἵτινες βλέποντες καὶ ἀκούοντες τὰ διαβραμνιζόμενα ἐδήλωσαν κατηγορηματικῶς εἰς τοὺς ἀστυνόμους, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ θάλασσα εἶνε τρικυμιώδης, ἀδυνατοῦσι νὰ προσαρᾷωσι τὰς φορτηγίδας καὶ νὰ παραλάβωσι γυναικόπαιδα ἐν ὄρφνυκτός. Οὕτω δὲ ἐξηκολούθησαν πλέον ἀνενοχλήτως τὸ ἀπαίσιον αὐτῶν ἔργον ἀγορασταὶ τε καὶ ἀστυνόμοι καὶ οἱ φύλακες τοῦ φάρου τῆς ἀπέναντι κειμένης νήσου τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου καὶ λοιποὶ κόρακες ὁσφρανθέντες τὴν πονητὴν λείαν.

Ἀφοῦ δὲ ἡ βία καὶ ἡ διαρπαγὴ καὶ ἡ λεηλασία παρετάθη μέχρι πρωΐας, περὶ τὸν ὄρθρον τῆς τετάρτης ἤρξατο ἡ ἐπιβίβασις τῆς λείας εἰς τὰς φορτηγίδας. Ἀλλὰ τίς νὰ ἐκτελέσῃ ταύτην, ἀφοῦ πᾶσαι αἱ οἰκογένειαι ἕνεκα τῆς στρατολογίας ἐστεροῦντο ἀνδρῶν πρὸς ἐπιβίβασιν εἰς τὰς φορτηγίδας σκευῶν καὶ ἐπιπλῶν; Διὰ μαστιγιώσεων οἱ διώκται ἠνάγκαζον γέροντας καὶ γράϊας, γυναῖκας καὶ κόρας καὶ μικρὰ παιδιά νὰ μεταφέρωσιν αὐτὰ ἀλληλοβοηθούμενοι εἰς τὴν παραλίαν.

Πλὴν τῶν οἰκιακῶν ἐπιπλῶν καὶ σκευῶν διηρπάγησαν καὶ τὰ δίκτυα πάντων τῶν ἀλιέων, ἀξίας ἄνω τῶν δέκα (10) χιλιάδων λιρῶν, καὶ τὰ ὑπερεξήκοντα ἀλιευτικά πλοῖα καὶ τὰ σιτηρὰ αὐτῶν, ἅτινα εἶχον ἀφελθῇ ἄλλα μὲν ἡλωνισμένα, ἄλλα δὲ εἰς δέματα καὶ θημωνίας, ἐτι δὲ τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς ὥρας ταύτης τοῦ ἔτους.

Ἄλλ' οὐδὲ μέχρι τούτου περιορίσθησαν οἱ ἐπιδρομαῖς, ἀλλ' ἐμβαίνουντες καὶ εἰς τὰ πλοῖα ἀφῆρουν παρὰ τῶν γυναικῶν καὶ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα γοήματα, ὥστε ἔδωκαν αὐταῖς πρὸς ἀγορὰν τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Οὕτω δὲ φέροντες μόνον τὸ ἐνδυμα, ὥστε ἔτυχον φορῶντες, ὅτ' ἐπέδραμον οἱ κακοῦργοι, ἀπεβιδάζοντο εἰς τὴν Πάνορμον. Διήρκει δὲ ἡ ἀποβίβασις αὐτῶν ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐν μέσῳ θρήνων καὶ κλαυθμῶν. Μόλις ἀνεχώρησεν ἐκ Μηχανίωνας ἡ τελευταία φορτηγὶς καὶ πᾶσαι αἱ οἰκίαι διηρπάγησαν, τὰ δὲ διαρπασθέντα ἐπιπλα καὶ σκεύη μετηνέχθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων, ἄλλα μὲν εἰς ἴδια κρησφύγετα, ἄλλα δὲ εἰς τὴν Πάνορμον, ὑπεκρῶθησαν δὲ οἱ ταλαίπυροι Μηχανιώται νὰ προχωρήσωσι περὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κυρίας ὑριστάμενοι βαναυσότητος, μαστιγιώσεις καὶ βιασμούς.

Ἐχώρισαν δὲ οἱ ἀλιτῆριοι τὰς γυναῖκας ἀπὸ τῶν ὑπολειφθέντων γέροντων ἀνδρῶν καὶ τὰς μητέρας ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ διέσπειραν τοὺς δυσμοίρους ἀλλοχοῦ μὲν τὰς γυναῖκας, ἀλλοχοῦ δὲ τὰς παρθένους καὶ τὰ παιδιά, ἵνα εὐχερέστερον γένωνται λεία τῆς πείνης, τῆς γυμνότητος, τῶν κακουχιῶν, τῶν ἀτιμώσεων καὶ τῆς ἐξισλαμίσσεως.

Κατὰ τὴν μαρτυρικὴν δ' αὐτῶν πορείαν τὰ δυστυχῆ πλάσματα ἐκ πείνης, κακοπαθῆσεων καὶ ἀπελπισμοῦ ἀπέθνησκον καθ' ὁδόν.

Αἱ μητέρες ἔδλεπον πίπτοντα τὰ ἑαυτῶν προσφιλῆ τέκνα νεκρὰ καὶ δὲν ἐπετρέπετο αὐταῖς οὐδὲ νὰ ρίψωσιν ὀλίγον γῶμα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ σώματος. Ὅσαι δὲ ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ σωθῶσιν ἐν Πάνορμῳ, ἔδλεπον ἐν τῇ ἀγορᾷ πωλούμενα καὶ ἀνεγνώριζον κλαίονσαι τὰς νομφικὰς αὐτῶν στολὰς καὶ ἄλλα πολύτιμα αὐτῶν ἐνδύματα καὶ οἰκιακὰ ἐπιπλα. Ἐκ τῶν οὕτω δὲ σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως τῇ 14 Ἰουλίου 1915 ἐκδιωχθέντων Μηχανιωτῶν, κατὰ τὴν βεβαίωσιν ἀνδρὸς ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολούθησαντος τὸ φρικῶδες τοῦτο δράμα ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς λεπτομερείαις, ἀπέθνηκον μέχρι τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1916, ἥτοι ἐν διαστήματι 25 μηνῶν καὶ ἡμερῶν εἴκοσιν, 75 ο)ο. Τί ἐγένοντο τὰ ὑπολειφθέντα 25 τοῖς ο)ο κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας 35 μῆνας μαρτυρικῆς ζωῆς, ἕκαστος δύναται νὰ φαντασθῇ.

Ὅ,τι εἶπομεν περὶ τῶν παθημάτων τῶν Μηχανιωτῶν, ἐπεκτείνετε ὑμεῖς, φίλοι ἀναγνώσταί, καὶ εἰς τὰ ἄλλα χωρία τῆς Κυζίκου, ἧς καὶ αὕτη ἡ πρωτεύουσα Ἀρτάκη ἐγένετο κατὰ Μάιον τοῦ 1917 παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἐπεκτείνετε καὶ ἐπὶ τὰς 30 χιλιάδας κατοίκους τῶν νήσων τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας κατοίκους τῶν παραλίων τῶν Ἑλλαπόντου καὶ τῆς Προποντίδος μέχρι τῶν Πριγκηποννήτων εἰς μεγάλην ἀκτίνα ἀπὸ τῆς παραλίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἵνα λάβητε ἀμυδρὰν τινὰ ἔννοιαν τῆς καταστροφῆς.

θ'.

Καταστροφή τῆς Βεσβίκου (Καλολίμνου).

Συγκινητικωτάτη παρίσταται ἐν τῇ ψυχῇ παντός σπλάγχνα ἔχοντος ἀνθρώπου ἡ τύχη τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ μετὰ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας συναπτομένης νήσου τῆς Προποντίδος Βεσβίκου, τῆς ἐναντι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ῥυνδάκου ποταμοῦ κειμένης, καὶ κοινῶς Καλολίμνου καλουμένης.

Ναυτικὸς ἀνὴρ, ὁ Ἰωάννης Χατζῆ Νικόλα, καταπλεύσας ἐκεῖσε ἐπὶ τοῦ ἱστιοφόρου αὐτοῦ τὴν τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν ἐκτόπισιν τῶν κατοίκων εἶδε τὴν νῆσον παντέρημον, τὰ δὲ πλοῖα αὐτῆς ἐν τῷ λιμένι ἄλλα μὲν ἄνευ ἀγκύρας καὶ ἄνευ πείσματος φερόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων συνεκρούοντο καὶ συνετρίβοντο ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἄλλα δὲ ἐπ' ἀγκύρας κλυδωνιζόμενα ἄνευ τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν προνοούντος, τὰ δὲ οἰκήματα ἔχοντα ἀνοικτὰς τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα ἔρμαιο τῶν ἀνέμων. Ἐντὸς δὲ καὶ ἐκτὸς αὐτῶν στιβάδες πραγμάτων φύρδην μίγδην κειμένων, ὥστε οἱ λεηλατήσαντες τὴν νῆσον ἢ ἐθεώρησαν περιττὰ ἢ ἀφῆκαν εἰς δευτέραν ἐπικαλύψαι τὴν εὐκρίνειαν ὡς ἔτυχε, διότι δὲν εἶχον πρόχειρα μέσα μεταφορᾶς ἐπαρκῆ. Ζῶα δὲ ἄλλα μὲν ἐν τοῖς ἀγροῖς προσδεδεμένα ἔτι καὶ κλαυθμηρῶς μυκώμενα, χρεμετίζοντα, βελάζοντα, ἄλλα δὲ ἀσκόπως τῆδε κακίᾳ τρέχοντα πρὸς εὐρεσιν ὕδατος, καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁρμώντα, ἵνα σβέσωσι τὴν ἐαυτῶν δίψαν.

Τὰς θλιβεράς ταύτας σκηνὰς διηγούμενος ὁ συμπαθὲς ναυτικὸς ἢ διέκασπε τὴν διήγησιν αὐτοῦ πνιγόμενος ὑπὸ λυγμῶν ἢ ἀποσπογγίζων τὰ δάκρυα αὐτοῦ.

Ἐν ἔτι παράδειγμα τῆς Τουρκικῆς ἀπανθρωπίας καταλέξαντες παρκαλοῦμεν τὸν ἀναγνώστην ἵνα, ἐὰν θέλῃ νὰ σχηματίσῃ ἀμυδρὰν τινὰ εἰκόνα τῶν ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι ἀνηκούστων Τουρκικῶν καὶ Βουλγαρικῶν κακουργημάτων, ἐπεκτείνῃ ταῦτα ἐφ' ἅπασαν τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐπὶ τὰ καταληφθέντα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τμήματα τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

ι'.

Ἡ τραγωδία τῆς περιφέρειας Σωκίων.

Ἐν τῇ μικρῇ περιφερείᾳ τῶν Σωκίων ἐφονεύθησαν Ἕλληνες ἑκατὸν ἑνδεκα (111)· κατεκρεουργήθησαν εἴκοσι καὶ εἰς (21), ἐσφάγησαν δέκα (10), ἐδολοφονήθησαν δέκα πέντε (15), ἐρρίφθησαν εἰς τὸν Μαϊάνδρον ποταμὸν δεδεμένοι καὶ ἐπνίγησαν ὅκτω (8)· ἦτοι :

Ἐφονεύθησαν, Ν. Πυργιολίδης, Σ. Καρασταμάτογλου, Μ. Κακαβάνης, Α. Καμηλαδρόσος, Π. Σκληβούνος, Α. Καρλαγκίνης, Ἐμμ. Κώτης, Ι. Μπιρμποτζούκης, Γ. Καμηλάρης, Ι. Τσουμάρης, ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τρίτος τις ἐκ Μαγνησίας, Δ. Λεργιός, Κ. Καραγιάννης, Ν. Σαρρῆς, Ἐμμ. Κ. Δρόσος, ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς «Παναγίας Κοιροπονησιωτίσης» μετὰ τοῦ Α. Μαργαρίτου, τριῶν ἄλλων συνοδῶν τοῦ καὶ δώδεκα γυναικοπαίδων κατερχόμενοι ἐκ Σωκίων εἰς τὸ χωρίον Τσαχηλὲ προσεβλήθησαν ὑπὸ συμμορίας Τουρκοκρατῶν, ἐφονεύ-

θησαν οἱ ἄρρενες, πλὴν τοῦ Α. Μαργαρίτου, βαρέως τραυματισθέντος, τὰ δὲ γυναικὸπαιδα κατώρθωσαν νὰ διασωθῶσιν εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον Τσαγγιλιέ, Ν. Παπακωνσταντίνου, Δ. Τσουπρος, Ν. Βουρνέλης, εἰς μικρὰς ποιμήν, Ν. Μπέριτος, Μ. Τζαννῆς, Κ. Μπαϊνδριλῆς, Δ. Πάθος, Ι. Τζιτζίκας, Έμμ. Καρίνας, Ν. Ζογκοῦ, Στ. Βουγιούκας, Π. Ζογκοῦ, Ι. Χριστοδουλαρῆς, Χρ. Μάτζινας, Μ. Μπαρλουῤῃος, Ι. Λουῖζος, Χρ. Κωνιώτης, Δ. Γιαννιδάκης, Μ. Σαρρῆς, Γ. Καμπέρης, Ι. Βουρνόθας, Ἀχιλλεύς Ψωμοῦς, ὁ ταχυδρομικὸς ὑπάλληλος Μπάρμπα Γεώργιος, Κ. Μ. Σαμιώτης, φονευθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμὸν Μαϊάνδρον, Ι. Μπισσακτσῆς, Ι. Παράτχου, Κ. Κιρκιζώτης, Χ. Μιχαηλίδης, Δ. Τσιμπούρης, Π. Ἀσσανάκης, Α. Κώτης, Στέλιος Ἀρθανίτου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀπόστολος, Ἰωάννης Πελοπίδας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Π. Κεραμτζῆς, Γ. Ν. Κολέτσος, Π. Χατζῆ Μάρκου, Μ. Ζαχαριάς, Ε. Μελισσιανός, Έμμ. Γιατρός, Γ. Βογιατζῆς, Στ. Τσελέπης, Κ. Καρκουτσλῆς, Ν. Κρυστάλλης, Δ. Νικολαῖστη, Γ. Παῖας, Κ. Φιλίος, Ἀγγ. Ξανθοῦλης, Μ. Βερβελῆς, Ν. Σαζώτης μετὰ τῶν τριῶν συντρόφων αὐτοῦ, Μ. Κώτης, Μ. Ἀλευράς, Ν. Μακρινός, Σταμ. Κονταξῆς, Χ. Καραχρήστου μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Έμμ. Σαράντου, Ἀθ. Κουτσούκος, Κ. Κοράκης, οἱ ἀδελφοὶ Κώστας καὶ Μιχαὴλ Μακρόγλου, μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς ὑπηρετρίας αὐτοῦ, Α. Καρμανῆς.

Κατεκρεουργήθησαν Ν. Φουρνιώτης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Κ. Τζούμας, Α. Μαραθοκαμπίτης, Ἀντ. Γκουλέμης, Χ. Κεραμόπουλος, μετὰ τῶν δύο τέκνων καὶ τῆς ὑπηρετρίας αὐτοῦ, Α. Βουδούρης μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ αὐτοῦ, Ν. Φλώρος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Ν. Καραχάνογλου, Ι. Παῦλου, Γ. Κρητικῶ, Ι. Μαῖμουτζῆς, Β. Ἐπαμηνίτης, Στ. Κρητικὸς, ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἑλένη καὶ ὁ ψυχογιὸς αὐτοῦ, ὁ δήμαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ χωρίου Ντουζ-Βοργάζ.

Ἐσφαγήθησαν Θ. Κουκούρης, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος, Δ. Καλομενάκης, Στέλ. Θρατυβούλου, Γαβριὴλ Παγιώνης, Α. Χατζῆ Ἀριστείδου καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Δημ. Κυπριανός, Γ. Καρόνας, Μ. Σάμιος.

Ἐδολογορήθησαν οἱ τέσσαρες ὑπηρετῆται τοῦ Ν. Βατζόλη, Χ. Κυπραῖος, Θ. Κορφαῖτης μετὰ τινος συνοδοῦ αὐτοῦ, Κ. Βουδούρης, Δ. Ὑδραῖος, Ι. Μήλιος, οἱ πέντε ὑπάλληλοι τοῦ Σαβράνη ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ.

Ἐρρίφθησαν δεδεμένοι εἰς τὸν Μαϊάνδρον ποταμὸν ὑπὸ Βασιθεζούκων καὶ ἐπνίγησαν οἱ Ν. Σίδερης, Χ. Τσούλης, καὶ πέντε ἄλλοι σύντροφοι αὐτοῦ. Ἀνεσύρθησαν ἐκ τοῦ Μαϊάνδρου ποταμοῦ ἐπτά (7) ἀκέφαλα πτώματα ποιμένων ἐκ τοῦ χωρίου Γέροντα.

Ἐν λίαν λοιπὸν στενῇ περιφερείᾳ οἱ Τούρκοι :

Ἐφόνευσαν ἐνενηκόντα τέσσαρας	94
Κατεκρεούργησαν εἴκοσι δύο	22
Ἐσφαξαν δέκα	10
Ἐδολοφόνησαν δέκα πέντε	15
Ἐρρίφθησαν εἰς τὸν ποταμὸν Μαϊάνδρον ζῶντας καὶ ἐπνίγησαν ἢ ἀπεσφαγμένους εἴκοσι εἰς τὰ ὕδατα αὐτοῦ δέκα καὶ τέσσαρας	14

Καὶ τὰς αὐτὰς μὲν τὰ θύματα τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ δὲν ἐστασιάτησαν μέχρι τοῦ σημείου τούτου, ἐξέτειναν τὰς μιὰς αὐτῶν χεῖρας καὶ ἐπὶ τὰς Ἑλληνίδας παρθένους καὶ γυναῖκας, ὥς ἀπήγαγον καὶ ποικιλοτρόπως ἐκάκωσαν καὶ ἠτίμασαν.

Ἐννέα (9) τούτων ἐκαλώθησαν καὶ ἡμετάσθησαν ὑπὸ ἀξιοματικοῦ· τῆς χωροφυλακῆς· ἡ σύζυγος καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Δωματίων Γ. Δῆμουλου, τοῦ θυγατρὸς τοῦ ἐξ Ἀκ-κισοῦ Σταματίου Μπαρμπά Κωνσταντῆ, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Δωματίων Ν. Ζάρα, ἡ ἐξ Ἀκ-κισοῦ Αἰκατερίνα Γεροντιώπου, ἡ Γκατεμώ, θυγάτηρ τοῦ ἐκ Γέροντα Νικολάου Πολυκαπιδά. Αἱ τρεῖς θυγατέρες τοῦ ἐκ Γέροντα Ἀθανασίου Δημητριάκου.

ΕΞ (6) ἀπήγγελλαν ὑπὸ χωροφυλάκων. Ἡ Κωνσταντία Κουρμούλη, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Δωματίων Γιαννάκη Γαβαθογιάννη, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Κελερθεσίου Ἐμμανουήλ Βουρνιά, ἡ Φεβρωνία, θυγάτηρ τοῦ ἐκ Γέροντα Ζαχαρίου Καριώτη, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐξ Ἀκ-κιοῦ Ν. Μανδαληροῦ Αἰκατερίνα, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Δωματίων Κ. Καμπέρου.

Μία (1), ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Σωκίων Δ. Ἀλευρά Εὐαγγελία, ἀπήχθη
ὕπὸ τοῦ Χαμίτ, υἱοῦ τοῦ διευθυντοῦ τῶν ταχυδρομείων Ἀμὲτ Βέη.

Μία (1) ἀπήχθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζιὰ Βέρη, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Σωκίων Μ. Στυλίδου.

Μία (1) ὑπὸ ὑπαλλήλου τῶν ἐμέσων φόρων, τοῦ Ἀλλῇ Ἐφένδῃ, ἡ
Θυγάτηρ τοῦ ἐκ Γέροντα Στ. Κουσαφῆ Εὐδοξία.

Μία (1) υπό του Μουλαζίμ, του χωριού Δωματίων, ή θυγάτηρ του Φωτίου Κανέλη.

Τρεῖς (3) ὑπὸ Τουρκοκρατιῶν, αἱ δύο θυγατέρες τοῦ ἐκ Σωκίων Μ.
Ἀρετσίνα Μαρινῶν καὶ Σταυρούλα καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκ Σωκίων ἐπίσης
Μ. Γλυσοῦ ἡ Ἀραμπατζή.

Τὸ ὅλον τῶν ἀπαχθειςῶν καὶ κακῶθειςῶν εἴκοσι δύο (22).

LOC.

Πανταχοῦ λεηλασίαι, ἐμπρησμοί, κτελοστροφί, σφαγὰί
καὶ ἐξάνδραποδισμοί.

Κατὰ τὴν Ἀμάλθειαν τῆς Σμύρνης ἐν Βουροδοσίῳ ἐπαράχθησαν ἐν μιᾷ:
 νυκτὶ 510 Ἕλληνας, ἐν Καρμάν 220 Ἕλληνας.

Ἐν Σπάρτῃ τῆς Πισιδίης ἐκάλησαν 1400 οἰκίαι. Ἡ Σαφροάμπολις ἤρτη μὴν τελευτῶς.

ῥωθη τελείως.
Ἐν Κασταμονῇ ἐκ τῶν 19000 διεσώθηκαν μέχρι τοῦδε 800 μόνον.
Ἕλληνες. Τὸ Σαμαρικί, τὸ Ἀκοεχίρ καὶ τὸ Ἑλμαλί εἶνε ἀρείσιπα μόνον.
Ἐν Μυλάσοις καὶ Μούργιοις ἀριθμούνται 800 θύματα. Ἡ Μάχηρ ἀπὸ
ἐστε τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῆς ὄψιν τελείως. Ἐν Ἀπολλωνίᾳ, Ὀδεμησίῳ,
Φιλαδελφείᾳ, Ἀδραμειτίῳ, Ἀρδέρη, Περγάμῳ καὶ Μαγνησίᾳ, αἱ λεη-
λασίαι ἀπέδοσαν εἰς τοὺς ὁρπάδας κατὰ πρὸς μετριοτάτους ὑπολογισμοὺς
τοὺλάχιστονون ἑκατὸν (100) ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐξημεύθησαν 20,000
οἰκίαι καὶ 115,000 ἄγροί ὡς ἔγνωστα. Ποντήχῃ οἱ Ἕλληνοὶ πληθυσμοὶ
ἤλαττώθησαν εἰς βαθμὴν τοιοῦτον, ὥστε δὲν υπελείφη οὐδὲ τὸ 1/6 ἐξ
αὐτῶν. Ἡ Μίληρος καὶ ἡ Νέα Ἐφεσσος καταστράφησαν τελείως. Ἐπω-
λήθησαν δέκα χιλιάδες (10,000) γυναῖκες ἐν διαφόροις ἀγοραῖς, ἰσάριθ-
μοὶ δὲ παρθέναι εἰστήχθησαν βιαίως εἰς τὰ Χαρέμια, δύο χιλιάδες καὶ

τριακόσιοι (2300) ἱεροὶ ναοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐλεηλατήθησαν καὶ μετεβλήθησαν εἰς Τζαμία, ἐφρονεύθησαν δὲ ἢ ἀπέθανον ἐκ κακώσεων ἐπιτακῶσι (700) ἱερεῖς καὶ χίλιοι (1000) διδάσκαλοι. Αἱ ὑλικάι φθοραὶ ὑπερβαίνουσι τὰ δύο δυσεκατομμύρια.

ιβ'.

Δραματικά παθήματα τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου.

Μέχρι πρὸ ἐξ μηνῶν παρηγορούμεθα ὅτι αἱ συμφοραὶ τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν παραλίων τῆς Προποντίδος δὲν εἶχον ἐνσκήψει καὶ εἰς τὸν Πόντον.

Ἀπὸ δὲ τῶν μηνῶν καθ' ἑκάστην εἰδήσεις τῶν δραματικῶν παθημάτων τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου πολλαπλασιάζονται. Αἱ ἀνθοῦσαι πόλεις τῆς Κερασσοῦντος, τῶν Κοτυώρων (Ὀρδού), τῆς Σινώπης, τῆς Οἰνόης, τῆς Τριπόλεως, τῆς Ἀμισοῦ, καὶ τῆς ἄλλης Μικρασιατικῆς Ἀκτῆς μέχρι τοῦ Βοσπόρου ἡρμώθησαν, αἱ δὲ εὐποροὶ καὶ εὖρωστοι Ἑλληνικαὶ κοινότητες ὑπεβλήθησαν εἰς διαδοχικὰς ἐκτοπίσεις καὶ μετοικήσεις πρὸς τὸν ἀπανθρωπώτατον σκοπὸν, ἵνα διὰ τῆς πείνης, τῆς κακουχίας, τῶν ἀναγκῶν παρομαρτουσῶν ἀσθενειῶν καταπονήσωσι, φθείρωσι καὶ ἐξαφανίσωσι τοὺς ζωηροὺς καὶ ἀνιμάτους ἐκείνους Ἑλληνικοὺς ὀργανισμούς. Τὴν Τραπεζοῦντα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν χωρία δὲν προέλαβον οἱ ἀπηνεῖς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐκρίζωται νὰ κακώσωσι πολὺ, διότι ἐκώλυεν αὐτοὺς ἡ ἐπελθούσα νίκη τῶν Ῥώσων καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν κατοχὴ τῶν περὶ τὴν Τραπεζοῦντα χωρῶν. Νῦν δ' ὅμως, ὅτε ἀποχωροῦσιν ἐκεῖθεν οἱ Ῥῶσοι καὶ παραδίδονται πάλιν ἡ χώρα εἰς τοὺς φρικαλέους ἀρπαγὰς καὶ σφαγαῖς, οὐδὲ νὰ διανοηθῶμεν τολμῶμεν τὰς συμφοράς, ἅς θὰ ὑποστῶσιν ὑπὸ τῶν πάλαιων αὐτῶν δεινῶν, οἵτινες θὰ ἐπέλθωσιν ἐπ' αὐτοὺς λυσσαλέοι, ὅπως σκληρότατα τιμωρήσωσι τὴν ὀλιγοχρόνιον αὐτῶν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς ἀφῆρτου καὶ μισητῆς Τουρκικῆς τυραννίας.

Κατὰ τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν», δημοσιογραφικῶν ὀργανῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὰ χωρία τοῦ Πόντου ὑπέστησαν ἀγριωτάτους διωγμοὺς καὶ συστηματικὴν λεηλασίαν. Οἱ ἱεροὶ ναοὶ ἀπεγυμνώθησαν καὶ ἐβεβλήωθησαν, πολλοὶ ἱερεῖς ἐφρονεύθησαν ἐντὸς τῶν ἱερῶν ναῶν.

Οἱ στρατιῶται εἰσβάλλοντες εἰς τὰ χωρία παρεβιάζον γυναῖκας μέχρις ἡλικίας 75 ἐτῶν, διεκώρεον παρθένους καὶ παιδίσκας δέκα ἐτῶν. Περὶ τὰς 50 χιλιάδας Ἑλλήνων κατέφυγον εἰς τὰς Ῥωσικὰς παραλίας, κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν αὐτῶν ὑπέστησαν φθορὰν μεγάλην ἐκ πολλῶν ναυαγίων.

Ἐν Σοχούμ ἀπέθανον ἐντὸς ἐξαμήνου περὶ τοὺς δυσχιλίους.

Ἡ Πάφρα ἐλεηλατήθη, οἱ ἐπιζήσαντες ἐκ τῶν μετατοπισθέντων κατοίκων αὐτῆς ἐπιστρέφοντες εὕρισκον τὰς οἰκίας αὐτῶν κατεχομένας ὑπὸ Τουρκαλβανῶν καὶ ἀναγκάζονται νὰ πλανῶνται ἀνὰ τὰ ὄρη ἀνέστιοι, πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες, θεριζόμενοι ὑπὸ τοῦ θανάτου. Ἐκ δύο χιλιάδων τῆς περιφερείας Πάφρας ἐπέζησαν μέχρι τοῦδε διακόσιοι μόνον. Ἐξ ἐνὸς χωρίου ὑπὸ διακοσίων (200) οἰκογενειῶν κατοικοῦμένου ὑπελείφθησαν μόνον τριάκοντα (30). Οἰκτρὸν θάνατον εὗρον καὶ αἱ ἐξήκοντα (60) οἰκογενεῖαι τοῦ Τύς-δερε. Ἐν τινι χωρίῳ τῆς περιφερείας Σεβαστείας ἑνδεκα (11) Ἑλλήνες στρατιῶται τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐσφάγησαν μετὰ τῶν συστρατιωτῶν αὐτῶν Ἀρμενίων.

Ἐκ Σαμακόβου καὶ τῶν περίξ περισυνελέγησαν ἑκατὸν πεντήκοντα (150) ὄρφανὰ καὶ μετενεχθέντα εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσέχθησαν εἰς τὸ τμήμα τῶν ὀρφανῶν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν νοσοκομείων.

Τὸ Μεγαλίτσι, ἡ Κερμαστή καὶ τὰ πλησιόχωρα Κουμκιοῖ, Ἀζαπλῆ καὶ Λοπάδι ὑπέστησαν ὁμοίους ἀπηνεστάτους διωγμούς καὶ λεηλασίας καὶ ἀτιμώσεις καὶ σφαγάς, ὡς καὶ τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας Ἀμασείας καὶ Ἀγ-
χώρας.

Τὸ δὲ δεινὸν θὰ προχωρήσῃ καὶ πορρωτέρω ἔνεκ τῆς προδοσίας τῶν Μαξιμαλιστῶν, τῆς ἐπενεγκούσης τὴν διάλυσιν τῆς Ῥωσικῆς δημοκρατίας τῆς Κολχίδος, ἐνθα ὁμιλεῖται ἐτι ἡ Ποντικὴ ἢ ἡ Λαζικὴ διάλεκτος, ἢ πάσης ἄλλης Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἀρχαιοπρεπεστέρα. Τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Κολχικῆς χώρας διεκήρυξε δι' ἀκαταμαχῆτων δεδομένων ἡ ἐν Παρίσις Ἐταιρεία τῆς Κοινωνιολογικῆς ἐπιστήμης.

ΙΗ'. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κολχίδος, Γεωργίας καὶ Ἰβηρίας.

Αἱ χώραι αὗται ἀπετέλουν Ἑλληνικὰ Κράτη καὶ Βασίλεια κατὰ τὸ ἀπώτερον παρελθόν καὶ ὑπῆρξαν Ἑλλήνων ὁρμητήρια καὶ προπύργια κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς τοῦ μέσου αἰῶνος χρόνους, ἀφ' ὧν ἐξώρμων οἱ Ἕλληνες ἐπὶ μεγάλη καὶ θαυμασίᾳ θράσει διώκοντες Πέρσας, Ἀθάρους, Τούρκους. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθόν εἴτε αὐτοδουσκόμενοι εἴτε ἐν συμπράξει μετὰ τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἰεθρίας ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν Τούρκων, τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Ῥώσων.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος περιῆλθον εἰς τὸν Τσάρον τῆς Ῥωσίας διὰ διαθήκης τοῦ ἀποθανόντος ἀτέκνου τελευταίου βασιλεῶς τῆς Γεωργίας, ὅστις διεπιστεύθη τὸ βασίλειον αὐτοῦ εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἄμυναν τοῦ Τσάρου ὡς ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ.

Αἱ χώραι αὗται εἶχον αὐτοκεφάλους Ἑλληνικὰς Ἐκκλησίας μετὰ εἴκοσι (20) ἐπισκοπῶν μέχρι τοῦ 1827. Ἀλλ' ὁ Πανσλαβισμὸς πάντα τρόπον μετελθὼν κατήργησεν ἀντικανονικῶς καὶ παρὰ πάντα νόμον τὸ αὐτοκέφαλον τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ἐκλείπει τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀπηγόρευσε τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τὰ ἐν Ἀθῶνι ἱερὰ σκηνώματα, ἅπερ φέρουσι τὸ ὄνομα τῶν Ἰεθρῶν, μαρτυροῦσιν οὐ μόνον τοὺς δεσμούς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κολχίδος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν Ἑλληνιζόντων πληθυσμῶν τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἰεθρίας.

Πόσον ζωηρὸν διατηρεῖται τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα τῶν Γεωργιανῶν ἀποδεικνύει ὁ ἐνθουσιώδης χαιρετισμὸς, ὃν τὸ ἐν Παρίσις «Κομιτῆον» τῆς Γεωργιανῆς Ἀνεξαρτησίας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ ἐν Γενεύῃ ἐκδιδομένη γαλλοφώνῳ «Ἐφημερίδι τῶν Ἑλλήνων».

«Ἡ Ἰεθρία, λέγει, ἐπανεκτήσατο τὴν ἑαυτῆς ἀνεξαρτησίαν καὶ αἱ φυγαὶ ἡμῶν σικρῶσιν ἐξ ἀγαλλιάσεως διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ ὑπερέχου τοῦ-
του ἀγαθοῦ, οὐ ἀπὸ 120 ἡδὴ ἐτῶν ἐστερούμεθα.

«Ἡ Ἰεθρία ἐλευθέρα ἤδη ἀπευθύνει διὰ τῶν πιστῶν αὐτῆς τέκνων πρὸς τοὺς προσφιλεστάτους αὐτῇ Ἕλληνας τὸν ἀδελφικὸν αὐτῆς χαιρετισμὸν, ὃν ἡ ἐνθουσιώσα Κολχίς ἐξαγγέλλει διὰ φωνῆς στενταφίας.

»Ο ἀπαίσιος ζυγὸς δὲν κατώρθωσεν εὐτυχῶς νὰ φανεύσῃ τὴν μεγάλουμον αὐτῆς ψυχὴν, ὡς εἶθε νὰ λέγῃ περὶ αὐτῆς ὁ Βυζαντιακὸς Ἑλληνισμὸς.

»Ἐλεύθεροι ὄντες πλέον οἱ Ἰῆρες θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν ἀντὶ τοῦ σιδήρου ἐν ἄλλοις μέταλλοις ἐτι ἡχηρότερον καὶ μείζονος ἀντιστάσεως οὐχί, πρὸς καταστροφὴν, ἀλλὰ πρὸς ἀμοιβαίαν ἀνανέωσιν τῆς φιλίας καὶ τὴν μεταξὺ ἡμῶν ἀποκατάστασιν μοναβικῶν αἰσθηματικῶν δεσμῶν.

»Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρῶτιστον ἡμῶν καθῆκον θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν εἰς τοὺς ἐκπολιτιστάς Ἑλληνας μετὰ τοῦ αἰσθηματος τοῦ σεβασμοῦ καὶ τὴν βαθυτάτην ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ εὐεργετήματα, δι' ὧν οἱ πρόγονοι ἡμῶν κρῖνόνταν νὰ προικίσωσιν ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν συμπάθειαν, ἣν ἐκδήλουσι πρὸς ἡμᾶς σήμερον οἱ Ἑλληνες οὐ μόνον οἱ ἐλεύθεροι καὶ οἱ τῆς Γεωργίας, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

»Καὶ ὁ μὲν Βυζαντιακὸς Ἑλληνισμὸς κατὰ τὸν Γ' μετὰ Χριστὸν οἰῶνα, ἀφοῦ ὥργανωσε τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, ἀπένειμεν αὐτῇ συγχρόνως καὶ τὸ αὐτοκέφαλον ὑπὸ Καθολικὸν Κιριὸν τὸν Α'.

»Τούναντιον δὲ ἄλλη γειτονικὴ Ἐκκλησία, κατὰ οὐκὼ αἰῶνας νεωτέρα, πρὸ ἐνὸς ἀκριβοῦς αἰῶνος ἀφῆρσεν ἀπ' αὐτῆς τὰ πάντα, ἥτοι περιουσίαν 24 δισεκατομμυρίων φράγκων καί, τὸ ἐτι πολυτιμότερον, τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς.

»Εὐτυχῶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1917 ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐπανεκτίησεν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ Κιριὸν ὁ Β' ἀνεκκήρυξε τὸ αὐτοκέφαλον αὐτῆς καὶ ἀνεκοίνωσε τοῦτο παραχρῆμα εἰς τὸν ὑμέτερον Πατρι-ἀρχην.

»Ἄλλως δὲ ἐν τῇ ὑμέτερᾳ πατρίδι καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν ἐδάφους, τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἀθω, ἡ Γεωργία ὠκοδομήσατο τὴν Μονὴν τῆς *Πορταϊτίσης*, ἣτις διὰ τῶν φιλαδέλφων φροντίδων τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας ὑφίσταται ἐτι. Παρὰ τῶν ὑμετέρων δὲ ἱστορικῶν μαθάνομεν ἐτι ἡ βιβλιοθήκη αὐτῆς ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Γεωργιακὰ συγγραμματα περιλαμβάνουσα ὑπέστη καταστροφὴν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν.

»Καὶ νῦν δὲ οἱ Ἑλληνες τῆς Γεωργίας προσφέρουσιν εἰς τὴν δευτέραν αὐτῶν πατρίδα ὑπηρεσίας ἀληθμονήτους.

»Ἐνθεν μὲν διότι κατὰ χιλιάδας εὐρίσκουσιν ἐξδοξὸν θάνατον ἐπὶ τῶν φρουρίων καὶ ἐν τοῖς λιμέσι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὧν αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ πρῶτιστοι κτίτορες, ἐνθεν δὲ διότι πάντοτε σπεύδουσι νὰ ἐνισχύσωσι τὰς γραντιώδεις τάξεις τῶν γενναίων Ἰθρηκίων στρατευμάτων, ἵνα ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν.

Ζήτω ἡ ἀθάνατος Ἑλλὰς

Ζήτω ἡ ἀνυπότακτος Ἰθρία.»

ΙΘ'. Κυριώτατος καὶ θεμελιωδέστατος τῶν Τούρκων σκοπὸς ἡ ἐξολόθρευσις τῶν Ἑλλήνων.

»Ο Ἰσλαμισμὸς εἶνε φύσει ἀπολυταρχικὸν θρησκευτικὸν σύστημα, μὴ ἀνεχόμενον ἄλλην παρ' ἐαυτοῦ μῆτε θρησκευτικὴν δοξασίαν (φρονεῖτε τοὺς ἀπίστους εἶνε τὸ σύμβολον αὐτοῦ), μῆτε φιλοσοφικὴν, μῆτε κοινωνικὴν ἀρχήν : «εἷς ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ ὁ προφήτης αὐτοῦ Μωάμεθ» εἶνε

τὸ κήρυγμα αὐτοῦ, πᾶσαν δ' ἄλλην γνῶσιν πέρα ταύτης θεωρεῖ ὁ Μουσουλμάνος μωρίαν καὶ ἀσέβειαν. Διὰ τοῦτο εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως ἐπέβαλεν ἐαυτὸν εἰς τὰς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου κατακτηθεῖσας ὑπ' αὐτοῦ χώρας.

Ὅτε δὲ ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐνωφθαλμίσθη εἰς φυλὴν πολὺ κατωτέραν τῆς Ἀραβικῆς, εἰς τὴν βάρβαρον καὶ παντελῶς ἀγροίκον φυλὴν τῶν Τούρκων, ἐξήφθη εἰς θρησκευτικὸν φανατισμὸν μηδεμίαν καταλείποντα ὑπερβολὴν εἰς ὠμότητας καὶ βδελυρίας καὶ μαιφρονίας καὶ ἀπανθρωπίας. Αἱ ἀπὸ τοῦ Χορασάν ὀρμηθεῖσαι καὶ εἰς τὰς ἡμετέρας χώρας ἐγκατασταθεῖσαι ὀλίγαι χιλιάδες ἀγρίων Τούρκων τοῦ Σουλεϊμάν (1225) ἀρπάσασαι παρὰ τῶν Σελτσούκων τοῦ Ἰκονίου τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ κατέστρεφον ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὰς χώρας, αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ κοίτις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ διετέλουν οὗσαι ἐστίαί τέχνης καὶ ἐπιστήμης καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Αἱ ἀνθρώποι πόλεις ἤρημούντο, ἡ παραγωγικωτάτη ὑπαίθρος χώρα ὑπὸ τὸ πανωλέθριον πέλμα τοῦ ἀγρίου κατακτητοῦ κατέστη ἄγονος καὶ στείρα, ὁ δὲ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἡ ἐθερίζετο ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ δρεπάνου ἀνηλεέστατα ἢ ἐξεβιάζετο ν' ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ αὐξήσῃ τὰς Τουρκικὰς ὁρδὰς. Ἀρπαγαὶ γυναικῶν καὶ παρθένων, τὸ φοβερόν καὶ ἀνόσιον παιδομάζωμα, δι' οὗ ὁ Ὀρχάν (1326—1359) ἴδρυσε τὸ τάγμα τῶν διαβοητῶν *Γιαντιοόρων* αἱ ἐκ φόβου τῆς ἐπικειμένης πανωλεθρίας προσχωρήσεις εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν ὀλοκλήρων Ἑλληνικῶν περιφερειῶν ταχέως ἐξέστησαν τὰς ὀλίγας ἐκείνας χιλιάδας τῶν φρικαλέων τὴν ὄψιν Τούρκων εἰς ἑκατομμύρια ἐλληνοσλάβων Μουσουλμάνων. Καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν ὁρῶς *Μεγάλην Ἑλλάδα* τοῦ μέσου αἰῶνος κληθεῖσαν, ἣς ὁ ἀκραϊκῶς Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὑπερέβαινε τὰ 25 ἑκατομμύρια κατὰ τὰς περιόδους τῆς ἀκμῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους (π. χ. ἐπὶ Ἡρακλείου καὶ τῆς *Μακεδονικῆς* δυναστείας), ἠλάττωσαν αἱ ἀπάνθρωποι Τουρκικαὶ μέθοδοι εἰς τὸ δέκατον ἀντιθέτως πρὸς τοὺς ἀνθρωπολογικὰς νόμους. Ὁ κύριος λοιπὸν σκοπὸς τῆς Τουρκικῆς ἀρχῆς καὶ τὸ ἐλατήριον, ὅπερ ἐκίνησε πάσας αὐτῆς τὰς ἐνεργείας, ἦτο ἡ ἐκτουρκισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων χριστιανῶν.

α'.

Αὐτὸς ὁ πορθητὴς *Μωάμεθ ὁ Β'* πρὸς εὐχερεστέραν κατόρθωσιν τοῦ ἐπιδικωκομένου τούτου σκοποῦ προεκήρυξεν ὅτι πάντα τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα θὰ δίδωνται κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς ἀσθητοὺς Χριστιανούς (ἰδὲ σελ. 23 κ. ἐξ.).

Γνωστὸν βδὲ ὑπάρχει ὅτι οἱ ὑπατοὶ λειτουργοὶ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους, οἱ *Μεγάλοι Βεζύροι*, οἱ ἀρχιστράτηγοι καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναύαρχοι ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἐξισλαμισθέντων Χριστιανῶν (σελ. 23), ἐν ᾧ τοιαύτας παρείχεν ὁ Πορθητὴς τιμὰς καὶ ἀξιώματα τοῖς ἐξισλαμιζομένοις, σκληρότατος γὰρ ἀλλαξοπιστήσας. Τὸν αὐτοκράτορα τῆς *Τραπεζούντος* *Λαβὶδ* μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ παρὰ τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας ἐφόνευσε, διότι ὡς μὴ ἀλλαξοπιστήσαντα ἐθεώρει ἕλοπιον. Ὡσαύτως *Λουκᾶν τὸν Νοταρᾶν* καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἀπεκεφάλισεν ἐξ ἀκολάστων μὲν ὁρμῶν ἐξαεθείς, κυρία δ' ὁμῶς αἰτία ἦτο, ὅτι τοὺς ἐμμένοντας ἐν τῇ πίστει αὐτῶν καὶ μὴ μεθισταμένους εἰς τὴν Μουσουλμανικὴν ὑπελαμβάνεν ὑπόπτους καὶ ἐχθροὺς

τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ ἐπικινδύνους. Τὸν αὐτὸν λόγον ἔχουσι καὶ αἱ καταπονήσεις πάντων τῶν ἐν ἀξιώμασιν Ἑλλήνων, οὓς τὴν προτεραίαν αὐτὸς ὁ Πορθητῆς εἶχε σώσει ἐκ τῆς σφαγῆς, ἐξαγοράσας αὐτοὺς παρὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

Πρὸς τοῦτον τὸν θεμελιώδη καὶ ἀπαραίτητον σκοπὸν τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, τὴν ἐξολόθρευσιν δὴλον δι᾽ ἰῶν Ἑλλήνων, σπεύδων νὰ ρθᾷ ὁ ἔργονος τοῦ κατακτητοῦ Σουλτὰν Σελὶμ ὁ Α΄ ἀπεφάσισε νὰ ἐξισλαμισθῇ διὰ τῆς βίας τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Κράτους αὐτοῦ ἢ νὰ ἐξαλείψῃ αὐτοὺς τελείως. Θὰ ἐξετέλει δὲ τὴν ἀποτροπαικὴν ταύτην ἀπόφασιν αὐτοῦ, ἂν μὴ κατεπίθετο ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι, ἐξαφανιζομένων τῶν Χριστιανῶν, θὰ συνεξηφανίζοντο καὶ οἱ φόροι, δι' ὧν ἡ Τ. Αὐτοκρατορία συνετηρεῖτο. Τὸ δὲ φερόμενον ἕτερον ἐπιχείρημα, ὅτι δὲν ἐξετέλεσεν ὁ Σουλτὰν Σελὶμ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, διότι ἀπηγόρευεν αὐτὸ ὁ ἱερὸς νόμος, οὐδένα λόγον ἔχει, διότι ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ ὁ ἱερὸς νόμος ἐκλείει πάντοτε ὅ,τι ὁ Καλὶφης ὑπαγορεύει.

Γνωστὸν προσέτι εἶνε ἡ Μουσουλμανικὴ λύσσα, μεθ' ἧς οἱ Τούρκοι ἐξεβίασαν τὸν ἐξισλαμισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, ἧς διεσώθησαν μέχρι σήμερον οἱ λεγόμενοι Σιαυριῶται ἢ Κλωσιοί, ἤτοι οἱ ἐπὶ 5 σιεδὸν αἰῶνας ἐν τῷ φανερῷ μὲν ὡς Μουσουλμᾶνοι συμπεριφερόμενοι, ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ ἐξασκοῦντες τὰ χριστιανικὰ αὐτῶν κηθήματα καὶ διασώζοντες οὕτω τὴν τε πίστιν τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῶν συνείδησιν (σελ. 24 κ. ἐξ.).

Τὰ αὐτὰ συνέβησαν πολλοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀρκούμεθα νὰ ὑπομνήσωμεν ἐνταῦθα τοὺς πολυπληθεῖς συνοικισμοὺς τῶν ὀροπεδίων τοῦ Λάτμου (Τσομάν-Δάγ), τοὺς Τσουμακταλήδας καλουμένους, ὧν ὁ οἰκογενειακὸς βίος διασώζεται μέχρι τοῦδε χριστιανικὸς καὶ Ἑλληνικὸς καὶ ἡ συνείδησις Ἑλληνική, μόνη δὲ ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῶν ἐμφάνισις εἶνε Τουρκική.

Πρὸς δὲ τούτοις τίς περὶ τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν ἀσχοληθεὶς ἀγνοεῖ τὰς τραγωδίας τῆς Χίου, τῆς Κασσού, τῶν Κυθωνιῶν, ὧν τοὺς κατοίκους ἐπώλουν οἱ Τούρκοι ὡς ἀνδράποδα ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἄλλων πόλεων καὶ ἐξ ὧν κατὰγονται οἱ ὑπὲρ τὰς 80 χιλιάδας κάτοικοι τοῦ τμήματος τῆς Καρίας, ὅπερ καλεῖται *Τάδαζος* καὶ οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες κάτοικοι αὐτοῦ *Ταθαζλήδες* ; (ἰδὲ σελ. 24).

Τὴν ὅλην ἱστορίαν τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως μία ὁρμὴ ἀκατάσχετος διαπνέει, ἡ ὁρμὴ τῶν Τούρκων πρὸς ἐξισλαμίσιν τῶν Χριστιανῶν, ἐπιδιώκεται δὲ ἡ πραγματοποίησις αὐτῆς διὰ τρομοκρατίας, διὰ διαρπαγῶν καὶ ληστεύσεων, διὰ καταδυναστεύσεων παντὸς εἶδους, διὰ φθορᾶς τῶν οἰκονομικῶν πόρων, διὰ θημεύσεων τῶν ἀτομικῶν περιουσιῶν, δι' ἐμπρησμῶν προσοδοφόρων κτημάτων, δι' ἀρπαγῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν, ἀρρένων τε καὶ θηλέων, διὰ κλοπῶν καὶ φόνων.

β.

Καὶ μέχρι μὲν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Τουρκικοῦ ψευδοσυντάγματος τοῦ 1908 οἱ ἐξισλαμισμοὶ τῶν χριστιανῶν ἐγίνοντο ὅτε μὲν σκόπιμοι καὶ μεθοδικοί, ὅτε δὲ ἄνευ μεθόδου κατὰ τὰς ὁρέξεις καὶ τὸ αὐθαίρετον τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῶν ἰδιωτῶν Τούρκων. Ἀπὸ δὲ τῆς κηρύξεως τοῦ Τουρκικοῦ συντάγματος καὶ ἐντεύθεν ὁ ἐκτουρκισμὸς τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσπο-

ταῖαν Ἑλληνικῶν χωρῶν γίνεται μεθοδικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς τῇ ὑφ' ἡγήσει τῶν περιδοθέντων ἐπὶ ὀργανωτικῇ δεξιότητι Γερμανῶν.

1) Ἀφαιμάσσονται κατὰ πρῶτον οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ διὰ ποικίλων βαρυστάτων φόρων, δι' ἐπιβεβλημένων ἐράνων ὑπὲρ τοῦ στόλου καὶ χορηγημάτων ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ, δι' ἐπιδομάτων ἐκχριστιανικῶν πρὸς κατασκευὴν στρατιωτικῶν ὁδῶν καὶ δημοσίων οἰκοδομημάτων, δι' ἀποπνικτικοῦ ἐμπορικοῦ ἀποκλεισμοῦ, διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῶν χριστιανῶν, δι' ἐπιτάξεων καὶ αὐτῶν ἐτι τῶν τροφίμων τῶν οἰκογενειῶν καὶ δι' ἐκχριστιανικῶν ἀπογυμνώσεων ἀπὸ παντός ὅτι εὕρισκον παρ' αὐτοῖς πρὸς τὸν σκοπόν, ὅπως ἐκχριστιανῶσιν οἱ Χριστιανοὶ νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν διὰ μεταναστεύσεων. Ἐκδιώκονται οἱ πικνοὶ καὶ πλούσιοι Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης εἰς μεγάλην πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκτινα ἐπὶ τῷ προσχέματι τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν καὶ τοῦ φόβου δῆθεν προδοσιῶν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τοὺς πολεμίους.

2) Διεξήγαγον ἐπανειλημμένως αὐστηρότατον ἀφοπλισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἐπέτρεπον αὐτοῖς οὐδὲ κυνηγητικοῦ ὅπλου τὴν κατοχήν, τοῖς δὲ Τούρκοις παρείχον ἀφθονώτατον ὅπλισμόν, ἵνα, ὅταν δοθῇ τὸ σημεῖον τῆς ἐπιθέσεως, λεηλατῶσι καὶ ἀπελαύνωσι καὶ φονεύσωσιν οὗτοι τοὺς Ἑλληνας ἀνευ κινδύνου ἀντιστάσεως.

3) Διόρισαν Τούρκους δημάρχους ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις ἀπ' εὐθείας ἐκ Σμύρνης ἀνευ δημοτικῶν ἐκλογῶν, ἵνα ἔχωσι προθυμοτάτους ἐκτελεστάς τῶν ὀλεθρίων αὐτῶν σχεδίων.

4) Παρέδιδον ἐνσφραγίστους φακέλλους πρὸς μόνους τοὺς Τούρκους μουκτάριδας μετὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐντολῆς, νὰ μὴ ἀνοίξωσιν αὐτοὺς πρὶν λάβωσι πρὸς τοῦτο διαταγὴν παρὰ τῶν ἀρχῶν.

5) Μετὰ τὰ προπαρασκευαστικὰ ταῦτα ἔκνομα καὶ ἀνόσια τεχνάσματα ἐπέρχεται εἰς αὐστηρότατος ὁ ἄγριος διωγμὸς καὶ ἡ ἀπογύμνωσις τῶν διωκομένων, οἱ φόνοι, αἱ ἀτιμώσεις τῶν γυναικῶν, αἱ ἀρπαγαὶ τῶν νεανίδων καὶ αἱ βίαιαι ἐξισλαμίσεις.

6) Πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ φανατισμοῦ τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου ἐδημοσίευσον οἱ Νεότουρκοι πλαστὰς ἐπιστολάς καὶ ἡμερολόγια ὡς προερχόμενα δῆθεν ἐξ Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Τὰ καθόλου ταῦτα δημοσιεύματα ἐπεδείνωσαν τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν Ἑλλήνων οὐ μόνον τῶν Ὀθωμανῶν ὑπηκόων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπηκόων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὧν καὶ τὰ κλινოსκεπάσματα ἐπωλοῦντο ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς πληρωμὴν φόρων, ἀρ' ὧν ἦσαν ἀπληλαγμένοι δυνάμει συνθηκῶν. Κατὰ χιλιάδας δὲ ἐφυλακίζοντο, ἵν' ἀναγκασθῶσι νὰ δηλώσωσιν ὅτι ἦσαν Ὀθωμανοὶ ὑπηκοοὶ ἢ ν' ἀναγκασθῶσι νὰ καταλίπωσι τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος. Πρὸς ἐξαψιν τῶν πνευμάτων τοῦ ἀμαθοῦς Τουρκικοῦ ὄχλου καὶ ἐξέγερσιν τοῦ μίσους αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνῆρτησαν ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν καταστημάτων τῆς ἀγορᾶς εἰκόνας παριστώσας Ἑλληνας εὐζώνους στρατιώτας, σφάζοντας Ὀθωμανίδας καὶ διαπερῶντας διὰ τῆς λόγχης αὐτῶν μικρὰ παιδία.

Ἡ ἐπίνοια αὕτη ἀνῆκει εἰς φοιτητὰς Τούρκους, τὰς χρηστὰς τοῦ μέλλοντος τῆς Τουρκίας ἐλπίδας !

7) Ἐξέλεγον Τουρκοκρήτας καὶ Ἀλθανοὺς ἐλληνογλώσσους, οὓς ἔπειπον εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία, ἵνα προσποιούμενοι ὅτι εἶνε Ἑλληνας παραπείθωσι τοὺς κατοίκους ὅτι δῆθεν εἶνε πράκτορες τῆς Ἑλλη-

νικῆς Κυβερνήσεως πεμφθέντες ἐπίτηδες ὑπ' αὐτῆς, ἵνα προσελκύσωσι τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνας εἰς τὰς διὰ τοῦ πολέμου τοῦ 1913—1914 ἐλευθερωθείσας Ἑλληνικὰς χώρας.

Ταῦτα βεβαιοῦνται ὑπὸ Πατριάρχικου Μασατᾶ, ἐπιδοθέντος εἰς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν τῇ 25 Φεβρουαρίου 1914 καὶ ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ ἐν 40 Ἑκκλησιαστικῆς διπλωματικοῦ πράκτορος τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐστριακὴν πρεσβείαν τῇ 18 Ἀπριλίου 1914.

«Τὸ προμελετημένον σχέδιον τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως εἶνε, λέγει ὁ Αὐστριακὸς πρᾶκτωρ, νὰ ἐξαναγκάσῃ διὰ τὸν Ἑλληνικὸν πληθισμὸν νὰ μεταναστεύῃ». Ταῦτα βεβαίως καὶ διερμηνεύς ἄλλης ξένης δυνάμεως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅστις ἐκτίθηται τῇ 4 Ἀπριλίου 1914 τὰς μεθόδους τῶν Τούρκων πρὸς ἐξαναγκασμὸν τῶν Ἑλλήνων, ἵνα καταλίπωσι τὴν γενέθλιον αὐτῶν χώραν.

Ταῦτα βεβαίως καὶ ἐκθέσεις τῶν ἀρχιερέων.

8) Ἐν Ἀδραμυττίῳ Τούρκος δῆμαρχος ἐπισήμως ἐν τελευταίᾳ ἐκήρυξεν εἰς τὸν Τουρκικὸν ὄχλον δι' ἑκάστου Μουσουλμάνου ὀφείλει νὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς καισαυροφῆν τῆς αἰτίμου Ἑλληνικῆς φυλῆς.

9) Ἀξιωματικοὶ τῆς χωροφυλακῆς περιερχόμενοι τὰ χωρία ἐπὶ τῇ προσάσει νὰ προτρέψωσι τοὺς χωρικοὺς πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν ἀκρίδων διέτασσον διὰ φοβερῶν ἀπειλῶν τοὺς Μουσουλμάνους καλλιεργητὰς Ἑλληνικῶν κτημάτων νὰ μὴ καλλιεργῶσιν, ἀλλὰ νὰ καταστρέψωσιν αὐτά, ὅπως ἀναγκασθῶσιν οὕτως οἱ Ἕλληνες Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτά. Οὐ μόνον οἱ ἐπίσημοι οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται Τούρκοι περιέτρεχον ἐνοπλοὶ τὴν ὑπαίθριον χώραν καὶ ἐτρομοκράτουσιν τὰ χωρία προκαίνοντες καὶ εἰς φόνους.

Ἐν δὲ τῇ Οἰνῇ τοῦ Πόντου τὴν νύκτα τῆς 13ης πρὸς τὴν 14ην Ἰουνίου ἐτοιχοκαλλήθησαν πολλαχοῦ τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων ἐπὶ τῶν οἰκιῶν *φιλικαὶ* δῆθεν *συμβουλαι* πρὸς τοὺς Ῥωμηοὺς· λέγουσαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας : «Φύγετε, εἰάν θέλητε νὰ σώσητε τὴν ζωὴν ὑμῶν, ἄλλως λίαν προσεχῶς ὁ Τουρκικὸς βραχίον θὰ σᾶς διαλύσῃ ὡς ἄλας».

Ἐν Γαλιᾷ τοῦ Ἀξαρίου ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐκεῖ κομιτάτου Χασάπ-Ὀγλοῦ-Χουσεῖν-ἐφ' ἐνδὲς συνίστα εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ ἐξιολαμιοθῶσιν, ἵν' ἀποφύγῳσι τὴν σφαγὴν.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας ἐθεβαίον ξένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχὴν, δι' οὐδεὶς Ἕλληνα Ὀθωμανὸς ὑπὴκοος δικαιοῦται νὰ μείγῃ ἐν Τουρκίᾳ.

Ὁ ἐν Ἀτταλεῖᾳ ἐπιθεωρητὴς τοῦ κομιτάτου Νεδήμ-βέης πρὸς ἐπίτασιν τοῦ διωγμοῦ ἐφαντάσισε τοὺς Τούρκους εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε οὗτοι ἐσχημάτισαν στανυρὸν ἐπὶ κυνὸς καὶ περιέφερον αὐτὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς ἐμπαιγμὸν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας.

10) Εἰς τὰ ἀρτοποιεῖα καὶ κρεοπωλεῖα τῶν Ἑλλήνων εἰσβάλλοντες ἔρριπτον πετρέλαιον ἐπὶ τῶν ἀρτῶν καὶ τῶν κρεάτων πρὸς δηλητηριάσιν τῶν ποιουμένων χρῆσιν αὐτῶν, ὃ δὲ φρουρῶν ἀστυνομικὸς πρὸς τοὺς διαμαρτυρηθέντας ἀπήντησε : «ὅθεν μᾶς μέλλει».

11) Ἀπεσταλμένοι τοῦ κομιτάτου ἐκήρυττον ὅτι ὁ Σουλτᾶνος ἐθέσπισε τεισάχθαι καὶ διέτασσον τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ μὴ ἀποδίδωσι τὰ πρὸς τοὺς Χριστιανούς χρέη αὐτῶν, μηδὲ νὰ συναλλάσσωνται μετ' αὐτῶν. Πᾶς δὲ Μουσουλμάνος φερόμενος ἀγοράζων παρὰ Χριστιανῶν θὰ τιμωρῆται διὰ

προστίμου 500 γροσίων. Πᾶσα δ' ἄλλη σχέσις Ὁθωμανοῦ πρὸς Ἑλλήνα ὑπεβάλλετο εἰς πρόστιμον 35—50 γροσίων.

12) Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1915 ἐψηφίσθη νόμος περὶ μεταναστεύσεως πληθυσμῶν. Κατὰ τὴν ψήφισιν αὐτοῦ ὁ Ταλαὰτ διασφῶν τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου ἔλεγε πρὸς Τούρκους ἀξιωματικούς καὶ πολιτικούς περικοσμῶν τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ δι' ἀδρῶν ὕβρεων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, διὸ ἦτο ἀνάγκη τοῦ νόμου τούτου, διότι εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ἐξολοθρευθῇ τελείως τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ νὰ δημευνῶσι τὰ κτήματα καὶ αἱ περιουσίαι αὐτοῦ.

Ὁ νόμος οὗτος ἀρχὴν καὶ τέλος ἔχει τὸν ἐκτουρκισμόν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅστις θεωρεῖται ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσιν Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ συμπαγεῖς. Ἵνα λοιπὸν ἐξαφανισθῶσιν οἱ συμπαγεῖς Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἐπενοήθησαν τὰ προσχήματα τῶν σιρατιωτικῶν ἀναγκῶν καὶ τῆς δῆθεν τροφοδοτήσεως τῶν ἐχθρικῶν ὑπερυχίων παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

13) Ἐτι σατανικώτερος τρόπος ἐξισλαμισμοῦ ἐπενοήθη ἐν ὀνόματι τῆς φιланθρωπίας! Ἵδρυσαν δῆλα δὴ ὁργανοτροφεία, εἰς ἃ εἰσάγουσιν Ἑλληνό-νιπαιδας, ἀπορφανισθέντας διὰ φόβου τῶν γονέων ἢ ἀποσπασθέντας βίᾳ ἐκ τῶν ἀγκυλῶν τῶν μητέρων αὐτῶν. Εἰς τοὺς δυστυχεῖς τούτους Ἑλληνό-παιδας παρέχεται ἀνατροφή καὶ παιδείαις Τουρκικῇ. Οὕτω δ' ἀνακαλεῖται εἰς τὴν ζωὴν τὸ φρικτὸν παιδομάζωμα καὶ ἀναδημιουργεῖται ὁ Γενιτα-ρισμός.

Πατὴρ τῆς μαρᾶς ταύτης ἐπινοίας εἶνε ὁ Γερμανὸς ἀρχιστράτηγος Liuan von Sanders, ὅστις ἐξώθησεν ἐπὶ τὰ ἔσχατα τὴν πρὸς τὸ Ἑλλη-νικὸν γένος ὕβριν αὐτοῦ ἀπαιτήσας παρὰ τῶν Ἑλλήνων συνεισφοράν δέκα χιλιάδων Τουρκικῶν λιρῶν πρὸς παγίωσιν τοῦ πρώτου ἐν Πανόρμῳ ἱδρυ-θέντος τοιοῦτου ὁρσανοτροφείου.

14) Ἐσχημάτισαν συμμορίας κακούργων ἐκ βαρυποίνων καταδίκων, εὗς ἐπίτηδες ἀπέλυσαν ἐκ τῶν εἰρκτῶν καὶ διένειμαν αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπαι-θρον χώραν, ἵνα διαρπάζοντες τὰς περιουσίας τῶν εἰρηνικῶν πολιτῶν, προσ-βάλλοντες τὴν οἰκογενειακὴν τιμὴν ἀναιδέστατα, πυρπολοῦντες καὶ φο-νεύοντες καὶ πᾶσαν κακουργίαν κακουργοῦντες ἐξαναγκάσωσι τοὺς Ἑλλη-νας νὰ ἐκπατρισθῶσι πρὸς σωτηρίαν τοῦλάχιστον τῶν ὑπολειπομένων οἰκ-τρῶν λειψάνων τῆς ζωῆς.

15) Ἐσχημάτισαν τὰ ἐργατικά λεγόμενα τάγματα, εἰς ἃ κατέτασσαν ἀποκλειστικῶς τοὺς στρατολογουμένους Χριστιανούς. Προφασιζόμενοι δὲ ὅτι δὲν ἔχουσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Χριστιανούς στρατιώτας οὔτε ὄπλον παρῆγον αὐτοῖς, ἀλλὰ διέσπειρον αὐτοὺς ἀνά τὴν ἀχανὴ Ἀνατολήν, ὅπως ἐκτελῶσιν ὑπὸ τὴν μάστιγα τῶν Τούρκων χωροφυλάκων βαρείας ἀγγαραεῖας θραύοντες λίθους, κατασκευάζοντες στρατιωτικὰς ὁδοὺς, καλλιεργοῦντες τοὺς ἀγρούς τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἄλλα παρόμοια. Στερούμενοι δὲ οἱ δύστηνοι οὗτοι ἀνθρωποὶ ἄρτου καὶ τροφῆς περιέρχονται τοὺς ἀγρούς, ἵνα εὕρωσι χόρτα πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς πείνης αὐτῶν. Ῥακένδυτοι δὲ ὄντες καὶ σωματικῶς ἐξηγνλημένοι κοιμῶνται ἐν ὑπαίθρῳ ἐν δριμυτάτῳ χειμῶνι καὶ θερῶνται καθ' ἑκατοντάδας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὸ τῶν παρομαρτουσῶν εἰς ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας διαίταν ἀσθενειῶν.

16) Διαρπάζονται τῶν ἐκδιωκομένων αἱ κινηταὶ καὶ ἀκίνητοι περιουσίαι

καὶ καταστρέφεται πᾶν ἔγχος ἰδιοκτησίας αὐτῶν, ἵνα μὴ ὑπολειφθῇ τοῖς διωγθεῖσιν ἐλπίς ἐπανερθώσεως καὶ παλινστατήσεως.

17) Μετατοπίζονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οἱ κάτοικοι τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, κομπούλεων καὶ χωρίων ἀνευ τινὸς ἐφοδίου καὶ πορεύονται μακροτάτας καὶ ἐπιπονωτάτας πορείας βατανιζόμενοι καθ' ὁδὸν καὶ πληττόμενοι διὰ τῶν ἀκτηρίδων τῶν ὄπλων καὶ ὑβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων χωροφυλάκων, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς μηδὲ τοὺς ἐκ πείνης καὶ τῶν κακουχιῶν πίπτοντας κατὰ τὴν πορείαν νεκροὺς νὰ θάψωσιν. Ἐκ δὲ τῆς πείνης, τοῦ φύχους καὶ τῆς ἀνηκούστου ταλαιπωρίας αἱ μητέρες μὴ ἔχουσαι πῶς νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν τῶν τέκνων· αὐτῶν ρίπτουσιν αὐτὰ πρὸς σπηλιάσαν εἰς τοὺς ποταμούς, δι' ὧν διέρχονται, καὶ πίπτουσι καὶ αὐταί, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου ἀπαλλαγῶσι τῶν ἀφορήτων θεινῶν.

Ἐπειδὴ κύριος σκοπὸς τῶν μετατοπίσεων εἶνε ἡ ἐξολόθρευσις τῶν μετατοπιζομένων Ἑλλήνων, δὲν ἀποτερματίζεται ἡ θανατηφόρος ὀδυπορία εἰς ὠρισμένον τόπον, ἀλλὰ συνεχίζεται πρὸς τὰ ἐμπρός, ἢ καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω μέχρι τελείας ἐξαντλήσεως τῶν δυστυχῶν ἀνθρώπων. Τοὺς δὲ ὑπολειφθέντας ἐν τῇ ζωῇ ρίπτουσιν εἰς Τουρκικὰ χωρία κατ' ἀναλογίαν δέκα Ἑλληνας ἐπὶ ἑκατὸν Τούρκους (10 ο/ο), ἵνα εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον ἐπέλθῃ ὁ ἐξισλαμισμὸς αὐτῶν, εὐρισκομένων μεταξὺ δεκαπλάσιου Τουρκικοῦ στοιχείου ἀνευ πόρων ζωῆς, ἀνευ προστασίας, τῶν πάντων ἐστερημένοι καὶ τὸν ἔσχατον τῆς αὐτοσυντηρησίας ἀγῶνα διεξάγοντες.

Τὸ δὲ τελευταῖον παραμύθιον, ὅπερ οἱ ὑποδεγόμενοι αὐτοὺς Τούρκοι ἀποτείνουσι πρὸς αὐτοὺς, εἶνε τὸ ἀπαίσιον κήρυγμα: «ἄρτος δι' ὑμᾶς δὲν ὑπάρχει, ἐὰν μὴ ἐξισλαμισθῇτε».

Οὕτω λοιπὸν οἱ περιώνυμοι διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῶν ὁργανώσεις Γερμανοὶ διωργάνωσαν ἐπιστημονικώτατα καὶ ἀσφαλίστατα τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τὸν ἐκτουρκισμόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης, ἵνα ἔχωσιν εὐχερεστέραν τὴν ἐπὶ τῶν Τούρκων κυριαρχίαν καὶ ἀνανταγώνιστον τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν δι' αὐτῆς πραγμάτωσιν τοῦ γλυκεροῦ αὐτῶν ὀνείρου, τὴν εἰδοῦσιν εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ὅ,τι λοιπὸν δὲν κατῴρθωσεν ὁ Μουσουλμανισμὸς ἐπὶ Ἀραβοκρατίᾳ συντριβείς ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῆς Βυζαντιτικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας, ὅ,τι δὲν κατῴρθωσαν οἱ Σελτζουκίδαι, ὅ,τι δὲν κατῴρθωσεν αὐτὸς ὁ πορθητὴς ἐπισυνάψας τοὺς τὴν βίαν καὶ τὴν κακουργίαν καὶ τὴν μεθοδικὴν ἐνέργειαν, ὅ,τι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ ὁ ἐγγονὸς αὐτοῦ Σουλτὰν Σελὶμ ὁ Α', ὅ,τι δὲν κατῴρθωσαν πέντε αἰώνων βίαιοι ἐξισλαμίσεις καὶ φόνοι καὶ καταδυναστεύσεις καὶ ἀφαρέσεις οἰκονομικῶν πόρων καὶ διωγμοί, κίνδυνος μέγας ὑπάρχει νὰ κατορθώσῃ νῦν οἱ Νεότουρκοι τοῖς διδάγμασι τῶν Γερμανῶν πιστῶς ἀκολουθεῦντες.

Κ'. Ὁ Τούρκος δαίμων καταστροφῆς, ἀνίκανος πρὸς πρόδον.

Ἡ Θράκη, τὸ ἰσχυρότατον τοῦ Ἑλληνισμοῦ προπύργιον, ἡ Ἑλληνικωτάτη τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, εἶχε πρὸ τοῦ 1878 ἐν μὲν τῇ ὑπάθρῳ χώρᾳ περὶ τὰς 700 χιλιάδας Ἑλληνας κατοίκους, αἵτινες μετὰ τῶν 400—450 χιλιάδων Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπετέλουν καθαρῶς Ἑλλη-

νικῶν πληθυσμὸν 1,150,000, ἀπέναντι 315 χιλιάδων Τούρκων ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ καὶ ἄλλων τοσούτων ἐν Κωνσταντινουπόλει, 130 χιλιάδων Βουλγάρων, 35 χιλιάδων Ἀρμενίων, 19 χιλιάδων Ἑβραίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1878 τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς Θράκης παντὶ τρόπῳ ἐπιδιώκουσα ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις προσεῖλκυεν ἐκ τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, ἐκ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας 268,915 Μουσουλμάνους, τελευταῖον δέ, τῷ 1914, ἐκένωσε τὴν ὑπαίθρῳ Θράκῃ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων αὐτῆς διὰ σφαγῶν καὶ ἀπελάσεων, μετὰ πρωτοφανοῦς σκληρότητος καὶ ἀπανθρωπίας διενεργηθεῖσων.

Ἡ δὲ κοίτις τοῦ Ἑλληνισμοῦ Μικρὰ Ἀσία, ἥτις παρὰ τὰς ἐν τῇ ἱστορίᾳ μετὰ φρικίας τοῦ ἀναγινωσκόμενου καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς, ὥς ὑπέστη ὑπὸ τῶν Λυδῶν καὶ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Πάρθων, ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Οὐνων, τοῦ Ἀττίλα καὶ τῶν Τούρκων, οὐδέποθ' ὅμως ἀπέβαλε τὸν Ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

Ἡ αἰωνόβιος Ἑλληνικὴ Μικρὰ Ἀσία, ἡ ἀναδείξασα πλῆθος μεγάλων καὶ ἰσχυρῶν βασιλείων καὶ δημοκρατιῶν, ὥς τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου, τὸ βασίλειον τῆς Προύσης, τὸ βασίλειον τῆς Περγᾶμου, τὴν δημοκρατίαν τῶν Κυζικηνῶν, τὴν δημοκρατίαν τῆς Σμύρνης, τὰς δημοκρατίας τῆς Μιλήτου, τῆς Ἐφέσου, τῆς Λέσβου, Σάμου, Χίου κλπ., τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, τὸ βασίλειον τῆς Νικαίας, τὸ βασίλειον τῆς Παλμύρας, τὸ βασίλειον τῆς Συρίας, ἡ Μικρὰ, λέγομεν, Ἀσία, ἡ ἐπὶ δέκα αἰῶνας παρέχουσα εἰς τὴν πρὸς διάσωσιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀγωνιζομένην Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν τοὺς ἐξόχους βασιλεῖς καὶ στρατηγοὺς, τοὺς γενναιοτάτους στρατιώτας, τὰς ἀρίστους ἡθικὰς δυνάμεις καὶ τοὺς ἀφθόνους αὐτῆς ὑλικούς πόρους, δεινῶς μὲν κατεδυναστεύετο καὶ ἐφθειρέτο ἐπὶ ἑπτὰ σχεδὸν αἰῶνας, νῦν δὲ παντελῶς ἐρημύεται ὑπὸ λαοῦ βαρβάρου καὶ ἀγρίου καὶ μαιφένου, ὅστις πλὴν τοῦ ἀποκόπτειν κεφαλὰς ἀθῶων καὶ κατακρεουργεῖν ἀνθρωπίνους ὁργανισμούς εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἐπιτηδεύει ἀπεδείχθη, ὑπὸ λαοῦ, οὗ ἡ χαρὰ μὲν εἶνε τὸ φθεῖρειν καὶ καταστρέφειν πᾶν ἀγαθόν, ἀγαλλίασις δὲ τὸ βεβηλοῦν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια, τὸ ὑβρίζειν καὶ ἀτιμάζειν τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, ὑπὸ λαοῦ κραιπαλῶντος ἐπὶ τοῖς πόνοις καὶ ἰδρῶσι τῶν ἀρχομένων, ὑπὸ λαοῦ ὀκνηροῦ καὶ ἀνικάνου νὰ παραγάγῃ τι χρῆσιμον, διανοητικόν ἢ πρακτικόν, μόνον δὲ μέθοδον ἔχοντος πρὸς βίον ἄπνον καὶ ἀφρόντιδα καὶ βδελυρὸν τὸ ἐπιπίπτειν κατὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, ὅσῳκις βλέπῃ αὐτοὺς προαχθέντας εἰς οἰκονομικὴν τινα εὐρωστίαν, τὸ διαρπάζειν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, τὸ καταστρέφειν τὰς πλουτοπαραγωγούς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν, τὸ προσβάλλειν κυνικώτατα τὴν τιμὴν τῶν οἰκογενειῶν, τὸ φονεύειν δολίως τοὺς ἔχοντας, ἵνα οἰκιστοποιηθῇ τὸ ἔχειν αὐτῶν, τὸ λεηλατεῖν, πυρπολεῖν, ἐκρίζουσι τὰ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ προσοδοφόρα κτήματα καὶ ἐπιφέρειν ἐρήμωσιν τῆς ἰδίας χώρας, τὴν στοιχειώδεις πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν καθήκον ἔχει νὰ προάγῃ εἰς ἡθικότητα καὶ εὐημερίαν.

Ὑπὲρ τὰ ἐξακόσια ἔτη ζῶσιν οἱ Τούρκοι ἐν ταῖς χώραις, ἐν αἷς ἐγεννήθη, ἀνεπτύχθη καὶ ἤνθισεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ὑπὲρ τὰ ἐξακόσια ἔτη ἐνοφθαλμίζονται τὸ ἐμβόλιον τοῦ ἀγλαοκάρπου δένδρου τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀλλ' ἀντὶ τὸ ἐμβόλιον νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῷ ἐμβολιαζομένῳ ἀγρίῳ ὁργανισμῷ νέαν ζωὴν, τὸ ἀνάπαλιν ἐξαγριεῖται καὶ ἐκφυλίζεται καὶ αὐτὸ τὸ εὐγενὲς ἐμβόλιον.

Ἐπὶ ἐπτακόσια σχεδὸν ἔτη ζῶντες οἱ Τούρκοι μεταξύ παπολιτισμένων λαῶν οὔτε ἐν τῇ τέχνῃ, οὔτε ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνεδείχθησαν, οὔτε τὸν κοινωνικὸν αὐτῶν βίον οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἐβελτίωσαν.

Ἡ Τουρκικὴ φιλολογία στερεῖται παντελῶς πρωτοτυπίας, εἶνε ἀπλὴ καὶ ἀτυχῆς ἀπομίμησις Ἀραβικῶν καὶ Περσικῶν ὑποδειγμάτων.

Ἡ Λυρική τῶν Τούρκων ποίησις εἶνε πομπώδης ἐκχύλισις παχλυντάτης ἡδυσθείας.

Ἡ δραματικὴ αὐτῶν τέχνη δὲν κατώρθωτε νὰ ὑπερβῇ τὰ ἀηδὴ στικτικὰ ὅρια τοῦ «Καραγκιόζη».

Ἡ ἱστοριογραφία αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ ταπεινῶν χρονολογημάτων, ἐμπλέων κόμπου διθυραμβικοῦ, εὐτελοῦς κολακείας καὶ μικρονοίας.

Πρὸς δὲ τὰς καλὰς τέχνας τόσῃ κλίσει ἐπεδείχσαντο οἱ Τούρκοι, ὥστε χρησιμότερον ἔκρινον νὰ ρίπτωσι τὰριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς εἰς ἀσβεστοκαμίους πρὸς παραγωγὴν ἀσέβου.

Τοιαύτην τύχην θὰ εἶχον πάντα τὰ κατὰ χώραν περιτωθέντα γλυπτικά καὶ ἀρχιτεκτονικά καλλιτεχνήματα τῶν Ἀθηνῶν, ἐὰν μὴ Ἕλλην ἱατρός κατὰ τινα ἐπιδημίαν ἐπειθε τὸν περιδεῶς διακείμενον Τούρκον ἄρχοντα τῶν Ἀθηνῶν, ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες σοφώτατοι ἄνθρωποι ὄντες εἶχον ἐγκλεισέει τὰς διαφόρους νόσους ἐντὸς τῶν κοιλωμάτων, ὅπερ παρατηροῦνται ἐν τῷ κέντρῳ τῶν σπονδύλων τῶν κατερριμμένων κίωνων τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ἐξ οὗ δὲ χρόνου καταρρίπτονται οἱ κίονες καὶ ἐξερθροῦνται οἱ σπόνδυλοι αὐτῶν, ἐξέρχονται ἐκ τῶν κολυμάτων αὐτῶν αἱ ἐκεῖ ἐγκεκλεισμέναι νόσοι καὶ διασκορπίζονται ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς πέριξ αὐτῆς καὶ μαστίζουσι τοὺς κατοίκους. Ὁ Τούρκος διοικητὴς περὶ τοῦ ἰδίου σαρκίου μᾶλλον ἢ περὶ τῶν καλλιτεχνημάτων προνοῶν ἐξείδεωκεν αὐστηρὰν διαταγὴν νὰ μὴ βλάπτωσιν οἱ κάτοικοι τὰ ἀρχαῖα καλλιτεχνικά ἔργα.

Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο δεικνύει πόσῃ ἀγάπῃ καὶ ἐκτίμῃσιν αἰσθάνονται οἱ Τούρκοι πρὸς τὰς καλὰς τέχνας· ἄλλως δὲ καὶ ἡ Μουσουλμανικὴ θρησκεία δὲν εὖνοε τὴν καλλιτεχνίαν.

Ὅτε εἰς Σουλτάνον τινα ἠγγέλθη, ὅτι ὑπάρχει Ἕλλησι γράφων καὶ πιστῶς ἀναποδίδων τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων, διέταξε νὰ προσαγάγῃσιν αὐτῷ τὸν θαυματουργὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον. Ὅτε δὲ ὁ Ἕλλην μουσικὸς σημειώσας τὸ ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου ἀσθενὲς ὑπὸ Τούρκου Χανινδὲ σαρκὶ ἀπέδωκεν ἔπειτα αὐτὸ διὰ τῆς φωνῆς ἀπαρallάκτως, ὁ Σουλτάνος ἐξεπλήγη καὶ ἐθεώρησε τὸν Ἕλληνα μουσικὸν ὡς ὑπεράνθρωπον ὄν.

Κατὰ τὴν ἐξέδοκην δεκαετηρίδα τοῦ λήξαντος 10^{ου} αἰῶνος, ὁ Σουλτάν Ἀζίζ ἐπισκέψατο τοὺς Παρισίους, πρὸς τιμὴν δ' αὐτοῦ ἐνηργήθη ἐν τῷ Théâtre de l'Opéra μελοδραματικὴ παράστασις. Μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως ἠρωτήθη ὁ Σουλτάνος ποῖον μέρος ἐκ τοῦ ὅλου μελοδράματος ἤρεσεν αὐτῷ περισσότερον, ὁ Σουλτάνος Ἀζίζ ἀπεκρίνατο, ὅτι πρὸ πάντων κατεγοητεύθη ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ μέρους, ὅπερ ἐξετέλεσεν ἡ ὀρχήστρα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς παραστάσεως, ἥτοι ὅτε οἱ μουσικοὶ ἐχόρδισον τὰ ὄργανα αὐτῶν πρὸς συναρμόνισιν.

Εἰς τοιοῦτον ἀγροίκον καὶ ἀνεπίδεκτον προόδου λαὸν εἶνε παραδεδομένη ἐπὶ ἑπτὰ ὅλους αἰῶνας ἡ δραστηριωτάτη καὶ προσθευτικωτάτη ἐν Ἀνατολῇ φυλὴ.

Ὑπὸ τὸ φάργανον τοῦ αἰμοχαρεῶς τούτου λαοῦ ὑπέχει τὸν τράχηλον ὁ ἐν Ἀνατολῇ Χριστιανισμός.

Εἰς τὰς κυνικωτάτας περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψεις αὐτοῦ ὑπάρχει ἐπὶ ἑπτὰ αἰώνας ἐκθετος ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ καὶ ἡ χριστιανικὴ ἠθικότης.

Ὑπὸ τὴν ἀφόρητον τυραννίαν τοῦ λαοῦ τούτου, ὅστις οὐδὲν ἰδιοκτησίας δίκαιον σέβεται καὶ πάντα τὰ τῶν μὴ Μουσουλμάνων ἀγαθὰ θεωρεῖ κοινὸν τῆς κρατούσης φυλῆς ἔρμαιον καὶ λάφυρον, ἐπὶ ἑκτὰ αἰῶνας ὁ χριστιανικὸς ἐν Ἀνατολῇ κόσμος ἐν διγνεκεῖ ἀγωνία ἐργαζόμενος πρὸς ἐξασφάλισιν βίου ἀνεκτοῦ βλέπει ὅτι κυλῖει τὸν λίθον τοῦ Συσίφου καὶ, ὡς ὁ ἐν τῷ Ἀδῇ κολαζόμενος ἐκεῖνος, οὕτω καὶ οὗτος ἀείποτε πλησιάζει πρὸς τὸ ἐπιδιωκόμενον τέρμα καὶ ἀείποτε ἀπωθεῖται πρὸς τὴν ἀφετηρίαν.

Ἐπὶ ἑπτὰ αἰώνας ματαίως προσπαθεῖ ὁ δύσμοιρος ὑπόδουλος Ἕλλην διὰ τῆς φιλοπονίας, διὰ τῶν φτώων, διὰ τῶν πολλαπλῶν καὶ σπουδαίων ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ νὰ μαλᾷ τὴν ἀτεγκτον ψυχὴν τοῦ δεσπότου ἐλπίζων ὅτι οὗτος μαλαχθεὶς ἐπὶ τέλους θ' ἀποδώσῃ αὐτῷ τὰ ἀνθρώπινα δίκαια, θ' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς ἀνθρωπον, δικαιοῦμενον νὰ μετέχῃ ἰσοτιμίας καὶ ἰσχυρίας ἐν τῷ Κράτει· καὶ ν' ἀξιῶται ὡς πολίτης τῆς στοιχειώδους ἀσφαλείας, τιμῆς, παρουσίας, ζωῆς.

Ἄλλ' ἀντὶ τούτων ὠργάνωσαν οἱ Νεότουρκοι καὶ ἐκτελοῦσι μετὰ πρωτοφανοῦς θηριωδίας τὴν παντελῆ ἐξολόθρευσιν τῶν δύο σπουδαιοτάτων ἐν Τουρκίᾳ χριστιανικῶν στοιχείων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀρμενίων.

Ἐκτὰ αἰῶνων αἱματηρὰ ἱστορία φωνὴν ἀφίεσα ἀποδεικνύει ὅτι, ἐφ' ὅσον οἱ Τούρκοι κρατοῦσι, συμβίωσις Τούρκων καὶ Χριστιανῶν δὲν εἶνε δυνατὴ. Οἱ Τούρκοι ἄρθρον πίστεως ἔχουσι, τὴν ἐκ τοῦ Κράτους αὐτῶν ἐξάλειψιν παντὸς μὴ Μουσουλμανικοῦ στοιχείου.

Δυσὶν λοιπὸν θάτερον, ἢ πρέπει καὶ τὰ τὸν θειότατον πόλεμον ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων τοῦ πολίτου διεξάγοντα πεπολιτισμένα καὶ φιλάνθρωπα τοῦ κόσμου ἔθνη ν' ἀναγνωρίσωσι καὶ υἱοθετήσωσιν ὡς δικαίους τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τῶν Τούρκων καὶ παραδώσωσιν εἰς αὐτοὺς πρὸς τελείαν ἐξολόθρευσιν καὶ τὰ ὑπολειφθέντα λείψανα τῆς ἐν Ἀνατολῇ Χριστιανοσύνης, ἢ τάνάπαλιν ὀφείλουσι ν' ἀφαιρέσωσι παρ' αὐτῶν τὴν δύναμιν τοῦ κακουργεῖν καὶ νὰ υποξέωξωσιν αὐτοὺς πρὸς ἠθικὴν αὐτῶν τούτων βελτίωσιν καὶ ζωὴν ἀνθρωπινωτέραν εἰς τὰ ὑπέρτερα αὐτῶν καὶ διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς καὶ κοινωνικῶς καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ἀνθρωπίνην σχέσιν Χριστιανικὰ ἔθνη.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

**ΚΑ'. Ἡ Εὐρώπη δὲν θὰ πέσῃ πάντως
καὶ εἰς τρίτον σφάλμα.**

Ἡ Εὐρώπη, ἵνα καθ' Ὁμηρον εἰπωμεν, «σφίσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγεα ἔσχε καὶ ἔχει»· διότι κατὰ τὸν ΙΑ', ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνα, ὅποτε διείδε τὸν ἐκ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ κίνδυνον, ἐὰν μὴ ἀνείμινυε παλαιὰς περὶ ἐπικρατήσεως ἐν Ἀνατολῇ ἀντιλήψεις δοξασμένων τινων Δυτικῶν, ἐὰν μὴ ὑπέσκαπτε καὶ ὑπενόμεινε τὴν τότε ἀκμάζουσαν Ἑλληνικὴν Βυζαντιανὴν αὐτοκρατορίαν, ἀλλ' ὑπεβόηθει πως αὐτὴν πρὸς ἐπίσχεσιν τῆς προόδου τοῦ ἐξ Ἀραβίας ὀρμηθέντος ἐπικινδύνου ἔχθρου, ἐὰν μὴ συνέτριβεν

ἡ Δύσις τὴν δύναμιν τοῦ Βυζαντιτικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλ' ἄφινεν αὐτὸν ἡσυχον νὰ συνεχίσῃ κατὰ μὲν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ τὰ ἔργα τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, κατὰ δὲ τῶν Βουλγάρων τοὺς ἀγῶνας τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, ὧ, πόσων κακῶν ἀγευστος θὰ ἔμενον ἡ ἀνθρωπότης ! Ὅποσα δ' ἐμπόδια εἰς τὴν πορρωτέρω πρόδον τῆς ἀνθρωπότητος θὰ ἔμενον ἡμῖν ἀγνωστα ! Δὲν ὑπῆρχε δὲ φόβος μὴ ἡ Ἑλληνικὴ τοῦ Βυζαντίου βασιλεία ἀπέβαινεν ἀπολυταρχία καὶ στρατοκρατία τοῦ εἶδους τοῦ Πανισλαμισμοῦ ἢ τοῦ Παγγερμανισμοῦ καὶ Πανσλαβισμού· διότι τοῦτο ἀντέκειτο πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἀείποτε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου ἔσχε πολιτικὴν σύμβολον καὶ τὴν ἡθικὴν ἀνύψωσιν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ πολίτου προέβαλλε πάντοτε ὡς νόμον καὶ κανόνα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως. Ἀπόδειξις τοῦ φιλελευθεροῦ πνεύματος, οὗ ἐνεφορεῖτο τὸ Βυζαντιτικὸν ἡμῶν βασίλειον, εἶνε ἡ τὸν 8ον αἰῶνα ἐπιχειρηθεῖσα μεγάλη ἐκείνη κοινωνικὴ καὶ θρησκευτικὴ κίνησις, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς *οἰκονομαχίας*, ἥτις ἐγένετο διδάσκαλος τῆς ἐν τῇ Δύσει θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως τῆς 15' ἐκατονταετηρίδος. Ἀπόδειξις προσέτι εἶνε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ φυσικὴ τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς ὁρμὴ πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου διὰ τῆς συγκροτήσεως τοῦ συστήματος τῶν ἐπαγγελματικῶν συνεταιρισμῶν, ὅπερ βλέπομεν ἰδρῦθαι εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῆς ἀντικαταστησάσης τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐθνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀπόδειξις τῆς βαθείας ρίζης, ἣν εἶχεν ὁ κοινωνισμὸς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ψυχῇ, εἶνε τὸ κοινωνικὸν καὶ δημοκρατικὸν σύστημα, καθ' ὃ ἐκυβερνᾶτο τὸ δουλωθὲν εἰς τοὺς Τούρκους Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ οἱ κοινωνικοὶ καὶ ἐπαγγελματικοὶ συνεταιρισμοί, δι' ὧν τὸ μωριστρόπως καταδυναστευόμενον καὶ ἀπογυμνούμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔθνος διετήρησε τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν, ἐκαλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας καίπερ ζῶν ὑπὸ δεσπότης φύσει καὶ προαιρέσει καταφρονητῶς τῆς γνώσεως καὶ φανερῶς τε καὶ ὑπόλως ἐπιδιώκοντας τὸν ἐξαφανισμόν αὐτοῦ.

Ἡ Δύσις διὰ τοῦ πρὸς τὸ Βυζαντιτικὸν κράτος μίσους αὐτῆς ὑπέθρεψε καὶ ἤρξησε τὸ θηρίον καὶ μόνον, ὅτε εἶδε τὴν μὲν ἀκρόπολιν τοῦ Χριστιανοῦ πολιτισμοῦ, τὴν Κωνσταντινούπολιν, πεπτωκυῖαν, τοὺς δὲ Τούρκους πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Βιέννης, τότε μόνον συνηθάνθη τὸν μέγαν κίνδυνον, ἐν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ παρεσκέυασε. Τοῦτο ἦτο τὸ *πρῶτον σφάλμα* τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως, οὗ τὰς πικρίας θαψιλῶς ἐδοκίμασεν. Ὅτε δὲ πάλιν τῇ 1821 ἐξεγερθὲν τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐπολέμη ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη πρὸς τὴν φοβεράν τότε Τουρκικὴν δύναμιν ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἡ Δύσις ἐφάνη τόσον φειδωλὴ πρὸς αὐτό, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀποργος καὶ ἥμισυ διωρατικὴ, ὥστε ἡλευθέρωσεν ολίγους μόνον βράχους τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ ἐσχημάτισε Κράτος θνησιμαῖον. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ *δεύτερον σφάλμα* τῆς Δύσεως, προελθὸν τὸ μὲν ἐξ ἱστορικῶν προλήψεων, τὸ δὲ ἐκ ταπεινῶν πολιτικῶν ἀντιζηλιῶν.

Τὸ θηρίον θωπευθὲν καὶ παχυνθὲν δαπάναις τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐνεπύγνυε βαθύτερον τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ εἰς τὰς σάρκας τῶν ὑπ' αὐτὸ λαῶν καὶ νῦν αἰμοσπάζοντας παρέχει αὐτοὺς προθυμώτατα πρὸς τὴν Γερμανικὴν στρατοκρατίαν, τὴν ἐπιχειρήσασαν νὰ ἰδρῇσιν κοσμοκρατορίαν καὶ ἐξωθήσασαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ νὰ ἐξαφανίσωσι τὰ ὑπ' αὐτοὺς ἔθνη, τὰ δυνά-

μενα νὰ παρεμβάλλωσιν ἰσχυράν ἀντίδρασιν πρὸς τοὺς Γερμανικοὺς κοσμοκρατορικοὺς σκοποὺς. Ἄλλ' οἱ νήπιοι Τούρκοι δὲν αἰσθάνονται ὅτι ὡς ὁ Ὀμηρικὸς Κύκλωψ τὸν Ὀδυσσεῖα τελευταῖον ἐμελλε νὰ καταφάγη, οὕτω καὶ ὁ Γερμανικὸς Κύκλωψ τελευταῖους θὰ καταπίη τοὺς Τούρκους.

Θὰ ὑποπέσῃ ἡ Δύσις καὶ εἰς τρίτον σφάλμα ;

Αἱ μεγάλοι καὶ ὑψηλαὶ ἠθικαὶ ἀρχαί, ἃς ἐκήρυξαν ἀνὰ σύμπασαν τὴν Οἰκουμένην ἐν μὲν τῷ Νέῳ κόσμῳ ὁ σοφὸς Πρόεδρος τῆς ὑψηλόφρονος Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας κ. Οὐίλσον, ἐν δὲ τῇ γηραιᾷ Εὐρώπῃ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου Ἀγγλικοῦ ἔθνους καὶ Κράτους, ἡ εὐγενεστάτη καὶ γενναιοτάτη ὑπέρμαχος τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων Γαλλικὴ Δημοκρατία, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς ἀδελφῆς Ἰταλίας κ. Ὁρλάνδος, οἱ ἐργατικοὶ καὶ κοινωνικοὶ σύνδεσμοι τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς καὶ σύμπας ὁ λογικῶς διανοούμενος κόσμος, εἶνε ἀσφαλεστάτη ἐγγύησις, ὅτι διὰ τελευταίας δικαίας καὶ φιλανθρώπου πράξεως θ' ἀπαλειφθῶσι τὰ προηγουμένα σφάλματα καὶ θὰ ἐξασφαλισθῇ τῷ δεινοπαθούντι κόσμῳ εἰρήνη, ἐλευθερία, εὐημερία.

ΚΒ'. Τρισχιλιετείς ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ἀγῶνες τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ περὶ τὰς τρεῖς ἡδὴ χιλιετηρίδας καλλιεργεῖ τὴν ἀρετὴν καὶ διδάσκει τὴν ἀνθρωπότητα τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ὅσιον καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὴν πρὸς θεῶσιν αὐτῆς προσπάθειαν. Δὲν περιορίσθη δὲ εἰς φιλοὺς λόγους μόνον, ἀλλ' ὡς ὁ γενάρχης αὐτῆς Προμηθεὺς δι' ἀτλήτων παθημάτων τὴν πραγματώσιν τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἰδεωδῶν αὐτῆς ἐπεδίωξεν ἐν πάσῃ περιόδῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας ἀφειδῶς χέουσα τὸ πολύτιμον αὐτῆς αἷμα. Οἱ ἀγῶνες αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἀποτελοῦσι τοὺς περικλεεστάτους σταθμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ἡ ἐξημέρωσις βαρβαρικῶν χωρῶν δι' Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, ὁ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἐξανθρωπισμὸς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, οἱ ἐπὶ δέκα αἰῶνας διηνεκεῖς πόλεμοι τῆς Βυζαντινῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας κατὰ τῆς βαρβαρότητος πρὸς διάσπασιν τοῦ κατετμημένου πολυτιμοτάτου ἠθικοῦ καὶ διανοητικοῦ θησαυροῦ τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος, ἡ ἐξευγένισις καὶ ἐκπολίτισις λαῶν ἀγροίκων καὶ βαρβάρων, εἰς ὧν τὴν κτηνώδη ὕλην βίαν ὑπέκυψεν ἡ μεθ' ὧν εἰς ἐχθρικὴν ἐπικοινωνίαν ἤλθεν, ὡς τῶν Ῥωμαίων, τῶν Ἀράβων, τῶν Σλαβῶν, τῶν Πάρθων, ἐπὶ δὲ ἡ προπαρασκευὴ καὶ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀγάπης διὰ φιλοσοφικῆς διδασκαλίας καὶ θαυμαστοῦ κηρύγματος καὶ ἡ ἐπισφράγισις αὐτοῦ διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῆς αἵματος, ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων, δι' ἧς ἀνυψώθησαν τὰ ἐσπέρια ἔθνη εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ θείας ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων ἀρχάς, ὑπὲρ ὧν νῦν μετ' ἀνεκφράστου ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀνιδιοτελείας ἐκχέουσι τὸ πολύτιμον αὐτῶν αἷμα ἐκκατομμύρια εὐγενεστάτων καὶ φιλανθρωποτάτων ψυχῶν, ἀνηκουσῶν εἰς πολιτείας τὰ πρῶτα ξερούσας ἐπὶ τέχνῃ, ἐπιστήμῃ, σοφίᾳ, χριστιανικῇ ἀρετῇ καὶ ὑψηλῷ πολιτισμῷ. Πάντων τούτων κυριώτατος καὶ πανθομολογούμενος παράγων ἀνακηρύσσεται ὑπὸ πάντων ὅσοι ἐν μεμορφωμένῃ κοινωνίᾳ ζῶσιν, ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ.

Καὶ ἡ μεγάλη δ' αὐτῆς ἐπανάστασις τοῦ 1821 κατὰ τοῦ ἐπὶ πέντε αἰῶνας βασανίζοντος καὶ ποικιλοτρόπως φθειρόντος αὐτήν, ἀγρίου καὶ ἐπαράτου Τούρκου εἶνε ἐφαρμογὴ τῶν μεγάλων ἀρχῶν τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασεως, ἣν παρεσχεύασεν ἡ βαθεῖα μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας.

Καὶ καθόλου εἰπεῖν, οὐδεὶς ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εὔρε τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν ἀδιάφορον καὶ μὴ συμπράττουσαν καὶ ἐν αὐταῖς ἐτι ταῖς ἐσχάταις αὐτῆς συμφοραῖς.

Ὁ μέγας τῆς Ἀγγλίας πρωθυπουργὸς Λόυδ Τζώρτζ τὰς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος μεγάλας ταύτας ὑπηρεσίας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἶχε πρὸ ὀρθαλμῶν, ὅτε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἑλληγνὸν λαὸν ἔλεγεν : «*Εν χρόνοις παρωχημένοις οἱ ὑμετέροισι πρόγονοι ἀντίστησαν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῆς ἀπολυταρχίας καὶ ἔθεσαν οὕτω τὰ θεμέλια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν ὄνόματι τοῦ πολιτισμοῦ τούτου τὰ ἔθνη σήμερον πρὸς εὐγενῇ ιδεῳῇ σταθερῶς χωροῦντα πλείονα ὁσημέραι συνασπίζονται εἰς δημοκρατικὴν συμμαχίαν κατὰ τῶν Κεντρικῶν δυνάμεων. Εἰμὶ πεπεισμένος ὅτι εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς μακρὰν περιόδον εὐγενεσιέρας δράσεως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπότητος.*

Τῆς δράσεως ταύτης τὸν θεῖον σκοπὸν ἡρμήνευσε κάλλιστα ὁ σοφώτατος τῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχος, ὁ τῆς ὑμνητῆς μεγάλης Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας πρόεδρος κ. Οὐίλσον ὧδε : «*Σκοπὸς τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν εἶνε : «ὡς ἐλευθέρᾳ ὑπαρξίς τῶν τε αἰσίων καὶ τῶν ἐθνῶν, ἐλευθερία τῶν τε ἀδυνάτων καὶ τῶν δυνατῶν καὶ ἐπιβολὴ τῆς ἐλευθερίας διὰ τῆς ἀκατανικητοῦ δυνάμεως τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν, ἅπερ συνηγορήσαν, ἵνα ὑπερμαχήσωσι τῶν δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος.*

«*Τὰ μὲν ιδεῶδη ἡμῶν εἶρε, εἶπεν, ιδεῶδη δικαιοσύνης καὶ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἐλευθερίας· δόγμα δὲ ἡμῶν ὑπάρχει, ὅτι οἱ λαοὶ ἔχουσι δικαίωμα νὰ διαθέτωσι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐλευθέρως.*

Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ἐκθύμως ἀποδεχόμενοι οἱ Σύμμαχοι διεκήρυξαν αὐτὴν ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον πρὸς παρηγορίαν τῶν καταπιεζομένων καὶ τυραννουμένων λαῶν.

Τῶν διακηρύξεων τούτων Ἑλληνικὰς μεταφράσεις εὕρισται ὁ Ἑλλήνων ἀναγνώστης ἐν τῷ «*Ἀλυτρώτῳ*», ὀργάνῳ τῆς Κοινῆς τῶν Ἀλυτρώτων Ἑλλήνων ἐπιτροπείας» καὶ τῇ «*Βυζαντινῇ ἐπιθεωρήσει*», εἰς ἧς ἐφημερίδας καὶ παραπέμπομεν. Π. χ. ὁ λόρδος Σέσιλ διεκήρυξεν ὅτι «*οὐδὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ Κυβέρνησις παρὰ τὴν θέλησιν τῶν κυβερνωμένων*», ὅτι «*οὐδέεις διακαταναγκάζει τῶν Εὐρωπαϊκῶν ὑποδόσεων εἶνε δυνατός ἄνευ τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας μαχομένων*», ὅτι «*οἱ Σύμμαχοι δὲν δύναται νὰ παραγνωρίσωσι τὰ δικαιώματα τῶν ὑποδούλων λαῶν, οἵτινες ἀπέστειλαν τὰ ἑαυτῶν τέκνα, ἵνα συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν Συμμάχων ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι*» (Ἀλύτρ. ἀριθ. 13, σελ. 1 στήλη 5 καὶ σελ. 3 στ. 1).

Ὁ ἀδάμαστος τῆς ἐλευθερίας πρόμαχος, κ. Κλεμανσώ, πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, διαβεβαίει ὅτι «*ὑπεριότι τῶν νικῶν ἀμοιβὴ ἔσται ἡ ὁριστικὴ τοῦ κόσμου ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κτηνώδους καταθλίψεως καὶ ἡ ἀθρόα ἀπελευθέρωσις ἀπασῶν τῶν μορίμων ἐστιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ*» (Βυζαντινῇ Ἐπιθεωρήσει περίοδ. Β', ἀριθ. 22, σελ. 1 στήλη 2α).

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Λάνσιγκ ἐτήλεγραφήσῃ πρὸς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ Πρόξενον τῆς Ἀμερικῆς ὅτι αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι δικαιῶσαι τὰς φιλελευθέρους αὐτῶν παραδόσεις παρίστανται ἀκαταγώνιστοι πρόμαχοι τῶν ἐλευθεριῶν τῶν δοῦλων καὶ καταδυναστευομένων λαῶν (Ἄλυστ. ἀριθ. 14, σελ. 3 στήλη 4).

Ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ἀμερικῆς κ. Droppers ἀπαντῶν πρὸς τὴν συγχαρητικὴν προσφώνησιν τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Μικρασιατικοῦ Συλλόγου «Ἀνατολῆς» τῇ 14 Ἰουλίου ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας ἐδήλωσεν ὅτι τὸ τέλος τῆς Τουρκίας ἀπεφασίσθη ἤδη καὶ ἐξέφρασεν ἀπὸ τοῦδε τὴν χαρὰν αὐτοῦ, ὅτι οἱ πόθοι τῶν ἀλυστρώτων Ἑλλήνων θὰ ἐκπληρωθῶσιν (Βυζαντ. Ἐπιθεώρησις, περίοδ. Β' ἀριθ. 19, σελ. 1 στ. 1).

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἰταλίας κ. Ὁρλάνδος ἀπεφάνητο ὅτι «δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερία πρὸς πάντας καὶ δικαίωμα ἐκλογῆς περὶ τὸ κυβεῖναι εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ ἀγῶνος» (Ἄλυστ. ἀριθ. 13 σελ. 1 στήλη 5).

Ὁ δ' ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ἰταλίας κ. Romano Avetsano ἐγράψῃ πρὸς τὴν Κοινὴν τῶν Ἀλυστρώτων Ἐπιτροπείαν ὅτι «ειλικρὸς σκοπὸς τοῦ διεξαγομένου παγκοσμίου ἀγῶνος εἶνε ἡ προώπισις καὶ ἀπελευθέρωσις πάντων τῶν καταπιεζομένων λαῶν». Ἰδίᾳ δὲ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὁ Ὑπουργὸς τοῦ πολεμικοῦ ἀνεξαρτησμοῦ κ. Οὐντοισσ Τοῶρτσιλ ἐξήνεγκε τὴν γνώμην, ὅτι «ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ μακροῦ ἀγῶνι διεδραμάτισε τὸ ἴδιον μέρος καλῶς καὶ διανέλλῃ τῆς νίκης ἡ ἡμέρα καὶ τοῦ τελικοῦ διακαρτισμοῦ, θὰ μετὰσχῃ ἐπίσης καὶ τῆς δόξης».

Ὁ δὲ λόρδος κ. Μπράϋς διεμνησκύων τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθειαν τῆς Ἀγγλίας εἶπεν «ἐν Ἑλλάδι εὖρεν ἡ φιλολογία ἡμῶν τὴν μεγάλην αὐτῆς ἐμπνευσιν. Οὐδεμία χώρα ἔσχε ἴσους μεγάλῃ ἐπὶ τὴν ποίησιν ἡμῶν ἐπίδρασιν ὅσην ἡ Ἑλλὰς». (Ἄλυστ. ἀριθ. 18 σελ. 1 στήλη 3, σελ. 2 στήλη 1).

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀγγλῶν ἐργατῶν κ. Χένδερσον ἐκήρυξεν ὅτι «ἡ μόνη πρόβουσα καὶ ἱκανοποιητικὴ λύσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἔσται ἡ πρὸς τὸ ἀλύτρωτον Ἑλληνικὸν γένος παροχὴ τοῦ δικαιώματος, ὅπως κανονίσῃ τὴν τύχην αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὴν τεθεῖσαν ἀρχήν, ὅτι ἕκαστος λαὸς πρέπει νὰ καταστῇ ἐλεύθερος, ὅπως διαθέτῃ ἐλευθέρως τὰ καθ' ἑαυτόν».

Ὁ δὲ τῶν Ἀμερικανῶν ἐργατῶν ἀρχηγὸς κ. Γκόμπερς «οὐδέποτε, εἶπε πρὸς τὸν Ἑλληνα ἀντιπρόσωπον, θὰ λησμονήσω τὰς δικαίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀξιώσεις καὶ οὐδεμίαν θυσίαν θεωρῶ πολὺ μεγάλην ἀπέναντι τοῦ ἐναντίον τῆς ἀπολυταρχίας καὶ τῆς στρατοκρατίας θριαμβευτικοῦ τέλους».

Ὁ δ' ἀρχηγὸς τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐργατικῶν τάξεων κ. Albert Tomhas ὑπὸ ὁμοίων πρὸς τὰ Γίκακια τῶν Ἑλλήνων ἐμπνέεται φρονημάτων καὶ διαθέσεων, ἅπερ καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι αὐτοῦ La France de Bordeaux ζωηρῶς ἐξεδήλωσε καὶ ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν «Κοινὴν» τῶν ἀλυστρώτων Ἑλλήνων Ἐπιτροπείαν διεστράνωσεν (ἰδὲ Ἀλυστρώτων ἀριθ. 30 σελ. 1 στήλη 1 καὶ σελ. 4 στήλη 5).

Τὰς εὐμενεῖς ταύτας ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους γνώμας ἐπιστέφομεν διὰ τῶν δηλώσεων, ἃς ἠδύνατο νὰ ἐκφράσῃ ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς

δημοκρατίας κ. Ποανκαρέ, πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μελέτιον Μειαξάκη, ὅτι «ἡ Γαλλία οὐδέποτε θὰ παύσεται ἐνισχύουσα τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑποστηρίζουσα τὰς ἐθνικὰς αὐτῆς βλέψεις. Ἡ Ἑλλὰς δύναται ἀπολύτως νὰ ὑπολογίσῃ ἐπὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Γαλλίας».

Ὁ διάτρητος Ἀγγλος δημοσιολόγος κ. Οὐίλλιαμ Βώξ διερχομένου τὴν ἐπιβλητικὴν φωνὴν τῆς ἱστορίας ἐπὶ αἰῶνων Τουρκικῆς κακουργίας προτείνει, «ὅπως ὑποστηρίχῃ τὸ γενναῖον Ἑλληνικὸν ἔθνος πρὸς ἀνάκτησιν τῆς κληρονομίας τῶν πατέρων αὐτοῦ. Ἡ φρονιμοτάτη πολιτικὴ ἡμῶν θὰ εἴνε, λέγει, ἐὰν ἐξασφαλίσωμεν τὴν συνδρομὴν ὅλου τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ κόσμου Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀποδίδοντες αὐτῷ ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν, οὗ ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐξασφαλίσῃ πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον».

Ὁ δὲ σοφὸς Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς κ. Κρουαζὲ εἶπεν ὅτι τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ μέλλον τῆς «Συνεννοήσεως» εἶνε ἀχωρίστως συνδεδεμένα. Ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ εὕρῃ τὴν ὁλοκληρωτικὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, εἰ μὴ διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν καταδυναστευομένων Ἑλλήνων καὶ τῆς ἰδρύσεως καταστάσεως, ἐξασφαλισούσης τὰ δικαιώματα πάντων ἐν πολιτείᾳ καλῶς ὀργανωμένην.

Σπουδαῖον δὲ διπλωματικὸν πρόσωπον τῆς Ἰταλίας σειράν ἀρθρῶν περὶ συμπράξεως Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος ἐν τῷ «Ταχυδρόμῳ τῆς Ἰταλίας» ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «Ἰταλὸς» δημοσιεύσας ἀποφαινέται ὡδε: «Ἡ Ἑλληνικὴ δύναμις δὲν ἐκτείνεται μόνον ἐπὶ Κράτους ἐξ ἑκατομμυρίων, ἀλλ' ἐπὶ ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπερ ὑπερβαίνει τὰ δώδεκα ἑκατομμύρια. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἶνε ἡ μόνη συμπαγὴς Εὐρωπαϊκῆς ἐθνότητος, ἥτις διὰ τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς ἄλλης παντοειδοῦς δράσεως αὐτῆς δεσπόζει ὁλοκλήρου τοῦ Αἰγαίου καὶ δύναται, ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ν' ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὸ ἔργον τοῦ Βυζαντίου, ἐκπολιτιζομένης τῆς Τουρκίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας. Ἐν γένει δὲ ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε ἰσοὺς σημαντικὴ, ὥστε καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ θέλονσι τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀποτελοῦσι μίαν ἐνότητα, ἐν κέντρῳ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ, μίαν πολιτικὴν ὄντητα, ἰσχυράν, ἀκατάλυτον καὶ ζωτικὴν ἕνεκα τῆς χώρας καὶ τῶν ἰθαγενῶν πληθυσμῶν, μεθ' ὧν ζῇ. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ κέκτηται ρώμην πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ οἷαν οὐδεμίαν ἄλλην αὐτόχθων φυλὴν δύναται νὰ ἔχη. Μόνον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δύναται νὰ συμπεριλάβῃ ἐπιπολίως πλὴν τῶν ἰδίων ἀντιρρώτων ομάδων καὶ τὰς ἀβεβαίας προσέτι ομάδας τὰς μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Εἶνε τὸ ἐξέχον κοινωρικὸν στοιχεῖον. Αὐτὸ διέπει τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ὁλοκλήρου τῆς ζώης παιδαγωγοῦν τρόπον τινὰ καὶ αὐτὰς τὰς Μουσουλμανικὰς ομάδας. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ δέκα Ἑλληνες δύναται νὰ διενθῶσι χιλίους Ἀσιανοὺς, χίλιοι δ' ὅμως Ἀσιανοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ διενθῶσι δέκα Ἑλληνας. Εἶνε τὸ μόνον ἔθνος, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς ὁμοιογενείας αὐτοῦ δύναται νὰ παρακολούθῃ πάσαν ἐπέκτασιν τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ Μεσογείῳ. Ἡ Μ. Ἀσία εἶνε ἐστία τοῦ ἀντιρρώτου Ἑλληνισμοῦ, Ἑλληνικὴ ὥπως αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις. Ἡ Σμύρνη εἶνε πολλῶν πλέον τῆς Θεσσαλονίκης ζώη τῆς ἀγνοίας ἐθνικῆς ἀπολυτρώσεως

καὶ θεωρεῖται ὡς ἡ ἀρίστη ἐθνικὴ ἐστία τῆς φυλῆς μετὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰ Δωδεκάνησα εἶνε ἀνάγκη ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. (Ἄλυστ. ἀρ. 26 σελ. 1 στήλη 1 καὶ σελ. 3 στήλη 2. Βυζαντ. Ἐπιθεώρησις Περιόδ. Β' ἀρ. 18 σελ. 1, στήλη 1).

Ὁ Γασιὼν Δεσοῦν λέγει «Ὁ Ἕλλην ἐν ταῖς χώραις αὐτοῦ δὲν ἔζησεν ὡς ἔπληυς, ἀλλ' ὡς αὐτόχθων καὶ γηγενής. Ὑπάρχει δ' ἐν αὐταῖς καὶ ὁρᾷ ὡς δύναμις παραγωγικὴ, προοδευτικὴ, ἐκπολιτιστικὴ καίπερ διατελοῦσα ὑπὸ ζυγὸν ἐλαχθέσιαιον καὶ ἀπανθρώποισιν, τὸν Τουρκικόν».

Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἐδιμβούργου ἐξαίρον τὴν ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς ἐλευθερίας τῶν μικρῶν ἐθνῶν ἀνδρείαν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι «ἡ Ἑλλὰς διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ τῶν παραδόσεων αὐτῆς ὑπῆρξε πάντοτε ὁ αἰώνιος καὶ ὑποδειγματικὸς τοῦ πολιτισμοῦ σκαπανεύς».

ΚΓ'. Ἡ διατήρησις τῆς Τουρκίας ὄνειδος τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Τούρκοι ἐπελθόντες εἰς τὰς χώρας ἡμῶν ὡς νομάδες καὶ σκηνίται ἔζησαν ἐν αὐταῖς καὶ ζῶσιν ἐπὶ ἐπτὰ ἡδὴ αἰῶνας ὡς ξένοι, ὡς ἐν στρατοπέδῳ κατασκηνομένοι. Οὐδέποτε ἔδειξαν ὅτι συνδέονται μετὰ τῆς χώρας, ἣν διὰ κτηνώδους βίας ὑπεδούλωσαν, χαρὰν δὲ μεγάλην αἰσθάνονται ἐρημύντες αὐτήν. Βαθυτάτην ἔχουσι τὴν συναίσθησιν, ὅτι αἱ χώραι αὗται ἀνήκουσιν εἰς ἄλλους καὶ ὅτι πεπρωμένον αὐτοῖς εἶνε νὰ εὐγώσιν ἐξ αὐτῶν μίαν ἡμέραν.

Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τρισχιλιετὴ ἔνδοξον ἱστορίαν δράσεως οὐχὶ κατακτητικῆς, ἀλλ' ἐκπολιτιστικῆς, ἐξημερωτικῆς, ἐκχριστιανικῆς δράσεως, ἥς τὸν τύπον βλέπομεν σήμερον ἐν τε τοῖς ὑψηλοῖς κηρύγμασι καὶ ἐν ταῖς ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων ἀνυπολόγιστοις εἰς χρέμα καὶ αἶμα θυσίαις τῶν εὐγενῶν ἐθνῶν, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὴν «Συνεννόησιν».

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καίπερ ἐπὶ πέντε αἰῶνας δουλεῦον δουλείαν ἐκφασλιστικὴν καὶ ἐκμηδενιστικὴν, ὅμως κατώρθωσε νὰ καταρρίψῃ τὴν τυραννικωτάτην καὶ φοβερωτάτην αὐτοκρατορίαν τῶν Ὀσμανιδῶν, ὑποστηρικτὴν μάλιστα ὑπὸ τῆς «Ἱερᾶς συμμαχίας».

Ὁ «Ἡμερήσιος Τηλέγραφος» τοῦ Λονδίνου λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν δηλώσεων τοῦ Ἀγγλοῦ Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὰς ἀντιπροσωπείας τῶν Ἀρμενίων, Σύρων καὶ Σιωνιστῶν ἔγραψεν. «Ἡ περαιτέρω διατήρησις κατὰ τὸν εἰκοστὸν τοῦτον αἰῶνα τοῦ συστήματος τῆς δολοφρόνου καὶ ἀρσενικτοῦς τυραννίας, ἣτις εἶνε γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τουρκία, θὰ ἀπειτέλει σκάνδαλον καὶ ὄνειδος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ».

Τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν, αἱ ὑψηλαὶ ἠθικαὶ ἀρχαί, ὑπὲρ ὧν ἀγωνίζονται οἱ Σύμμαχοι, αὐτὰ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῶν Συμμάχων, αὐτὴ ἡ τιμὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιβάλλουσι νῦν εἰλικρινῆ, πλήρη καὶ τελείαν λύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Ἐὰν δ' ἐπιχειρηθῇ καὶ πάλιν ἀπατηλὴ τις λύσις, θὰ ρήξῃ διαμαρτυρίαν φωνὴν τὸ εὐγενὲς αἶμα τῶν ἡρωϊκῶν τέκνων τῶν Συμμάχων, ὅπερ

ἀφθονώτατον καὶ μετὰ πρωτοφανοῦς ἐθελουσίας ἐχύθη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν καὶ τῆς θραύσεως τῶν δεσμῶν τῆς ἀθέου Τυραννίας.

Ἄρκουσι πλέον αἱ διαφεύσεις τῶν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἐπαναλαμβάνοντων προσπαθειῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας πρὸς ἐξανθρωπισμὸν τοῦ βαρβάρου καὶ ἀξέστου καὶ βελτιώσεως ἀνεπιδέκτου Τούρκου.

Θὰ διαπραχθῇ δὲ τὸ μέγιστον τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἀνυπολόγιστος ἀδικία πρὸς τὸν διεξαγόμενον παγκόσμιον ἀγῶνα, ἐὰν ἡ Τουρκία παραμείνῃ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς φθιρούσα τὴν καλλίστην μερίδα τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου.

Ἔως πότε λοιπὸν θὰ κατασπαράσσωνται τὰ σπλάγχνα τοῦ Προμηθέως ὑπὸ τοῦ αἰμοδόρου γυπὸς, τοῦ Τούρκου ;

Ἰδοὺ ὅτι ὁ μετ' ἀγωνίας ἀναμενόμενος θεὸς ἐν λυτρωτῇ Ἡρακλῆς ἐπεφάνη ἐντεινάτω ἀμελλήτῃ τὸ σωτήριον αὐτοῦ τόξον καὶ ἀπαλλαξάτω τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἀνθρωπότητα ἀπὸ τῶν ἀτελευτήτων αὐτῆς τραγικωτάτων βασάνων. Ἐπιδαιψήλευσάτω αὐτῇ τὰ δίκαια ζωῆς ἐλευθερίας, ἵνα ἐν εἰρήνῃ καὶ ψυχῆς φαιδρότητι ἐργαζομένη καὶ ἑαυτὴν προαγάγῃ καὶ τὴν μεγάλην ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολήν, ἣν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλήρωθη, ἐπιτελέσῃ.

Καταλυθῇτὼ ἡ αἰμοδόρος τυραννία, ἡ ἐπὶ ἑπτὰ ἡδὴ αἰῶνας πληροῦσα τὴν Ἀνατολὴν κλαυθμῶν καὶ θρήνων καὶ ὀδυρμῶν καὶ ποτίζουσα τὸ ἔδαφος αὐτῆς διὰ τοῦ αἵματος ἀθῶων ὑπάρξεων.

Βασιλευσάτωσαν πλέον καὶ ἐν Ἀνατολῇ αἱ θεαῖαι ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἰστοιμίας καὶ ἰσχυρορίας.

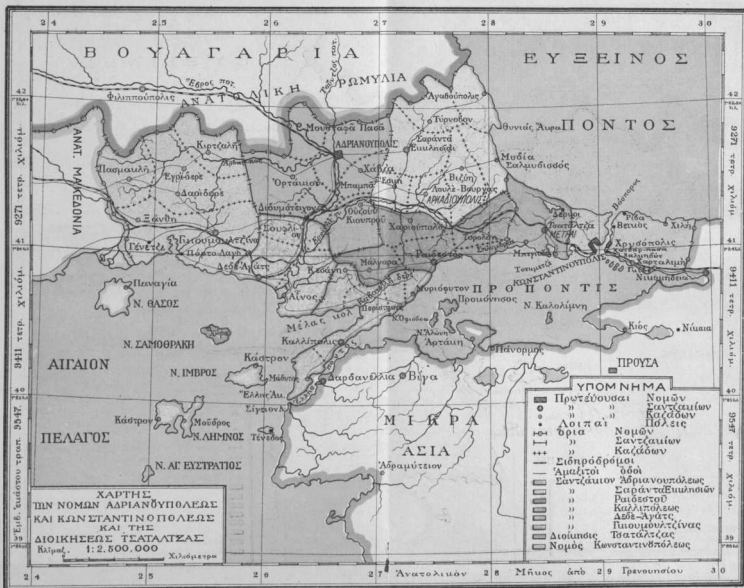
Ἀποδοθῇτὼ δικαιοσύνη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, τὸ διγενεές τοῦτο σπάραγμα τῆς Τουρκικῆς θηριωδίας.

Εἰσακουσθῇτὼ τέλος ἡ φιλάνθρωπος καὶ σοφὴ φωνὴ τῶν κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς Τουρκικῆς τυραννίας ἀναφανέντων μεγάλων ποιητῶν, φιλοσόφων, θεολόγων, καλλιτεχνῶν καὶ πολιτικῶν, ἡ ἐξορκίζουσα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον νὰ μὴ παρίδῃ τυραννουμένην καὶ ἐξολοθρευομένην τὴν εὐγενὴ καὶ προοδευτικὴν μερίδα τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Delenda Tourkia ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῆς ταύτης τῆς Τουρκικῆς φυλῆς.

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

